PRAKSISOVERSIGTER · SAMLET UDGAVE

Praksis inden for *strafferetspleje*

Tvangsindgreb og bevis under straffeprocessen.

OVERSIGTER	AFGØRELSER	PERIODE
20	475	1992–2026

Udskrevet 27. oktober 2026. Oversigterne opdateres løbende - den nyeste version af hver oversigt findes på lovguiden.dk.

Version 27.10.2026

20 OVERSIGTER

Indhold

01	Anke af straffedomme til landsret og Højesteret	50 afg.
02	Beskikkelse af forsvarer	17 afg.
03	Beslaglæggelse og ransagning	12 afg.
04	Digital bevisførelse – mobildata og chatudtræk	15 afg.
05	Domsmænds medvirken i straffesager	23 afg.
06	Editionspålæg	9 afg.
07	Falsk forklaring og falsk anmeldelse (straffeloven §§ 158-165)	67 afg.
08	Hovedforhandlingen i straffesager (1. instans)	43 afg.
09	Isolation under varetægt	3 afg.
10	Lang sagsbehandlingstid	36 afg.
11	Navneforbud	13 afg.
12	Politiets anholdelse og 24-timersfristen	28 afg.
13	Politiets efterforskning – agentvirksomhed, provokation og legemsindgreb	27 afg.
14	Politiets magtanvendelse og ordenshåndhævelse (politiloven)	31 afg.
15	Politiklageordningen – klager over og straffesager mod politipersonale	29 afg.
16	Straffeattest – sletning og renselse i Kriminalregisteret	22 afg.
17	Teledata, cellemastregistreringer og positionspejling	13 afg.
18	Telefon- og rumaflytning	19 afg.
19	Tilståelsesrabat (§ 82, nr. 9)	11 afg.

20 Varetægtsfængsling

7 afg.

Hver oversigt er et selvstændigt kapitel med introduktion, principper, gennemgang, lovgrundlag og citerede afgørelser. Titlerne er klikbare, og kapitlerne findes også som bogmærker i PDF-læseren.

01 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over anke af straffedomme til landsret og Højesteret

Ankebegrænsning, frister, kontraanke og afvisning efter retsplejelovens kapitel 82-83

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 50 afgørelser · 1992–2026 Læs online

INTRODUKTION

Adgangen til at anke byretsdomme i straffesager til landsretten og videre til Højesteret er reguleret i retsplejelovens kapitel 82 og 83 og er blevet markant strammere gennem 2021- og 2024-reformerne. Ankeretten er i dag betinget af sanktionens art og størrelse (§ 902), af rettidig og formrigtig ankemeddelelse (§§ 904, 908 og 913) og – når disse betingelser ikke er opfyldt – af Procesbevillingsnævnets tilladelse (§§ 903 og 932). Praksis fra Højesteret og landsretterne kredser om fire tilbagevendende spørgsmål: rækkevidden af ankebegrænsningen, hvornår en fristoverskridelse kan tilregnes parten efter § 910, stk. 2, hvor langt anklagemyndighedens kontraanke rækker efter § 905, og hvornår tiltaltes udeblivelse fra ankehovedforhandlingen fører til afvisning efter § 920, stk. 2.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Tiltalte kan kun anke uden Procesbevillingsnævnets tilladelse, når der er idømt andre offentligretlige følger end bøde, konfiskation eller færdselsfrakendelse – eller når en samlet bøde eller konfiskation overstiger 20.000 kr. og tiltalte ikke er dømt som udebleven efter § 897, stk. 1.

02 Strafbortfald fritager ikke fra ankebegrænsningen: Højesteret fastslog i SS-78/2025-HJR, at hverken ordlyd eller forarbejder til § 902, stk. 2, undtager domme, hvor den forskyldte bøde er bortfaldet på grund af lang sagsbehandlingstid.

03 Betinget frakendelse af førerretten efter færdselsloven er efter 2024-reformen udtrykkeligt en sanktion, der udløser ankebegrænsning – ikke en sanktion, der åbner fri ankeadgang.

04 Det afgørende for, om de nye ankebegrænsningsregler finder anvendelse, er tidspunktet for dommens afsigelse – ikke tidspunktet for hovedforhandlingen.

05 Ankefristen er 14 dage fra dommens afsigelse, men regnes ved domme forkyndt efter § 219 a, stk. 5, og ved udeblivelsesdomme efter § 897 først fra forkyndelsen henholdsvis rettens fremsendelse af domsudskriften.

06 En anke, der er kommet rettidigt frem til retten i stedet for til anklagemyndigheden, kan admitteres efter § 910, stk. 2 – indlevering til forkert myndighed er ikke i sig selv en tilregnelig fristoverskridelse.

07 Fristoverskridelser, der reelt skyldes forsvarerens ekspedition og ikke tiltaltes egne forhold, skal admitteres efter § 910, stk. 2, jf. Højesterets kendelse i sag 145/2018 om en overskridelse på én dag.

08 Modsat kan tiltalte ikke få oprejsning, når tiltalte selv har ventet til ankefristens sidste dag eller har været bekendt med anklagemyndighedens anke inden kontraankefristens udløb.

09 Anklagemyndighedens kontraanke efter § 905, stk. 1, er ikke begrænset til det, tiltaltes egen anke omfatter: anklagemyndigheden kan kontraanke skyldsspørgsmålet til skade for tiltalte, selv om tiltalte alene har anket strafudmålingen.

10 En ren udmålingsanke indebærer et ankeafkald med hensyn til bevisbedømmelsen, men landsretten kan efter § 910, stk. 2, tillade en udvidelse til bevisanke, når fristoverskridelsen ikke kan tilregnes tiltalte.

11 Anklagemyndigheden kan efter § 907, stk. 3, anke til fordel for tiltalte trods fristudløb og trods ankeafkald – og tiltalte kan da nedlægge selvstændig formildelsespåstand, selv om formel kontraanke er udelukket.

12 Har kun tiltalte anket, kan landsretten ikke idømme en strengere straf end byretten, jf. § 924 – forbuddet mod reformatio in pejus gælder også, når tiltaltes anke undtagelsesvis fremmes i tiltaltes fravær efter § 920, stk. 2.

13 Ved anke til skade for tiltalte er det tilstrækkeligt, at genparten af ankemeddelelsen rettidigt er afsendt til tiltalte – ikke at den er kommet frem.

14 En anke anses efter § 912, stk. 3, altid for at omfatte bevisbedømmelsen, medmindre andet fremgår af ankemeddelelsen; bevisanke udløser en fuldstændig ny hovedforhandling efter § 917, stk. 1.

15 Efter 2021-reformen afviser landsretten som klart udgangspunkt tiltaltes anke ved udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald – og det gælder nu både bevisanke og udmålingsanke, hvor det tidligere kun gjaldt bevisanken.

16 Undtagelsen i § 920, stk. 2, skal administreres restriktivt og sigter navnlig på tilfælde, hvor byrettens afgørelse fremstår åbenbart urigtig; Højesteret anvendte den i SS-56/2025-HJR, hvor byrettens retsbog manglede og en senere personundersøgelse pegede på samfundstjeneste.

17 Trafikale forsinkelser udgør ikke lovligt forfald, og landsretten er ikke forpligtet til at afvente et varslet, forsinket fremmøde.

18 Tiltaltes anke kan efter § 920, stk. 3, afvises forud for hovedforhandlingen, når indkaldelsen på grund af tiltaltes egne forhold ikke har kunnet forkyndes – men ikke når tiltalte har oplyst et lovligt forfald, som retten endnu ikke har prøvet.

19 Rettergangsfejl fører kun til ophævelse, hvis overholdelse af reglen kunne have medført et andet udfald, jf. § 925, stk. 1; mangelfuld tolkning skaber som udgangspunkt en formodning herfor.

20 Landsretsdomme kan kun ankes til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse efter § 932, og tilladelsen kan begrænses til en del af sagen eller bestemte ankegrunde.

21 Højesteret kan efter § 933, stk. 2, ikke prøve bevisbedømmelsen vedrørende skyld – kun rettergangsfejl, strafudmåling og retsanvendelse – hvilket Menneskerettighedskommissionen har accepteret som foreneligt med 7. tillægsprotokol artikel 2.

§ 1 Ankeadgangens grundstruktur: hvem kan anke hvad efter §§ 901-902

Byrettens domme i straffesager kan ankes til landsretten af anklagemyndigheden eller af tiltalte, og anken kan ud over selve dommen omfatte den forudgående behandling af sagen og de afgørelser, der er truffet under sagen, jf. retsplejelovens § 901. Reglerne findes i retsplejelovens kapitel 82 om anke til landsretten og kapitel 83 om anke til Højesteret.

Ankeretten er asymmetrisk fordelt:

- **Anklagemyndigheden** kan efter § 902, stk. 1 kun anke, når der efter loven kan idømmes andre offentligretlige følger end bøde, konfiskation eller frakendelse i medfør af færdselsloven – *medmindre anken er til fordel for tiltalte*. Adgangen til uden procesbevilling at anke til gunst blev indført ved **lov nr. 1169 af 8. juni 2021**, hvor det i forarbejderne anføres, at ændringen giver anklagemyndigheden adgang til at anke sager, "hvor en tiltalt er dømt med urette".
- **Tiltalte** kan efter § 902, stk. 2 kun anke, når der er idømt andre offentligretlige følger end bøde, konfiskation eller færdselsfrakendelse, eller når tiltalte – uden anvendelse af § 897, stk. 1 – er idømt en samlet bøde på over 20.000 kr. eller konfiskation for mere end 20.000 kr.
- **Indenretlige vedtagelser og advarslerne** efter § 899 og § 900 kan efter § 902, stk. 3 slet ikke indbringes for højere ret, medmindre anklagemyndigheden anker til fordel for tiltalte.

Anke kan iværksættes til fordel for tiltalte af tiltalte selv, af værgen for en tiltalt under 18 år og – hvis tiltalte er død efter at være idømt fængselsstraf – af ægtefælle, slægtninge i op- eller nedstigende linje og søskende, jf. § 906. Byretsforsvareren har efter § 906, stk. 4 pligt til efter anmodning at rådgive om anke og bistå med at iværksætte den – en pligt, der har haft direkte betydning i oprejsningspraksis, jf. nedenfor.

Ankeafkald kan afgives, når dommen er afsagt, og en anke kan frafaldes, indtil landsretten har afsagt dom, jf. § 909. Frafaldes anken, hæves ankesagen typisk uden videre behandling, som det skete i **SS-1689/2013-OLR**, hvor både domfældte og anklagemyndigheden skriftligt frafaldt anke og kontraanke.

LOV Retsplejeloven § 901 · Retsplejeloven § 902, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 906 · Retsplejeloven § 909

PRAKSIS **Landsretten** · Ankesag hævet efter frafald og salærfastsættelse 16.12.2014

§ 2 2024-reformen af § 902, stk. 2: 20.000 kr.-grænsen, bortfald af dagbødegrænsen og færdselsfrakendelser

Ved gennemførelsen af flerårsaftalen for domstolene 2024-27 – **lov nr. 661 af 11. juni 2024**, med virkning for domme afsagt fra den 15. juni 2024 – blev tiltaltes ankeadgang omlagt. Forarbejderne beskriver ændringen udførligt:

> *"Forslagene indebærer endvidere, at den gældende beløbsgrænse på 6.000 kr. for anke af bøde eller konfiskation uden Procesbevillingsnævnets tilladelse forhøjes til 20.000 kr. Endvidere vil der fremover ikke gælde en særlig grænse for at skulle have Procesbevillingsnævnets tilladelse, når en bødestraf er udmålt i dagbøder. Fremover vil det afgørende være om den samlede bødestraf, som er idømt ved dommen, er fastsat til højst 20.000 kr. eller til mere end 20.000 kr."*

De almindelige bemærkninger til reformen (pkt. 2.2.2.1) knytter ændringen direkte til den politiske aftale: aftalepartierne var enige om at forhøje beløbsgrænsen til 20.000 kr., og om at "anke af bødedomme med førerretsfrakendelse, kørselsforbud eller frakendelse af retten til at føre lille knallert skal kræve Procesbevillingsnævnets tilladelse i samme omfang som anke af andre bødedomme".

De praktiske konsekvenser, som forarbejderne selv fremhæver, er:

Situation	Ankeadgang uden tilladelse
20 dagbøder à 1.200 kr. (24.000 kr.)	Ja – samlet bøde over 20.000 kr.
30 dagbøder à 600 kr. (18.000 kr.)	Nej
Bøde 25.000 kr. + konfiskation 5.000 kr.	Ja – også hvis kun konfiskationen ankes
Bøde under grænsen + betinget førerretsfrakendelse	Nej
Dømt som udebleven efter § 897, stk. 1, med bøde over 20.000 kr.	Nej

Beløbsgrænsen gælder for hver tiltalt for sig, og den omfatter efter forarbejderne alle former for konfiskation – ikke kun konfiskation af genstande. Har tiltalte derimod givet møde ved en befuldmægtiget efter § 897, stk. 4, anses tiltalte ikke for dømt som udebleven, og ankeadgangen består.

Spørgsmålet om, hvorvidt § 897, stk. 1, overhovedet var anvendt korrekt, kan derfor blive afgørende for ankeadgangen. I **S-0588-25** hjemviste landsretten en færdselssag, hvor byretten havde afsagt udeblivelsesdom efter § 897, stk. 1, til fornyet vurdering af sagens strafpotentiale – bestemmelsen forudsætter, at der ikke er spørgsmål om højere straf end bøde.

Hertil kommer, at bødesager afgjort helt uden retsmøde efter § 896 a slet ikke kan ankes. Rigsadvokatmeddelelsen fastslår, at politikredsen i disse sager ikke har hjemmel til at nedsætte bøden, og at domfældte i stedet skal vejledes om muligheden for at søge Procesbevillingsnævnet om anketilladelse, jf. Rigsadvokatmeddelelsen om straffens fastsættelse, pkt. 6.1.1.

LOV Retsplejeloven § 896a · Retsplejeloven § 897, stk. 1 · Retsplejeloven § 902, stk. 2

PRAKSIS **Landsretten** · Kendelse om udeblivelsesdom (§ 897) i færdselsstraffesag: Landsretten hjemviste sagen til vurdering af strafpotentiale 18.07.2025

§ 3 Strafbortfald undtager ikke fra ankebegrænsningen – SS-78/2025-HJR

Det mest omdiskuterede fortolkningsspørgsmål efter 2024-reformen har været, om en dom, hvor den forskyldte bøde er *bortfaldet* – typisk på grund af lang sagsbehandlingstid – er omfattet af ankebegrænsningen, når tiltalte reelt ikke er "idømt" nogen bøde.

Østre Landsret tog stilling i SS-2067/2024-OLR. Tiltalte var fundet skyldig efter færdselslovens § 3, stk. 1, bøden var bortfaldet, og der var sket betinget frakendelse af førerretten i 3 år. Landsretten konstaterede, at trykt praksis var uensartet – **TfK 2005.552Ø** og **UfR 2018.2848Ø** havde tilladt fri anke ved strafbortfald, mens **UfR 1945.381/2V** og **UfR 1954.901/2Ø** forudsætningsvis havde afvist det – og at der verserede 13 sager med samme problemstilling, heraf 11 færdselssager. Landsretten afviste anken efter § 914, stk. 1, nr. 4 med tre led i begrundelsen: hverken ordlyd eller forarbejder undtager strafbortfald; strafbortfald forekommer typisk i sager, hvor bøden ville have ligget under grænsen; og den betingede førerretsfrakendelse er selv en sanktion, der udløser ankebegrænsning. Argumentet om, at hovedforhandlingen lå før den 15. juni 2024, blev afvist – det afgørende er tidspunktet for **dommens afsigelse**.

Procesbevillingsnævnet meddelte i j.nr. 25/17593 tilladelse til at få det principielle spørgsmål prøvet, og Højesteret afgjorde det i SS-78/2025-HJR:

> *Højesteret fandt, at hverken ordlyden af eller forarbejderne til retsplejelovens § 902, stk. 2, udelukker sager med strafbortfald fra appelbegrænsningen.*

Da tiltalte ikke var idømt andre følger end bøde og færdselsfrakendelse, og straffen var bortfaldet, krævede anken tilladelse efter § 903, stk. 1. Landsrettens afvisningskendelse blev stadfæstet.

Afgørelsen har bred rækkevidde: den fastslår, at ankebegrænsningen knytter sig til **sanktionstypen og strafferammen efter sagens karakter**, ikke til, om der faktisk er fastsat en byrde ved dommen.

LOV Færdselsloven § 125, stk. 1 · Retsplejeloven § 902, stk. 2 · Retsplejeloven § 903, stk. 1 · Retsplejeloven § 914, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2 — 26.01.2026
- **Landsretten** · Østre Landsret afviser anke i færdselssag – strafbortfald fritager ikke fra krav om procesbevillingsnævnets tilladelse — 17.06.2025
- **Procesbevillingsnævnet** · Procesbevillingsnævnet: Appeltilladelse i færdselssag om, hvorvidt strafbortfald undtager fra ankebegrænsningen i retsplejelovens § 902, stk. 2 — 18.08.2025

§ 4 2.-instansbevilling efter § 903 og anke af indenretlige vedtagelser

Når ankeadgangen er afskåret efter § 902, kan Procesbevillingsnævnet efter § 903, stk. 1 tillade anke, "hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler for det". Ansøgningen skal indgives inden 14 dage efter dommens afsigelse, men nævnet kan undtagelsesvis meddele tilladelse ved ansøgning indgivet senere – dog inden 1 år, jf. § 903, stk. 2. Er det tiltalte, der vil anke, beregnes fristen som efter § 904, stk. 2 og 3.

Rigsadvokatmeddelelsen om procesbevillinger beskriver den administrative gennemførelse: når nævnet meddeler andeninstansbevilling, udfærdiger statsadvokaten ankemeddelelse og indbringelsesbrev til landsretten og sørger for forkyndelse, ligesom statsadvokaten samtidig giver politidirektøren meddelelse om udsættelse eller standsning af fuldbyrdelsen, jf. § 911, stk. 3 og Rigsadvokatmeddelelsen om procesbevillinger, pkt. 3.4.4. Sagen skal indbringes for landsretten inden 14 dage efter nævnets underretning, jf. § 903, stk. 4.

At en ansøgning til Procesbevillingsnævnet **ikke** i sig selv afbryder fuldbyrdelsen fremgår af Rigsadvokatmeddelelsens pkt. 3.3.1; det er landsrettens præsident, der kan bestemme udsættelse efter § 911, stk. 3.

For indenretlige vedtagelser gjaldt tidligere et absolut krav om procesbevilling. I SS-2047/2010-OLR afviste Østre Landsret en anke af en indenretlig bødevedtagelse kombineret med betinget frakendelse efter færdselslovens § 119 a, stk. 4, fordi retsplejelovens almindelige regler om anketilladelse fandt tilsvarende anvendelse på færdselslovens vedtagelser. Retsstillingen er i dag delvis ændret: forarbejderne til 2024-loven begrunder udtrykkeligt ophævelsen af kravet om tilladelse ved anke til gunst med, at nævnet "i praksis altid" gav tilladelse, og at kravet derfor var "et overflødigt processkridt". Efter § 902, stk. 3 kan anklagemyndigheden nu anke en indenretlig bødevedtagelse eller advarsel til fordel for tiltalte uden nævnets tilladelse – mens tiltaltes egen indbringelse fortsat kræver tilladelse efter § 903, stk. 3.

LOV Retsplejeloven § 899 · Retsplejeloven § 900 · Retsplejeloven § 903, stk. 1-4 · Retsplejeloven § 911, stk. 3

PRAKSIS **Landsretten** · Anke af bødevedtagelse kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse 16.12.2010

§ 5 Ankefristen i § 904 og formkravene til ankemeddelelsen

Ankefristen er 14 dage regnet fra dommens afsigelse, jf. § 904, stk. 1. To undtagelser flytter fristens begyndelsestidspunkt: skal dommen forkyndes efter § 219 a, stk. 5, regnes tiltaltes frist fra forkyndelsen (§ 904, stk. 2), og er sagen afgjort efter § 897 uden tiltaltes tilstedeværelse eller kendskab til domsafsigelsen, regnes fristen fra den dag, retten har sendt en udskrift af dommen til tiltalte (§ 904, stk. 3).

Formkravene til tiltaltes ankemeddelelse fremgår af § 908: meddelelsen kan fremsættes mundtligt til retsbogen eller til forkynderen, eller indgives skriftligt og underskrevet til anklagemyndigheden eller byretten. Kravet om en underskrevet meddelelse er reelt. I SS-812/2009-VLR afviste Vestre Landsret en anke, der alene var fremsendt pr. e-mail uden efterfølgende original ankemeddelelse, jf. § 908, stk. 2, sammenholdt med § 910, stk. 1, og § 914.

Omvendt er indlevering til den forkerte – men rette retlige – modtager ikke fatal. I SS-495/2007-HJR stadfæstede Højesteret, at en anke, der var kommet frem til landsretten inden fristens udløb, men først nåede anklagemyndigheden efter udløbet, kunne admitteres. Afgørelsen viser, at fristreglen håndhæves med et vist realitetshensyn, når fejlen er af ekspeditionsmæssig karakter.

Den, der anker, skal i ankemeddelelsen angive, hvad anken støttes på, jf. § 913. Landsretten kan dog, hvor særlige grunde taler for det, give adgang til at angive begrundelsen efter ankefristens udløb – og efter § 926, stk. 2 tillade, at anken støttes på forhold, der ikke er anført rettidigt, mod at sagen om nødvendigt udsættes af hensyn til modpartens forberedelse.

For sen anke afvises af landsretten efter § 910, stk. 1. Det gælder også uden for de klassiske straffesager: i SS-229/2022-OLR afvistes en anke i en sag om fuldbyrdelse af en udenlandsk dom efter EU-straffuldbyrdelsesloven som for sent indgivet. I private straffesager gælder tilsvarende principper, men landsretten kan efter omstændighederne undlade at afvise, jf. BS-13539/2024-VLR om en æreskrænkelsessag, hvor ankemeddelelsen var indleveret efter fristen.

LOV Retsplejeloven § 904, stk. 1-3 | Retsplejeloven § 908 | Retsplejeloven § 910, stk. 1 | Retsplejeloven § 913

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret stadfæster tilladelse til anke trods indlevering til forkert myndighed 20.08.2007
Landsretten · Landsrettens afgørelse om ikke at afvise for sen anke i sag om æreskrænkelse 24.04.2024
Landsretten · Anke afvist som for sent indgivet i sag om fuldbyrdelse af dom 19.09.2022
Landsretten · Afvisning af anke indgivet via e-mail uden efterfølgende fremsendelse af original ankemeddelelse 04.06.2009

§ 6 Oprejsning efter § 910, stk. 2: hvornår kan fristoverskridelsen tilregnes parten?

Landsretten kan efter § 910, stk. 2 tillade en for sen anke, hvis parten sandsynliggør, at den pågældende først efter fristens udløb blev bekendt med ankegrunden, eller at overskridelsen "i øvrigt skyldes grunde, som ikke kan tilregnes den pågældende". Ankemeddelelsen skal da iværksættes inden 14 dage efter, at hindringen ophørte, og skal indeholde oplysning om begrundelsen for overskridelsen.

Tilregnelsesvurderingen er kernen. Højesteret trak grænsen i sag 145/2018: tiltalte traf beslutning om at anke på fristens sidste dag, kontaktede forsvareren, og forsvarerens brev nåede anklagemyndigheden én dag for sent. Højesteret admitterede anken:

> *"Højesteret finder, at der under de foreliggende omstændigheder ikke er tilstrækkeligt grundlag for at antage, at fristoverskridelsen kan tilregnes T."*

Modsat gik det i SS-3341/2017-OLR, hvor Østre Landsret afviste en tilsvarende endagsoverskridelse. Sammenholdt viser afgørelserne, at det afgørende er, om tiltalte selv har handlet i så god tid, at forsvareren havde et realistisk tidsrum til at ekspedere anken – ikke blot om fejlen formelt lå hos forsvareren.

Oprejsning kan også komme anklagemyndigheden til gode. I SS-377/2015-VLR admitterede Vestre Landsret en skærpelsesanke, der byggede på en udtalelse fra Retslægerådet, som først forelå efter ankefristens udløb – et lærebogseksempel på første led i § 910, stk. 2 (kendskab til ankegrunden opnået efter fristen).

For tiltaltes **kontraanke** gælder en mildere, men ikke ubetinget lempeligere regel: efter § 910, stk. 3 kan landsretten tillade en for sen kontraanke efter § 905, stk. 2, "hvis der er rimelig grund til det". I SS-1194/2021-OLR afvistes en kontraanke indgivet 31. maj over for en anklagemyndighedsanke af 29. april. Landsretten lagde vægt på, at ankemeddelelsen var udleveret til den varetægtsfængslede tiltalte den 3. maj:

> *"Tiltalte har således inden udløbet af kontraankefristen været bekendt med anklagemyndighedens udmålingsanke. Landsretten finder allerede på den baggrund, at der ikke er rimelig grund til at tillade hans bevisanke efter retsplejelovens § 910, stk. 3."*

Retten henviste samtidig til, at tiltaltes påstand om en misforståelse med byretsforsvareren ikke var underbygget, jf. **TfK 2018.1002 Ø** – bevisbyrden for, at overskridelsen ikke kan tilregnes tiltalte, ligger hos tiltalte.

LOV Retsplejeloven § 904, stk. 1 | Retsplejeloven § 905, stk. 2 | Retsplejeloven § 910, stk. 2-3

PRAKSIS
Højesteret · Admittance af for sent indgivet anke i straffesag grundet manglende tilregnelse til tiltalte 16.01.2019
Landsretten · Landsrettens afvisning af for sen kontraanke 30.06.2021
Landsretten · Anke afvist på grund af for sen indgivelse trods mulig forsvarerfejl 12.03.2018

Landsretten · Anklagemyndighedens anke om skærpelse admitteres trods fremlæggelse af nye oplysninger efter ankefristens udløb 21.08.2015

§ 7 Kontraanke efter § 905 – og udvidelsen fra udmålingsanke til bevisanke

Kontraanken er den centrale sikkerhedsventil for modparten: er en dom anket efter §§ 902 eller 903, kan modparten anke inden 14 dage efter at have fået meddelelse om den anden parts anke, jf. § 905, stk. 1. Anker anklagemyndigheden, regnes tiltaltes kontraankefrist uanset tidspunktet for anklagemyndighedens anke fra dagen efter udløbet af den almindelige ankefrist, jf. § 905, stk. 2.

Det centrale materielle spørgsmål – om kontraanken er **begrænset** af omfanget af modpartens anke – blev afgjort i **S-2119-14** og stadfæstet af Højesteret. I SS-2119/2014-OLR havde tiltalte alene anket strafudmålingen, hvorefter anklagemyndigheden kontraankede skyldsspørgsmålet efter fristens udløb. Østre Landsret udtalte:

> *"Der ses hverken efter bestemmelsernes ordlyd eller på andet grundlag at være holdepunkter for at forstå bestemmelserne således, at anklagemyndighedens mulighed for at kontraanke til skade for tiltalte er begrænset til alene at vedrøre strafudmålingen i tilfælde, hvor den af tiltalte iværksatte anke ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld."*

Højesteret stadfæstede i SS-14/2015-HJR med henvisning til bestemmelsens ordlyd og forarbejder – kontraankeadgangen skal netop sikre modparten mod at blive stillet ringere som følge af den sene meddelelse om modpartens anke.

Afgørelsens anden halvdel er mindst lige så vigtig i praksis. Landsretten fastslog, at tiltaltes oprindelige udmålingsanke **må anses som et ankeafkald med hensyn til bevisbedømmelsen**, og at en senere udvidelse derfor skal bedømmes efter § 910, stk. 2. Udvidelsen blev tilladt:

> *"Da overskridelse af ankefristen i relation til udvidelsen af tiltaltes anke ikke kan tilregnes ham, idet han var bibragt den fejlagtige opfattelse, at anken ikke ville kunne omfatte bedømmelsen af beviserne for hans skyld, tillader landsretten, at tiltaltes anke udvides som anført."*

Den omvendte udgang ses i SS-2105/2009-VLR, hvor tiltalte havde anket strafudmålingen med henblik på betinget dom og siden ville udvide til bevisbedømmelsen; anmodningen blev afvist som for sen efter §§ 904 og 910.

Om kontraankens rettidighed gælder almindelige bevisregler. I S-3323-13 fandt Østre Landsret en kontraanke fremsendt pr. telefax rettidig og afviste forsvarerens afvisningspåstand.

LOV
Retsplejeloven § 905, stk. 1-2 | Retsplejeloven § 910, stk. 2 | Retsplejeloven § 912, stk. 3

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret stadfæster landsretskendelse om anklagemyndighedens kontraanke efter ankefristens udløb 11.05.2015

Landsretten · Anklagemyndighedens kontraanke efter anke af strafudmåling 19.09.2014

Landsretten · Østre Landsret: Afvisning af kontraanke ikke taget til følge - spørgsmål om fristoverholdelse via telefax 12.08.2014

Landsretten · Landsret afviste anmodning om bevisanke på grund af overskredet ankefrist 06.11.2009

§ 8 Anke til skade for tiltalte: meddelelses- og forkyndelseskravene i § 907

Vil anklagemyndigheden anke eller kontraanke til skade for tiltalte inden for de almindelige frister, skal ankemeddelelsen være **landsretten i hænde** inden fristens udløb, og genparten sendes så vidt muligt samtidig til tiltalte med Digital Post eller anbefalet brev samt til byretten og forsvareren, jf. § 907, stk. 1. Anker anklagemyndigheden i andre tilfælde til skade, skal ankemeddelelsen **forkyndes** for tiltalte inden fristens udløb, jf. § 907, stk. 2.

Sondringen mellem *afsendelse* og *fremkomst* er afgjort i praksis. I S-1446-19 havde PostNord fejlfrankeret det anbefalede brev, så postbuddet krævede strafporto, og tiltalte afviste at modtage det. Østre Landsret fandt under henvisning til fast højesteretspraksis, at § 907, stk. 1, alene kræver rettidig **afsendelse** af genparten, og at anken derfor var rettidig.

Omvendt er forkyndelseskravet i stk. 2 reelt: i SS-1659/2015-VLR blev anklagemyndighedens anke prøvet netop på spørgsmålet om rettidig forkyndelse af ankemeddelelsen.

Skyldes den manglende ekspedition tiltaltes egne forhold, bærer tiltalte risikoen. I SS-2598/2018-VLR var tiltalte registreret som forsvundet, ikke tilmeldt e-Boks og uden oplyst adresse. Landsretten udtalte:

> *"Det har derfor ikke været muligt at sende genpart af ankemeddelelsen til hende, jf. retsplejelovens § 907, stk. 1, 2. pkt. [...] Da det således skyldes tiltaltes forhold, at forkyndelse ikke har kunnet ske, afviser landsretten tiltaltes bevisanke, jf. retsplejelovens § 920, stk. 3."*

Sagen blev herefter fremmet som anklagemyndighedens udmålingsanke i tiltaltes fravær efter § 921, stk. 2, og landsretten afviste, at dette stred mod EMRK artikel 6: "Den omstændighed, at tiltalte på grund af sine egne forhold ikke har kunnet gøres bekendt med anklagemyndighedens kontraanke til skærpelse, kan ikke føre til andet resultat."

Selve kravene til ankemeddelelsens indhold – herunder oplysning om, at tiltalte eller forsvareren senere vil blive underrettet om hovedforhandlingens tidspunkt – følger af § 907, stk. 4.

LOV	Retsplejeloven § 907, stk. 1-4 · Retsplejeloven § 920, stk. 3 · Retsplejeloven § 921, stk. 2	
PRAKSIS	**Landsretten** · Anklagemyndighedens anke til skade for tiltalte fundet rettidig trods PostNords fejlfrankering af anbefalet brev	30.01.2020
	Landsretten · Landsretten afviser bevisanke og fremmer sag som udmålingsanke trods manglende forkyndelse for tiltalte	08.04.2019
	Landsretten · Kendelse om afvisning af anke grundet manglende forkyndelse af ankemeddelelse	14.12.2016

§ 9 Anke til fordel for tiltalte efter § 907, stk. 3, og forbuddet mod skærpelse i § 924

Anklagemyndigheden kan iværksætte anke til fordel for tiltalte, selv om ankefristen er udløbet, og en sådan anke hindres heller ikke af, at tiltalte har givet ankeafkald, jf. § 907, stk. 3. Bestemmelsen rejser spørgsmålet

om tiltaltes egen processuelle stilling under en sådan anke, da adgangen til formel kontraanke efter § 905 kun henviser til §§ 902 og 903.

Højesteret afklarede spørgsmålet i sag 44/2020. Anklagemyndigheden havde efter fristens udløb anket til formildelse med påstand om nedsættelse af den ubetingede strafdel; tiltalte ville nedlægge selvstændig påstand om, at hele straffen blev gjort betinget, hvilket landsretten afviste. Højesteret gav tiltalte medhold i det processuelle:

> *"Det er imidlertid et fast princip i strafferetsplejen, at domstolene ved sanktionsvalg og strafudmåling ikke er bundet af parternes tilkendegivelser, men frit tager stilling hertil inden for rammerne af den rejste tiltale og den begrænsning, der følger af princippet om, at der ikke kan idømmes en strengere straf end ved den indankede dom, hvis der alene er anket med påstand om formildelse, jf. herved retsplejelovens § 924."*

> *"Hvis anklagemyndigheden, som i den foreliggende sag, anker til formildelse med en nærmere angivelse af, hvilken strafudmåling anklagemyndigheden anser for passende, er tiltalte derfor ikke afskåret fra at nedlægge en selvstændig påstand om formildelse."*

Højesteret stadfæstede dog straffen konkret.

Forbuddet mod *reformatio in pejus* i § 924 er kort og kategorisk: "Hvis kun tiltalte har anket, kan retten ikke idømme en strengere straf end ved byrettens dom." Forarbejderne til 2024-reformen præciserer forholdet til udeblivelsestilfældene: fremmes tiltaltes anke undtagelsesvis i tiltaltes fravær alene i medfør af § 920, stk. 2, kan landsretten **ikke** skærpe straffen, mens landsretten godt kan skærpe, hvis anklagemyndigheden tillige har anket. Samme sted understreges det, at forsvareren under anklagemyndighedens skærpelsesanke frit kan gøre gældende, at straffen er fastsat for højt, og at landsretten ubundet af parternes påstande kan udmåle både højere og lavere straf end byretten.

En tilsvarende beskyttelsesregel gælder ved rettergangsfejl: tilsidesættelse af regler, der udelukkende er fastsat af hensyn til tiltalte, kan efter § 925, stk. 2 ikke føre til, at dommen ændres til skade for tiltalte.

LOV Retsplejeloven § 907, stk. 3 · Retsplejeloven § 924 · Retsplejeloven § 925, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets dom om tiltaltes adgang til selvstændig formildelsespåstand ved anklagemyndighedens anke efter fristens udløb — 02.11.2020

§ 10 Ankegrundene i § 912: bevisanke og revisionsanke – og betydningen for sagens behandling

Anke kan efter § 912, stk. 1 støttes på fire grunde: rettergangsfejl (nr. 1), at straffens størrelse ikke står i passende forhold til lovovertrædelsen (nr. 2), urigtig retsanvendelse ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet (nr. 3) og fejlagtig bevisbedømmelse (nr. 4). Rettergangsfejl, som retten ikke påser af egen drift, kan kun påberåbes, hvis parten fremsatte indsigelse i byretten, jf. § 912, stk. 2.

Afgørende for sagens behandling er formodningsreglen i § 912, stk. 3: en anke **anses for at omfatte bevisbedømmelsen, medmindre andet fremgår af ankemeddelelsen**. Den, der vil begrænse sin anke, skal altså gøre det udtrykkeligt – og bærer så konsekvenserne, jf. ankeafkaldsbetragtningen i S-2119-14 ovenfor.

Forarbejderne til 2024-reformen redegør for terminologien og retsvirkningerne:

> *"En sådan anke omtales i praksis som en 'bevisanke', og der finder en fuldstændig ny hovedforhandling sted for landsretten, jf. retsplejelovens § 917, stk. 1. [...] Tiltaltes anke kan endvidere støttes på, at sanktionen ikke står i passende forhold til lovovertrædelsen, at domfældelsen er urigtig som følge af fejlagtig anvendelse af strafbestemmelsen, eller at der er begået rettergangsfejl, jf. retsplejelovens § 912, stk. 1, nr. 1-3. En sådan anke omtales under ét som en 'revisionsanke', og den første og hyppigste af dem omtales som en 'udmålingsanke'."*

Sondringen har direkte procesretlige konsekvenser. Ved bevisanke gennemføres en fuldstændig ny hovedforhandling efter reglerne i kapitel 77-79, jf. § 917, stk. 1, og reglerne om skriftlig behandling i §§ 926-930 b finder ikke anvendelse. Ved revisionsanke behandles sagen efter kapitel 78 med de modifikationer, der følger af § 917, stk. 2.

Tiltaltes ret til at afgive forklaring efter hvert vidne – § 917, stk. 1, jf. § 866, stk. 2 – var afgørende i SS-2653/2019-VLR. Tiltalte havde afgivet forklaring under første retsdag, men udeblev fra den fortsatte hovedforhandling, hvor nye vidner skulle afhøres:

> *"Der er indkaldt yderligere vidner, som ikke blev afhørt under byrettens behandling, og da tiltalte efter retsplejelovens § 917, stk. 1, jf. § 866, stk. 2, bl.a. efter hvert vidne har adgang til at afgive forklaring [...] kan sagen ikke med nytte fortsat behandles uden tiltaltes tilstedeværelse."*

Samme afgørelse fastslår, at en **ren frifindelsesanke ikke kan behandles som en udmålingsanke**, blot fordi forsvareren ved hovedforhandlingens indledning nedlagde en subsidiær formildelsespåstand, som anklagemyndigheden ikke straks protesterede imod.

LOV Retsplejeloven § 866, stk. 2 · Retsplejeloven § 912, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 917, stk. 1-2

PRAKSIS **Landsretten** · Ankesag afvist grundet tiltaltes udeblivelse 08.12.2020
Landsretten · Anklagemyndighedens kontraanke efter anke af strafudmåling 19.09.2014

§ 11 Straks-afvisning efter § 914 og afvisning af anklagemyndighedens anke af en frifindende dom

Når anke er sket, kan modparten efter § 914, stk. 1 anmode landsretten om straks at afvise ankesagen, hvis fristerne og fremgangsmåderne i kapitlet ikke er overholdt (nr. 1), hvis den, der anker, mangler beføjelse hertil (nr. 2), hvis den påberåbte ankegrund utvivlsomt ikke kan føre til ophævelse (nr. 3), eller hvis anke er udelukket efter § 902 (nr. 4). Retten kan afvise af egen drift, jf. § 914, stk. 2, og afvisning sker ved kendelse efter at ankeparten har haft adgang til at udtale sig, jf. § 914, stk. 3.

Bestemmelsen er den formelle hjemmel bag strafbortfaldssagerne: både SS-2067/2024-OLR og den stadfæstende højesteretskendelse i SS-78/2025-HJR bygger på § 914, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 3.

En særskilt afvisningsgrund gælder ved anklagemyndighedens anke af en **frifindende** dom: landsretten kan efter § 920, stk. 1 afvise anken efter reglen i § 846, hvis retten finder, at sagen ikke er undergivet offentlig påtale, at forholdet ikke er strafbart, eller at strafansvaret er bortfaldet ved forældelse.

Ankes en frifindende dom med henblik på fornyet bevisbedømmelse, kan sagen derimod ikke fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse. I SS-1358/2017-OLR udeblev to tiltalte og en nødvendig tolk fra hovedforhandlingen af anklagemyndighedens anke af en frifindende dom; Østre Landsret udsatte sagen og traf bestemmelse om

anholdelse i stedet for at fremme sagen. Forarbejderne til 2021-loven bekræfter dette princip med henvisning til **U 2018.1280 Ø**: en anke eller kontraanke fra anklagemyndigheden, der omfatter beviserne for tiltaltes skyld, kan ikke fremmes i tiltaltes fravær.

LOV Retsplejeloven § 846 · Retsplejeloven § 914, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 920, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2 — 26.01.2026
- **Landsretten** · Østre Landsret afviser anke i færdselssag – strafbortfald fritager ikke fra krav om procesbevillingsnævnets tilladelse — 17.06.2025
- **Landsretten** · Landsrettens kendelse om udsættelse og anholdelse i straffesag — 21.12.2017

§ 12 Udeblivelse fra ankehovedforhandlingen – § 920, stk. 2, før og efter 2021-reformen

Ingen bestemmelse i kapitel 82 er hyppigere anvendt end § 920, stk. 2. Reglen blev gennemgribende ændret ved **lov nr. 1169 af 8. juni 2021** og sprogligt præciseret ved **lov nr. 661 af 11. juni 2024**.

Den tidligere retstilstand var, at retten *kunne* afvise tiltaltes anke, hvis tiltalte udeblev uden oplyst lovligt forfald, *anken omfattede bevisbedømmelsen*, og sagen ikke med nytte kunne behandles uden tiltalte. Højesteret udnyttede denne afgrænsning i sag 7/2017:

> *"Højesteret finder herefter, at retsplejelovens § 920, stk. 2, ikke giver hjemmel til at afvise en subsidiær anke til formildelse."*

Sagen blev derfor hjemvist til realitetsbehandling af udmålingsspørgsmålet. Tilsvarende fastslog Højesteret samme dag i sag 20/2017, at § 920, stk. 3, kun gav hjemmel til at afvise tiltaltes **bevisanke**.

Om vurderingstidspunktet fastslog Højesteret i SS-81/2021-HJR, at spørgsmålet om, hvorvidt sagen kunne behandles med nytte, "med rette er foretaget på det tidspunkt, hvor landsretten konstaterede, at han var udeblevet" – tiltalte mødte 47 minutter for sent og fik ikke anken genoptaget.

Den gældende regel er obligatorisk og omvendt formuleret: retten *afviser* tiltaltes anke, medmindre den undtagelsesvis finder det nødvendigt at fremme sagen i tiltaltes fravær. Forarbejderne til 2021-loven forklarer skiftet:

> *"Den foreslåede ordning indebærer, at retten fremover som det helt klare udgangspunkt ved kendelse afviser tiltaltes anke i tilfælde, hvor tiltalte udebliver uden lovligt forfald. Dette vil gælde, uanset om der er tale om en udmålingsanke eller en bevisanke. […] Undtagelsen forudsættes administreret restriktivt og vil navnlig kunne være relevant i tilfælde, hvor landsretten skønner, at byrettens afgørelse er åbenbart urigtig."*

2024-loven præciserede, at reglen angår udeblivelse fra "et retsmøde under hovedforhandlingen", og forarbejderne understreger, at bestemmelsen skal anvendes **af egen drift**, uanset hvordan anklagemyndigheden og forsvareren stiller sig.

Undtagelsen er anvendt af Højesteret i SS-56/2025-HJR. Tiltalte meldte kl. 09.00 telefonisk, at han var forsinket i trafikken og ville møde kl. 09.25; landsretten afviste anken kl. 09.10. Højesteret tiltrådte, at trafikale forhold ikke er lovligt forfald, og at der ikke var grundlag for at kritisere, at landsretten ikke afventede fremmødet – men fandt efter en samlet vurdering, at fire særlige omstændigheder gjorde det nødvendigt

at fremme udmålingsanken: byretten kunne ikke levere en retsbog med tiltaltes forklaring, der forelå ingen personundersøgelse efter § 808 forud for byrettens dom, en senere § 808-undersøgelse vurderede tiltalte egnet til samfundstjeneste, og forsvareren protesterede mod afvisningen.

> *"På den anførte baggrund finder Højesteret efter en samlet vurdering, at det undtagelsesvist var nødvendigt at fremme sagen i Tiltaltes fravær, jf. retsplejelovens § 920, stk. 2."*

Hovedreglen om afvisning er derimod fulgt i en lang række landsretsafgørelser: SS-1795/2024-VLR (trafikale forsinkelser; anklagemyndigheden frafaldt herefter sin kontraanke), SS-1190/2021-OLR, SS-3283/2006-VLR (fejlopfattelse af retsmødetidspunktet), SS-3331/2008-OLR og SS-3473/2022-OLR, hvor en fremlagt lægeattest ikke i tilstrækkelig grad godtgjorde lovligt forfald.

At afvisning af tiltaltes anke **ikke** rammer anklagemyndighedens anke fremgår udtrykkeligt af 2024-forarbejderne: anklagemyndigheden kan frafalde sin anke, hvorved byrettens dom står ved magt, eller fastholde den – og en fastholdt udmålingsanke kan altid fremmes i tiltaltes fravær efter § 921, stk. 2, forudsat forsvareren er mødt.

LOV	Retsplejeloven § 808 · Retsplejeloven § 920, stk. 2 · Retsplejeloven § 921, stk. 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret: Landsret burde have fremmet udmålingsanke efter tiltaltes forsinkelse – særlige omstændigheder ved manglende personundersøgelse og utilgængelig tilståelsesforklaring gjorde det undtagelsesvist nødvendigt	16.12.2025
	Højesteret · Højesterets kendelse stadfæster afvisning af bevisanke grundet udeblivelse	12.08.2022
	Højesteret · Højesterets prøvelse af afvisning af anke og sondringen mellem bevis- og udmålingsanke	23.08.2017
	Højesteret · Højesterets ophævelse af landsretsafvisning: Krav til behandling af udeblivelse og lovligt forfald i ankesager	23.08.2017
	Landsretten · Vestre Landsret afviste ankesag på grund af tiltaltes udeblivelse	21.01.2025
	Landsretten · Landsrettens afvisning af anke grundet manglende dokumentation for lovligt forfald	04.06.2024
	Landsretten · Anke afvist grundet udeblivelse fra hovedforhandling	23.05.2022
	Landsretten · Landsretten afviser anke i voldssag grundet udeblivelse	13.01.2009
	Landsretten · Vestre Landsrets afvisning af ankesag grundet tiltaltes udeblivelse uden lovlig grund	13.11.2007

§ 13 Afvisning forud for hovedforhandlingen – § 920, stk. 3, og kravet om at prøve lovligt forfald

Kan indkaldelsen til hovedforhandlingen på grund af tiltaltes forhold ikke forkyndes på sædvanlig måde, kan landsretten afvise tiltaltes anke ved kendelse – og afvisningen kan ske **forud for hovedforhandlingen**, jf. § 920, stk. 3. Før afgørelsen skal forsvareren og anklagemyndigheden have adgang til at udtale sig og gives frist for bemærkninger. Den udtrykkelige hjemmel til forhåndsafvisning og høringskravet blev indsat ved 2021-loven.

Hjemlen forudsætter dog, at afvisningsgrunden reelt beror på tiltaltes forhold. Højesteret satte grænsen i sag 20/2017. Tiltalte var flyttet til Sverige, og syv forkyndelsesforsøg var mislykkedes, men to dage før hovedforhandlingen meddelte hun sygdom og varslede en lægeerklæring. Landsretten afviste anken dagen før retsmødet. Højesteret ophævede kendelsen:

> *"Højesteret finder, at der i lighed med bestemmelsen i retsplejelovens § 920, stk. 2, ikke er hjemmel til at afvise tiltaltes anke efter § 920, stk. 3, hvis det er oplyst, at tiltalte som følge af lovligt forfald ikke kan give møde til hovedforhandlingen."*

Retten skal i stedet tage stilling til forfaldspåstandens rigtighed i forbindelse med selve retsmødet, og afgørelsen skal i givet fald træffes under medvirken af domsmænd, jf. § 91, stk. 2.

Hvor tiltalte derimod bevidst har gjort sig utilgængelig, anvendes bestemmelsen efter sin ordlyd. I SS-380/2012-OLR afvistes anken fra en tiltalt, der havde frafaldet forhandling i byretten og hvor indkaldelsen ikke kunne forkyndes, og i SS-2598/2018-VLR blev bevisanken afvist efter § 920, stk. 3, hvorefter anklagemyndighedens skærpelsesanke blev fremmet i tiltaltes fravær.

Problemstillingen har fået en ny dimension i sager om varig mødeudygtighed. Procesbevillingsnævnet meddelte i j.nr. 25/19560 3.-instansbevilling i en sag, hvor landsretten uden direkte hjemmel havde gennemført hovedforhandlingen i tiltaltes fravær under henvisning til "ganske særlige omstændigheder", fordi tiltaltes psykiske lidelse – udløst og forværret af indkaldelserne – gjorde ham varigt ude af stand til at møde.

LOV	Retsplejeloven § 91, stk. 2 · Retsplejeloven § 920, stk. 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets ophævelse af landsretsafvisning: Krav til behandling af udeblivelse og lovligt forfald i ankesager	23.08.2017
	Landsretten · Landsretten afviser bevisanke og fremmer sag som udmålingsanke trods manglende forkyndelse for tiltalte	08.04.2019
	Landsretten · Anke afvist grundet manglende forkyndelse og tiltaltes udeblivelse	27.06.2012
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om gennemførelse af straffesags hovedforhandling i landsretten uden tiltaltes tilstedeværelse pga. varig psykisk lidelse	31.10.2025

§ 14 Skriftlig behandling af revisionsanker – §§ 930 a og 930 b

Mundtlighedsprincippet er fraveget for revisionsanker i to trin. Efter § 930 a kan retten **med parternes samtykke** bestemme, at ankesagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, når parterne nedlægger samstemmende påstande. Muligheden blev indført i 2014, og begrundelsen refereres i 2024-forarbejderne:

> *"[...] fordi det blev anset for uforholdsmæssigt besværligt at afholde en mundtlig forhandling, hvor mange mennesker skal være til stede samtidig, når anklagemyndigheden og tiltalte var enige om, hvilket resultat ankesagen bør få."*

Ved 2024-reformen kom § 930 b til: retten kan **efter høring af parterne** – altså uden krav om samtykke – bestemme, at en ankesag, som skal afgøres uden lægdommere, afgøres uden mundtlig hovedforhandling, medmindre særlige grunde taler herimod. De almindelige bemærkninger fastslår kort, at "aftalepartierne er enige om, at revisionsanker uden domsmænd skal kunne afgøres uden mundtlig forhandling".

Rækkevidden af den nye bestemmelse afhænger derfor af, hvornår der medvirker domsmænd i en revisionsanke. Forarbejderne opsummerer: der medvirker domsmænd, hvis der har medvirket nævninger eller domsmænd i byretten, hvis der for landsretten bliver spørgsmål om fængselsstraf, eller hvis sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning eller særlig offentlig interesse, jf. § 689, stk. 3. Men netop i en række færdselssager – spirituskørsel, kørsel efter indtagelse af bevidsthedspåvirkende stoffer, kørsel uden kørekort, kørsel i frakendelsestiden og de groveste hastighedsovertrædelser – medvirker der ikke domsmænd, selv om

der bliver spørgsmål om fængsel, jf. færdselslovens § 119, stk. 3. Det er navnlig disse sager, der efter § 930 b kan afgøres skriftligt.

De skriftlige behandlingsformer er udtrykkeligt afskåret ved bevisanker: § 917, stk. 1 fastslår, at reglerne i §§ 926-930 b ikke finder anvendelse, når anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld. Ved beregningen af fristen for at søge 3.-instansbevilling finder § 904, stk. 3 tilsvarende anvendelse, hvis sagen er behandlet efter §§ 930 a eller 930 b, jf. § 932, stk. 2.

At skriftlig behandling ikke er ensbetydende med begrænset prøvelse, illustreres af sag 56/2016, hvor Højesteret på skriftligt grundlag ophævede og hjemviste en landsretsdom, fordi en domsmand fremstod som sovende under afspilningen af en videoafhøring af den forurettede.

LOV Retsplejeloven § 917, stk. 1 Retsplejeloven § 930a Retsplejeloven § 930b Retsplejeloven § 932, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Ophævelse og hjemvisning af straffesag grundet sovende domsmand under bevisførelsen 23.09.2016

§ 15 Landsrettens prøvelse: bundethed af ankegrundene, ex officio-prøvelse og rettergangsfejl

Landsretten kan som udgangspunkt kun afgøre, om dommen skal ændres eller ophæves af de grunde, der er anført til støtte for anken, jf. § 927, stk. 1. Der gælder to undtagelser: er kun rettergangsfejl påberåbt, kan retten – hvis dommen ikke ophæves af den grund – alligevel afgøre, om loven er urigtigt anvendt til skade for tiltalte, eller om straffen er uforholdsmæssig høj (nr. 1); og finder retten, at en væsentlig regel til beskyttelse af tiltalte er tilsidesat på en måde, der gør domfældelsens rigtighed tvivlsom, kan retten ophæve og hjemvise (nr. 2). Efter § 927, stk. 2 kan de anførte og de ex officio prøvede forhold tillige tages i betragtning for medtiltalte eller lovovertrædelser, hvor dommen ikke er anket.

Den materielle tærskel for ophævelse på grund af rettergangsfejl fremgår af § 925, stk. 1: fejlen medfører kun ophævelse, hvis "det må antages, at overholdelse af den pågældende regel kunne have medført, at sagen fik et andet udfald".

Praksis viser en klar linje mellem alvorlige og ikke-udfaldsrelevante fejl:

Afgørelse	Fejl	Udfald
SS-891/2012-VLR	Politiets urigtige grundlag for at tilbageholde dokumenter og manglende fornyet prøvelse af aktindsigt	Dom ophævet og hjemvist
SS-2712/2016-OLR	Hovedforhandling gennemført uden den beskikkede forsvarers tilstedeværelse, hvor tiltalte var uforberedt på vidnebevis	Dom ophævet og hjemvist
Sag 56/2016	Domsmand fremstod sovende under afspilning af videoafhøring	Dom ophævet og hjemvist
Sag 93/2025	Tvivl om kvaliteten af somalisk tolkning i byretten	Ikke ophævet – ny hovedforhandling i landsretten med anden tolk

I sag 93/2025 fastslog Højesteret, at utilstrækkelig tolkning som udgangspunkt skaber en formodning for, at fejlen har haft betydning for udfaldet, jf. § 149 og EMRK artikel 6, stk. 3, litra e – men at formodningen ikke var udløst konkret:

> *"Højesteret finder herefter, at der ikke er skabt en sådan tvivl om kvaliteten af tolkningen i byretten, at byrettens dom skal ophæves."*

Har en part støttet anken på forhold, der kan føre til ny realitetsdom, kan modparten efter § 926, stk. 1 – uanset fristudløb – påstå dommen ophævet på grund af fejl, der kan føre til hjemvisning, mod rettidig meddelelse herom.

En ankesags berammelse kan i sig selv rejse konventionsretlige spørgsmål. I sag 70/2025 prøvede Højesteret Østre Landsrets berammelse af en omfattende ankesag med ca. 2,5 års ventetid og fandt ikke grundlag for at ændre berammelsen, men pålagde landsretten en løbende monitoreringspligt. Tilsvarende berammelseshensyn fremgår af SS-1834/2025-OLR om en ankesag med ni tiltalte berammet til efteråret 2027. Den selvstændige kompensation for lang sagsbehandlingstid behandles under lang-sagsbehandlingstid.

LOV Retsplejeloven § 149 · Retsplejeloven § 925, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 926, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 927, stk. 1-2

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om hjemvisning ved utilstrækkelig tolkning i straffesag	20.02.2026
Højesteret · Højesterets prøvelse af landsrettens berammelse af en omfattende straffesag i forhold til kravet om rettergang inden rimelig tid	12.02.2026
Højesteret · Ophævelse og hjemvisning af straffesag grundet sovende domsmand under bevisførelsen	23.09.2016
Landsretten · Østre Landsret berammer omfattende nævningesag med ni tiltalte – dom oplæses ikke ved hovedforhandlingens begyndelse	07.10.2025
Landsretten · Dom Ophævet og Hjemvist: Sagsbehandling Uden Beskikket Forsvarer	09.06.2017
Landsretten · Vestre Landsret ophæver narkodom på grund af alvorlige rettergangsfejl vedrørende aktindsigt	10.12.2012

§ 16 3.-instansbevilling til Højesteret efter § 932 og prøvelsens grænser efter § 933

Landsrettens domme i straffesager kan **kun** ankes til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. § 932, stk. 1. Betingelsen er, at sagen er af principiel karakter, eller at særlige grunde i øvrigt taler derfor, og tilladelsen kan efter samme bestemmelse **begrænses til en del af sagen, herunder med hensyn til de grunde, hvorpå anken kan støttes**, hvis særlige grunde taler for det. Ansøgningsfristen er 14 dage fra dommens afsigelse, dog med mulighed for undtagelsesvis tilladelse inden 1 år, jf. § 932, stk. 2.

Ankegrundene er snævrere end i 2. instans. Efter § 933, stk. 2 kan anke ske under henvisning til grundene i § 912, stk. 1, nr. 1-3 – men **ikke** nr. 4 om bevisbedømmelsen. Rigsadvokatmeddelelsen formulerer det præcist:

> *"Sagen kan ikke ankes til Højesteret med påstand om, at spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal dømmes, er urigtigt afgjort som følge af fejlagtig bedømmelse af beviserne i sagen, jf. § 912, stk. 1, nr. 4 (bevisanke), idet der ikke er henvist til den bestemmelse i § 933, stk. 2. Højesteret kan dog godt tage stilling til, om det faktum, som landsretten har lagt til grund, kan føre til det resultat, som landsretten er nået til."*

Se Rigsadvokatmeddelelsen om procesbevillinger, pkt. 4.1.1. Ansøgning om tredjeinstansbevilling indgives i alle tilfælde af Rigsadvokaten eller efter aftale med Rigsadvokaten, og statsadvokatens indstilling skal udtrykkeligt forholde sig til, om der bør ansøges om en **begrænset** bevilling, jf. pkt. 3.1.1.

Rækkevidden af en tilladelse, der *ikke* er udtrykkeligt begrænset, er afklaret på det civile område i BS-50859/2020-HJR: når nævnet ikke eksplicit har begrænset tilladelsen, omfatter ankesagen hele landsrettens dom, selv om ansøgningen kun angik et delspørgsmål. Betragtningen har naturlig overførselsværdi til § 932, stk. 1, 3. pkt.

Eksempler på meddelte 3.-instansbevillinger i straffesager illustrerer, hvad "principiel karakter" dækker: strafniveauet for forsøg på voldtægt under den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse (j.nr. 24/21101), beregningen af foranstaltningsskærpelsen i grønlandsk kriminalret (j.nr. 23/47809), hjemlen til videodeltagelse i sager med udvisningspåstand (j.nr. 22/07205) og rækkevidden af "ganske særlige omstændigheder" ved varig mødeudygtighed (j.nr. 25/19560).

Efter § 932, stk. 3 kan Højesteret beslutte, at fuldbyrdelsen udsættes eller standses, når ansøgning er indgivet – og det sker i hvert fald, når anke tillades. Rigsadvokatmeddelelsen beskriver Højesterets praksis som "meget restriktiv" og henviser til **U 2013.2972 H**: det er ikke tilstrækkeligt, at anken vil angå spørgsmål, der kan begrunde tilladelse; det indgår også, om formålet med anketilladelsen vil forspildes, navnlig ved risiko for uoprettelig skade.

Endelig følger det af § 933, stk. 1, at §§ 903, stk. 4, 905, stk. 1 og 3, 906, 907, stk. 2-4, 910, stk. 1 og 2, og § 913 finder tilsvarende anvendelse ved iværksættelse af anke til Højesteret – og af § 933, stk. 3, at sager om opløsning af politiske foreninger altid kan indbringes for Højesteret.

LOV Retsplejeloven § 932, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 933, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 934

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om omfanget af en ankesag	02.05.2022
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om gennemførelse af straffesags hovedforhandling i landsretten uden tiltaltes tilstedeværelse pga. varig psykisk lidelse	31.10.2025
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet meddeler 3.-instansbevilling om strafudmåling for forsøg på voldtægt begået under fastholdelse på hotelværelse (j.nr. 24/21101)	03.12.2024
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i grønlandsk sag om foranstaltningsskærpelsen ved seksuelt overgreb mod en 16-årig (kriminallovens § 77, stk. 3)	29.05.2024
Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Retsplejelovens § 854, stk. 1 hjemler ikke videodeltagelse i straffesag med udvisningspåstand	07.10.2022

§ 17 Ankebegrænsningerne og retten til appel efter EMRK 7. tillægsprotokol artikel 2

Den danske appelmodel – begrænset ankeadgang i bagatelsager, procesbevilling som ventil og en tredje instans uden bevisprøvelse – er blevet prøvet mod artikel 2 i 7. tillægsprotokol til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter enhver domfældt skal have ret til at få "skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen prøvet ved en højere domstol", idet udøvelsen af retten og de grunde, den kan udøves på, fastsættes ved lov, og idet retten kan undtages for mindre alvorlige overtrædelser.

Menneskerettighedskommissionen tog stilling i Nielsen mod Danmark (19028/91). Klageren var i en nævningesag ved Vestre Landsret fundet skyldig i vold og trusler og idømt forvaring, men kunne efter dansk ret ikke få skyldsspørgsmålets bevisbedømmelse prøvet ved Højesteret. Kommissionen udtalte:

> *"... Article 2 para. 1 of Protocol No. 7 ... does not specify its scope or actual implementation. As the reference to the grounds for the review to be governed by national law clearly shows the States have a discretion as to the modalities for the exercise of the right of review."*

> *"... such examination by this tribunal may be a limited review, provided the limitations under the law would not make such a review meaningless."*

Da klageren faktisk kunne anke – og gjorde det – med påstand om, at straffen var uforholdsmæssig, og desuden kunne have påberåbt sig rettergangsfejl og urigtig retsbelæring, var appelretten opretholdt. Klagen blev afvist som åbenbart grundløs. Samme resultat nåede Kommissionen i Jakobsen mod Danmark (22015/93), hvor den begrænsede prøvelse af nævningesager til retsspørgsmål og strafudmåling ikke gjorde appelretten meningsløs.

De to afgørelser angår den før-2008 gældende nævningeordning, hvor nævningesagerne blev behandlet i landsretten som 1. instans. Efter domstolsreformen behandles nævningesager i byretten, og landsretten foretager en fuld prøvelse – jf. reglerne om nævningesagers behandling i landsretten. Argumentationen er derimod fortsat aktuel for **§ 933, stk. 2**: at Højesteret ikke prøver bevisbedømmelsen, er efter Kommissionens praksis en tilladelig "limited review".

Den konventionsretlige tærskel har også været påberåbt over for afvisningsreglerne. I SS-2598/2018-VLR afviste Vestre Landsret et EMRK artikel 6-anbringende, fordi den manglende underretning skyldtes tiltaltes egne forhold, og i SS-56/2025-HJR gjorde tiltalte gældende, at afvisningen reelt afskar to-instansbehandlingen – et anbringende, Højesteret ikke behøvede at tage selvstændigt stilling til, fordi udmålingsanken blev hjemvist. Om retten til retfærdig rettergang i øvrigt henvises til emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang.

LOV	Retsplejeloven § 912, stk. 1 · Retsplejeloven § 933, stk. 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret: Landsret burde have fremmet udmålingsanke efter tiltaltes forsinkelse – særlige omstændigheder ved manglende personundersøgelse og utilgængelig tilståelsesforklaring gjorde det undtagelsesvist nødvendigt	16.12.2025
	Menneskerettighedsdomstolen · Jakobsen mod Danmark: Begrænsning af ankemuligheder i nævningesager og retten til prøvelse ved en højere instans	30.11.1994
	Menneskerettighedsdomstolen · Begrænsning af prøvelsesret i danske nævningesager vedrørende skyldsspørgsmål	09.09.1992
	Landsretten · Landsretten afviser bevisanke og fremmer sag som udmålingsanke trods manglende forkyndelse for tiltalte	08.04.2019

§ 18 Sammenfatning: ankeadgangens fire flaskehalse

Praksis efter retsplejelovens kapitel 82-83 kan sammenfattes i fire flaskehalse, som en ankesag skal igennem.

1. Sanktionsfiltret (§ 902). Efter 2024-reformen er den frie ankeadgang forbeholdt domme med andre offentligretlige følger end bøde, konfiskation og færdselsfrakendelse – eller med en samlet bøde/konfiskation over 20.000 kr. Højesterets afgørelse i SS-78/2025-HJR viser, at filtret anvendes efter sin ordlyd, også hvor tiltalte reelt ikke er pålagt nogen økonomisk byrde. Alternativet er procesbevilling efter § 903.

2. Fristfiltret (§§ 904, 908, 910). 14-dagesfristen håndhæves stramt, men med to sikkerhedsventiler: den forskudte fristberegning ved forkyndte domme og udeblivelsesdomme, og oprejsning efter § 910, stk. 2, når overskridelsen ikke kan tilregnes parten. Sammenholdt viser sag 145/2018 og SS-3341/2017-OLR, at grænsen går ved, om tiltalte selv har efterladt forsvareren et realistisk ekspeditionsvindue.

3. Omfangsfiltret (§§ 905, 912). Den, der anker begrænset, giver samtidig afkald på det, der ikke ankes – men afkaldet er ikke absolut: udvidelse kan tillades efter § 910, stk. 2, jf. SS-2119/2014-OLR. Omvendt er anklagemyndighedens kontraanke ikke spejlbundet af tiltaltes anke, jf. SS-14/2015-HJR – en begrænset udmålingsanke kan derfor udløse en fuld bevisprøvelse til skade for tiltalte.

4. Fremmødefiltret (§ 920). Efter 2021-reformen er afvisning ved udeblivelse hovedreglen for **alle** tiltaltes anker, og undtagelsen administreres restriktivt. SS-56/2025-HJR er indtil videre det klareste eksempel på, hvornår undtagelsen slår igennem: når landsretten savner byrettens forklaringsgrundlag, og nyt personundersøgelsesmateriale peger på en væsentligt mildere sanktion.

For tredje instans gælder et femte og strengere filter: procesbevilling efter § 932, eventuelt begrænset til bestemte ankegrunde, og en prøvelse, der efter § 933, stk. 2 aldrig omfatter bevisbedømmelsen af skyldsspørgsmålet.

Afgrænsningsmæssigt bemærkes, at kære af kendelser og beslutninger – herunder kærefrister og 3.-instansbevilling for kæremål efter §§ 968, 968 a og 973 – falder uden for denne oversigt og behandles under kaereadgang. Spørgsmål om varetægtsfængsling under anke behandles under varetaegtsfaengsling-, forsvarerbeskikkelse i ankeinstansen under beskikkelse-af-forsvarer, og strafnedsættelse ved tilståelse afgivet først under anken under tilstaaelsesrabat.

LOV Retsplejeloven § 902, stk. 2 · Retsplejeloven § 910, stk. 2 · Retsplejeloven § 920, stk. 2 · Retsplejeloven § 932, stk. 1 · Retsplejeloven § 933, stk. 2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2	26.01.2026
Højesteret · Højesteret: Landsret burde have fremmet udmålingsanke efter tiltaltes forsinkelse – særlige omstændigheder ved manglende personundersøgelse og utilgængelig tilståelsesforklaring gjorde det undtagelsesvist nødvendigt	16.12.2025
Højesteret · Admittance af for sent indgivet anke i straffesag grundet manglende tilregnelse til tiltalte	16.01.2019
Højesteret · Højesteret stadfæster landsretskendelse om anklagemyndighedens kontraanke efter ankefristens udløb	11.05.2015
Landsretten · Anke afvist på grund af for sen indgivelse trods mulig forsvarerfejl	12.03.2018
Landsretten · Anklagemyndighedens kontraanke efter anke af strafudmåling	19.09.2014

REFERENCE Lovgrundlag

10 paragraffer

Retsplejeloven § 902	stk. 1-3	Retsplejeloven § 903	stk. 1
Retsplejeloven § 904		Retsplejeloven § 905	stk. 1
Retsplejeloven § 907		Retsplejeloven § 910	stk. 2
Retsplejeloven § 912	stk. 1	Retsplejeloven § 920	stk. 2

Retsplejeloven § 924	Retsplejeloven § 932 stk. 1

MATERIALE

Citerede afgørelser

50 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		13
20.02.2026	Højesterets kendelse om hjemvisning ved utilstrækkelig tolkning i straffesag	93-2025
12.02.2026	Højesterets prøvelse af landsrettens berammelse af en omfattende straffesag i forhold til kravet om rettergang inden rimelig tid	70-2025
26.01.2026	Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2	10519-12402
16.12.2025	Højesteret: Landsret burde have fremmet udmålingsanke efter tiltaltes forsinkelse – særlige omstændigheder ved manglende personundersøgelse og utilgængelig tilståelsesforklaring gjorde det undtagelsesvist nødvendigt	10741-12765
12.08.2022	Højesterets kendelse stadfæster afvisning af bevisanke grundet udeblivelse	2118-2526
02.05.2022	Højesterets kendelse om omfanget af en ankesag	2110-2515
02.11.2020	Højesterets dom om tiltaltes adgang til selvstændig formildelsespåstand ved anklagemyndighedens anke efter fristens udløb	44-2020
16.01.2019	Admittance af for sent indgivet anke i straffesag grundet manglende tilregnelse til tiltalte	145-2018
23.08.2017	Højesterets ophævelse af landsretsafvisning: Krav til behandling af udeblivelse og lovligt forfald i ankesager	20-2017
23.08.2017	Højesterets prøvelse af afvisning af anke og sondringen mellem bevis- og udmålingsanke	7-2017
23.09.2016	Ophævelse og hjemvisning af straffesag grundet sovende domsmand under bevisførelsen	56-2016
11.05.2015	Højesteret stadfæster landsretskendelse om anklagemyndighedens kontraanke efter ankefristens udløb	5053-6073
20.08.2007	Højesteret stadfæster tilladelse til anke trods indlevering til forkert myndighed	3123-3713

MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		2
30.11.1994	Jakobsen mod Danmark: Begrænsning af ankemuligheder i nævningesager og retten til prøvelse ved en højere instans	22015/93
09.09.1992	Begrænsning af prøvelsesret i danske nævningesager vedrørende skyldsspørgsmål	19028/91

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		27
07.10.2025	Østre Landsret berammer omfattende nævningesag med ni tiltalte – dom oplæses ikke ved hovedforhandlingens begyndelse	10881-13991

18.07.2025	Kendelse om udeblivelsesdom (§ 897) i færdselsstraffesag: Landsretten hjemviste sagen til vurdering af strafpotentiale	S-0588-25
17.06.2025	Østre Landsret afviser anke i færdselssag – strafbortfald fritager ikke fra krav om procesbevillingsnævnets tilladelse	10086-11820
21.01.2025	Vestre Landsret afviste ankesag på grund af tiltaltes udeblivelse	9788-11441
04.06.2024	Landsrettens afvisning af anke grundet manglende dokumentation for lovligt forfald	9606-11199
24.04.2024	Landsrettens afgørelse om ikke at afvise for sen anke i sag om æreskrænkelse	9537-11109
19.09.2022	Anke afvist som for sent indgivet i sag om fuldbyrdelse af dom	4313-5167
23.05.2022	Anke afvist grundet udeblivelse fra hovedforhandling	2806-3334
30.06.2021	Landsrettens afvisning af for sen kontraanke	2494-2974
08.12.2020	Ankesag afvist grundet tiltaltes udeblivelse	2164-2583
30.01.2020	Anklagemyndighedens anke til skade for tiltalte fundet rettidig trods PostNords fejlfrankering af anbefalet brev	S-1446-19
08.04.2019	Landsretten afviser bevisanke og fremmer sag som udmålingsanke trods manglende forkyndelse for tiltalte	6439-7723
12.03.2018	Anke afvist på grund af for sen indgivelse trods mulig forsvarerfejl	1065-1284
21.12.2017	Landsrettens kendelse om udsættelse og anholdelse i straffesag	6222-7458
09.06.2017	Dom Ophævet og Hjemvist: Sagsbehandling Uden Beskikket Forsvarer	6971-8367
14.12.2016	Kendelse om afvisning af anke grundet manglende forkyndelse af ankemeddelelse	6230-7466
21.08.2015	Anklagemyndighedens anke om skærpelse admitteres trods fremlæggelse af nye oplysninger efter ankefristens udløb	3844-4642
16.12.2014	Ankesag hævet efter frafald og salærfastsættelse	5723-6836
19.09.2014	Anklagemyndighedens kontraanke efter anke af strafudmåling	5052-6072
12.08.2014	Østre Landsret: Afvisning af kontraanke ikke taget til følge - spørgsmål om fristoverholdelse via telefax	S-3323-13
10.12.2012	Vestre Landsret ophæver narkodom på grund af alvorlige rettergangsfejl vedrørende aktindsigt	1268-1527
27.06.2012	Anke afvist grundet manglende forkyndelse og tiltaltes udeblivelse	1184-1437
16.12.2010	Anke af bødevedtagelse kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse	3687-4414
06.11.2009	Landsret afviste anmodning om bevisanke på grund af overskredet ankefrist	5066-6089
04.06.2009	Afvisning af anke indgivet via e-mail uden efterfølgende fremsendelse af original ankemeddelelse	4732-5701
13.01.2009	Landsretten afviser anke i voldssag grundet udeblivelse	5984-7158

13.11.2007	Vestre Landsrets afvisning af ankesag grundet tiltaltes udeblivelse uden lovlig grund	6083-7284

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 5

31.10.2025	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om gennemførelse af straffesags hovedforhandling i landsretten uden tiltaltes tilstedeværelse pga. varig psykisk lidelse	25/19560
18.08.2025	Procesbevillingsnævnet: Appeltilladelse i færdselssag om, hvorvidt strafbortfald undtager fra ankebegrænsningen i retsplejelovens § 902, stk. 2	25/17593
03.12.2024	Procesbevillingsnævnet meddeler 3.-instansbevilling om strafudmåling for forsøg på voldtægt begået under fastholdelse på hotelværelse (j.nr. 24/21101)	24/21101
29.05.2024	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i grønlandsk sag om foranstaltningsskærpelsen ved seksuelt overgreb mod en 16-årig (kriminallovens § 77, stk. 3)	23/47809
07.10.2022	3.-instansbevilling: Retsplejelovens § 854, stk. 1 hjemler ikke videodeltagelse i straffesag med udvisningspåstand	22/07205

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

11.05.2023	Fastholdelse af kontrolafgift trods tekniske problemer med registreringslink på Syddansk Universitet	park-2526
05.07.2022	Manglende p-billet ved defekte automater og brug af medlemskort som dokumentation	park-1527
05.04.2019	Håndskrevet seddel erstatter ikke korrekt indstillet parkeringsskive ved teknisk defekt	park-1284

02 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over beskikkelse af forsvarer

Ret til forsvarerbistand, obligatorisk og fakultativ beskikkelse, forsvarerskift og tidsfrister

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 17 afgørelser · 2009–2025 Læs online

INTRODUKTION

Beskikkelse af forsvarer er en af straffeprocessens mest grundlæggende retssikkerhedsgarantier, forankret i retsplejelovens §§ 730-739 og EMRK art. 6, stk. 3, litra c. Reglerne sikrer, at sigtede i straffesager har adgang til effektiv forsvarerbistand – enten via frit valg af forsvarer (§ 730) eller via obligatorisk beskikkelse i de tilfælde, loven foreskriver (§ 731). Praksis viser en vedvarende spænding mellem det frie forsvarervalg og hensynet til hurtig sagsbehandling. Denne spænding blev markant skærpet ved 2018-reformen (lov nr. 714 af 8. juni 2018), der indførte stramme tidsfrister for forsvarerskift, og senest ved 2024-strafreformen (lov nr. 661 af 11. juni 2024), der udvidede de obligatoriske beskikkelsesgrunde.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Sigtede har som hovedregel ret til at vælge sin egen forsvarer, jf. retsplejelovens § 730, stk. 1, men retten er ikke absolut og kan tilsidesættes af saglige hensyn.

02 Forsvarerbeskikkelse er obligatorisk i en lang række sagstyper, herunder ved varetægtsfængsling, domsmandssager, nævningesager og sager om foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-69, jf. retsplejelovens § 731.

03 Retten kan nægte at beskikke den ønskede forsvarer, hvis dennes medvirken vil medføre en væsentlig forsinkelse af sagen – med differentierede tidsgrænser på 6/4 uger (almindelige sager) og 3/2 uger (sager om personfarlig kriminalitet), jf. § 735, stk. 3.

04 Forsvarerskift efter sigtedes ønske kan kun ske, hvis sagen hverken forsinkes eller fordyres, når sigtede allerede har haft lejlighed til at ønske en bestemt forsvarer, jf. § 736, stk. 1, nr. 4.

05 Forsvarerhvervet er personligt – den beskikkede forsvarer skal som hovedregel møde personligt, og substitution ved hovedforhandling kun undtagelsesvist tillades, jf. Højesterets kendelse i AM2023.11.21H.

06 En medsigtet advokat kan afvises som valgt forsvarer, selv om § 734, stk. 2, formelt kun gælder beskikkede forsvarere – afvisningen sker via de grundlæggende retsplejemæssige hensyn i § 730, sammenholdt med § 126 om god advokatskik.

07 Fakultativ forsvarerbeskikkelse efter § 732 kan ske allerede under efterforskningen, når sagens beskaffenhed gør det ønskeligt, herunder ved alvorlig personfarlig kriminalitet hvor sigtede er eftersøgt.

08 Beskikkelse af yderligere forsvarer efter § 738, stk. 1, 2. pkt., kan ske i ekstraordinært komplekse sager, hvor princippet om 'equality of arms' efter EMRK art. 6 taler herfor.

09 Kæreadgang over beskikkelsesnægtelse og tilbagekaldelse sker til Den Særlige Klageret inden 1 uge, jf. retsplejelovens § 737, stk. 1.

10 EU-direktiv 2013/48/EU om ret til advokatbistand kræver, at mistænkte har ret til adgang til advokat fra det tidligste stadium af strafforfølgningen, herunder inden politiafhøring.

11 Obligatorisk forsvarerbeskikkelse efter § 731 er ikke i strid med EMRK art. 6, stk. 3, litra c, selv om tiltalte ønsker at føre sagen som selvmøder.

12 Anklagemyndigheden har en selvstændig initiativpligt til at protestere mod beskikkelse eller anmode om afbeskikkelse, når dette vil forsinke sagen, jf. Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse.

§ 1 Lovgrundlag og reformhistorik – retsplejelovens §§ 730-739

Reglerne om forsvarerbeskikkelse i straffesager er samlet i retsplejelovens kapitel 66 (§§ 730-740). Grundstrukturen hviler på tre søjler:

- **Det frie forsvarervalg** (§ 730, stk. 1): Sigtede er berettiget til at vælge en forsvarer til at bistå sig.
- **Obligatorisk beskikkelse** (§ 731): I en lang række sagstyper *skal* retten beskikke en offentlig forsvarer.
- **Fakultativ beskikkelse** (§ 732): I øvrige tilfælde *kan* retten beskikke forsvarer, når sagens beskaffenhed, sigtedes person eller omstændighederne i øvrigt gør det ønskeligt.

Reglerne har gennemgået flere væsentlige reformer:

- **1978-grundreformen** indførte den moderne struktur med § 730, stk. 3, der giver retten mulighed for ved kendelse at afvise en valgt forsvarer.
- Lov nr. 493 af 17. juni 2008 (begrænsning af langvarige sigtelser) præciserede daværende § 733, stk. 2, om nægtelse af beskikkelse ved forsinkelse.
- Lov nr. 714 af 8. juni 2018 var den gennemgribende reform, der indskrænkede sigtedes muligheder for at ønske en bestemt forsvarer og indførte differentierede tidsfrister for forsvarerskift.
- Lov nr. 2601 af 28. december 2021 erstattede begrebet "VVV-sager" (vold, voldtægt, våben) med "personfarlig kriminalitet" som prioriteringskategori.
- Lov nr. 661 af 11. juni 2024 (strafreformen) udvidede de obligatoriske beskikkelsesgrunde i § 731 og skærpede reglerne om kæreadgang.

Forarbejderne til 2018-reformen (L 204 af 21. marts 2018) er den centrale kilde til lovgivers hensigt bag de gældende tidsfrister og formulerer det overordnede formål klart:

> *Formålet med lovforslaget er at nedbringe sagsbehandlingstiden i straffesager. [...] Det foreslås at indskrænke sigtedes muligheder for at ønske en bestemt advokat som forsvarer, sådan at hensynet til sagsbehandlingstiden tillægges betydeligt større vægt end i dag.*

Retsstillingen er konsolideret i lovbekendtgørelse nr. 1160 af 15. november 2025. Der er ingen vedtagne men endnu ikke konsoliderede ændringer til §§ 730-731.

Den administrative ramme fastlægges i Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse – nægtelse og afbeskikkelse, der indeholder detaljerede retningslinjer for anklagemyndighedens håndtering af forsvarerbeskikkelse, herunder konkrete tidsgrænser og initiativpligt.

LOV Retsplejeloven § 730 Retsplejeloven § 731 Retsplejeloven § 732

§ 2 Det frie forsvarervalg og dets begrænsninger

Det frie forsvarervalg i retsplejelovens § 730, stk. 1 er et grundlæggende retsplejemæssigt princip, der sikrer sigtedes ret til at vælge den forsvarer, der skal bistå vedkommende. Princippet er også forankret i EMRK art. 6, stk. 3, litra c, der garanterer enhver anklaget ret til forsvar med bistand af en forsvarer efter eget valg.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse præciserer, er det frie forsvarervalg dog undergivet visse begrænsninger:

- **Inhabilitet og udelukkelse**: § 730, stk. 4 udelukker personer, der er indkaldt som vidner eller skønsmænd, eller hvis medvirken ville gøre dommeren inhabil. § 734 udelukker bl.a. forurettede og dennes nærstående, politiembedsmænd og dommere.
- **Afvisning ved forsinkelse**: § 730, stk. 3 giver retten mulighed for ved kendelse at afvise en valgt forsvarer, hvis betingelserne i § 735, stk. 3 for at nægte beskikkelse foreligger.
- **God advokatskik**: Forsvarervalget må ses i sammenhæng med § 126 om god advokatskik og Advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

I SS-2154/2024-OLR afviste Østre Landsret, at en advokat, der selv var medsigtet for medvirken til den samme handling som klienten, kunne fungere som valgt forsvarer. Landsretten lagde vægt på Højesterets principielle udtalelse i **U.2015.2025H** om, at § 730 ikke blot varetager sigtedes interesse, men også grundlæggende retsplejemæssige hensyn til et troværdigt og effektivt forsvar:

> *Landsretten finder, at det ikke kan tillades, at Advokat 1 virker som valgt forsvarer i sagen, idet dette ikke vil være foreneligt med ovennævnte grundlæggende retsplejemæssige hensyn set i sammenhæng med retsplejelovens § 126 og Advokatrådets vejledende advokatetiske regler.*

Afgørelsen illustrerer, at forsvarerafvisning kan ske med hjemmel i de uskrevne retsplejemæssige grundprincipper i § 730, selv om de specifikke inhabilitetsregler i § 734, stk. 2, formelt kun retter sig mod beskikkede forsvarere.

LOV Retsplejeloven § 126 Retsplejeloven § 730, stk. 1, 3, 4 Retsplejeloven § 734

PRAKSIS **Landsretten** · Østre Landsret stadfæster afvisning af medsigtet advokat som valgt forsvarer i sag om utilbørlig behandling af religiøse skrifter 06.09.2024

§ 3 Obligatorisk forsvarerbeskikkelse – retsplejelovens § 731

Retsplejelovens § 731, stk. 1 opregner de tilfælde, hvor forsvarerbeskikkelse er obligatorisk. Bestemmelsen har 11 litraer (a-k), der tilsammen sikrer forsvarerbistand i alle sager af en vis alvor eller processuel kompleksitet:

- **Litra a**: Fremstilling med henblik på opretholdelse af anholdelse eller varetægtsfængsling.
- **Litra b**: Domsforhandling for nævninger.
- **Litra c**: Domsforhandling for domsmænd.
- **Litra d**: Ankesager, kæremål om varetægtsfængsling mv.
- **Litra e**: Sager med højere straf end bøde (på begæring).
- **Litra f** (ny, indsat ved lov nr. 661 af 11. juni 2024): Sager om foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-69.
- **Litra g-k**: Videoafhøringer, fristforlængelser, tilhold mv.

Forarbejderne til 2024-reformen fremhæver, at tilføjelsen af litra f om foranstaltninger efter §§ 68-69 sikrer, at psykisk afvigende kriminelle altid har forsvarerbistand, uanset om sagen behandles som domsmandssag.

I Sag 175/2009 fastslog Højesteret, at de obligatoriske beskikkelsesregler i § 731 **ikke** finder analog anvendelse på erstatningssager efter retsplejelovens kapitel 93 a, selv om disse behandles i strafferetsplejens former. Den erstatningssøgende har ret til at føre sagen som selvmøder.

Omvendt fastslog Østre Landsret i SS-1305/2011-OLR, at § 731 er forenelig med EMRK art. 6, stk. 3, litra c, og at en tiltalt ikke har krav på at afvise den beskikkede forsvarer og møde som selvmøder i en straffesag, hvor beskikkelse er obligatorisk:

> *Landsretten kan tiltræde, at bestemmelsen i retsplejelovens § 731, stk. 1, litra d, ikke er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra c.*

Som Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling fremhæver, er forsvarerbeskikkelse ved grundlovsforhør obligatorisk, uanset om sigtede er til stede eller ej. Har flere sigtede modstridende interesser, skal de have hver sin forsvarer, jf. § 734, stk. 2, og Højesterets praksis i bl.a. **U.2011.2267H** og **U.2014.905H**.

LOV	Retsplejeloven § 731, stk. 1 · Retsplejeloven § 734, stk. 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets afgørelse om obligatorisk advokatbeskikkelse i erstatningssager efter straffeproces	24.11.2009
	Landsretten · Østre Landsret stadfæster afslag på selvmøde i straffesag	03.05.2011

§ 4 Fakultativ forsvarerbeskikkelse under efterforskningen – § 732

Retsplejelovens § 732, stk. 1 giver retten mulighed for at beskikke en offentlig forsvarer, "når retten efter sagens beskaffenhed, sigtedes person eller omstændighederne i øvrigt anser det for ønskeligt". Bestemmelsen kan anvendes både før og efter tiltalerejsning.

Praksis viser, at § 732 navnlig anvendes i to situationer:

1. Tidlig beskikkelse i alvorlige sager under efterforskning

I AM2025.09.15H fastslog Højesteret, at en eftersøgt person, der var mistænkt for drabsforsøg, havde ret til forsvarerbeskikkelse allerede under efterforskningen. Byretten og Østre Landsret havde afslået beskikkelse – landsretten med den begrundelse, at sigtelsens karakter alene ikke i sig selv berettigede til tidlig beskikkelse. Højesteret lagde vægt på en samlet vurdering:

- Sigtelsen omfattede meget alvorlig personfarlig kriminalitet.
- Politiet havde aktivt og gentagne gange forsøgt at anholde den mistænkte.
- En tidlig beskikkelse ville fremme efterforskningen, idet forsvareren kunne motivere klienten til at melde sig selv.

Afgørelsen er principiel, idet den fastslår, at § 732 kan udløse beskikkelse selv inden formel sigtelse, når sagens objektive omstændigheder viser, at beskikkelse er "ønskelig" i lovens forstand.

2. Psykisk afvigende sigtede

Rigsadvokatmeddelelsen om psykisk afvigende kriminelle understreger, at mentale afvigelser hos sigtede kan begrunde forsvarerbeskikkelse efter § 732, selv om den ikke er obligatorisk efter § 731. Politiet har en initiativpligt til at fremsætte begæring herom, særligt forud for afhøringer, medmindre der er tale om mindre betydningsfulde lovovertrædelser med et sikkert bevisgrundlag.

3. Beskikkelse af yderligere forsvarer

I SS-33/2025-HJR tillod Højesteret beskikkelse af en yderligere forsvarer i en sag om bedrageri med udbytteskat for 9,5 mia. kr. Landsretten havde afslået anmodningen, men Højesteret lagde vægt på sagens ekstraordinære omfang (ca. 235.000 siders ekstrakt, 30+ retsdage) og princippet om "equality of arms" efter EMRK art. 6, idet anklagemyndigheden mødte med flere anklagere. Afgørelsen bekræfter, at § 738, stk. 1, 2. pkt. om yderligere forsvarer kan finde anvendelse i ekstraordinært komplekse sager.

LOV `Retsplejeloven § 732, stk. 1` `Retsplejeloven § 738, stk. 1`

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret tillader beskikkelse af yderligere forsvarer i kompleks sag om bedrageri med udbytteskat for 9,5 mia. kr. 07.10.2025
Højesteret · Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg 15.09.2025
Højesteret · Højesteret: Ret til forsvarerbeskikkelse under efterforskning i sag om drabsforsøg 15.09.2025

§ 5 Forsvarerskift, ombeskikkelse og 2018-reformens tidsfrister

2018-reformen (lov nr. 714 af 8. juni 2018) indførte et detaljeret system af tidsfrister, der begrænser sigtedes mulighed for at insistere på en bestemt forsvarer, når dette vil forsinke sagen. Systemet er nu kodificeret i § 735, stk. 3 og § 736, stk. 1.

Tidsgrænser for nybeskikkelse (§ 735, stk. 3, nr. 2):

Sagstype	Retten har foreslået tidspunkter	Forsvarer kan møde på et tidligere tidspunkt
Sager om personfarlig kriminalitet	2 uger	3 uger
Almindelige sager	4 uger	6 uger

Forarbejderne til 2018-reformen formulerer grundprincippet:

> *Fremover bør der ved beskikkelse af forsvarer i tilknytning til, at tidspunktet for hovedforhandlingen skal fastsættes, som udgangspunkt ikke beskikkes en forsvarer, hvis medvirken forventes at forlænge sagsbehandlingstiden med mere end 6 uger i sammenligning med, at der beskikkes en anden forsvarer.*

Ombeskikkelse mod sigtedes ønske (§ 736, stk. 1, nr. 2):

Ved ombeskikkelse foretages en samlet vurdering, hvori bl.a. indgår den bestående klientrelation, tidsgevinsten, hensynet til medsigtede og sagens karakter. Forarbejderne angiver som vejledende:

> *Hvis sagsbehandlingstiden fra berammelsestidspunktet til hovedforhandlingens afslutning kan forventes forkortet fra eksempelvis 3 måneder til 1 måned, er der tale om en så væsentlig tidsgevinst både absolut og relativt, at beskikkelse af ny forsvarer bør ske alene af den grund.*

Forsvarerskift efter sigtedes eget ønske (§ 736, stk. 1, nr. 3-4):

Når sigtede allerede har haft lejlighed til at ønske en bestemt forsvarer (typisk inden for en frist på 5 hverdage, jf. § 735, stk. 2), kan forsvarerskift herefter kun ske, hvis:

1. Sagen **hverken forsinkes** herved, og
2. Den nye forsvarer accepterer at overtage hvervet **uden vederlag for merarbejde** som følge af skiftet.

I praksis betyder dette, at forsvarerskift på sigtedes initiativ efter den indledende beskikkelsesfase reelt er umuligt, medmindre den nye forsvarer kan møde på allerede fastsatte retsdage.

I K-043-19 stadfæstede Den Særlige Klageret tilbagekaldelsen af en forsvarerbeskikkelse i en VVV-sag med varetægtsfængslede. Forsvareren var beskikket for to tiltalte, og kombinationen af hans mødetidspunkter medførte en væsentlig forsinkelse. Kageretten lagde særligt vægt på hensynet til de varetægtsfængslede medsigtede.

Tilsvarende stadfæstede Den Særlige Klageret i K-130-18 en tilbagekaldelse, hvor forsvarerens manglende tilgængelighed foranledigede en væsentlig forsinkelse af sagens behandling.

LOV	Retsplejeloven § 735, stk. 2, 3 · Retsplejeloven § 736, stk. 1	
PRAKSIS	**Den Særlige Klageret** · Stadfæstelse af tilbagekaldelse af forsvarerbeskikkelse grundet væsentlig sagsforsinkelse i vold- og banderelateret straffesag	22.03.2019
	Den Særlige Klageret · Stadfæstelse af tilbagekaldelse af forsvarerbeskikkelse grundet væsentlig forsinkelse (10 uger)	17.12.2018

§ 6 Forsvarerens personlige hverv og mødepligt

Beskikkelse som forsvarer udgør et personligt hverv. Den beskikkede forsvarer har pligt til personligt at varetage forsvaret og møde i de retsmøder, der angår klienten. Princippet er fastslået i Højesterets praksis og har vidtrækkende konsekvenser for beramning af straffesager.

I AM2023.11.21H afviste Højesteret (4-1), at en beskikket forsvarer kunne lade en kontorkollega møde som substitut under samtlige 10 retsdage af en hovedforhandling mod medtiltalte, selv om forsvareren alene skulle deltage som partsrepræsentant efter § 748, stk. 2. Flertallet udtalte:

> *Derimod bør det kun helt undtagelsesvist tillades, at en anden advokat møder for den beskikkede forsvarer til hovedforhandlingen i klientens sag. Det kan f.eks. komme på tale at give tilladelse til, at en anden advokat møder, når anmodningen om tilladelse angår enkelte retsdage i en længerevarende hovedforhandling, og hvor tilrettelæggelsen af hovedforhandlingen gør det forsvarligt, at den beskikkede forsvarer ikke møder personligt.*

Dissensen pegede på, at opgaven som partsrepræsentant er af begrænset karakter, og at tilladelse ville fremme en smidig afvikling af store sagskomplekser.

Den personlige mødepligt har også konsekvenser i ankesager. Som Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse fremhæver, forpligter en forsvarer sig ved at påtage sig hvervet til også at modtage beskikkelse og give møde i en eventuel ankesag, forudsat at den pågældende er mødeberettiget i ankeinstansen.

LOV Retsplejeloven § 748, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets kendelse om personlig mødepligt for beskikket forsvarer ved medsigtedes hovedforhandling 21.11.2023

Højesteret · Højesterets stadfæstelse af afslag på forsvarers anmodning om at lade en kollega møde som partsrepræsentant 21.11.2023

§ 7 Salær, kæreadgang og Den Særlige Klagerets rolle

Salæret til beskikkede forsvarere fastsættes af retten efter de gældende vejledende salærtakster. Kæreadgang over salærafgørelser er begrænset af retsplejelovens § 968, stk. 4 (tidligere § 389 a), der opstiller en beløbsgrænse for kære.

I AM2025.05.09H og SS-81/2024-HJR tog Højesteret stilling til kæreadgangen for forsvarersalær, herunder acontovederlag. Praksis viser, at kærebegrænsningerne fortolkes strengt, og at salærkære kun tillades, når beløbet overstiger den lovbestemte grænse.

Kæreadgang over beskikkelsesafgørelser

Afgørelser om afvisning af valgt forsvarer (§ 730, stk. 3), nægtelse af beskikkelse (§ 735, stk. 3) og tilbagekaldelse af beskikkelse (§ 736, stk. 1, nr. 2) kan indbringes for Den Særlige Klageret inden 1 uge, jf. § 737, stk. 1.

Ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev kæreadgangen udvidet, således at også afgørelser om at nægte at beskikke en ny forsvarer efter § 736, stk. 1, nr. 3 eller 4, nu kan påkæres til Den Særlige Klageret. Som Rigsadvokatmeddelelsen formulerer det:

> *Også afgørelser fra by- og landsret om at nægte at beskikke en ny forsvarer i medfør af retsplejelovens § 736, stk. 1, nr. 3 eller 4, kan – efter vedtagelsen af lov nr. 661 af 11. juni 2024 – påkæres til Den Særlige Klageret inden en uge efter, at afgørelsen er meddelt.*

Den Særlige Klageret fungerer dermed som specialinstans for alle spørgsmål om forsvarerbeskikkelse, forsvarernægtelse og -tilbagekaldelse. Rettens afgørelser er endelige.

LOV Retsplejeloven § 737, stk. 1 Retsplejeloven § 968, stk. 4

PRAKSIS **Højesteret** · Kære af afslag på acontosalær: Højesteret fastslår fri kæreadgang, når salær ikke er fastsat til et specifikt beløb under beløbsgrænsen 09.05.2025

Højesteret · Kære af afslag på acontosalær til beskikket forsvarer 09.05.2025

§ 8 Beskikkelse og udeblivelsesdomme

Forholdet mellem forsvarerbeskikkelse og udeblivelsesdomme rejser særlige spørgsmål, da tiltaltes fravær kan betyde, at forsvarerens rolle bliver afgørende for retssikkerhedsgarantierne.

I SS-36/2014-HJR tog Højesteret stilling til, hvornår en sag kan fremmes til udeblivelsesdom. Afgørelsen berører forsvarerbeskikkelsens rolle, idet obligatorisk forsvarerbeskikkelse efter § 731 er en forudsætning for, at visse sager kan fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme præciserer, gælder følgende grundprincipper:

- I sager med domsmænd er forsvarerbeskikkelse obligatorisk, og sagen kan fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse, forudsat forsvareren er mødt.
- I sager uden domsmænd med påstand om fængselsstraf kan sagen fremmes uden forsvarer i visse tilfælde, jf. § 855, stk. 3.
- Højesteret fastslog i **U.2014.3679H**, at en straffesag om spirituskørsel med påstand om bødestraf og betinget førerretsfrakendelse kunne fremmes uden obligatorisk forsvarerbeskikkelse.

2018-reformen indførte desuden en bestemmelse om, at sigtede skal erstatte det offentlige de nødvendige udgifter til et retsmøde, hvis sigtede udebliver trods lovlig indkaldelse og uden lovligt forfald, herunder vederlag til den beskikkede forsvarer for det udsatte retsmøde.

LOV	Retsplejeloven § 731, stk. 1 · Retsplejeloven § 855, stk. 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	22.09.2014
	Landsretten · Fremme af færdselsstraffesag i tiltaltes fravær ved vidneafhøring uden forsvarerbeskikkelse	15.02.2019

§ 9 EMRK art. 6, stk. 3, litra c og EU-direktiv 2013/48/EU

De danske regler om forsvarerbeskikkelse skal ses i lyset af de internationale menneskerettighedsgarantier, navnlig EMRK art. 6, stk. 3, litra c, der garanterer enhver anklaget:

> *ret til at forsvare sig personligt eller med bistand af en forsvarer efter eget valg og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for bistand af en forsvarer, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse.*

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i sin praksis – navnlig i *Salduz mod Tyrkiet* (2008), *Ibrahim m.fl. mod Storbritannien* (2016) og *Beuze mod Belgien* (2018) – fastslået, at retten til advokatbistand aktiveres allerede fra det tidligste stadium af strafforfølgningen, herunder ved den første politiafhøring. Begrænsninger i adgangen til forsvarer kræver tungtvejende grunde og skal modsvares af tilstrækkelige kompenserende garantier.

EU-direktiv 2013/48/EU om ret til adgang til advokatbistand i straffesager konkretiserer disse krav på EU-niveau. Direktivets artikel 3 sikrer bl.a.:

- Ret til at mødes i enrum med advokaten, herunder forud for politiafhøring.
- Ret til advokatens tilstedeværelse og effektive deltagelse under afhøring.
- Ret til advokatens deltagelse ved konfrontationsparader, konfrontationer og rekonstruktioner.

Direktivet understreger, at kommunikationen mellem forsvarer og sigtet skal være fortrolig og uden undtagelser. De danske regler om brevkontrol og besøgskontrol efter retsplejelovens §§ 771-772 skal derfor udøves inden for direktivets rammer.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse sammenfatter:

> *Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at retten til at forsvare sig ved en forsvarer af eget valg ikke er en absolut rettighed. De nationale myndigheder skal tage hensyn til den sigtedes ønske om en bestemt forsvarer, men kan tilsidesætte disse ønsker, hvis der foreligger relevante og tilstrækkelige grunde til at fastslå, at dette er nødvendigt af hensyn til en forsvarlig retspleje.*

Det er denne afvejning – mellem sigtedes forsvarervalg og de overordnede retsplejemæssige hensyn – der danner grundlaget for de danske tidsfrister og beskikkelsesnægtelsesregler. Se desuden praksisoversigten om EMRK art. 6 og retfærdig rettergang.

LOV Retsplejeloven § 771 Retsplejeloven § 772

PRAKSIS **Landsretten** · Østre Landsret stadfæster afslag på selvmøde i straffesag 03.05.2011

§ 10 Anklagemyndighedens initiativpligt og den praktiske proces

Anklagemyndigheden har en selvstændig rolle i forsvarerbeskikkelsesprocessen. Det er som udgangspunkt rettens opgave af egen drift at påse, at hovedforhandlingen fremmes på behørig vis, jf. retsplejelovens § 843 a. Men Rigsadvokatmeddelelsen om forsvarerbeskikkelse pålægger anklagemyndigheden en konkret initiativpligt:

> *Anklagemyndigheden bør dog også have opmærksomhed på, om der i konkrete straffesager er anledning til at protestere mod beskikkelse af en bestemt forsvarer, fordi det vil medføre en forsinkelse af sagen, eller til at anmode om tilbagekaldelse af en beskikkelse for at afkorte sagsbehandlingstiden.*

Vejledningspligt over for sigtede

Politiet har en vejledningspligt over for sigtede om adgangen til forsvarerbeskikkelse. Retsplejelovens § 732, stk. 2 bestemmer, at politiet skal vejlede sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket. De nærmere regler herom fremgår af bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978 om vejledning af sigtede om adgangen til at begære forsvarer beskikket.

Den praktiske beskikkelsesproces

Beskikkelsesprocessen forløber typisk i følgende trin:

1. Sigtede orienteres om sin ret til at vælge forsvarer (vejledningspligt).
2. Retten giver sigtede lejlighed til at angive ønsket forsvarer – typisk med en frist på 5 hverdage, jf. § 735, stk. 2.
3. Den ønskede forsvarer oplyser retten om ledige mødetidspunkter.

4. Retten vurderer, om beskikkelsen vil medføre en forsinkelse, der overskrider de lovbestemte tidsgrænser.
5. Kan den ønskede forsvarer ikke møde inden for fristerne, beskikkes en beneficeret forsvarer fra rettens turnusliste, jf. § 733.

Hvis sigtede har forholdt sig passivt trods oplysning om muligheden for at ønske en bestemt forsvarer, kan en senere anmodning om forsvarerskift kun imødekommes, hvis sagen hverken forsinkes eller fordyres – uanset årsagen til passiviteten.

LOV Retsplejeloven § 732, stk. 2 Retsplejeloven § 733 Retsplejeloven § 735, stk. 2 Retsplejeloven § 843a

§ 11 Sammenfatning og centrale linjer i praksis

Praksis om beskikkelse af forsvarer i straffesager tegner et billede af et retssystem, der balancerer mellem to grundlæggende hensyn: sigtedes ret til effektiv forsvarerbistand og samfundets interesse i en hurtig og effektiv strafforfølgning.

De centrale linjer er:

- Det frie forsvarervalg er en grundlæggende rettighed, men det er ikke absolut. Retten kan tilsidesætte ønsket, når forsinkelsen overstiger de lovbestemte tidsfrister, eller når inhabilitets- eller advokatetiske hensyn gør sig gældende.
- De differentierede tidsfrister fra 2018-reformen (2-6 uger afhængigt af sagstype og situation) har markant indskrænket råderummet for forsvarerskift og er nu det centrale styringsredskab for rettens afvejning.
- Obligatorisk forsvarerbeskikkelse sikrer retssikkerhed i de mest alvorlige og processuelle komplekse sager – og listen er udvidet ved 2024-reformen.
- Fakultativ beskikkelse efter § 732 giver fleksibilitet i atypiske situationer, herunder tidlig beskikkelse under efterforskning ved alvorlig kriminalitet og beskikkelse af yderligere forsvarer i ekstraordinært komplekse sager.
- Forsvarerhvervet er personligt, og substitution ved hovedforhandling tillades kun helt undtagelsesvist.
- Den Særlige Klageret fungerer som specialinstans for forsvarerbeskikkelsesspørgsmål med en stram kærefrist på 1 uge.
- EMRK art. 6, stk. 3, litra c, og EU-direktiv 2013/48/EU sætter den ydre ramme for de nationale regler og sikrer adgang til forsvarer fra det tidligste stadium af strafforfølgningen.

Samlet set afspejler den gældende retsstilling en bevidst lovgivningsmæssig prioritering af sagsbehandlingstiden, hvor 2018-reformen markerer et paradigmeskift fra en næsten ubegrænset sigtede-autonomi til et system med differentierede tidsgrænser og begrænsninger. For en oversigt over beslægtede emner, se praksisoversigterne om varetægtsfængsling, kæreadgang og EMRK art. 6 og retfærdig rettergang.

LOV Retsplejeloven § 730, stk. 1 Retsplejeloven § 735, stk. 3 Retsplejeloven § 737, stk. 1

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 730	stk. 1	Retsplejeloven § 731	stk. 1
Retsplejeloven § 732	stk. 1	Retsplejeloven § 735	stk. 3
Retsplejeloven § 736	stk. 1	Retsplejeloven § 737	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

16 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 9

07.10.2025	Højesteret tillader beskikkelse af yderligere forsvarer i kompleks sag om bedrageri med udbytteskat for 9,5 mia. kr.	10126-11881
15.09.2025	Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	10089-11825
15.09.2025	Højesteret: Ret til forsvarerbeskikkelse under efterforskning i sag om drabsforsøg	AM2025.09.15H
09.05.2025	Kære af afslag på acontosalær til beskikket forsvarer	9576-11160
09.05.2025	Kære af afslag på acontosalær: Højesteret fastslår fri kæreadgang, når salær ikke er fastsat til et specifikt beløb under beløbsgrænsen	AM2025.05.09H
21.11.2023	Højesterets stadfæstelse af afslag på forsvarers anmodning om at lade en kollega møde som partsrepræsentant	4355-5229
21.11.2023	Højesterets kendelse om personlig mødepligt for beskikket forsvarer ved medsigtedes hovedforhandling	AM2023.11.21H
22.09.2014	Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	Sag 36/2014
24.11.2009	Højesterets afgørelse om obligatorisk advokatbeskikkelse i erstatningssager efter straffeproces	Sag 175/2009

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 4

29.01.2025	Landsretten stadfæster afslag på beskikkelse af forsvarer for en eftersøgt, men endnu ikke formelt sigtet, person	10066-11792
06.09.2024	Østre Landsret stadfæster afvisning af medsigtet advokat som valgt forsvarer i sag om utilbørlig behandling af religiøse skrifter	6158-7380
15.02.2019	Fremme af færdselsstraffesag i tiltaltes fravær ved vidneafhøring uden forsvarerbeskikkelse	7. afd. nr. S-198-19
03.05.2011	Østre Landsret stadfæster afslag på selvmøde i straffesag	2568-3061

DEN SÆRLIGE KLAGERET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

22.03.2019	Stadfæstelse af tilbagekaldelse af forsvarerbeskikkelse grundet væsentlig sagsforsinkelse i vold- og banderelateret straffesag	K-043-19

17.12.2018	Stadfæstelse af tilbagekaldelse af forsvarerbeskikkelse grundet væsentlig forsinkelse (10 uger)	K-130-18

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

17.05.2021	Annullering af kontrolafgift grundet modstridende oplysninger om p-skivens aflæsning	park-5229

03 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over beslaglæggelse og ransagning

Retskendelse, øjemedsindgreb, samtykke og digital bevissikring

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 12 afgørelser · 2016–2026 Læs online

INTRODUKTION

Beslaglæggelse og ransagning udgør to af strafferetsplejens mest indgribende efterforskningsskridt, reguleret i retsplejelovens kapitel 73 (§§ 793-800 om ransagning) og kapitel 74 (§§ 802-807 om beslaglæggelse og edition). Hovedreglen er forudgående retskendelse, men loven indeholder to sikkerhedsventiler: politiet kan handle på øjemedet ved bevisforspildelsesfare, og indgrebet kan gennemføres uden kendelse ved samtykke. Højesteret har i nyere praksis – navnlig i 2019, 2022 og 2026 – afklaret væsentlige retlige spørgsmål om tvangsmæssig biometrisk oplåsning af mobiltelefoner, grænsen mellem dataudlæsning som beslaglæggelse og som ransagning, samtykkets form (mundtligt samtykke er tilstrækkeligt), og beslaglæggelsens rækkevidden over for fremtidige indbetalinger og pensionskrav.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Ransagning af aflåste genstande – herunder mobiltelefoner – kræver som hovedregel forudgående retskendelse, men politiet kan handle på øjemedet, hvis undersøgelsens formål ellers ville forspildes (retsplejeloven § 796, stk. 3).

02 Tvangsmæssig brug af mistænktes fingeraftryk til at åbne en mobiltelefon er et accessorium til ransagning og ikke et legemsindgreb – fingeraftrykket bruges som en teknisk nøgle, ikke til at tilvejebringe oplysninger om legemet (Højesteret 2019).

03 Dataudlæsning (kopiering af data) fra en beslaglagt mobiltelefon uden gennemgang af indholdet er en del af beslaglæggelsen – ikke ransagning. Først den faktiske gennemgang af data udgør ransagning (Højesteret 2026, sag 5/2026).

04 Manglende iagttagelse af skriftlighedskravet i § 806, stk. 11, kan ikke i sig selv medføre, at en beslaglæggelse er ulovlig, når det kan lægges til grund, at samtykke faktisk er meddelt (Højesteret 2026).

05 Politiets vejledningspligt om adgangen til domstolsprøvelse efter § 807, stk. 1, 3. pkt., gælder kun ved øjemedsindgreb efter § 806, stk. 4 eller 5 – ikke ved beslaglæggelse med samtykke (Højesteret 2026).

06 Beslaglæggelse efter § 802, stk. 1 og 2, kan kun omfatte aktiver, som den mistænkte har rådighed over på beslaglæggelsestidspunktet – ikke fremtidige indbetalinger. Hjemmel til beslaglæggelse af senere erhvervet formue kræver § 802, stk. 3, som forudsætter at tiltalte har unddraget sig forfølgning (Højesteret 2016).

07 Udlægsbeskyttelsen i retsplejelovens §§ 509-516, herunder § 512, stk. 3, om pensionskrav, gælder fuldt ud ved beslaglæggelse til sikring af konfiskationskrav – forarbejderne kan ikke begrunde en fravigelse af den klare ordlyd (Højesteret 2022).

08 Proportionalitetsvurderingen efter § 797, stk. 1, skal ved tvangsmæssig biometrisk oplåsning af mobiltelefon inddrage den fysiske magtanvendelse – men i sager om grov kriminalitet er kravet 'utvivlsomt opfyldt' (Højesteret 2019).

09 Formelle mangler – herunder manglende vejledning om domstolsprøvelse og nægtelse af vidne efter § 798, stk. 2 – medfører ikke nødvendigvis at ransagningen kendes ulovlig, hvis de efter omstændighederne ikke har haft retssikkerhedsmæssig betydning.

10 En leasingtager af et konfiskeret køretøj har selvstændig ankeret ved konfiskation i vanvidskørselssager – leasingtagerens retlige og økonomiske interesse kan være lige så beskyttelsesværdig som ejerens (Højesteret 2024).

11 Risikoen for flygtige data, cloud-tokens der udløber, og muligheden for fjernslettelse indgår i vurderingen af øjemeds-betingelsen og kan begrunde indgreb uden forudgående retskendelse.

§ 1 Lovgrundlaget: ransagning og beslaglæggelse som straffeprocessuelle tvangsindgreb

Ransagning reguleres i retsplejelovens kapitel 73, §§ 793-800. Beslaglæggelse og edition reguleres i kapitel 74, §§ 801-807. Begge indgrebstyper er straffeprocessuelle tvangsindgreb, der som udgangspunkt kræver forudgående retskendelse, men med mulighed for øjemedsindgreb og samtykke.

Ransagning omfatter efter § 793, stk. 1 undersøgelse af boliger, husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande (nr. 1), og andre lokaliteter og genstande (nr. 2). Sondringen har betydning for kompetencefordelingen: mens politiet selv kan beslutte ransagning af nr. 2-genstande hos mistænkte (§ 796, stk. 1), kræver ransagning af nr. 1-genstande som hovedregel retskendelse (§ 796, stk. 2). Det fremgår af forarbejderne til 1997-reformen, at elektroniske medier – herunder mobiltelefoner og computere – er omfattet af ransagningsreglerne.

Beslaglæggelse kan efter § 802, stk. 1 ske af genstande, som en mistænkt har rådighed over, når der er rimelig grund til mistanke og grund til at antage at genstanden kan tjene som bevis eller bør konfiskeres. Hertil kommer § 802, stk. 2, der giver adgang til beslaglæggelse af gods, som den mistænkte ejer, til sikring af konfiskationskrav, bødekrav, sagsomkostninger og forurettedes erstatning.

Begge indgrebstyper er underlagt et **proportionalitetskrav**, lovfæstet i § 797, stk. 1 (ransagning) og § 805, stk. 1 (beslaglæggelse). Indgrebet må ikke foretages, hvis det efter undersøgelsens formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, det medfører, ville være uforholdsmæssigt.

Det grundlæggende regelkompleks er opbygget historisk gennem flere reformer. Retsplejeloven af 1916 indeholdt de oprindelige regler, som blev omnummereret ved 1978-grundreformen. De nuværende ransagningsregler blev nyaffattet ved lov nr. 411 af 10. juni 1997, baseret på Strafferetsplejeudvalgets betænkning om ransagning. Beslaglæggelsesreglerne fik deres nuværende form ved lov nr. 229 af 21. april 1999 baseret på betænkning nr. 1223/1991. Proportionalitetsgrundsætningen ved straffeprocessuelle tvangsindgreb er analyseret grundigt i Betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter.

LOV Retsplejeloven § 793, stk. 1 · Retsplejeloven § 796, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 797, stk. 1 · Retsplejeloven § 802, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 805, stk. 1

§ 2 Øjemedsindgreb: fravigelse af kravet om retskendelse ved bevisforspildelsesfare

Politiet kan efter § 796, stk. 3 (ransagning) og § 806, stk. 4 (beslaglæggelse) handle uden forudgående retskendelse, hvis indgrebets øjemed ellers ville forspildes – den klassiske *periculum in mora*-betingelse.

I praksis er denne undtagelse især relevant ved beslaglæggelse og ransagning af mobiltelefoner, hvor flygtige data, cloud-tokens og fjernsletningsmuligheder skaber en teknologisk begrundet risiko for bevisforspildelse.

I SS-65/2025-HJR stadfæstede Højesteret beslaglæggelse af tre mobiltelefoner hos en bandetilknyttet person i forbindelse med en bandekonflikt i Ishøj, hvor politiet på øjemedet vurderede, at beviser kunne gå tabt ved afventning af retskendelse.

Ved øjemedsindgreb skal sagen efter § 796, stk. 3, 2. pkt. (ransagning) og § 806, stk. 4, 2. pkt. (beslaglæggelse) forelægges retten snarest og senest inden 24 timer, hvis den berørte begærer det. Forarbejderne til § 796 præciserer, at sagen blot skal være *forelagt* for retten inden fristens udløb – retten behøver ikke have truffet afgørelse.

I praksis er **24-timers fristen** og **vejledningspligten** om domstolsprøvelse de centrale retssikkerhedsgarantier ved øjemedsindgreb. Se nærmere om vejledningspligten i sektionen nedenfor.

LOV Retsplejeloven § 796, stk. 3 · Retsplejeloven § 806, stk. 4

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster beslaglæggelse af tre mobiltelefoner hos bandetilknyttet i sag om overtrædelse af knivloven 06.02.2026

§ 3 Samtykke til beslaglæggelse: skriftlighedskrav og vejledningspligt (Højesteret 2026)

Retsplejelovens § 806, stk. 11 bestemmer, at samtykke til beslaglæggelse skal meddeles skriftligt. Spørgsmålet om virkningen af manglende skriftlighed er afklaret af Højesteret i marts 2026.

I SS-95/2025-HJR beslaglagde politiet fem kasser med smykker fra to mistænkte på et kræmmermarked i Randers. De mistænkte gav mundtligt samtykke og kørte selv kasserne til politigården. Tiltalte anfægtede senere beslaglæggelsen med henvisning til manglende skriftlighed.

Højesteret fastslog principielt:

> *Manglende iagttagelse af skriftlighedskravet kan ikke i sig selv medføre, at en beslaglæggelse ikke er lovlig, når det som i det foreliggende tilfælde må lægges til grund, at der er givet samtykke.*

Formålet med skriftlighedskravet er at afskære senere bevistvivl om, *hvorvidt* samtykke er meddelt – det er ikke en gyldighedsbetingelse for indgrebet.

I samme sag afklarede Højesteret endvidere rækkevidden af **vejledningspligten**. § 807, stk. 1, 3. pkt. pålægger politiet at vejlede om adgangen til domstolsprøvelse, men Højesteret fastslog at denne pligt kun gælder ved øjemedsindgreb efter § 806, stk. 4 eller 5 – *ikke* ved beslaglæggelse der sker med samtykke.

Højesteret godkendte beslaglæggelsen med henvisning til at betingelserne i § 802, stk. 1 var opfyldt, og at indgrebet ikke stod i misforhold til sagens betydning, jf. § 805, stk. 1.

LOV Retsplejeloven § 802, stk. 1 · Retsplejeloven § 805, stk. 1 · Retsplejeloven § 806, stk. 11 · Retsplejeloven § 807, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Mundtligt samtykke tilstrækkeligt ved politiets beslaglæggelse af smykker – skriftlighedskrav ikke absolut 25.03.2026

§ 4 Tvangsmæssig biometrisk oplåsning af mobiltelefon – accessorium til ransagning (Højesteret 2019)

Et af de mest principielle spørgsmål i nyere straffeprocessuel praksis er, om politiet tvangsmæssigt kan bruge en sigtets fingeraftryk til at åbne en mobiltelefon, og i bekræftende fald under hvilken regelramme.

I sag 92/2018 (UfR 2019.1304 H) var KÆ sigtet for grov skattesvig efter straffelovens § 289. Politiet lagde ham i håndjern og pressede hans tommelfinger mod telefonens fingeraftrykslæser for at åbne den. KÆ modsatte sig aktivt.

Højesteret kvalificerede indgrebet som et **accessorium til ransagning** af en aflåst genstand, jf. § 793, stk. 1, nr. 1:

> *Den magt, der kortvarigt har været anvendt ved at anbringe KÆ's tommelfinger på mobiltelefonen, så indholdet på telefonen kunne udlæses eller i øvrigt dokumenteres, var nødvendig for at gennemføre ransagningen.*

Højesteret sidestillede indgrebet med at fratage en mistænkt en nøgle til en bolig med magt under en husundersøgelse. Indgrebet skulle **ikke** bedømmes efter kapitel 72 om legemsbesigtigelse, idet formålet ikke var at tilvejebringe oplysninger om legemet, men at bruge fingeraftrykket som en "teknisk nøgle".

Tilsvarende resultat nåedes i en parallel sag om narkotikakriminalitet, sag 92/2018 (§ 191-sagen), hvor KÆ var sigtet for grov narkotikakriminalitet.

Proportionalitet: Højesteret fastslog at proportionalitetskravet efter § 797, stk. 1 skal inddrage den fysiske magtanvendelse, men at kravet i sager om grov kriminalitet *utvivlsomt* var opfyldt.

Fravigelse af retskendelse: Betingelsen i § 796, stk. 3 var opfyldt, idet fingeraftrykslæseren kun fungerer i et ukendt – men formentlig kort – tidsrum, og der bestod risiko for fjernslettelse.

Formelle mangler: Politiet havde undladt vejledning om domstolsprøvelse og nægtet vidne efter § 798, stk. 2. Disse fejl blev betegnet som *uberettigede*, men kunne efter omstændighederne ikke medføre at ransagningen kendtes ulovlig.

LOV Retsplejeloven § 793, stk. 1 | Retsplejeloven § 796, stk. 3 | Retsplejeloven § 797, stk. 1 | Retsplejeloven § 798, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel 14.02.2019

Højesteret · Højesteret godkender ransagning af mobiltelefon ved tvungen brug af sigtedes fingeraftryk som accessorium til ransagning 14.02.2019

§ 5 Dataudlæsning som del af beslaglæggelsen – ikke ransagning (Højesteret 2026, sag 5/2026)

I forlængelse af 2019-afgørelsen om fingeraftrykstilgang tog Højesteret den 4. juni 2026 i sag 5/2026 stilling til det næste principielle spørgsmål: Er politiets tekniske dataudlæsning af en beslaglagt mobiltelefon – foretaget *inden* ransagningskendelse – i sig selv en ransagning?

Sagsfaktum: T var sigtet for vold mod polititjenestemand (straffelovens § 119, stk. 1) og blev filmet med sin mobiltelefon under episoden. Politiet beslaglagde telefonen på øjemedet og foretog samme dag en fuld dataudlæsning via ITK-afdelingen for at sikre flygtige data.

ITK-afdelingens erklæring fastslog:

> *Nej, enheden blev datasikret uden at der blev ændret på data på enheden. Dette er et grundlæggende dogme inden for udlæsning af mobiltelefoner, at der ikke må ændres på data.*

Højesteret fastslog principielt:

> ***Udlæsningen skal anses for en del af beslaglæggelsen af mobiltelefonen og ikke for ransagning af mobiltelefonen.***

Distinktionen er fastsat som: **sikring/kopiering uden gennemgang = del af beslaglæggelsen**; **gennemgang af indhold = ransagning**. Afgørelsen anerkender at den teknologiske udvikling – flygtige data, cloud-integration og risiko for fjernslettelse – indgår i vurderingen af øjemeds-betingelsen.

Afgørelsen har vidtgående praktisk betydning. Den legitimerer politiets praksis med at datasikre mobiltelefoner umiddelbart efter beslaglæggelse for derefter at afvente retskendelse til den egentlige ransagning (gennemgang).

For den beslægtede problemstilling om analyse af data efter ransagning, se digital bevisførelse – mobildata.

LOV Retsplejeloven § 794, stk. 1-2 | Retsplejeloven § 802, stk. 1 | Retsplejeloven § 806, stk. 4

PRAKSIS **Højesteret** · Udlæsning af beslaglagt mobiltelefon udgør del af beslaglæggelsen og ikke ransaging (Sag 5/2026) 04.06.2026

§ 6 Beslaglæggelsens genstand: kun aktuelle aktiver – ikke fremtidige indbetalinger (Højesteret 2016)

Højesteret præciserede i 2016 en afgørende begrænsning i beslaglæggelsens rækkevidde.

I sag 230/2015 var to selskaber mistænkt for kædesvig (straffelovens § 289). Anklagemyndigheden havde opnået beslaglæggelse af ikke blot det aktuelle indestående på selskabernes bankkonti, men også *fremtidige indbetalinger*.

Højesteret skar skarpt igennem:

> *Efter ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 802, stk. 1 og 2, samt deres afgrænsning over for § 802, stk. 3, finder Højesteret, at bestemmelserne i § 802, stk. 1 og 2, ikke giver hjemmel til at beslaglægge formue, som den mistænkte senere måtte erhverve.*

Hjemmel til beslaglæggelse af fremtidig formue kræver § 802, stk. 3, som forudsætter at tiltale er rejst, *og* at tiltalte har unddraget sig videre forfølgning. Beslaglæggelsen blev stadfæstet for det indestående, der var på kontiene på kendelsestidspunktet, men ikke for fremtidige tilgodehavender.

Afgørelsen har stor praktisk betydning for straffesager mod virksomheder med løbende pengestrømme, herunder sager om hvidvask og kædesvig.

LOV Retsplejeloven § 802, stk. 1-3

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret begrænser beslaglæggelse: Retsplejeloven § 802, stk. 1 og 2 giver ikke hjemmel til beslaglæggelse af fremtidige indbetalinger 05.04.2016

§ 7 Udlægsbeskyttelse ved beslaglæggelse af pensionsmidler (Højesteret 2022)

Spørgsmålet om beslaglæggelsens grænser over for udlægsfritagede aktiver blev afgjort af Højesteret i februar 2022.

I SS-77/2021-HJR var T idømt 6 år og 6 måneders fængsel for bedrageri af særlig grov karakter og konfiskation af ca. 113 mio. kr. Anklagemyndigheden søgte at beslaglægge to pensionskonti (kapitalpension ca. 568.000 kr. og ratepension ca. 287.000 kr.) til dækning af konfiskationskravet.

Anklagemyndigheden argumenterede for, at forarbejderne til 1999-reformen tilladte fravigelse af udlægsbeskyttelsen, når værdier stammer fra kriminalitet. Højesteret afviste dette:

> *Højesteret finder, at der ikke i forarbejderne er fornødent grundlag for at forstå de nævnte bestemmelser således, at der uanset bestemmelsernes ordlyd kan ske beslaglæggelse i de omhandlede tilfælde uden at iagttage reglerne i §§ 509-516, herunder reglen i § 512, stk. 3, om beskyttelse mod udlæg i krav på pension mv.*

Afgørelsen fastslår at § 805, stk. 3, som bestemmer at udlægsbeskyttelsesreglerne finder tilsvarende anvendelse ved beslaglæggelse, har forrang for fortolkningsbidrag fra forarbejderne. Pensionskrav er dermed beskyttede mod beslaglæggelse til sikring af konfiskationskrav, selv hvor der er sammenhæng med kriminelt udbytte.

LOV Retsplejeloven § 512, stk. 3 | Retsplejeloven § 805, stk. 3

PRAKSIS **Højesteret** · Beslaglæggelse af pensionskonti til dækning af konfiskationskrav 18.02.2022

§ 8 Beslaglæggelse af køretøjer ved vanvidskørsel – tredjemands retsstilling

Beslaglæggelse af køretøjer med henblik på konfiskation i vanvidskørselssager rejser særlige proportionalitets- og retssikkerhedsspørgsmål, navnlig hvor køretøjet tilhører en tredjemand (ejer eller leasingtager).

I sag 108/2023 (Højesteret 2024) blev T dømt for kap- og væddeløbskørsel i en leaset bil. Byretten konfiskerede bilen efter færdselslovens § 133 a, stk. 2. Faren (A), der var leasingtager, ankede konfiskationen, men Vestre Landsret afviste anken med den begrundelse, at kun *ejeren* har partsrettigheder.

Højesteret ophævede landsrettens afvisning og fastslog at **leasingtagerens retlige og økonomiske interesse** kan begrunde selvstændig ankeret. Leasingtagers tab ved konfiskation kan være lige så reelt som ejerens – A blev afkrævet et foreløbigt tab på ca. 39.000 kr. af leasingselskabet.

Afgørelsen har principiel betydning for alle sager, hvor et konfiskeret køretøj er leaset, lånt eller på anden måde stillet til rådighed af en tredjemand. For den bredere praksis om vanvidskørsel og bilkonfiskation, se vanvidskørsel.

LOV Færdselsloven § 133a, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Leasingtagers ret til selvstændigt at anke konfiskation af køretøj i sager om vanvidskørsel 18.04.2024

§ 9 Sammenfatning og tendenser i nyere praksis

Praksis om beslaglæggelse og ransagning er i hastig udvikling, primært drevet af den teknologiske udvikling inden for mobilkommunikation og digital bevissikring.

De seneste års Højesteretsafgørelser tegner et klart billede:

- **Teknologisk tilpasning**: Domstolene anerkender at flygtige data, cloud-integration og fjernsletningsmulighed skaber nye bevisforspildelsesrisici, som berettiger øjemedsindgreb uden retskendelse.
- **Funktionel kvalifikation**: Indgreb kvalificeres efter deres *formål* – biometrisk oplåsning er et accessorium til ransagning (ikke legemsindgreb), dataudlæsning uden gennemgang er del af beslaglæggelsen (ikke ransagning).
- **Samtykkets form**: Praksis er pragmatisk – mundtligt samtykke er tilstrækkeligt, og formelle fejl (manglende skriftlighed, manglende vejledning) medfører ikke automatisk ulovlighed.
- **Formuebegrænsning**: Beslaglæggelsens rækkevidde er skarpt afgrænset: kun aktuelle aktiver (ikke fremtidige indbetalinger), og udlægsbeskyttelsen respekteres fuldt ud.
- **Tredjemandsbeskyttelse**: Tredjemænd (herunder leasingtagere) har selvstændig ankeret i konfiskationssager.

Områdets udvikling kan forventes at accelerere yderligere med EU's e-evidence-forordning (forordning 2023/1543/EU), der skaber en ny ramme for grænseoverskridende sikring af elektroniske beviser.

For beslægtede emner, se:

- Editionspålæg til kommunikationsudbydere
- Teledata og cellemastpejling
- Telefon- og rumaflytning
- Kæreadgang

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 793	stk. 1	Retsplejeloven § 796	stk. 3
Retsplejeloven § 797	stk. 1	Retsplejeloven § 802	stk. 1-2
Retsplejeloven § 806	stk. 4, 11	Retsplejeloven § 807	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

9 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 8

04.06.2026	Udlæsning af beslaglagt mobiltelefon udgør del af beslaglæggelsen og ikke ransaging (Sag 5/2026)	5-2026
25.03.2026	Højesteret: Mundtligt samtykke tilstrækkeligt ved politiets beslaglæggelse af smykker – skriftlighedskrav ikke absolut	10625-12568
06.02.2026	Højesteret stadfæster beslaglæggelse af tre mobiltelefoner hos bandetilknyttet i sag om overtrædelse af knivloven	10436-12289
18.04.2024	Leasingtagers ret til selvstændigt at anke konfiskation af køretøj i sager om vanvidskørsel	108-2023
18.02.2022	Beslaglæggelse af pensionskonti til dækning af konfiskationskrav	2401-2869
14.02.2019	Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel	Sag 92/2018
14.02.2019	Højesteret godkender ransagning af mobiltelefon ved tvungen brug af sigtedes fingeraftryk som accessorium til ransagning	
05.04.2016	Højesteret begrænser beslaglæggelse: Retsplejeloven § 802, stk. 1 og 2 giver ikke hjemmel til beslaglæggelse af fremtidige indbetalinger	Sag 230/2015

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

20.12.2023	Annullering af kontrolafgift grundet vildledende afmærkning og tvetydig indretning af parkeringsareal	park-2869

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter

nr. 1023 · 1984 · Justitsministeriet

04 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over digital bevisførelse — mobildata og chatudtræk

Beslaglæggelse, ransagning og bevismæssig brug af data fra mobiltelefoner, krypterede platforme og cloud-tjenester

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 15 afgørelser · 2010–2026 Læs online

INTRODUKTION

Digital bevisførelse — fra ransagning og dataudtræk af mobiltelefoner til anvendelse af krypteret kommunikation fra EncroChat og SKY ECC — udgør i dag den processuelle kerne i de fleste alvorlige straffesager. Retsgrundlaget hviler på retsplejelovens regler om ransagning (§§ 793-799), beslaglæggelse og edition (§§ 802-807) samt proportionalitetskravet i § 797. Højesteret har i en række afgørelser fra 2019-2026 fastlagt de centrale grænser: tvangsmæssig brug af fingeraftryk/Face ID til oplåsning er lovlig som accessorium til ransagning, dataudlæsning af en beslaglagt mobiltelefon er retligt beslaglæggelse (ikke ransagning), og data indhentet af udenlandske myndigheder fra krypterede platforme er ikke undergivet dansk legalitetsprøvelse efter § 746. Selvinkrimineringsbeskyttelsen i § 752 og EMRK art. 6 sætter en klar grænse: sigtede kan tvinges til at afgive biometrisk adgang, men kan ikke kræves at oplyse en kode eller et password.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Tvangsmæssig brug af sigtedes fingeraftryk (Touch ID) eller ansigt (Face ID) til oplåsning af en mobiltelefon er lovlig som accessorium til ransagning og kan gennemtvinges på øjemedet uden forudgående retskendelse, når der er risiko for datatab (Højesteret 2019).

02 Sigtede kan ikke tvinges til at oplyse en PIN-kode, et password eller en anden videnbaseret adgangskode — det ville stride mod selvinkrimineringsforbuddet i retsplejelovens § 752 og EMRK art. 6.

03 Dataudlæsning af en beslaglagt mobiltelefon (fx via Cellebrite/UFED) udgør retligt en del af beslaglæggelsen efter § 802, stk. 1, og kræver dermed ikke selvstændig ransagningskendelse (Højesteret 2026).

04 EncroChat- og SKY ECC-data, der er tilvejebragt af franske og hollandske myndigheder, kan anvendes som bevis i danske straffesager (U.2023.1368 H).

05 Legalitetsprøvelse efter retsplejelovens § 746 kan som udgangspunkt ikke kræves for udenlandsk indhentede data, da prøvelsen vedrører dansk politis indgreb, ikke udenlandske efterforskningsskridt (Højesteret 2022).

06 Ransagning af mobiltelefoner og digitalt dataudtræk er underlagt proportionalitetskravet i § 797: indgrebet må ikke stå i misforhold til sagens betydning og den krænkelse, undersøgelsen forvolder.

07 Anklagemyndigheden skal i sager med krypteret kommunikation fremlægge en varedeklaration, et terminologiskema, en teknisk beskrivelse og en kvalitetskontrolrapport som forudsætning for bevisførelsen (Rigsadvokatmeddelelsen).

08 Oplysninger fra krypterede kommunikationstjenester er tekniske beviser, der altid indgår som ét blandt flere beviser og underlægges rettens frie bevisbedømmelse.

09 End-to-end-krypterede beskeder fra almindelige applikationer (Signal, WhatsApp, Telegram) er kun tilgængelige for politiet via dataudtræk fra en ulåst enhed eller fra modtagerens enhed – ikke via aflytning af kommunikationsstrømmen.

10 Cloud-data hos Apple, Google eller Microsoft kan kræves udleveret via edition efter § 804, eventuelt suppleret med international retshjælp, og vil fra august 2026 kunne indhentes direkte via europæiske editionskendelser efter e-evidence-forordningen (EU) 2023/1543.

§ 1 Retsgrundlag – ransagning, beslaglæggelse og digitale enheder

Digital bevisførelse i straffesager hviler på to parallelle regelsæt i retsplejeloven: reglerne om **ransagning** i kapitel 73 (§§ 793-800) og reglerne om **beslaglæggelse** i kapitel 74 (§§ 801-807).

Efter § 793, stk. 1 kan politiet foretage ransagning af bl.a. "boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande" (nr. 1) og "andre genstande samt lokaliteter uden for husrum" (nr. 2). En mobiltelefon er en "aflåst genstand" i bestemmelsens forstand, og en gennemgang af dens indhold er dermed formelt en ransagning – medmindre telefonen allerede er beslaglagt, og dataudlæsningen kvalificeres som beslaglæggelsens udøvelse (se nedenfor om Højesterets 2026-afgørelse).

Beslaglæggelse efter § 802, stk. 1 kræver, at den mistænkte med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse undergivet offentlig påtale, og at genstanden "kan tjene som bevis eller bør konfiskeres" eller er fravendt nogen, der kan kræve den tilbage.

Begge indgrebstyper er underlagt **proportionalitetskravet** i § 797, der bestemmer, at ransagning ikke må foretages, hvis det "efter undersøgelsens formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som undersøgelsen må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb." Kravet har særlig praktisk betydning ved digitale indgreb, hvor en komplet dataudlæsning af en mobiltelefon kan blotlægge hele borgerens privatliv.

For yderligere om beslaglæggelsesreglerne i bredere sammenhæng, se beslaglæggelse og ransagning. For historiske teledata og mastelokalisering, se teledata, cellemast og pejling.

LOV Retsplejeloven § 793, stk. 1 Retsplejeloven § 797, stk. 1 Retsplejeloven § 802, stk. 1

§ 2 Tvangsmæssig oplåsning af mobiltelefon med fingeraftryk eller Face ID — Højesterets 2019-kendelse

Spørgsmålet om politiets adgang til at tvinge en sigtet til at anvende sit fingeraftryk (Touch ID) eller ansigt (Face ID) for at åbne en aflåst mobiltelefon blev afgjort af Højesteret i februar 2019.

I Sag 92/2018 var en sigtet blevet anholdt og havde fået sin mobiltelefon beslaglagt i forbindelse med en narkotikasag. Politiet tvangsanbragte sigtedes finger på telefonens sensor for at låse den op, hvorefter telefonens indhold kunne gennemsøges. Forsvareren gjorde gældende, at tvangsmæssig brug af fingeraftryk krævede selvstændig lovhjemmel og stred mod selvinkrimineringsforbuddet.

Højesteret fastslog, at den tvangsmæssige brug af fingeraftryk var et **accessorium til ransagning** af en aflåst genstand, jf. § 793, stk. 1, nr. 1. Retten bemærkede, at der ikke var tale om at pålægge sigtede at afgive en forklaring eller aktivt bidrage med viden, men alene at anvende et fysisk kendetegn — svarende til at politiet anvender en nøgle til at åbne et aflåst skab. Indgrebet krænkede derfor ikke selvinkrimineringsbeskyttelsen i § 752.

Højesteret accepterede endvidere, at oplåsningen var sket **uden forudgående retskendelse**, da der var konkret risiko for, at data ville gå tabt (fx ved remote wipe eller timeout af biometrisk adgang). Politiet kunne handle på øjemedet for at sikre det processuelle formål med den allerede iværksatte ransagning.

Denne afgørelse fastslår den grundlæggende sondring i dansk ret:

- **Biometrisk adgang** (fingeraftryk, ansigt): lovlig tvang som accessorium til ransagning.
- **Videnbaseret adgang** (PIN-kode, password, mønster): kan ikke kræves oplyst, da det ville udgøre tvungen selvinkriminering.

LOV	Retsplejeloven § 752, stk. 1 · Retsplejeloven § 793, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel	14.02.2019
	Højesteret · Højesteret godkender ransagning af mobiltelefon ved tvungen brug af sigtedes fingeraftryk som accessorium til ransagning	14.02.2019

§ 3 Dataudlæsning af beslaglagt mobiltelefon — beslaglæggelse, ikke ransagning (Højesteret 2026)

En central afklaring af det retlige fundament for digital bevissikring kom med Højesterets afgørelse AM2026.06.04H2 fra juni 2026.

Sagen angik, om politiets dataudlæsning (typisk foretaget med forensic-værktøjer som Cellebrite UFED eller MSAB XRY) af en allerede beslaglagt mobiltelefon udgjorde en selvstændig ransagning — med de skærpede krav til retskendelse, der følger af §§ 794-795 — eller om det var en del af den allerede gennemførte beslaglæggelse efter § 802.

Højesteret fastslog, at **dataudlæsningen udgør en del af beslaglæggelsen**, ikke en selvstændig ransagning. Begrundelsen var, at når politiet lovligt har beslaglagt en mobiltelefon med henblik på, at dens indhold kan tjene som bevis, jf. § 802, stk. 1, nr. 2, er den tekniske udlæsning af data et nødvendigt led i gennemførelsen af

beslaglæggelsens formål. At kopiering af data sker ved hjælp af forensic-software ændrer ikke indgrebets retlige karakter.

Afgørelsen har praktisk stor betydning, idet den fastslår, at:

- Dataudlæsning **ikke kræver selvstændig ransagningskendelse**, når telefonen allerede er lovligt beslaglagt.
- Proportionalitetsvurderingen efter § 805 (beslaglæggelsens proportionalitet) – ikke § 797 – er den relevante ramme.
- Forsvarerens prøvelsesmulighed vedrører beslaglæggelsens lovlighed efter § 806, herunder om omfanget af dataudlæsningen er proportionalt.

Sagen skal ses i sammenhæng med den generelle praksis om beslaglæggelse af mobiltelefoner i alvorlige straffesager, jf. fx AM2026.01.30H, hvor Højesteret stadfæstede beslaglæggelse og ransagning af en mobiltelefon i en våbensag, hvor kildeoplysninger og fund af skydevåben begrundede indgrebet.

LOV Retsplejeloven § 802, stk. 1 | Retsplejeloven § 805 | Retsplejeloven § 806

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Dataudlæsning af beslaglagt mobiltelefon udgør del af beslaglæggelsen – ikke ransagning (AM2026.06.04H2) 04.06.2026

Højesteret · Højesterets stadfæstelse af beslaglæggelse og ransagning af mobiltelefon i sag om ulovlig våbenbesiddelse 30.01.2026

§ 4 EncroChat og SKY ECC – krypteret kommunikation som bevis i straffesager

Siden 2020 har krypterede kommunikationsplatforme – navnlig EncroChat og SKY ECC – været et dominerende bevisinstrument i sager om organiseret narkotikakriminalitet, våbenhandel og banderelateret vold. Platformene adskiller sig fundamentalt fra almindelige krypterede apps (Signal, WhatsApp, Telegram), idet de kræver særligt tilvirkede telefoner med deaktiveret kamera, mikrofon og samtalefunktion, og er designet med hurtige slettefunktioner til brug ved anholdelse.

Efter Rigsadvokatmeddelelsen om krypteret kommunikation fra særlige tjenester modtager National enhed for Særlig Kriminalitet (NSK) data fra de franske og hollandske myndigheder via det internationale politisamarbejde. I marts 2020 lykkedes det de franske myndigheder at dekryptere EncroChat, og i marts 2021 blev SKY ECC kompromitteret i et samarbejde mellem belgiske, hollandske og franske myndigheder.

Højesteret har i U.2023.1368 H fastslået, at oplysninger fra EncroChat, der er tilvejebragt af udenlandske myndigheder, **kan bruges som bevis** i en dansk straffesag. Sagen angik en bandefuldbyrdelsessag, hvor Højesteret stadfæstede politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods visse formelle fejl.

I praksis fra landsretterne er EncroChat/SKY ECC-data anvendt bredt som bevis:

- I SS-1306/2022-OLR blev en omfattende narkotikasag ført på grundlag af krypteret kommunikation fra begge platforme.
- I S-123-22 stadfæstede Østre Landsret, at EncroChat- og SKY ECC-data indhentet via international retshjælp kan anvendes som bevis.
- I S-3450-23 afsagde Østre Landsret kendelse om dokumentation af krypteret korrespondance under hovedforhandlingen.

Oplysningerne fra krypterede kommunikationstjenester karakteriseres som et **teknisk bevis**, der i overensstemmelse med princippet om den frie bevisbedømmelse underlægges rettens konkrete vurdering. Som Rigsadvokatmeddelelsen udtrykker det:

> *Tekniske beviser vil altid indgå som ét blandt flere beviser i en straffesag, og betydningen af et bevis i form af oplysninger fra de krypterede kommunikationstjenester vil altid bero på en konkret vurdering af det enkelte bevis samt sagens samlede omstændigheder i øvrigt.*

LOV `Retsplejeloven § 802, stk. 1`

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag	11.01.2023
Landsretten · Kendelse om dokumentation af krypteret korrespondance fra EncroChat og SKY ECC i Østre Landsret	18.09.2025
Landsretten · Dom over omfattende narkotikanetværk: Smugling og videresalg af kokain og hash via skjulte rum og krypteret kommunikation	07.09.2023
Landsretten · Østre Landsret stadfæster byretskendelse: Encrochat og Sky ECC data indhentet via international retshjælp kan anvendes som bevis	10.02.2022

§ 5 Legalitetsprøvelse af udenlandsk indhentede data – § 746

Et centralt procesretligt spørgsmål er, om forsvareren kan kræve **legalitetsprøvelse** efter § 746 af udenlandske myndigheders indhentelse af data fra krypterede platforme.

Højesteret afgjorde spørgsmålet i SS-2/2022-HJR i september 2022. Forsvareren gjorde gældende, at de franske myndigheders dekryptering af EncroChat-data udgjorde et efterforskningsindgreb, der skulle prøves efter danske processuelle regler, før data kunne fremlægges som bevis.

Højesteret afviste denne argumentation og fastslog, at § 746 alene vedrører **dansk politis** efterforskningsskridt. Franske myndigheders indhentelse af data fra EncroChat's servere i Frankrig var et fransk efterforskningsindgreb, gennemført efter fransk ret. Spørgsmålet om dette indgrebs lovlighed henhørte under franske domstole, ikke under danske.

Højesteret bemærkede endvidere, at legalitetsprøvelse efter § 746 som udgangspunkt ikke kan kræves **før hovedforhandlingen**. Det er under hovedforhandlingen, at retten tager stilling til bevisernes tilladelse og vægt, jf. § 841 (bevistilladelighed).

I landsretspraksis er dette princip fulgt konsekvent. I SS-2559/2021-OLR afviste Østre Landsret et kæremål vedrørende bevisførelse af EncroChat-data.

Princippet afspejler en grundlæggende forudsætning i international retshjælp: et efterforskningsskridt gennemført i en fremmed stat foretages i overensstemmelse med den fremmede stats love og regler. Danmark prøver ikke lovligheden af den fremmede stats interne processer.

Rigsadvokatmeddelelsen præciserer dog, at det franske kendelsesmateriale, der ligger til grund for indhentningen fra EncroChat og SKY ECC, som udgangspunkt **kan udleveres** til forsvareren — en fravigelse af det sædvanlige princip om, at udenlandsk kendelsesmateriale ikke indhentes. Baggrunden er, at de franske myndigheder allerede har udleveret materialet til brug for straffesager i andre europæiske lande.

LOV Retsplejeloven § 746 Retsplejeloven § 841

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746 27.09.2022
Landsretten · Kære af afgørelse om bevisførelse vedrørende Encro-chat data 07.10.2021

§ 6 Selvinkriminering — grænsen mod tvungen udlevering af kodeord og passwords

Selvinkrimineringsbeskyttelsen sætter en afgørende grænse for, hvad politiet kan kræve af en sigtet i forbindelse med digital bevissikring. Retsgrundlaget er § 752, stk. 1, der bestemmer, at sigtede "ikke er forpligtet til at udtale sig", samt EMRK art. 6 om retten til en retfærdig rettergang.

Som Højesterets 2019-kendelse om Touch ID fastslog, adskiller dansk ret mellem to typer adgang:

Adgangstype	Retlig kvalifikation	Kan kræves tvangsmæssigt?
Fingeraftryk / Face ID (biometrisk)	Fysisk kendetegn — accessorium til ransagning	Ja
PIN-kode / password / mønster (videnbaseret)	Forklaring / vidensafgivelse	Nej — selvinkriminering

Sondringen bygger på den internationalt anerkendte distinktion mellem "real evidence" (fysiske kendetegn som fingeraftryk, DNA, blodprøve) og "testimonial evidence" (vidnesbyrd/forklaringer). En kode eller et password er en **videnshandling** — sigtede bliver bedt om at kommunikere noget, han ved — og er dermed beskyttet af selvinkrimineringsforbuddet.

Denne grænse har konkret betydning:

- Politiet kan **ikke** kræve, at en sigtet oplyser sin PIN-kode, sit password, sit låsemønster, sin krypteringsnøgle til VeraCrypt/BitLocker, eller adgangskoden til en cloud-konto.
- Politiet **kan** — under de rette betingelser — tvinge sigtede til at anbringe sin finger på en sensor eller sit ansigt foran kameraet.
- End-to-end-krypterede beskeder i Signal, Telegram og WhatsApp er kun tilgængelige, hvis politiet kan åbne enheden via biometri eller forensic-bypass, eller indhente beskederne fra modtagerens enhed.

For en bredere behandling af EMRK art. 6 i dansk procesret, se EMRK art. 6 — retfærdig rettergang.

LOV Retsplejeloven § 752, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel 14.02.2019

§ 7 Proportionalitetskravet ved digitale tvangsindgreb og bulkudtræk

Proportionalitetsprincippet i § 797, stk. 1 har en særlig intensitet ved digitale ransagninger. En komplet dataudlæsning af en moderne smartphone kan blotlægge tusindvis af billeder, hele beskedhistorikker, GPS-lokationer, søgehistorik, helbredsdata og finansielle transaktioner – en langt mere indgribende undersøgelse end en traditionel husransagning.

Forarbejderne til 1997-reformen af retsplejelovens kapitel om ransagning (lov af 11. juni 1997) understreger, at proportionalitetsvurderingen skal inddrage:

- **Undersøgelsens formål**: hvad søges konkret bevist?
- **Sagens betydning**: lovovertrædelsens karakter og strafferamme.
- **Krænkelse og ulempe**: det privatlivsindgreb, ransagningen påfører.

I praksis fører dette til, at domstolene ved digitale indgreb skal vurdere, om et **begrænset udtræk** (fx kun beskeder i en bestemt tidsperiode eller kun bestemte applikationer) er tilstrækkeligt, eller om hele telefonens indhold skal udlæses.

I sager om organiseret kriminalitet – typisk narkotikahandel og bandekriminalitet – accepterer domstolene som udgangspunkt komplet dataudlæsning, fordi kriminalitetens systematiske karakter nødvendiggør en bred søgning. I SS-65/2025-HJR beslaglagde politiet mobiltelefoner fra flere tiltalte i en bandesag, og Højesteret stadfæstede indgrebet.

Også i landsretspraksis ses denne tendens, jf. S-440-25, hvor beslaglæggelse af mobiltelefoner i en bandekonflikt blev godkendt.

For mindre alvorlige forhold – fx simpelt tyveri, færdselsovertrædelser eller dokumentfalsk – vil et komplet bulkudtræk af hele telefonens indhold derimod lettere kunne anses for uforholdsmæssigt. Her bør politiet søge at begrænse udtrækket til de data, der er relevante for det konkrete efterforskningsformål.

Privatlivets beskyttelse efter EMRK art. 8 forstærker proportionalitetsvurderingen i det omfang, indgrebet berører korrespondance og privat kommunikation.

LOV Retsplejeloven § 797, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster beslaglæggelse af tre mobiltelefoner hos bandetilknyttet i sag om overtrædelse af knivloven 06.02.2026

Landsretten · Østre Landsret stadfæster beslaglæggelse af mobiltelefoner i sag om bandekonflikt trods dissens 06.05.2025

§ 8 Anklagemyndighedens dokumentationskrav – varedeklaration og kvalitetskontrol

I sager hvor bevismaterialet stammer fra krypterede kommunikationstjenester, stiller Rigsadvokatmeddelelsen om krypteret kommunikation fra særlige tjenester krav om, at anklageren sikrer udarbejdelsen af fire dokumenter:

- **Varedeklaration**: beskriver tilvejebringelsen og behandlingen af data fra den krypterede tjeneste, herunder eventuelle fejl og usikkerheder ved brugen af oplysningerne som bevis. Rigspolitiet har udarbejdet selvstændige varedeklarationer for henholdsvis EncroChat og SKY ECC.
- **Terminologiskema**: forklarer tekniske begreber for straffesagens aktører.
- **Teknisk beskrivelse**: redegør for den standardiserede databehandling af den pågældende platform.
- **Kvalitetskontrolrapport**: dokumenterer politiets kontrol af data i den konkrete sag, herunder hvilke data der er indhentet, hvordan kvaliteten er kontrolleret, og hvilke relevante usikkerheder og fejlkilder der er identificeret.

Alle fire dokumenter skal bilageres sagen og dokumenteres under hovedforhandlingen i relevant omfang, **inden** der gøres brug af oplysninger fra den krypterede tjeneste.

Rigsadvokatmeddelelsen fremhæver en række opmærksomhedspunkter ved anvendelsen af oplysningerne:

- Dekrypteringen af data foregår ofte løbende, og de datapakker politiet modtager, er ikke nødvendigvis fuldt dækkende for al kommunikation på en brugerprofil.
- Oplysningerne kan indeholde teledata, og de samme opmærksomhedspunkter som ved øvrige teledata gælder — se Rigsadvokatmeddelelsen om teledata i straffesager.
- Hvis teledata stammer fra udenlandske teleudbydere, skal der ikke foretages en vurdering af, om det pågældende lands regler er i overensstemmelse med EU-Domstolens logningsafgørelser.

Under hovedforhandlingen skal de **bearbejdede** oplysninger dokumenteres. De originale data fra "ejerlandet" bør dog være til stede i retten til brug for behandling af eventuelle spørgsmål om uoverensstemmelser.

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag 11.01.2023

§ 9 Cloud-data og edition — adgang til data hos Apple, Google og Microsoft

En stigende andel af digitalt bevismateriale befinder sig ikke på selve den fysiske enhed, men i cloud-tjenester hos store teknologivirksomheder (Apple iCloud, Google Drive/Gmail, Microsoft OneDrive/Outlook, Dropbox m.fl.). Data kan også være synkroniseret mellem flere enheder eller slettet lokalt men fortsat tilgængeligt i skyen.

Adgangen til cloud-data reguleres primært via **edition** efter § 804, der giver retten mulighed for at pålægge tredjemænd at udlevere genstande eller dokumenter af betydning for efterforskningen. Editionspålæg kan rettes mod den dataansvarlige — typisk teleudbyderen eller cloud-tjenesteudbyderen.

Når tjenesteudbyderen befinder sig i udlandet — hvilket er tilfældet for Apple (Irland/USA), Google (Irland/USA) og Microsoft (Irland/USA) — rejser sig spørgsmålet om **international retshjælp**. Traditionelt har Danmark skullet anmode det pågældende lands myndigheder om assistance, hvilket kan indebære betydelige forsinkelser.

E-evidence-forordningen (EU) 2023/1543 og det ledsagende direktiv (EU) 2023/1544 — der finder anvendelse fra 18. august 2026 — indfører en ny mekanisme med **europæiske editionskendelser** og **sikringskendelser**, der kan rettes direkte mod tjenesteudbydere med forretningssted eller retlig repræsentant i EU. Forordningen eliminerer det mellemliggende nationale myndighedsled og reducerer dermed forsinkelserne betydeligt.

Danmark har med bekendtgørelse om udpegning af central myndighed implementeret dele af direktivet. Politiet kan pålægge tjenesteudbydere tvangsbøder ved manglende efterlevelse af påbud.

For en bredere behandling af editionsreglerne, se editionspålæg. For logning og sletning af teledata, se Rigsadvokatmeddelelsen om logning og Rigsadvokatmeddelelsen om sletning af teledata.

LOV Retsplejeloven § 804

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets kendelse om edition og beslaglæggelse i skattesag vedrørende udenlandske betalingskort 09.02.2010

§ 10 End-to-end-krypterede beskeder og forsvarerens aktindsigt

End-to-end-krypterede beskeder i almindelige applikationer (Signal, Telegram, WhatsApp, iMessage) adskiller sig grundlæggende fra EncroChat/SKY ECC-data. Kommunikationen er krypteret mellem afsender og modtager, og hverken tjenesteudbyder eller politiet kan læse beskederne ved aflytning af kommunikationsstrømmen. For den processuelle praksis om telefon- og rumaflytning er dette en afgørende begrænsning.

Politiet kan kun få adgang til end-to-end-krypterede beskeder via:

- **Dataudtræk fra en ulåst enhed** — enten ved biometrisk tvangsoplåsning eller ved forensic-bypass (Cellebrite/UFED kan i visse tilfælde udlæse data fra låste enheder afhængigt af model og softwareversion).
- **Dataudtræk fra modtagerens enhed** — beskederne findes typisk på begge parters enheder.
- **Cloud-backup** — hvis afsender eller modtager har backup af beskeder i iCloud, Google Drive eller lignende (disse backups er ikke nødvendigvis end-to-end-krypterede og kan kræves udleveret via edition).

Forsvarerens aktindsigt i råudtrækket er et tilbagevendende procesretligt spørgsmål. Når politiet foretager en komplet dataudlæsning af en mobiltelefon, genereres en omfattende forensic-rapport (typisk fra Cellebrite UFED eller MSAB XRY), der indeholder alle udlæste data — herunder billeder, beskeder, GPS-lokationer, appdata m.v. Forsvareren kan efter omstændighederne kræve aktindsigt i hele råudtrækket, ikke kun de dele politiet har udvalgt som relevante for sagen.

I sager med EncroChat/SKY ECC-data gælder særlige regler om forsvarerens aktindsigt. Efter § 729 c kan visse oplysninger undtages fra forsvarerens adgang, hvis hensynet til efterforskningens gennemførelse, beskyttelse af fortrolige oplysningskilder eller lignende hensyn taler for det. Rigsadvokatmeddelelsen fastslår dog, at det franske kendelsesmateriale som udgangspunkt kan udleveres til forsvareren i EncroChat/SKY ECC-sager.

LOV Retsplejeloven § 729c

§ 11 Sammenfatning — centrale retningslinjer for digital bevisførelse

Retspraksis og Rigsadvokatmeddelelserne tegner et klart billede af rammerne for digital bevisførelse i dansk strafferet:

Fysisk adgang til enheden:

- Mobiltelefoner kan beslaglægges efter § 802 som genstande, der kan tjene som bevis.
- Biometrisk tvangsoplåsning (fingeraftryk/Face ID) er lovlig som accessorium til ransagning.
- Krav om kodeord/PIN er forbudt som selvinkriminering.

Dataudlæsning:

- Dataudlæsning af en beslaglagt enhed er retligt en del af beslaglæggelsen (ikke selvstændig ransagning).
- Proportionalitetskravet nødvendiggør en vurdering af udlæsningens omfang i forhold til sagens karakter.

Krypteret kommunikation fra særlige tjenester:

- EncroChat/SKY ECC-data kan anvendes som bevis i danske straffesager.
- Legalitetsprøvelse efter § 746 retter sig mod dansk politis indgreb, ikke udenlandske myndigheders.
- Anklagemyndigheden skal fremlægge varedeklaration, kvalitetskontrolrapport, terminologiskema og teknisk beskrivelse.

Cloud-data og international dimension:

- Cloud-data kan indhentes via edition efter § 804, evt. suppleret med international retshjælp.
- E-evidence-forordningen (EU) 2023/1543 vil fra august 2026 muliggøre direkte europæiske editionskendelser mod tjenesteudbydere i EU.

Området er i hastig udvikling — nye krypterede platforme erstatter nedlukkede, forensic-værktøjerne udvikles konstant, og EU-reglerne om grænseoverskridende e-beviser træder i kraft i 2026. Retspraksis kan forventes at adressere yderligere spørgsmål om proportionalitet ved bulkudtræk, bevisægthed af genskabte slettede data og grænserne for forsvarerens aktindsigt i komplette dataudtræk.

LOV Retsplejeloven § 746 · Retsplejeloven § 802 · Retsplejeloven § 804

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Dataudlæsning af beslaglagt mobiltelefon udgør del af beslaglæggelsen – ikke ransagning (AM2026.06.04H2)	04.06.2026
Højesteret · Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag	11.01.2023
Højesteret · Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746	27.09.2022
Højesteret · Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel	14.02.2019

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 746		Retsplejeloven § 752	stk. 1
Retsplejeloven § 793	stk. 1	Retsplejeloven § 797	stk. 1
Retsplejeloven § 802	stk. 1	Retsplejeloven § 804	

MATERIALE

Citerede afgørelser

14 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		8
04.06.2026	Højesteret: Dataudlæsning af beslaglagt mobiltelefon udgør del af beslaglæggelsen – ikke ransagning (AM2026.06.04H2)	5/2026
06.02.2026	Højesteret stadfæster beslaglæggelse af tre mobiltelefoner hos bandetilknyttet i sag om overtrædelse af knivloven	10436-12289
30.01.2026	Højesterets stadfæstelse af beslaglæggelse og ransagning af mobiltelefon i sag om ulovlig våbenbesiddelse	AM2026.01.30H
11.01.2023	Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag	U.2023.154 H
27.09.2022	Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746	2237-2664
14.02.2019	Ransagning af mobiltelefon ved tvangsmæssig brug af fingeraftryk (Touch ID) uden retskendelse – proportionalitet og lovhjemmel	Sag 92/2018
14.02.2019	Højesteret godkender ransagning af mobiltelefon ved tvungen brug af sigtedes fingeraftryk som accessorium til ransagning	
09.02.2010	Højesterets kendelse om edition og beslaglæggelse i skattesag vedrørende udenlandske betalingskort	Sag 138/2009

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		5
18.09.2025	Kendelse om dokumentation af krypteret korrespondance fra EncroChat og SKY ECC i Østre Landsret	S-3450-23
06.05.2025	Østre Landsret stadfæster beslaglæggelse af mobiltelefoner i sag om bandekonflikt trods dissens	9967-11661
07.09.2023	Dom over omfattende narkotikanetværk: Smugling og videresalg af kokain og hash via skjulte rum og krypteret kommunikation	5758-6877
10.02.2022	Østre Landsret stadfæster byretskendelse: Encrochat og Sky ECC data indhentet via international retshjælp kan anvendes som bevis	S-123-22
07.10.2021	Kære af afgørelse om bevisførelse vedrørende Encro-chat data	2227-2651

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
30.08.2024	Afgift annulleret: Defekt kvitteringsfunktion forhindrede kontrol af p-billet ved Cabinn Metro	park-2664

05 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over domsmænds medvirken i straffesager

Retsplejelovens §§ 686-691 efter flerårsaftalen for domstolene 2024-27

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 23 afgørelser · 2008–2025 Læs online

INTRODUKTION

Domsmænds medvirken i straffesager hviler på grundlovens § 65, stk. 2, om lægmænds medvirken i strafferetsplejen og er udmøntet i retsplejelovens §§ 686-691 om saglig kompetence samt § 12 om rettens sammensætning. Ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev afgrænsningen ændret grundlæggende: domsmandsgrænsen blev hævet fra "højere straf end bøde" til "højere straf end fængsel i 30 dage", nævningegrænsen fra 4 til 6 års fængsel, og det blev udtrykkeligt bestemt i § 686, stk. 6, at en udvisningspåstand ikke i sig selv gør en sag "særlig indgribende". Praksis kredser om tre spor: hvornår skønnet efter § 686, stk. 2, udløser domsmænd; hvordan særlovgivningens fravigelser – navnlig færdselslovens § 119, stk. 3 – slår igennem over for hovedreglen; og hvilke processuelle konsekvenser fejl i rettens sammensætning har, hvor landsretterne konsekvent ophæver og hjemviser.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Hovedreglen efter retsplejelovens § 686, stk. 2, er, at domsmænd medvirker, når der bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage – grænsen blev hævet fra "højere straf end bøde" ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 med virkning for sager, hvor tiltale er rejst efter 15. juni 2024.

02 Det er retten – ikke anklagemyndighedens sanktionspåstand – der afgør, om domsmænd skal medvirke; byretten kan bestemme domsmandsbehandling, hvis højere straf efter rettens opfattelse kan komme på tale, uanset at anklagemyndigheden alene har påstået bøde.

03 Ved fastsættelse af fællesstraf med en reststraf fra prøveløsladelse eller en betinget dom er det den samlede straf, der afgør, om domsmænd skal medvirke.

04 En påstand om udvisning gør ikke i sig selv en sag "særlig indgribende for tiltalte", jf. den udtrykkelige regel i retsplejelovens § 686, stk. 6, og § 689, stk. 5.

05 Færdselslovens § 119, stk. 3, udelukker domsmænd i bl.a. spiritus- og førerretssager "uanset reglerne i stk. 2", og Højesteret har fastslået (3-2), at den klare ordlyd ikke kan fraviges, selv om der samtidig er nedlagt påstand om udvisning.

06 Nævningemedvirken efter § 686, stk. 4, nr. 4, om "politiske lovovertrædelser" beror på en konkret vurdering; formålet er at begrænse risikoen for misbrug af retssystemet i politisk øjemed og at sikre den politiske ytringsfrihed.

07 En påstand om, at det skal have sit forblivende med en allerede idømt forvaring, udløser ikke nævningebehandling – og sådanne § 68-forbliven-sager behandles efter 2024-reformen som udgangspunkt helt uden domsmænd, jf. § 686, stk. 3, nr. 4.

08 Tiltaltes afkald på nævningebehandling efter § 687 skal afgives i retsmøde eller skriftligt med forsvarerdrøftelse inden 14 dage fra forkyndelsen, er uigenkaldeligt og virker også under anke.

09 Retten skal efter § 691, stk. 1, af egen drift prøve sin saglige kompetence og spørgsmålet om lægdommeres medvirken; er hovedforhandlingen begyndt med domsmænd, selv om sagen burde have været uden, kan retten lade dem fortsætte.

10 Efter § 691, stk. 2, kan et afslag på domsmænd kæres – og Højesteret har tilføjet, at også en afgørelse om, at domsmænd SKAL medvirke, kan tages under påkendelse trods kærebegrænsningen, når spørgsmålet har fundamental og vidtrækkende principiel betydning.

11 Byretten sættes i domsmandssager med 1 dommer og 2 domsmænd, men rettens præsident kan ved langvarige sager og ved sager om fængsel i 4 år eller derover bestemme udvidet sammensætning med 2 dommere og 3 domsmænd, jf. § 12, stk. 8 og 9.

12 Ved afstemning har hver dommer og hver domsmand én stemme, og ved stemmelighed om skyld og strafudmåling gælder det for tiltalte gunstigste resultat, jf. §§ 881 og 216, stk. 1.

13 Udelukkelsen i § 70 er absolut og rummer hverken proportionalitetsvurdering eller bagatelgrænse – ansættelse i et ministeriums hovedcenter eller på Politiskolen udelukker som domsmand uanset ansættelsens omfang.

14 Det forhold, at et vidne selv er udtaget som domsmand ved samme ret, er ikke i sig selv nok til at rejse tvivl om rettens upartiskhed efter § 61.

15 Der er ikke hjemmel til at kræve, at domsmænd sikkerhedsgodkendes, heller ikke i militære straffesager med klassificeret materiale – et sådant indgreb i lægdommerordningen kræver særlig lovhjemmel.

16 Fejl i rettens sammensætning – inhabil domsmand, forkert domsmandsliste eller manglende domsmænd – er en væsentlig rettergangsfejl, der fører til ophævelse af dommen og hjemvisning, eventuelt til at hovedforhandlingen må gå om fra begyndelsen.

§ 1 Hovedreglen: hvornår medvirker domsmænd i 1. instans efter § 686

Straffesager behandles i 1. instans ved byretterne, jf. retsplejelovens § 686, stk. 1. Den centrale afgrænsning af lægdommeres medvirken findes i § 686, stk. 2:

> *Domsmænd medvirker i straffesager, hvor der bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage, eller som i øvrigt skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, medmindre andet følger af stk. 3 og 4. Domsmænd medvirker endvidere, hvis sådan behandling er foreskrevet efter regler i andre love.*

Bestemmelsen rummer altså tre selvstændige indgange til domsmandsbehandling: strafpåstandens størrelse, sagens indgribende karakter eller offentlige interesse, og særlovgivningens egne påbud. Hertil kommer de fire negative undtagelser i § 686, stk. 3: tilståelsessager fremmet efter § 831, søstraffesager med sagkyndige efter § 20 b, visse betinget-dom-sager efter straffelovens §§ 60, 61 og 66 hvor der alene bliver spørgsmål om bøde, og – siden 2024 – sager, hvor der er spørgsmål om, at en foranstaltning efter straffelovens § 68 skal have sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning, medmindre sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte.

Det forfatningsretlige udgangspunkt er grundlovens § 65, stk. 2, hvorefter lægmænd skal medvirke i strafferetsplejen, mens det overlades til lovgivningsmagten at bestemme i hvilke sager og under hvilke former. Justitsministeriet har i forarbejderne til den seneste reform gennemgået ordningens historik og bemærket, at nævninger blev indført ved retsplejelovens ikrafttræden i 1919, mens domsmænd først kom til ved en ændring af retsplejeloven i 1936. Ved domstolsreformen, der trådte i kraft i 2008, blev nævningesagerne flyttet fra landsretten til byretten i 1. instans med 6 nævninger og 3 dommere.

I 2. instans gælder en parallel – men ikke identisk – regulering i § 689, stk. 3: domsmænd medvirker, når byrettens afgørelse er truffet under medvirken af nævninger og anken ikke omfatter skyldsspørgsmålet, når byrettens afgørelse er truffet med domsmænd, eller når der for landsretten bliver spørgsmål om højere straf end fængsel i 30 dage eller sagen skønnes særlig indgribende eller af særlig offentlig interesse. Som det fremgår af forarbejderne, har den sidste indgang "navnlig selvstændig betydning i tilståelsessager", fordi der i andre sager normalt allerede har medvirket lægdommere i byretten.

LOV `Grundloven § 65, stk. 2` `Retsplejeloven § 686, stk. 1-3` `Retsplejeloven § 689, stk. 3`

§ 2 2024-reformen: 30-dages-grænsen, 6-års-grænsen og den nye udvisningsregel i § 686, stk. 6

Den mest indgribende ændring af lægdommerreglerne i nyere tid skete ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 om gennemførelse af flerårsaftalen for domstolene for 2024-27. Loven trådte i kraft den 15. juni 2024, og ændringerne af §§ 686 og 689 finder anvendelse i sager, hvor tiltale er rejst i 1. instans efter ikrafttrædelsen.

Reformen indeholder fire ændringer af direkte betydning for domsmænds medvirken:

Ændring	Før	Efter
Domsmandsgrænsen, § 686, stk. 2, 1. pkt.	"højere straf end bøde"	"højere straf end fængsel i 30 dage"
Nævningegrænsen, § 686, stk. 4, nr. 1	fængsel i 4 år eller derover	fængsel i 6 år eller derover
§ 68-forbliven-sager	domsmandssag	nyt § 686, stk. 3, nr. 4: uden domsmænd, medmindre særlig indgribende
Udvisningspåstand	omtvistet i praksis	nyt § 686, stk. 6: gør ikke i sig selv sagen særlig indgribende

De paragrafspecifikke bemærkninger til lovforslaget forklarer, hvordan grænsen skal beregnes, når der indgår forhold, som særlovgivningen har undtaget fra domsmandsbehandling:

> *I tilfælde, hvor der under samme sag er rejst tiltale for forhold, hvor der ifølge færdselsloven eller udlændingeloven ikke skal medvirke domsmænd, og forhold, som ikke er undtaget fra medvirken af domsmænd, skal de foreslåede ændringer forstås på den måde, at det afgørende er, om der for de forhold, som ikke er undtaget fra medvirken af domsmænd, isoleret set bliver spørgsmål om fængsel i mere end 30 dage.*

Forarbejderne fastslår også udtrykkeligt, at fællesstraf ikke undtages: bliver der ved fastsættelse af fællesstraf efter straffelovens § 40, stk. 1, eller § 61 tale om en højere samlet straf end fængsel i 30 dage, skal der medvirke domsmænd – og ved delvis betingede straffe er det summen af den ubetingede og den betingede del, der er afgørende.

En særskilt afklaring vedrører rene konfiskationssager. Rigsadvokaten havde oplyst, at retspraksis var delt, og Justitsministeriet præciserede derfor i bemærkningerne, at når der ikke er spørgsmål om straf, afhænger lægdommeres medvirken alene af skønnet efter § 686, stk. 2, 2. led, og at der "som udgangspunkt ikke vil skulle medvirke lægdommere i sager, hvor der alene er spørgsmål om konfiskation". Det gælder også ved konfiskation af betydelige værdier – parallelt med, at en meget høj bødepåstand som udgangspunkt ikke udløser domsmænd.

Endelig har reformen en afledt virkning på forsvarerbeskikkelsen: i byretssager, der hidtil var domsmandssager med obligatorisk forsvarer efter § 731, stk. 1, litra d, men som fremover behandles uden lægdommere, bliver beskikkelse valgfri for tiltalte efter § 731, stk. 1, litra e, og stk. 2. Til gengæld blev forsvarermedvirken gjort obligatorisk i sager om anvendelse af straffelovens §§ 68 og 69, netop fordi disse sager fremover kan køre uden domsmænd.

LOV Retsplejeloven § 686, stk. 2-6 Retsplejeloven § 689, stk. 3-5 Retsplejeloven § 731, stk. 1 Straffeloven § 40, stk. 1

§ 3 »Særlig indgribende betydning« og »særlig offentlig interesse« – skønnet efter § 686, stk. 2

Det er retten, ikke anklagemyndigheden, der har det sidste ord. Anklagemyndigheden angiver ved sagens indbringelse, om sagen rejses med eller uden domsmænd, men afgørelsen ligger hos retten efter § 691, stk. 1.

Det illustreres klart af kæremålet i **SS-3912/2011-OLR**. Københavns Byret havde i SS-24633/2011-KBH fastholdt en tidligere procesbeslutning om, at sagen skulle rejses ved domsmandsret, selv om anklagemyndigheden ønskede sagen fremmet uden domsmænd med alene bødepåstand. Østre Landsret stadfæstede i SS-3912/2011-OLR og formulerede princippet skarpt:

> *Retsplejelovens § 686, stk. 2, 1. led, må efter ordlyden og forarbejderne forstås således, at byretten efter § 691 kan træffe beslutning om, at der under sagens behandling skal medvirke domsmænd, såfremt højere straf end bøde efter byrettens opfattelse kan komme på tale, uanset om anklagemyndigheden ved en sanktionspåstand har tilkendegivet en anden opfattelse.*

Den konkrete anledning var, at tiltalte var prøveløsladt med en reststraf på 30 dage og havde begået nye forhold i prøvetiden, hvorfor byretten havde skønnet, at fastsættelse af en fællesstraf efter straffelovens § 40, stk. 1, jf.

§ 61, stk. 2, kunne komme på tale. Afgørelsen står stadig for det bærende princip, om end tærsklen i dag er 30 dages fængsel og ikke bøde.

Skønsindgangen "særlig offentlig interesse" har selvstændig praktisk betydning i bødesager. Anklagemyndigheden har institutionaliseret dette i Rigsadvokatmeddelelsen om hadforbrydelser, hvor det i pkt. 3.1.1 hedder, at der i sager, som indbringes med påstand om bøde, skal medvirke domsmænd, hvis sagen må anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, jf. § 686, stk. 2, og at Højesteret i **U 1999.1731H** har udtalt, at sager om overtrædelse af bl.a. straffelovens § 266 b i almindelighed må anses for at være af den karakter. Anklageren skal derfor i hver enkelt § 266 b-sag konkret vurdere, om sagen bør afvikles som domsmandssag.

Omvendt afgrænser forarbejderne til 2024-reformen skønnet ret snævert for de nye § 68-forbliven-sager: en sag har kun "særlig indgribende betydning", hvis det nu påsigtede forhold set i forhold til den tidligere kriminalitet er så alvorligt, at en domfældelse skønnes at kunne få væsentlig betydning for udfaldet af fremtidige sager om ændring af foranstaltningen – som eksempel nævnes en tidligere § 245-foranstaltningsdømt, der nu tiltales for særlig grov vold efter straffelovens § 246 eller forsøg på manddrab.

LOV	Retsplejeloven § 686, stk. 2 · Retsplejeloven § 691, stk. 1 · Straffeloven § 266b	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer	09.01.2012
	Byretten · Afgørelse om medvirken af domsmænd	13.12.2011

§ 4 Afgrænsningen opad: nævningesager efter § 686, stk. 4-5, og »politiske lovovertrædelser«

Domsmandsbehandling er afgrænset opad af nævningereglerne i § 686, stk. 4. Nævninger medvirker i sager om fængsel i 6 år eller derover (nr. 1), sager om anbringelse i institution efter straffelovens § 68 forudsat at sagen ville være omfattet af nr. 1, hvis tiltalte var egnet til almindelig straf (nr. 2), sager om dom til forvaring efter straffelovens § 70 (nr. 3), og sager vedrørende politiske lovovertrædelser (nr. 4). Modsat medvirker nævninger ikke efter § 686, stk. 5 i sager om bl.a. straffelovens §§ 172, 173, 191, 191 a, 286, 289 og 290 – dokumentfalsk, narkotika- og dopingkriminalitet samt økonomisk kriminalitet bortset fra røveri – eller i tilståelsessager.

Begrebet "politiske lovovertrædelser" er ikke defineret i loven, og afgrænsningen er overladt til domstolene. Højesteret trak retningslinjerne op i FE-sagen, 55/2023, jf. også SS-55/2023-HJR. Byretten og et flertal i landsretten havde anset tiltalen mod en tidligere forsvarsminister for overtrædelse af straffelovens § 109, stk. 1, som en almindelig domsmandssag. Højesteret ændrede kendelsen med 3 mod 2 stemmer og fastslog, at bestemmelsen som udgangspunkt omfatter overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13, men at en tiltale efter disse kapitler ikke automatisk gør sagen politisk:

> *Ved den konkrete vurdering af, om der foreligger en politisk lovovertrædelse, må der især lægges vægt på, at formålet med, at der skal medvirke nævninger i straffesager om politiske lovovertrædelser, må antages at være navnlig at begrænse muligheden for, at retssystemet misbruges i politiske formåls interesse, og at sikre den politiske ytringsfrihed.*

Højesteret lagde vægt på, at tiltalte var en fremtrædende oppositionspolitiker og tidligere forsvarsminister, at udtalelserne blev fremsat offentligt som led i kritik af regeringens håndtering af FE-sagen, og at tiltalen angik oplysninger opnået i det politiske og ministerielle virke. Mindretallet på to dommere fandt derimod, at

overtrædelserne ikke rettede sig mod statens sikkerhed eller de øverste statsorganer på en måde, der gjorde dem politiske, med henvisning til **U.1975.80H**. Adgangen til Højesteret hvilede på en kæretilladelse fra Procesbevillingsnævnet, der netop fremhævede den principielle karakter af sondringen mellem domsmands- og nævningebehandling.

I den modsatte retning går Sag 68/2018. Anklagemyndigheden havde her ved hovedforhandlingens start ændret påstand til, at det skulle have sit forblivende ved en allerede idømt forvaring, hvorefter byret og landsret afviste sagen som en nævningesag. Højesteret ophævede og hjemviste:

> *Højesteret finder, at bestemmelsen i retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2, må forstås sådan, at den ikke angår sager, hvor anklagemyndighedens påstand er, at det har sit forblivende med en allerede idømt forvaring.*

Afgørelsen markerer en skarp sondring mellem en NY foranstaltnings- eller forvaringsdom og den blotte opretholdelse af en bestående. Lovgiver har siden fulgt op og i § 686, stk. 3, nr. 4 bestemt, at forbliven-sager efter straffelovens § 68 som udgangspunkt behandles helt uden domsmænd.

LOV Retsplejeloven § 686, stk. 3-5 · Straffeloven § 68 · Straffeloven § 70 · Straffeloven § 109, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	27.10.2023
Højesteret · Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring	26.02.2019
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om domsmands- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109	17.08.2023

§ 5 Tiltaltes fravalg af nævningebehandling efter § 687

Retsplejelovens § 687, stk. 1 giver tiltalte en ensidig ret til at beslutte, at en sag, der skal behandles med nævninger efter § 686, stk. 4, i stedet skal behandles med domsmænd. Formkravene i § 687, stk. 2 er præcise: beslutningen skal træffes i et retsmøde eller meddeles retten skriftligt, det skal fremgå, at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte spørgsmålet med sin forsvarer, retten skal beskikke forsvarer for tiltalte inden beslutningen, hvis tiltalte ikke selv har valgt en, og beslutningen skal meddeles senest 14 dage efter forkyndelsen af anklageskriftet – dog med mulighed for fristforlængelse efter anmodning.

Afkaldet er efter § 687, stk. 3 uigenkaldeligt, når det er meddelt retten, og det har også virkning under anke. Ved samtidig forfølgning mod flere delagtige tiltalte kan én tiltalt efter § 687, stk. 4 ikke alene vælge domsmandsbehandling, medmindre alle tiltalte gør det, eller anklagemyndigheden samtykker – i sidstnævnte tilfælde opdeles sagen i en domsmandssag og en nævningesag.

Afkaldsreglens praktiske rækkevidde blev prøvet i V.L. S-2344-17. Hovedforhandlingen mod to tiltalte for groft røveri og legemsangreb var påbegyndt som domsmandssag ved Retten i Randers, da en retspsykiatrisk erklæring og Retslægerådets anbefaling om anbringelse efter straffelovens § 68 fik anklagemyndigheden til at rejse tiltale ved nævningeting. Begge tiltalte gav derefter ubetinget afkald på nævningebehandling og krævede den påbegyndte domsmandssag fortsat. Byretten afviste sagen med henvisning til, at kompetencen var lovfæstet hos nævningetinget. Vestre Landsret ophævede afvisningen og hjemviste, idet 14-dages-fristen i § 687, stk. 2, var overholdt, kravet om samstemmende beslutninger i § 687, stk. 4, var opfyldt, og hovedforhandlingen allerede var påbegyndt med delvis afsluttet bevisførelse:

> *Herefter, og da landsretten under de foreliggende omstændigheder ikke finder, at der er retssikkerhedsmæssige betænkeligheder forbundet hermed, er der ikke grundlag for at afvise den domsmandssag, hvor hovedforhandlingen er påbegyndt.*

Afgørelsen viser, at § 687 skal fortolkes som en ret for tiltalte, og at et gyldigt afkald kan bringe kompetencen tilbage til domsmandsretten, også når anklagemyndigheden formelt har rejst tiltale ved nævningeting. Anklagemyndigheden har på sin side indrettet sin interne kompetencefordeling efter reglen: det fremgår af Rigsadvokatmeddelelsen om statsadvokaternes udførelse af nævningesager i 1. instans, pkt. 2.1, at statsadvokatens adgang til at overtage sagen efter § 104, stk. 1, 2. pkt., gælder "både de egentlige nævningesager og domsmandssager med fravalgt nævningeting efter tiltaltes beslutning i medfør af retsplejelovens § 687".

LOV Retsplejeloven § 686, stk. 4 · Retsplejeloven § 687, stk. 1-4 · Straffeloven § 68

PRAKSIS **Landsretten** · Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting 11.01.2018

§ 6 Særlovgivningens fravigelser: færdselslovens § 119 og udvisningspåstanden

Færdselslovens § 119, stk. 2 gentager retsplejelovens systematik med tre indgange til domsmandsbehandling – mere end 30 dages fængsel, ubetinget frakendelse efter § 126, stk. 1, nr. 4, og sager der "i øvrigt skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse". Men § 119, stk. 3 opstiller derefter seks kategorier, hvor domsmænd "uanset reglerne i stk. 2" ikke medvirker: tilståelsessager, spirituskørsel efter § 53, narkokørsel efter § 54, stk. 1, kørsel uden førerret og i frakendelsestiden efter §§ 56, 62 og 63, overtrædelse af § 117 a samt de groveste hastighedsovertrædelser.

Justitsministeriet har i forarbejderne til 2024-reformen forklaret undtagelsernes rationale: sagerne "typisk har en bevismæssigt ukompliceret karakter", og "sanktionen udmåles efter faste retningslinjer". Netop dette rationale kom under pres, da anklagemyndigheden begyndte at nedlægge udvisningspåstand i spiritussager, og landsretspraksis blev divergerende.

Vestre Landsret lagde i S-2379–22 den strenge ordlydsfortolkning til grund og omgjorde Retten i Aalborgs kendelse om domsmandsbehandling af en ungarsk EU-borgers spiritussag med udvisningspåstand:

> *Det fremgår klart af ordlyden af færdselslovens § 119, stk. 3, nr. 2, at domsmænd uanset reglerne i stk. 2 ikke medvirker i sager, der vedrører overtrædelse af § 53, og der er ikke over for den klare ordlyd oplyst omstændigheder, der kan føre til, at sagen uagtet skal behandles med domsmænd.*

Østre Landsret gik den modsatte vej i SS-1681/2023-OLR og ændrede Københavns Byrets kendelse af 8. juni 2023. Landsretten fremhævede, at udvisning af en EU-borger beror på en proportionalitetsafvejning efter opholdsdirektivet, som involverer tiltaltes personlige forhold og tilknytning til Danmark, og at de ressourcemæssige hensyn bag § 119, stk. 3, derfor ikke slår til.

Procesbevillingsnævnet meddelte 3.-instansbevilling under henvisning til den divergerende praksis, og Højesteret afgjorde spørgsmålet i Sag 90/2023, refereret også som AM2023.12.18H og SS-90/2023-HJR. Flertallet på tre dommere stadfæstede byrettens kendelse:

> *Vi bemærker, at behovet for medvirken af domsmænd i sager, hvor der også er spørgsmål om udvisning, kan forekomme at være anderledes end anført i forarbejderne … Det følger imidlertid af færdselslovens klare ordlyd og forarbejder, at domsmænd ikke medvirker i disse sager, og vi finder, at det må være lovgivningsmagtens opgave at tage stilling til, om og i givet fald i hvilket omfang der kan være grund til at begrænse undtagelserne i færdselslovens § 119, stk. 3, nr. 2 og 4.*

Mindretallet på to dommere tiltrådte Østre Landsrets begrundelse. Lovgiver tog ordet op et halvt år senere: ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev der indsat et nyt § 686, stk. 6 og et nyt § 689, stk. 5, hvorefter en straffesag ikke anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte alene af den grund, at der er spørgsmål om udvisning. Forarbejderne siger det direkte:

> *Forslagene indebærer, at anklagemyndighedens påstand om udvisning ikke medfører, at der skal medvirke domsmænd under henvisning til, at udvisning har særlig indgribende betydning for tiltalte … Det betyder, at domsmænds medvirken i straffesager, hvor der er spørgsmål om udvisning, vil afhænge af, om der efter de øvrige dele af §§ 686 og 689 skal medvirke domsmænd.*

Resultatet er, at Højesterets ordlydslinje nu er lovfæstet og generaliseret ud over færdselsloven.

LOV Færdselsloven § 119, stk. 2-3 · Retsplejeloven § 686, stk. 6 · Retsplejeloven § 689, stk. 5 · Udlændingeloven § 24

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	18.12.2023
Højesteret · Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd	18.12.2023
Landsretten · Landsrettens kendelse om domsmandsmedvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	29.06.2023
Landsretten · EU-borger tiltalt for spirituskørsel med udvisningspåstand: Spørgsmål om domsmænds medvirken i byretten	24.01.2023
Byretten · Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	08.06.2023
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning	01.09.2023

§ 7 Rettens prøvelse af egen drift og kæreadgangen efter § 691

Retsplejelovens § 691, stk. 1 pålægger retten at prøve af egen drift, om den har saglig kompetence, og om domsmænd eller nævninger skal medvirke. Bestemmelsen indeholder samtidig en pragmatisk reparationsregel:

> *Er hovedforhandling under medvirken af domsmænd eller nævninger begyndt, selv om sagen burde have været behandlet uden disses medvirken, kan retten bestemme, at domsmænd eller nævninger fortsat skal medvirke.*

Reglen er asymmetrisk: den redder sagen, hvor der medvirker FOR MANGE lægdommere, men den redder ikke den modsatte fejl. Er der medvirket for få – eller slet ingen – hvor loven kræver det, er konsekvensen ophævelse og hjemvisning. Forarbejderne til 2024-reformen bekræfter dette: "Hvis ankeinstansen finder, at domsmænd burde have medvirket, vil ankeinstansen normalt skulle ophæve byrettens dom og hjemvise sagen til byretten til fornyet behandling med domsmænd."

§ 691, stk. 2 giver kæreadgang for afgørelser, hvorved en anmodning om lægdommeres medvirken AFSLÅS. Ordlyden dækker altså kun den ene retning. Højesteret har i Sag 90/2023 udvidet adgangen: retten

konstaterede, at § 691, stk. 2, ikke i sig selv afskærer, at en afgørelse om, at domsmænd SKAL medvirke, kan kæres, og at kæremålet – uanset kærebegrænsningen for afgørelser truffet under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse – kunne tages under påkendelse, fordi spørgsmålet havde fundamental betydning for sagens videre behandling og vidtrækkende principiel betydning.

Et teknisk forbehold er værd at notere: Højesteret henviste i 2023 til kærebegrænsningen i § 968, stk. 4. Ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev § 968, stk. 3, ophævet og erstattet af nye stk. 3 og 4 om kære af forsvarersalær, hvorved den tidligere stk. 4 rykkede ned og i dag er § 968, stk. 5. Højesterets præmis skal derfor i dag læses som en henvisning til § 968, stk. 5.

At spørgsmålet om lægdommeres medvirken løbende når toppen af domstolssystemet, understreges af, at Procesbevillingsnævnet inden for få uger i 2023 meddelte kæretilladelse både om domsmænd i spiritussager med udvisningspåstand og om sondringen mellem domsmands- og nævningebehandling ved politiske lovovertrædelser. De almindelige betingelser for kære, frister og 3.-instansbevilling behandles i øvrigt under kæreadgang.

LOV	Retsplejeloven § 691, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 968, stk. 5	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	18.12.2023
	Højesteret · Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd	18.12.2023
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning	01.09.2023
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om domsmands- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109	17.08.2023

§ 8 Domsmandsrettens sammensætning: § 12, suppleanter og den udvidede ret med 2 dommere og 3 domsmænd

Grundformen fremgår af retsplejelovens § 12, stk. 6: i domsmandssager tiltrædes retten af 2 domsmænd, altså 1 dommer og 2 domsmænd i byretten. I landsretten medvirker 3 landsdommere og 3 domsmænd. I nævningesager deltager efter § 12, stk. 5 3 dommere og 6 nævninger i byretten.

To undtagelser giver en udvidet sammensætning:

- **Længerevarende sager**, § 12, stk. 8: antages hovedforhandlingen i en domsmandssag at ville blive af længere varighed, kan rettens præsident efter indstilling fra retsformanden bestemme, at retten sammensættes af 2 dommere og 3 domsmænd. Adgangen var tidligere begrænset til domsmandssager om økonomisk kriminalitet, men blev ved 2024-reformen udvidet til alle domsmandssager af længere varighed.
- **Alvorlige sager**, § 12, stk. 9: gør sagens omfang det nødvendigt, kan præsidenten på samme måde bestemme udvidet sammensætning i domsmandssager, hvor der bliver spørgsmål om fængsel i 4 år eller derover – dog ikke i sager om straffelovens §§ 172, 173, 191, 191 a, 286, 289, 290 eller § 290 a, stk. 2, medmindre sagen omfatter andre lovovertrædelser omfattet af 1. pkt.

Bestemmelsen i stk. 9 blev indsat som en direkte følgevirkning af, at nævningegrænsen blev hævet fra 4 til 6 år: nogle af de sager, der hidtil var nævningesager, bliver nu domsmandssager, og forarbejderne forudsætter, at nogle af dem afvikles med den forstærkede sammensætning. Justitsministeriet tilsluttede sig her Rørdam-udvalgets

forslag og forudsatte – ligesom udvalget – at ordningen alene anvendes i tilfælde, hvor sagen efter de hidtidige regler ville være blevet behandlet med en suppleant for dommeren og en suppleant for domsmændene, så ændringen bliver udgiftsneutral.

Suppleantordningen i § 12, stk. 7 gælder ved længerevarende nævninge- og domsmandssager. Suppleanter overværer hovedforhandlingen, men deltager ikke i rådslagninger og afstemninger, medmindre retsformanden bestemmer, at de må overvære dem, og de tiltræder retten, hvis en dommer, nævning eller domsmand bliver forhindret. Suppleanter kan ikke udpeges, når retten er sat med 2 dommere og 3 domsmænd efter stk. 8 eller 9.

Forfaldsreglen i § 214, stk. 4 fungerer som sikkerhedsnet i de kollegialt besatte sager: i nævningesager, i domsmandssager ved landsret og i sager efter § 12, stk. 8 eller 9, kan forhandlingen fortsætte, hvis højst 1 dommer og 1 nævning eller 1 domsmand mangler. Stemmevægtningen justeres tilsvarende efter § 881, stk. 1: medvirker undtagelsesvis kun 1 dommer, har denne 2 stemmer, og medvirker kun 2 domsmænd, har hver 1½ stemme. I den almindelige byretsdomsmandssag med 1 dommer og 2 domsmænd findes ingen sådan reparationsmulighed.

LOV Retsplejeloven § 12, stk. 5-9 Retsplejeloven § 214, stk. 4 Retsplejeloven § 881, stk. 1

§ 9 Fra grundliste til domsmandsliste: udtagelsen efter §§ 68-70, 79 og 88

Hvem der kan blive domsmand, afgøres i tre led. Efter § 68, stk. 1 vælges for hver landsretsnævningekreds for fire år ad gangen et antal personer, der må anses for egnede – grundlisterne – hvorefter landsrettens præsident ved lodtrækning danner nævninge- og domsmandslister til landsretten og hver byret i kredsen. § 69 opstiller de personlige krav: uberygtet, valgret til Folketinget, ikke fyldt 80 år inden listeperiodens udløb, og ikke ude af stand til at fyldestgøre hvervet på grund af åndelig eller legemlig svaghed eller utilstrækkeligt kendskab til dansk. § 70 opregner de udelukkede persongrupper.

De praktiske regler findes i bekendtgørelse om grundlister og i Vejledning om udarbejdelse af grundlister. Vejledningen fastslår, at der udtages 1 person for hvert fulde antal af 300 indbyggere i kommunen, at udtagelsen sker hvert 4. år senest i begyndelsen af marts, og at listerne indsendes til landsrettens præsident inden 1. april. Grundlisteudvalget skal skriftligt redegøre for, hvordan man har sikret, at de udtagne både er egnede og udgør et alsidigt og repræsentativt udsnit af kommunens befolkning. Vejledningen udtrykker samtidig ordningens formål:

> *At være lægdommer er et ansvarsfuldt hverv og en grundpille i det danske retssystem. Som lægdommer i en straffesag vejer stemmen lige så tungt som de juridiske dommeres.*

Egnethedskravet har en juridisk vinkel af praktisk betydning: personer med juridisk kandidatuddannelse er ikke generelt udelukket, men vejledningen anfører, at de "i kraft af deres juridiske uddannelse … i almindelighed næppe [kan] betegnes som »læge«", og at de derfor kun undtagelsesvis kan anses for egnede – typisk hvis de gennem længere tid ikke har været beskæftiget med juridiske opgaver.

Selve udtagelsen til den enkelte sag sker efter § 88, stk. 1, der henviser til § 79: der udtages det fornødne antal fra de øverst på listen opførte, som ikke tidligere i listeperioden har gjort tjeneste. Efter § 88, stk. 2 sker udtagelsen

for én enkelt dag, sådan at de udtagne medvirker ved hovedforhandlingen og påkendelsen af alle de sager, hvis behandling påbegyndes den pågældende dag – også hvis sagen ikke kan afsluttes samme dag.

Ordningen er lukket for ekstra egnethedskrav i den enkelte sag. Det fastslog Vestre Landsret i SS-2303/2012-VLR, hvor den militære anklagemyndighed ønskede, at domsmænd i en militær straffesag skulle sikkerhedsgodkendes for at kunne behandle klassificeret materiale. Landsretten gennemgik systematikken i §§ 69, 70, 72, 74 og 88 og konstaterede, at ordningen ikke rummer mulighed for at stille særlige krav om egnethed eller godkendelse til den enkelte sag ud over inhabilitetsreglerne, og at retsplejelovens egne sikkerhedsventiler – dørlukning efter § 29, begrænset aktindsigt og tavshedspålæg – netop ikke omfatter godkendelse af domsmænd:

> *Et krav om sikkerhedsgodkendelse ville indebære et grundlæggende indgreb i retsplejelovens ordning vedrørende behandlingen af straffesager under medvirken af lægdommere, som i øvrigt ville kræve en detaljeret regulering. Et sådant indgreb kan ikke foretages uden særlig hjemmel.*

LOV Retsplejeloven § 68, stk. 1 · Retsplejeloven § 69 · Retsplejeloven § 79, stk. 1 · Retsplejeloven § 88, stk. 1, 2

PRAKSIS **Landsretten** · Kendelse om sikkerhedsgodkendelse af domsmænd i militære straffesager 13.12.2012

§ 10 Domsmænds udelukkelse og inhabilitet – §§ 61, 66 og 70

Retsplejelovens § 66, stk. 1 bestemmer, at forskrifterne om dommere også finder anvendelse på nævninger og domsmænd, og at habilitetsspørgsmålet afgøres af retten. Efter § 66, stk. 2 skal rettens formand, inden behandlingen af den enkelte sag begynder, spørge lægdommerne, om der foreligger nogen omstændighed, der er til hinder for deres medvirken. Ud over den generelle inhabilitetsklausul i § 61 – omstændigheder egnet til at rejse tvivl om fuldstændig upartiskhed – findes den absolutte udelukkelsesregel i § 70 for ministre, departementsansatte og chefer i underordnede myndigheder, ansatte ved domstolene, i politiet, anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og andre myndigheder på Justitsministeriets område, advokater og advokatfuldmægtige samt præster.

To landsretsdomme viser, hvor kategorisk § 70 anvendes. I SS-2500/2008-OLR havde en domsmand medvirket i en narkotikasag i Københavns Byret, mens han var ansat som tjenestemand med Skatteministeriet med tilhørende institutioner som ansættelsesområde og tjenestegørende i SKATs Hovedcenter. Østre Landsret ophævede byretsdommen:

> *Det følger af retsplejelovens § 70, at centraladministrationens tjenestemænd og øvrige personale er udelukkede fra at være nævninger og domsmænd ... Den pågældende er og var på tidspunktet for domsforhandlingen i byretten tjenestegørende i enheden: Hovedcenter, der blandt andet har til opgave at servicere ministeren og Folketinget. På den baggrund finder landsretten, at den omhandlede domsmand i medfør af retsplejelovens § 70 var udelukket fra at være domsmand, da han medvirkede under sagens behandling i byretten.*

Landsretten fandt det unødvendigt at tage stilling til de subsidiære anbringender om § 61 og § 68, stk. 1, fordi den absolutte udelukkelse allerede var opfyldt.

I SS-3416/2012-OLR var domsmanden ansat på Politiskolen. Anklagemyndigheden gjorde gældende, at tilknytningen var af begrænset omfang, og at der ingen særlig relation var til politiet i den konkrete sag. Østre Landsret afviste enhver proportionalitetsbetragtning:

> *Efter retsplejelovens § 70 er politiets tjenestemænd og øvrige personale udelukket fra at være nævninger og domsmænd. Der er hverken i bestemmelsens ordlyd eller forarbejder beskrevet begrænsninger heri.*

Da Politiskolen hører under politiet, var domsmanden absolut udelukket, og dommen blev ophævet og hjemvist. Byrettens dom blev derimod ikke ophævet i forhold til den medtiltalte i **SS-2500/2008-OLR**, hvis dom ikke var anket – landsretten fandt ikke anledning til at anvende § 927, stk. 2.

Den relative inhabilitet efter § 61 har derimod en højere tærskel. Retten i Næstved fastslog i SS-5223/2010-NAE, at det forhold, at et af sagens vidner selv var udtaget som domsmand ved samme ret i den løbende periode, ikke i sig selv var tilstrækkeligt til at rejse tvivl om rettens medlemmers fuldstændige upartiskhed, når der ikke i øvrigt var oplyst tilknytningsforhold. Til sammenligning kan nævnes Højesterets afgørelse i SS-90/2024-HJR, hvor en byretsdommers søsters rolle som sagsøgt i en parallel civil sag anlagt af tiltaltes mor var egnet til at rejse tvivl efter § 61, hvorefter både byrettens og landsrettens domme blev ophævet og sagen hjemvist – landsretten havde forinden afvist hjemvisningspåstanden i SS-986/2023-OLR. Den generelle habilitetslære behandles nærmere under dommerinhabilitet.

LOV Retsplejeloven § 61 · Retsplejeloven § 66, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 70 · Retsplejeloven § 927, stk. 2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelse Grundet Dommers Inhabilitet	24.06.2025
Landsretten · Landsrettens dom i sag om blufærdighedskrænkelse og vold	21.03.2024
Landsretten · Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand	11.06.2013
Landsretten · Byretsdom ophævet grundet domsmands inhabilitet (ansat i SKAT)	04.02.2009
Byretten · Afgørelse om inhabilitet vedrørende domsmand og vidne i samme sag	11.09.2012

§ 11 Domsmændenes rolle under sagen: hvilke afgørelser de deltager i, rådslagning og stemmevægt

Inden en domsmand træder i virksomhed, underskriver vedkommende efter § 91, stk. 1 en erklæring om på ære og samvittighed at ville følge forhandlingerne opmærksomt og dømme, som han eller hun finder ret og sandt at være efter loven og sagens bevisligheder.

Rækkevidden af domsmændenes deltagelse blev væsentligt indskrænket ved 2024-reformen. Efter den nugældende § 91, stk. 2 deltager domsmænd i afgørelsen af skyldsspørgsmålet og i fastsættelsen af sanktionen, "men deltager ikke i andre retshandlinger eller afgørelser under sagen"; dog træffes de i § 998 omhandlede afgørelser med domsmænd. Dermed er domsmændenes rolle bragt på linje med nævningernes efter § 86 a. Forarbejderne beskriver den tidligere retstilstand, hvor domsmænd – modsat nævninger – som udgangspunkt deltog i afgørelser om dørlukning, bevisførelsestvister, udsættelse, sagsomkostninger og forsvarersalær; det gør de ikke længere. Domsmænd deltog i øvrigt heller ikke tidligere i afgørelser om varetægtsfængsling, inhabilitet, bøde til en udebleven domsmand, afvisning af tiltaltes anke ved udeblivelse eller i afgørelsen af borgerlige krav.

Rådslagning og afstemning reguleres af § 214. Stemmeordenen er fastlagt i § 214, stk. 1: formanden stemmer altid sidst, domsmænd altid først, og den yngre domsmand før den ældre. Bestemmelsen indeholder også en retsbogsforskrift af væsentlig retssikkerhedsmæssig betydning:

> *I straffesager, der behandles ved byret under domsmænds medvirken, skal dommeren, når tiltalte mod hans stemme dømmes skyldig i et strafbart forhold, gøre bemærkning om afstemningen til retsbogen.*

Efter § 214, stk. 2 må rådslagninger og afstemninger ikke overværes af tilhørere bortset fra protokolføreren og – efter retsformandens bestemmelse – suppleanter. § 214, stk. 3 opstiller det ubetingede krav om deltagelse i hele hovedforhandlingen: "I en sags afgørelse kan ingen dommer, domsmand, nævning eller sagkyndig deltage, som ikke har overværet de mundtlige forhandlinger i deres helhed."

Stemmevægten er kernen i lægdommerordningens legitimitet. Efter § 881, stk. 1 har hver dommer og hver domsmand én stemme, og § 881, stk. 2 kræver, at skyldsspørgsmålet sondres fra strafspørgsmålet og bringes til afstemning først. § 216, stk. 1 fastslår hovedreglen om stemmeflerhed og ved lige stemmetal formandens udslagsgivende stemme – men med en central undtagelse:

> *I afstemninger, i hvilke domsmænd deltager, gælder dog med hensyn til skyldspørgsmålet og strafudmålingen ved lige stemmetal det for tiltalte gunstigste resultat.*

Justitsministeriet bemærker i forarbejderne, at reglerne om antallet af medvirkende dommere og om stemmeantal indebærer, at stemmelighed kun kan forekomme i landsretten. Danner der sig i en straffesag flere end to meninger, uden at nogen har flertal, sammenlægges de for tiltalte ugunstigste stemmer med de nærmeste mindre ugunstige, indtil der opnås stemmeflerhed, jf. § 216, stk. 2. Endelig skal alle deltagende retsmedlemmer efter § 216, stk. 5 være til stede, når afgørelsens ordlyd vedtages, og bekræfte gengivelsen i stemmegivningsbogen med deres underskrift.

LOV `Retsplejeloven § 91, stk. 1, 2` `Retsplejeloven § 214, stk. 1-3` `Retsplejeloven § 216, stk. 1, 2, 5` `Retsplejeloven § 881, stk. 1, 2`

§ 12 Fejl i rettens sammensætning som væsentlig rettergangsfejl – ophævelse og hjemvisning

Fejl i domsmandsrettens sammensætning behandles som en tilsidesættelse af en væsentlig regel til beskyttelse af tiltalte, jf. § 927, stk. 1, nr. 2, og udløser konsekvent ophævelse og hjemvisning. Praksis viser tre fejltyper:

Inhabil eller udelukket domsmand. Både SS-2500/2008-OLR og SS-3416/2012-OLR endte med ophævelse af byretsdommen og hjemvisning til fornyet behandling, og i begge sager blev statskassen pålagt sagens omkostninger for begge instanser. I den førstnævnte sag var anken alene rejst på det processuelle grundlag, og anklagemyndigheden tilsluttede sig selv ophævelsespåstanden.

Forkert udtagelse fra domsmandslisten. En rent formel fejl er lige så fatal. I SS-1239/2007-HRS konstaterede Retten i Horsens midt i en hovedforhandling, at de medvirkende domsmænd var udtaget fra den domsmandsliste, der gjaldt indtil udgangen af 2007, mens den nye liste fra præsidenten for Vestre Landsret var trådt i kraft den 1. januar 2008:

> *Retsformanden bemærkede, at de domsmænd, der er udtaget til behandlingen af nærværende sager, og som har medvirket under hovedforhandlingen den 8., 9. og 11. januar 2008, ikke er medtaget på den liste over domsmænd, der er affattet af præsidenten for Vestre Landsret for perioden fra den 1. januar 2008, men alene for den indtil dette tidspunkt gældende domsmandsliste.*

Retten henviste til § 88, stk. 1, jf. § 79, stk. 1, og § 68, stk. 1, og de gennemførte retsforhandlinger kunne ikke lægges til grund for en dom. Hovedforhandlingen måtte gå om fra begyndelsen med korrekt udtagne domsmænd.

Manglende domsmænd, hvor loven kræver dem. I SS-2300/2012-OLR havde Retten i Glostrup afvist et erstatningskrav efter retsplejelovens kapitel 93 a uden domsmænd. Østre Landsret ophævede dommen og fastslog, at kravet om lægdommeres medvirken er uafhængigt af parternes påstande:

> *Da denne sag ikke er omfattet af disse undtagelsesbestemmelser, skulle sagen for byretten have været behandlet under medvirken af domsmænd. Det kan ikke føre til en ændret vurdering, at anklagemyndigheden har nedlagt påstand om afvisning.*

Tilsvarende strenghed gælder andre brud på hovedforhandlingens enhed. I SS-2475/2017-VLR ophævede Vestre Landsret en byretsdom, fordi byretten uden lovhjemmel havde udskilt udvisningsspørgsmålet til særskilt behandling. Retten er altså ikke overladt en dispensationsadgang, hvor sammensætnings- og forhandlingsreglerne ikke er overholdt.

Modstykket er reparationsreglen i § 691, stk. 1, 2. pkt., der giver retten adgang til at lade domsmænd fortsætte, hvis hovedforhandlingen er begyndt med dem, selv om sagen burde have været behandlet uden – og den fleksibilitet, § 214, stk. 4 og § 881, stk. 1 rummer i de kollegialt besatte sager, hvor højst én dommer og én lægdommer må mangle, og hvor stemmevægten så justeres.

LOV Retsplejeloven § 88, stk. 1 · Retsplejeloven § 214, stk. 4 · Retsplejeloven § 691, stk. 1 · Retsplejeloven § 927, stk. 1

PRAKSIS

Landsretten · Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning	26.02.2018
Landsretten · Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand	11.06.2013
Landsretten · Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag	20.12.2012
Landsretten · Byretsdom ophævet grundet domsmands inhabilitet (ansat i SKAT)	04.02.2009
Byretten · Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd	14.01.2008

§ 13 Sammenfatning: fem linjer i praksis om domsmænds medvirken

Praksis på området lader sig sammenfatte i fem linjer.

For det første er kompetencespørgsmålet rettens, ikke anklagemyndighedens. Anklagemyndigheden angiver ved indbringelsen, om sagen rejses med domsmænd, men retten prøver af egen drift efter § 691, stk. 1 og kan bestemme domsmandsbehandling mod anklagemyndighedens sanktionspåstand, jf. SS-3912/2011-OLR. Kravet er heller ikke dispositivt for parterne, jf. SS-2300/2012-OLR.

For det andet vinder klar særlovgivning over den generelle skønsregel. Det er kernen i Sag 90/2023: selv når Højesterets flertal åbent erkendte, at behovet for domsmænd i udvisningssager "kan forekomme at være anderledes end anført i forarbejderne", henviste retten spørgsmålet til lovgivningsmagten. Lovgiver svarede med § 686, stk. 6 – en generel regel om, at udvisningspåstanden aldrig i sig selv gør en sag særlig indgribende.

For det tredje er de kvalitative kriterier reelle, men snævre. "Særlig indgribende betydning" og "særlig offentlig interesse" har praktisk gennemslag i bødesager om ytringsforbrydelser og i de kvalificerede §

68-forbliven-sager, men forarbejderne til 2024-reformen afgrænser skønnet stramt og udelukker udtrykkeligt, at høje bøder eller konfiskation af betydelige værdier i sig selv rækker.

For det fjerde er sondringen mellem domsmands- og nævningesag genstand for løbende principiel afklaring. 55/2023 fastlagde en formålsbestemt fortolkning af "politiske lovovertrædelser", Sag 68/2018 afgrænsede nævningekravet ved forvaringsopretholdelse, og V.L. S-2344-17 viste, at et gyldigt afkald efter § 687 kan bringe kompetencen tilbage til den påbegyndte domsmandssag.

For det femte er sanktionen for sammensætningsfejl ufravigelig. Uanset om fejlen består i en udelukket domsmand efter § 70, en forkert domsmandsliste eller manglende domsmænd, ophæves dommen, og sagen hjemvises – i SS-1239/2007-HRS måtte hovedforhandlingen endda gå helt om. Sammenholdt med § 214, stk. 3 om, at kun den, der har overværet de mundtlige forhandlinger i deres helhed, kan deltage i afgørelsen, understreger det, at reglerne om domsmandsrettens korrekte besætning behandles som garantiforskrifter – ikke som ordensforskrifter. Beslægtede spørgsmål om afgrænsningen til tilståelsessager behandles under tilstaaelsesrabat, og forsvarerbeskikkelsen, der er tæt koblet til domsmandsspørgsmålet gennem § 731, under beskikkelse-af-forsvarer.

LOV Retsplejeloven § 70 · Retsplejeloven § 214, stk. 3 · Retsplejeloven § 686, stk. 2, 6 · Retsplejeloven § 687 · Retsplejeloven § 691, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	18.12.2023
Højesteret · Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	27.10.2023
Højesteret · Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring	26.02.2019
Landsretten · Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting	11.01.2018
Landsretten · Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag	20.12.2012
Landsretten · Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer	09.01.2012
Byretten · Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd	14.01.2008

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Færdselsloven § 119	stk. 2-3	Retsplejeloven § 12	stk. 6
Retsplejeloven § 70		Retsplejeloven § 214	
Retsplejeloven § 686	stk. 2	Retsplejeloven § 687	
Retsplejeloven § 689	stk. 3	Retsplejeloven § 691	

MATERIALE Citerede afgørelser

21 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 5

24.06.2025	Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelse Grundet Dommers Inhabilitet	9814-11473

18.12.2023	Højesteret stadfæster, at domsmænd ikke medvirker i sager om spirituskørsel, selvom der er påstand om udvisning	4474-5371
18.12.2023	Domsmænds medvirken i færdselssag med påstand om udvisning: Højesteret stadfæster fravigelse af domsmænd	AM2023.12.18H
27.10.2023	Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	4333-5198
26.02.2019	Behandling af straffesag uden nævninger ved påstand om opretholdelse af forvaring	68-2018

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 10

21.03.2024	Landsrettens dom i sag om blufærdighedskrænkelse og vold	7220-8703
29.06.2023	Landsrettens kendelse om domsmandsmedvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	4473-5370
24.01.2023	EU-borger tiltalt for spirituskørsel med udvisningspåstand: Spørgsmål om domsmænds medvirken i byretten	S-2379-22
26.02.2018	Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning	931-1129
11.01.2018	Hjemvisning af straffesag: Landsret tillader fortsættelse af domsmandssag trods krav om anbringelse og rejst tiltale ved nævningeting	V.L. S-2344-17
11.06.2013	Dom ophævet og sag hjemvist grundet inhabil domsmand	1601-1932
20.12.2012	Dom om hjemvisning grundet manglende medvirken af domsmænd i erstatningssag	1254-1512
13.12.2012	Kendelse om sikkerhedsgodkendelse af domsmænd i militære straffesager	5609-6709
09.01.2012	Landsrettens kendelse om medvirken af domsmænd i sag om færdselslovsovertrædelser og lov om euforiserende stoffer	2522-3003
04.02.2009	Byretsdom ophævet grundet domsmands inhabilitet (ansat i SKAT)	9414-10943

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 4

08.06.2023	Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel og udvisning	4472-5369
11.09.2012	Afgørelse om inhabilitet vedrørende domsmand og vidne i samme sag	6584-7914
13.12.2011	Afgørelse om medvirken af domsmænd	2509-2990
14.01.2008	Beslutning om fornyet hovedforhandling grundet fejl i udtagelsen af domsmænd	6851-8232

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

01.09.2023	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om domsmænds medvirken i sag om spirituskørsel med påstand om udvisning	23/38118
17.08.2023	Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om domsmands- eller nævningebehandling af straffesag om "politisk lovovertrædelse" efter straffelovens § 109	

06 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over editionspålæg

Pålæg om udlevering af genstande og oplysninger fra tredjemand – retsplejelovens §§ 804–807

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 9 afgørelser · 2015–2026 Læs online

INTRODUKTION

Editionspålæg er et straffeprocessuelt tvangsindgreb, der giver politiet adgang til at pålægge en ikke-mistænkt tredjemand at forevise eller udlevere genstande – herunder elektroniske oplysninger – til brug for efterforskning af lovovertrædelser. Reglerne er placeret i retsplejelovens §§ 804–807 og udgør et praktisk kerneværktøj i moderne kriminalitetsbekæmpelse, navnlig ved indhentning af teledata fra teleudbydere, kontooplysninger fra banker og digitalt bevismateriale fra teknologiplatforme. Praksis viser en tæt sammenflettning med EU-retten, idet EU-Domstolens dataretentionsdomme og den nye e-evidence-forordning (EU) 2023/1543 har ændret betingelserne for, hvornår og hvilke teledata politiet kan kræve udleveret via edition.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Editionspålæg efter § 804 kan rettes mod enhver ikke-mistænkt person, der har rådighed over en genstand, som kan tjene som bevis, bør konfiskeres eller er fravendt nogen.

02 Afgørelse om edition træffes som hovedregel af retten ved kendelse, men politiet kan træffe beslutning, hvis indgrebets øjemed ellers ville forspildes – med efterfølgende retskontrol inden 24 timer.

03 Editionspålæg må ikke stå i misforhold til sagens betydning og den ulempe, indgrebet medfører, jf. proportionalitetskravet i § 805, stk. 1.

04 Edition af trafik- og lokaliseringsdata er underlagt et skærpet kriminalitetskrav i § 804 a: lovovertrædelsen skal som udgangspunkt kunne straffes med fængsel i 3 år eller derover.

05 For logningspligtige data – data registreret generelt og udifferentieret efter § 786 e – gælder det strengeste krav: kun forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 eller 13.

06 Fejlretningsdata og andre data, som teleudbyderne opbevarer af kommercielle og tekniske grunde, er ikke omfattet af EU-Domstolens restriktive logningspraksis, jf. Højesterets kendelse af 29. januar 2025.

07 Ved edition efter § 804 a skal der beskikkes en indgrebsadvokat efter § 784, og den berørte person skal efterfølgende underrettes efter § 788 – dog ikke ved mastedata inden for et nærmere angivet område.

08 Editionspålæg er udelukket, hvis der herved vil fremkomme oplysninger omfattet af vidneudelukkelse (§ 170) eller vidnefritagelse (§§ 171–172) – det gælder særligt advokater, læger og journalister.

09 Afviser tredjemanden uden lovlig grund at efterkomme et editionspålæg, kan der anvendes tvangsmidler svarende til vidnetvang, herunder bøde og fængsel, jf. § 178.

10 Edition er også mulig efter endelig straffedom i medfør af § 1002 med henblik på sporing af skjult udbytte og realisering af konfiskationskrav.

11 Indgrebsadvokaten har kæreadgang ikke kun for den, indgrebet retter sig imod, men også for alle personer, der berøres af indgrebet, jf. Højesterets kendelse af 27. marts 2026.

§ 1 Grundbetingelser for editionspålæg efter retsplejelovens § 804

Editionspålæg er reguleret i retsplejelovens § 804 og giver politiet adgang til som led i efterforskningen af en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, at pålægge en person, der *ikke* er mistænkt, at forevise eller udlevere genstande. Begrebet "genstand" fortolkes bredt og omfatter også elektroniske oplysninger, jf. forarbejderne.

Betingelserne for et editionspålæg er:

- **Offentlig påtale**: Der skal foreligge efterforskning af en lovovertrædelse undergivet offentlig påtale, eller en krænkelse omfattet af tilholdslovens § 2, stk. 1, nr. 1.
- **Indikationskrav**: Der skal være grund til at antage, at genstanden kan tjene som bevis, bør konfiskeres, eller er fravendt nogen, som kan kræve den tilbage.
- **Tredjemand**: Pålægget retter sig mod en person, der *ikke* er mistænkt i sagen.
- **Proportionalitet**: Editionspålæg må ikke stå i misforhold til sagens betydning og det tab eller den ulempe, indgrebet kan antages at medføre, jf. § 805, stk. 1.

Når pålæg meddeles en erhvervsvirksomhed, finder § 189 tilsvarende anvendelse for virksomhedens ansatte og andre tilknyttede, der får kendskab til sagen – der kan altså pålægges tavshedspligt. Denne regel blev indsat ved lov om gennemførelse af Europarådets hvidvaskkonvention i 2013 og udvidet, så tavshedspålæg kan omfatte hele den personkreds, der i kraft af deres tilknytning til virksomheden får kendskab til sagen.

Hvis en genstand er udleveret til politiet efter et editionspålæg, finder reglerne om beslaglæggelse efter § 803, stk. 1 tilsvarende anvendelse, jf. § 804, stk. 2. Er en genstand *frivilligt* afleveret til politiet, reguleres forholdet af § 807, stk. 5.

LOV Retsplejeloven § 189 Retsplejeloven § 803, stk. 1 Retsplejeloven § 804, stk. 1 Retsplejeloven § 805, stk. 1

§ 2 Kompetence, retskendelse og hastekompetence – §§ 806–807

Afgørelse om edition træffes som hovedregel af retten ved kendelse efter politiets begæring, jf. § 806, stk. 2. I kendelsen skal anføres de konkrete omstændigheder, der begrunder, at betingelserne for indgrebet er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres.

Før retten træffer afgørelse om edition efter § 804, skal den, der har rådighed over genstanden, have adgang til at udtale sig, jf. § 806, stk. 9. Denne kontradiktionspligt gælder dog *ikke*, hvis rettens afgørelse skal danne grundlag for en international retsanmodning om edition – fx over for udenlandske banker, jf. retshjælpsvejledningen.

Hastekompetence: Hvis indgrebets øjemed ville forspildes ved afventning af retskendelse, kan politiet selv træffe beslutning om edition, jf. § 806, stk. 4. Fremsætter tredjemanden anmodning herom, skal politiet inden 24 timer forelægge sagen for retten. Ved edition efter § 804 a (teledata) gælder 24-timers-fristen automatisk fra indgrebets iværksættelse.

Tvangsfuldbyrdelse: Afviser tredjemanden uden lovlig grund at efterkomme pålægget, finder bestemmelsen i § 178 tilsvarende anvendelse, jf. § 807, stk. 2. Det betyder, at retten kan anvende tvangsbøde og i sidste ende frihedsstraf for at gennemtvinge udlevering.

I sagen SS-95/2025-HJR fastslog Højesteret, at det skriftlighedskrav for samtykke, der gælder ved beslaglæggelse efter § 806, stk. 11, er en ordensforskrift – manglende skriftlighed medfører ikke i sig selv, at beslaglæggelsen er ulovlig, når det faktisk kan lægges til grund, at samtykke er givet. Politiets vejledningspligt om domstolsprøvelse efter § 807, stk. 1, 3. pkt. gælder kun ved hastekompetence, ikke ved samtykkebeslutninger.

LOV Retsplejeloven § 178 | Retsplejeloven § 806, stk. 2, 4, 9, 11 | Retsplejeloven § 807, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Mundtligt samtykke tilstrækkeligt ved politiets beslaglæggelse af smykker – skriftlighedskrav ikke absolut 25.03.2026

§ 3 Edition af teledata – § 804 a og sondringen mellem logningspligtige data og fejlretningsdata

Med logningsrevisionen ved lov nr. 291 af 8. marts 2022 blev § 804 a indført som en ny bestemmelse, der opstiller et skærpet kriminalitetskrav for edition af trafik- og lokaliseringsdata. Bestemmelsen blev yderligere strammet ved lov nr. 664 af 11. juni 2024.

Efter § 804 a, 1. pkt., kan pålæg om edition af trafik- og lokaliseringsdata kun meddeles, hvis efterforskningen angår:

- En lovovertrædelse med strafferamme på fængsel i 3 år eller derover
- En forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13
- Specifikke lovovertrædelser oplistet i bestemmelsen (bl.a. §§ 124, 125, 127, 235, 266, 281)
- Lovovertrædelser omfattet af straffelovens § 81 a (bandekriminalitet)

Efter § 804 a, 2. pkt. (indsat i 2024), gælder det *strengeste* kriminalitetskrav for **logningspligtige data** – dvs. data, der udelukkende er registreret og opbevaret efter regler udstedt i medfør af § 786 e: her kan edition kun meddeles ved forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 (forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed) eller kapitel 13 (terrorisme).

Som Rigsadvokatmeddelelsen om logning præciserer, omfatter § 804 a i praksis bl.a.:

- Historiske masteoplysninger
- Mobildata
- Allerede registrerede lokaliseringsdata (fejlretningsdata)
- IMEI- og IMSI-numre, der *alene* logges som trafik- og lokaliseringsdata

Pålæg om udlevering af *andre* oplysninger – fx abonnentoplysninger, IP-adresser (som statiske data) – behandles efter de almindelige regler i § 804, stk. 1, uden det skærpede kriminalitetskrav. Som Rigsadvokatmeddelelsen om anvendelse af teledata i straffesager beskriver, viser historiske masteoplysninger et bevægelsesmønster for en bestemt telefon og indhentes med hjemmel i § 804 a.

LOV Retsplejeloven § 786e Retsplejeloven § 804a

§ 4 Højesterets praksis om edition af fejlretningsdata og EU-rettens grænser

En central problemstilling i nyere praksis har været, om data, som teleselskaberne opbevarer af kommercielle og tekniske årsager ("fejlretningsdata"), er omfattet af EU-Domstolens restriktive praksis om generel og udifferentieret logning.

I AM2025.01.29H2 tog Højesteret stilling til et editionspålæg mod teleselskaber om udlevering af IMEI-, IMSI- og telefonnumre i en sag om grov narkokriminalitet (straffelovens § 191). Politiet ønskede data om, hvilke telefoner der var registreret på bestemte sendemaster i afgrænsede tidsrum. Forsvaret påstod udsættelse indtil EU-Domstolens afgørelse i sag C-241/22 (DX).

Højesteret fastslog:

> *Et sådant formål om bekæmpelse af strafbare handlinger i almindelighed kan derimod begrunde, at der gives adgang til trafikdata og lokaliseringsdata, der er blevet lagret og dermed opbevaret i det omfang og tidsrum, der er nødvendigt af hensyn til markedsføringen og faktureringen af tjenesterne samt leveringen af værdiforøgende tjenester som tilladt i henhold til artikel 6 i e-databeskyttelsesdirektivet.*

Højesteret henviste til EU-Domstolens dom i C-470/21 (La Quadrature du Net II), præmis 98, og konkluderede, at de anmodede data lå *uden for* den restriktive praksis fra C-140/20 (Garda Síochána), fordi de ikke var opbevaret i medfør af en statslig logningspligt. Editionspålægget blev stadfæstet.

Denne afgørelse etablerer et klart skel: **Fejlretningsdata** kan udleveres via edition ved grov kriminalitet efter § 804 a, 1. pkt., mens **logningspligtige data** kun kan udleveres ved forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 eller 13, jf. § 804 a, 2. pkt.

Den parallelle kendelse SS-46/2024-HJR bekræftede samme principper og lagde til grund, at teleudbyderne kan adskille data opbevaret af kommercielle grunde fra logningspligtige data. Herved afviste Højesteret, at sagen burde udsættes på EU-Domstolens verserende sag C-241/22.

For den bredere kontekst om teledata, herunder cellemast-pejling og fremadrettede teleoplysninger, se teledata-cellemast-pejling.

LOV Retsplejeloven § 804a Retsplejeloven § 804, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster editionspålæg om udlevering af teleoplysninger (fejlretningsdata) i sag om grov narkokriminalitet 29.01.2025

Højesteret · Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af lognings pligt 29.01.2025

§ 5 Indgrebsadvokat og underretning ved edition af trafik- og lokaliseringsdata

Ved edition efter § 804 a finder reglerne om indgreb i meddelelseshemmeligheden – herunder beskikkelse af indgrebsadvokat (§ 784) og efterfølgende underretning (§ 788) – tilsvarende anvendelse, jf. § 806, stk. 10. Der skal altså beskikkes en indgrebsadvokat for den, som oplysningerne angår, inden retten træffer afgørelse.

En undtagelse gælder for pålæg om edition af trafik- og lokaliseringsdata *inden for et nærmere angivet område* (mastedata for et geografisk afgrænset område): her kræves ingen efterfølgende underretning, jf. § 806, stk. 10, 2. pkt.

I AM2026.03.27H afgjorde Højesteret et principielt spørgsmål om indgrebsadvokatens processuelle stilling. I en efterforskning af drabsforsøg havde anklagemyndigheden begæret editionspålæg mod Telenor efter § 806, stk. 2, jf. § 804 a. Byretten undlod at underrette tre medsigtedes forsvarere om retsmødet. Den beskikkede indgrebsadvokat kærede beslutningen.

Højesteret fastslog med henvisning til forarbejderne til § 784, at indgrebsadvokaten har til opgave at varetage interesserne ikke blot for den, indgrebet retter sig imod, men også for alle personer, der "mere eller mindre tilfældigt kommer til at udtale sig igennem en telefon, der aflyttes, eller som på anden måde bliver berørt af indgrebet". Indgrebsadvokaten har derfor kæreadgang efter § 968, stk. 1 til at anfægte rettens afgørelse om manglende underretning af forsvarere.

Denne afgørelse styrker den processuelle retssikkerhed ved editionspålæg og sikrer, at indgrebsadvokaten kan fungere som effektiv modvægt til hemmelig rettergang. For den bredere kæreproblematik, se kæreadgang.

LOV `Retsplejeloven § 784, stk. 1` `Retsplejeloven § 788` `Retsplejeloven § 806, stk. 10` `Retsplejeloven § 968, stk. 1`

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Indgrebsadvokat har kæreadgang ved manglende underretning af forsvarere – drabsforsøgssag med editionspålæg til Telenor 27.03.2026

§ 6 Tavshedspligt og editionsforbud – §§ 169–172

Et editionspålæg kan *ikke* meddeles, hvis det ville frembringe oplysninger om forhold, som den pågældende ville være udelukket fra eller fritaget for at afgive forklaring om som vidne, jf. § 804, stk. 4. Bestemmelsen henviser til §§ 169–172:

- **§ 169**: Præster (absolut vidneudelukkelse om skriftemål)
- **§ 170**: Advokater, læger, psykologer m.fl. – udelukkelse fra vidneforklaring om betroede oplysninger, medmindre retten under særlige omstændigheder finder det påkrævet (stk. 3)
- **§ 171**: Vidnefritagelse for nærmeste pårørende m.fl.
- **§ 172**: Journalister – beskyttelse af redaktionelt materiale og kildeidentitet

Det er vigtigt, at § 170 ikke er absolut: efter stk. 3 kan retten i særlige tilfælde bestemme, at advokaters og revisorers tavshedspligt viger for editionspligten. I Højesterets sag 130/2014 om edition hos en statsautoriseret revisor fastslog Højesteret:

> *Højesteret tiltræder, at betingelserne i retsplejelovens § 1002, stk. 1, 2. pkt., jf. § 804, for at pålægge revisor for [selskabet] edition er opfyldt, herunder at revisors tavshedspligt ikke er til hinder for edition, jf. § 170, stk. 3.*

For journalister gælder en stærkere beskyttelse: beslaglæggelse af trykte skrifter eller lyd-/billedprogrammer kræver altid retskendelse, jf. § 806, stk. 6. Men også her kan proportionalitetsafvejningen falde ud til fordel for edition, som illustreret i Højesterets sag 126/2020, hvor TV 2 blev pålagt at udlevere uredigerede optagelser fra dokumentaren "Plejehjemmene bag facaden". Højesteret fandt, at proportionalitetskravet i § 805, stk. 1 var opfyldt, navnlig fordi sagen ikke involverede kildebeskyttelse, og råbåndene var nødvendige for at belyse mulige strafbare forhold begået af plejepersonalet.

For den bredere problemstilling om beslaglæggelse, herunder mod mistænkte, se beslaglæggelse-og-ransagning.

LOV `Retsplejeloven § 170, stk. 3` `Retsplejeloven § 172` `Retsplejeloven § 804, stk. 4` `Retsplejeloven § 806, stk. 6`

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster pålæg til TV 2 om udlevering af uredigerede optagelser fra plejehjemsdokumentar 28.09.2021

Højesteret · Edition hos tredjemand efter endelig dom til brug for realisering af beslaglagte aktier 12.01.2015

§ 7 Afgrænsning mod beslaglæggelse (§ 802) og telefonaflytning (§ 780)

Edition adskiller sig fra beslaglæggelse og telefonaflytning på flere centrale punkter:

Edition vs. beslaglæggelse:

	Edition (§ 804)	Beslaglæggelse (§§ 802–803)
Hvem retter indgrebet sig mod?	Ikke-mistænkt tredjemand	Både mistænkt (§ 802) og tredjemand (§ 803)
Hvordan gennemføres indgrebet?	Pålæg – tredjemanden udleverer selv	Politiet *tager* genstanden
Tvangsmiddel ved nægtelse	Vidnetvang, § 178 (bøde/fængsel)	Politiet foretager fysisk beslaglæggelse
Krav til retskendelse	Ja, men hastekompetence mulig	Ja, men samtykke (§ 806, stk. 11) eller hastekompetence mulig

Når en genstand er udleveret til politiet efter editionspålæg, skifter regimet til beslaglæggelsesreglerne i § 803, stk. 1, jf. § 804, stk. 2.

Edition vs. telefonaflytning:

Historiske teleoplysninger (hvem en telefon har kommunikeret med i en bestemt periode) indhentes som *fremadrettede* oplysninger efter § 780, stk. 1, nr. 3, men som *historiske* oplysninger efter § 804 a via editionsreglerne. Denne sondring blev fastlagt af Højesteret i 2009 og bekræftet i lovgivningen ved logningsrevisionen i 2022. Som Rigsadvokatmeddelelsen om teledata præciserer:

- **Fremadrettede teleoplysninger** → § 780, stk. 1, nr. 3 (indgreb i meddelelseshemmeligheden)

- **Historiske teleoplysninger og masteoplysninger** → § 804 a (edition)
- **Allerede registrerede lokaliseringsdata (fejlretningsdata)** → § 804, stk. 1 eller § 804 a

For den nærmere regulering af telefonaflytning, se telefon-og-rumaflytning.

LOV Retsplejeloven § 780, stk. 1 Retsplejeloven § 802, stk. 1 Retsplejeloven § 803, stk. 1 Retsplejeloven § 804a

§ 8 Edition i finansielle sager og mod hvidvaskomfattede virksomheder – § 806, stk. 3 og 7

Retsplejeloven indeholder særlige regler om edition over for den finansielle sektor:

§ 806, stk. 3 giver retten mulighed for i en kendelse om edition at bestemme, at politiet løbende kan indhente oplysninger om *efterfølgende transaktioner* på en konto – dvs. oplysninger om transaktioner, der udspringer af den transaktion, som er omfattet af den oprindelige editionskendelse. Tidsrummet for denne adgang må ikke overstige 4 uger ad gangen.

§ 806, stk. 7 giver politiet en selvstændig kompetence – uden forudgående retskendelse – til at pålægge edition af kontooplysninger fra virksomheder eller personer omfattet af hvidvasklovens § 1, stk. 1, nr. 1–12 eller 18–22. Politiets afgørelse skal være skriftlig og ledsaget af grunde, og den kan efter begæring fra den berørte indbringes for retten inden 24 timer.

Disse bestemmelser er centrale i praksis om hvidvask og økonomisk kriminalitet, hvor bankkonti, kryptovaluta-veksler og betalingstjenester ofte er genstand for editionspålæg. Reglerne blev styrket som led i den styrkede indsats mod økonomisk kriminalitet i 2013 og den politiøkonomiske aftale for 2021–2023.

LOV Retsplejeloven § 806, stk. 3, 7

§ 9 Edition efter endelig dom – § 1002

I 2010 blev § 1002, stk. 1, 2. pkt. indført for at give adgang til edition og ransagning også *efter* at dom er afsagt – med henblik på sporing af skjult udbytte og sikring af konfiskationskrav, bøder og sagsomkostninger.

Højesterets sag SS-130/2014-HJR af 12. januar 2015 er den ledende afgørelse. Anklagemyndigheden begærede edition hos en statsautoriseret revisor for at fremskaffe regnskabsmateriale til brug for realisering af allerede beslaglagte aktier i et selskab. Selskabet indvendte, at § 1002 kun hjemler edition af *nye* aktiver – ikke supplerende oplysninger om allerede beslaglagte aktiver.

Højesteret afviste dette og udtalte:

> *Højesteret finder, at oplysninger af den karakter, som editionsanmodningen angår – der er nødvendige for at tvangsrealisere de allerede beslaglagte aktier – kunne have været genstand for et pålæg om edition i henhold til retsplejelovens § 804 før dommen i straffesagen, herunder samtidig med eller efter beslaglæggelsen. Med bestemmelsen i retsplejelovens § 1002, stk. 1, 2. pkt., er der tilsvarende indført mulighed for edition med henblik på beslaglæggelse efter dom.*

Afgørelsen fastslår, at formålet med edition efter dom er effektiv fuldbyrdelse – og at det beror på tilfældigheder, om editionsbegæringen fremsættes før eller efter dommen. Revisors tavshedspligt efter § 170, stk. 3 fandtes ikke til hinder for editionspålægget.

LOV Retsplejeloven § 170, stk. 3 · Retsplejeloven § 804, stk. 1 · Retsplejeloven § 1002, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Edition hos tredjemand efter endelig dom til brug for realisering af beslaglagte aktier 12.01.2015

§ 10 Tredjemandsedition i civile sager og Højesterets Danske Bank-kendelse

Editionsinstituttet har også en civilprocessuel pendant i §§ 298–300 (partsedition og tredjemandsedition), som afviger fra den straffeprocessuelle edition. I civilprocessen kræves det, at begærende part præcist angiver de kendsgerninger, der skal bevises, jf. § 300, stk. 1.

I BS-27428/2025-HJR tog Højesteret stilling til tredjemandsedition mod Danske Bank i en erstatningssag anlagt af aktionærer mod bankens tidligere administrerende direktør. Aktionærerne ønskede interne dokumenter fra banken udleveret for at belyse direktørens viden om hvidvask i bankens estiske filial.

Højesteret fastslog to centrale principper:

1. Det forhold, at Danske Bank var part i en anden (parallel) sag med aktionærerne, var **ikke** i sig selv til hinder for tredjemandsedition i sagen mod direktøren – navnlig ikke når banken allerede var pålagt at fremlægge dokumenterne i de parallelle sager.
2. Landsretten havde **ikke** foretaget den nødvendige konkrete relevansvurdering af hvert enkelt dokument, herunder afvejning over for tavshedspligt og erhvervshemmeligheder efter §§ 170–171. Højesteret ophævede kendelsen og hjemviste sagen til fornyet behandling.

Afgørelsen understreger, at civilprocessuel tredjemandsedition kræver en stringent dokumentspecifik relevansvurdering, og at bevisbyrden påhviler den begærende part.

LOV Retsplejeloven § 170, stk. 3 · Retsplejeloven § 171, stk. 2 · Retsplejeloven § 299, stk. 1 · Retsplejeloven § 300, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret ophæver afgørelse om tredjemandsedition i sag om ledelsesansvar i Danske Bank-komplekset 13.11.2025

§ 11 EU-retlig kontekst – dataretentionsdomme og e-evidence-forordningen

Editionsreglerne for teledata er i stigende grad præget af EU-retten, navnlig på to fronter:

1. EU-Domstolens dataretentionspraksis

EU-Domstolen har i en række domme begrænset medlemsstaternes adgang til at pålægge generel og udifferentieret logning af trafik- og lokaliseringsdata og til at give retshåndhævende myndigheder adgang til sådanne data:

- **C-203/15 og C-698/15 (Tele2/Watson, 2016)**: Generel og udifferentieret logning af trafikdata er uforenelig med e-databeskyttelsesdirektivet (2002/58/EF).
- **C-140/20 (Garda Síochána, 2022)**: Adgang til loggede trafik- og lokaliseringsdata kræver uafhængig forudgående kontrol og kan kun tillades ved grov kriminalitet.
- **C-470/21 (La Quadrature du Net II, 2024)**: Bekræfter, at data opbevaret af teleudbydere af *kommercielle* årsager (fejlretning, fakturering, tillægstjenester) kan udleveres til efterforskning af strafbare handlinger i *almindelighed* – altså med et lavere kriminalitetskrav end logningspligtige data.

Denne sondring er implementeret i dansk ret gennem § 804 a, 1. og 2. pkt., og er bekræftet af Højesteret i kendelserne af 29. januar 2025.

De danske logningsbekendtgørelser – senest bekendtgørelse om generel og udifferentieret registrering af trafikdata fra 30. marts 2026 – fornyes årligt og kræver, at der foreligger en alvorlig trussel mod den nationale sikkerhed.

2. E-evidence-forordningen (EU) 2023/1543

E-evidence-forordningen indfører europæiske editionskendelser (EPOC) og sikringskendelser (EPOC-PR), der gør det muligt for en myndighed i én medlemsstat at pålægge en tjenesteudbyder i en *anden* medlemsstat at udlevere eller sikre elektronisk bevismateriale i straffesager – uanset hvor dataene befinder sig. Forordningen finder anvendelse fra 18. august 2026.

Forordningen supplerer – men erstatter ikke – de nationale editionsregler. For data, der befinder sig hos en tjenesteudbyder etableret i Danmark, vil de danske regler i §§ 804–807 fortsat gælde. E-evidence-forordningen er derimod relevant for grænseoverskridende anmodninger, fx over for Meta, Google eller Microsoft, som typisk er etableret i andre EU-medlemsstater (Irland, Luxembourg).

Det tilhørende direktiv (EU) 2023/1544 pålægger tjenesteudbydere at udpege en retlig repræsentant i én medlemsstat for modtagelse af editionskendelser. Direktivet skal være gennemført i national ret senest 18. august 2026.

Indtil e-evidence-forordningen finder anvendelse, sker grænseoverskridende edition fortsat via Budapestkonventionens 24/7-mekanisme, MLAT-aftaler (Mutual Legal Assistance Treaties) og den europæiske efterforskningskendelse (EIO) efter direktiv 2014/41/EU.

LOV	Retsplejeloven § 786e · Retsplejeloven § 804a	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret stadfæster editionspålæg om udlevering af teleoplysninger (fejlretningsdata) i sag om grov narkokriminalitet	29.01.2025
	Højesteret · Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af logningspligt	29.01.2025

§ 12 Sammenfatning og centrale praksismønstre

Editionspålæg er et fleksibelt og bredt anvendt efterforskningsredskab, der i de seneste år har udviklet sig markant under indflydelse af den digitale virkelighed og EU-rettens krav. De centrale mønstre i praksis kan sammenfattes således:

- **Sondringen mellem datatyper er afgørende**: Lovgiver og domstolene opererer med et differentieret kriminalitetskrav, der afhænger af, om data er logningspligtige (kap. 12–13-kravet), fejlretningsdata (3-årsramme) eller abonnentdata (alm. edition uden skærpet krav).
- **Proportionalitetsafvejningen er reel**: Både i straffesager (TV 2-sagen) og civile sager (Danske Bank-sagen) foretager domstolene en konkret afvejning af bevisets vigtighed over for indgrebets byrde for tredjemanden.
- **Retssikkerhedsgarantierne er blevet styrket**: Indgrebsadvokatordningen gælder nu ved al edition af trafik- og lokaliseringsdata, og Højesteret har udvidet indgrebsadvokatens kæreadgang til at omfatte alle berørte personer.
- **EU-retten sætter loftet**: EU-Domstolens logningspraksis sætter en ufravigelig grænse for, hvilke data der kan udleveres til efterforskning af "almindelig" kriminalitet – men data, som teleudbyderne opbevarer af kommercielle grunde, falder uden for denne begrænsning.
- **E-evidence-forordningen vil ændre landskabet**: Fra august 2026 vil europæiske editionskendelser kunne stiles direkte til tjenesteudbydere i andre EU-lande – en markant forenkling i forhold til den nuværende MLAT/EIO-procedure.

Der er ingen vedtagne men ikke-konsoliderede ændringer af §§ 804 eller 804 a pr. juni 2026.

PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret: Indgrebsadvokat har kæreadgang ved manglende underretning af forsvarere – drabsforsøgssag med editionspålæg til Telenor	27.03.2026
	Højesteret · Højesteret ophæver afgørelse om tredjemandsedition i sag om ledelsesansvar i Danske Bank-komplekset	13.11.2025
	Højesteret · Højesteret stadfæster editionspålæg om udlevering af teleoplysninger (fejlretningsdata) i sag om grov narkokriminalitet	29.01.2025
	Højesteret · Højesteret stadfæster pålæg til TV 2 om udlevering af uredigerede optagelser fra plejehjemsdokumentar	28.09.2021

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 784	stk. 1	Retsplejeloven § 804	stk. 1
Retsplejeloven § 804a		Retsplejeloven § 805	stk. 1
Retsplejeloven § 806	stk. 2	Retsplejeloven § 807	

MATERIALE Citerede afgørelser

7 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 7

27.03.2026	Højesteret: Indgrebsadvokat har kæreadgang ved manglende underretning af forsvarere – drabsforsøgssag med editionspålæg til Telenor	AM2026.03.27H

25.03.2026	Højesteret: Mundtligt samtykke tilstrækkeligt ved politiets beslaglæggelse af smykker – skriftlighedskrav ikke absolut	10625-12568
13.11.2025	Højesteret ophæver afgørelse om tredjemandsedition i sag om ledelsesansvar i Danske Bank-komplekset	10343-12160
29.01.2025	Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af logningspligt	7139-8577
29.01.2025	Højesteret stadfæster editionspålæg om udlevering af teleoplysninger (fejlretningsdata) i sag om grov narkokriminalitet	AM2025.01.29H2
28.09.2021	Højesteret stadfæster pålæg til TV 2 om udlevering af uredigerede optagelser fra plejehjemsdokumentar	Sag 126/2020
12.01.2015	Edition hos tredjemand efter endelig dom til brug for realisering af beslaglagte aktier	130-2014

07 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over falsk forklaring og falsk anmeldelse (straffeloven §§ 158-165)

Straffelovens kapitel 17 – gerningsindhold, forsætsbevis og strafudmåling

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 67 afgørelser · 1998–2025 Læs online

INTRODUKTION

Straffelovens kapitel 17 om falsk forklaring og falsk anklage værner om rigtigheden af det oplysningsgrundlag, domstole og forvaltning træffer afgørelser på. Bestemmelserne spænder fra den vidneansvarsbelagte forklaring for retten i § 158 over erklæringer på tro og love i § 161 til falsk anklage mod en uskyldig i § 164 og den generelle falske anmeldelse i § 165. Praksis viser et markant strengt udgangspunkt – ubetinget fængsel i 30-60 dage er normalen både for falsk vidneforklaring og for falsk voldtægtsanklage – men også et krævende bevistema, hvor enhver rimelig tvivl om forsæt fører til frifindelse. Oversigten bygger på den konsoliderede straffelov (LBK af 14. november 2025), forarbejderne fra 1930 til lov nr. 636 af 8. juni 2016 og Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om falsk anklage og falske strafafsonere.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Straffelovens kapitel 17 beskytter rigtigheden af det grundlag, retter og myndigheder træffer afgørelser på – ikke edens hellighed; kapitlets overskrift blev i 1930 netop valgt for at markere, at det er forklaringens urigtighed og ikke eden, der er strafbar.

02 § 158 rammer kun forklaring afgivet for retten (herunder ved telekommunikation, for en udenlandsk ret og for EU-Domstolen); urigtige oplysninger til politiet uden for retten må henføres under §§ 162-165.

03 Udgangspunktet for falsk vidneforklaring for retten er ubetinget fængsel i 60 dage; betinget straf forudsætter særlige omstændigheder som meget lang sagsbehandlingstid eller at forholdet kun nåede forsøgsstadiet.

04 Bevidst udeladelse af væsentlige oplysninger kan udgøre falsk forklaring efter § 158, selv når det direkte sagte isoleret set er korrekt.

05 Den sigtede i en offentlig straffesag straffes ikke for falsk forklaring, jf. § 159, stk. 1, og et vidne, der var berettiget til at nægte forklaring, kan få straffen nedsat eller bragt til bortfald efter § 159, stk. 2.

06 Anstiftelse af og medvirken til en andens falske forklaring straffes efter § 158, jf. §§ 21 og 23, også når vidnet afviser opfordringen, så forholdet forbliver på forsøgsstadiet.

07 En advokats medvirken til klientens falske forklaring er en selvstændig skærpende omstændighed og kan udløse frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed efter retsplejelovens § 138, jf. straffelovens § 79.

08 § 164, stk. 1 kræver forsæt til alle led i gerningsindholdet – både til oplysningernes urigtighed og til, at en uskyldig derved sigtes, dømmes eller undergives strafferetlig retsfølge.

09 Efter § 164, stk. 4 skal strafudmålingen afspejle grovheden af den forbrydelse, anmeldelsen angår, hvilke efterforskningsskridt den udløste, og krænkelsen af den falsk anklagede.

10 Udgangspunktet for anklagemyndighedens strafpåstand ved falsk anklage om voldtægt er fængsel i 30 dage efter skærpelsen ved lov nr. 636 af 8. juni 2016, hvor niveauet blev forhøjet med halvdelen fra 20 dage.

11 Landsretterne gør som udgangspunkt ikke straffen for falsk voldtægtsanklage betinget – heller ikke med vilkår om samfundstjeneste og heller ikke ved lang sagsbehandlingstid.

12 Selvangivelse og fuldstændig tilståelse kan efter § 82, stk. 1, nr. 9 nedsætte straffen med omkring en tredjedel, men fører ikke i sig selv til, at straffen gøres betinget.

13 Udgangspunktet ved falsk selvanklage efter § 164, stk. 3 er ubetinget fængsel i 10 dage i de almindelige identitetssager, mens den dømte, der lader en anden afsone i sit sted, og den falske afsoner skal mødes med henholdsvis 60 og 30 dages ubetinget fængsel.

14 § 165 anvendes, hvor anmeldelsen ikke peger på en konkret uskyldig – typisk fingerede indbrud, tyverier og røverier – og kombineres i praksis næsten altid med bedrageri eller forsøg herpå efter § 279.

15 Domfældelse for falsk forklaring kan udløse udvisning også af EU-borgere, fordi forholdet efter sin karakter udgør en reel, umiddelbar og tilstrækkelig alvorlig trussel mod en grundlæggende samfundsinteresse.

16 Den, der ved bevidst usande forklaringer selv har givet anledning til sigtelse eller frihedsberøvelse, kan få erstatningen efter retsplejelovens kapitel 93 a nedsat eller helt afskåret på grund af egen skyld.

17 Den falsk anklagede kan efter § 164, stk. 5 kræve, at domsslutningen offentliggøres, og den, der har afgivet den falske anmeldelse, kan pålægges at erstatte statskassens udgifter til de efterforskningsskridt, anmeldelsen udløste.

§ 1 Kapitel 17's systematik og strafferammer

Straffelovens kapitel 17 er bygget op omkring en glidende skala, hvor strafferammen følger dels forklaringens processuelle ramme, dels dens konsekvenser for tredjemand. Den strengeste bestemmelse er ikke den, der angår forklaringen for retten, men den, der angår anklagen mod en uskyldig.

Bestemmelse	Gerningsindhold	Strafferamme

§ 158, stk. 1	Falsk forklaring for retten, herunder ved anvendelse af telekommunikation og for en udenlandsk ret	Fængsel indtil 4 år
§ 158, stk. 2	Falsk forklaring for De Europæiske Fællesskabers Domstol	Fængsel indtil 4 år
§ 158, stk. 3	Det falske udsagn angår alene noget uden betydning for det, der søges oplyst	Straffen kan gå ned til bøde
§ 159, stk. 1	Falsk forklaring som sigtet i offentlig straffesag eller under afhøring, hvor forklaring ikke må kræves	Straffrihed
§ 159, stk. 2	Falsk forklaring for retten, hvor den afhørte var berettiget til at nægte forklaring	Nedsættelse, under formildende omstændigheder bortfald
§ 160	Grov uagtsomhed ved afgivelse af urigtig forklaring	Bøde eller fængsel indtil 4 måneder
§ 161	Falsk erklæring på tro og love eller på lignende højtidelig måde til offentlig myndighed	Bøde eller fængsel indtil 2 år
§ 162	Urigtig erklæring til offentlig myndighed om forhold, man er pligtig at afgive forklaring om	Bøde eller fængsel indtil 4 måneder
§ 163	Urigtig skriftlig erklæring eller bevidnelse til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige	Bøde eller fængsel indtil 4 måneder
§ 164, stk. 1	Urigtige oplysninger til offentlig myndighed med forsæt til, at en uskyldig sigtes, dømmes eller undergives strafferetlig retsfølge	Fængsel indtil 6 år
§ 164, stk. 2	Tilintetgørelse, forvanskning eller bortskaffelse af bevis, eller tilvejebringelse af falsk bevis	Fængsel indtil 6 år
§ 164, stk. 3	Falsk selvanklage eller anklage af en anden med dennes samtykke	Bøde eller fængsel indtil 1 år
§ 165	Anmeldelse af en strafbar handling, der ikke er begået, eller falske klagemål	Bøde eller fængsel indtil 6 måneder

To sondringer er afgørende for den praktiske anvendelse. **For det første** afgør forklaringens forum, hvilken bestemmelse der kan anvendes: § 158 er forbeholdt forklaringen *for retten*, mens urigtige oplysninger afgivet til politiet eller en forvaltningsmyndighed uden for et retsmøde må henføres under § 162, § 163, § 164 eller § 165. **For det andet** afgør forsættet og den anmeldtes identitet valget mellem § 164 og § 165: peger de urigtige oplysninger på en bestemt – men ikke nødvendigvis navngiven – person, og er der forsæt til, at denne sigtes, anvendes § 164, stk. 1; er der derimod tale om en anmeldelse af et forhold, der slet ikke er begået, uden at en konkret uskyldig udpeges, anvendes § 165.

Ud over frihedsstraffen indeholder § 164, stk. 5 en særlig oprejsningsregel: efter den forurettedes begæring kan retten bestemme, at domsslutningen og så meget af domsgrundene, som retten skønner fornødent, skal kundgøres offentligt.

LOV Straffeloven § 158, stk. 1-3 Straffeloven § 159, stk. 1, 2 Straffeloven § 160

Straffeloven § 161 | Straffeloven § 162 | Straffeloven § 163 | Straffeloven § 164, stk. 1-5 | Straffeloven § 165

§ 2 Forarbejderne: fra mened til falsk forklaring

Kapitlets nuværende udformning er resultatet af fem lovgivningsmæssige indgreb, der alle har flyttet tyngdepunktet væk fra edens formalia og over mod udsagnets indhold og dets konsekvenser.

1930 – kapitlets navn som programerklæring. I bemærkningerne til den oprindelige straffelov begrundede lovgiver eksplicit, hvorfor kapitlet ikke – som straffeloven af 1866 – kaldes »Mened og andre dermed beslægtede Forbrydelser«:

> *»Da det ikke er Eden, men den Omstændighed, at Forklaringen er falsk, der bringer Forholdet ind under det strafbare Omraade, er det fundet naturligt at lade dette faa Udtryk i Kapitlets Overskrift.«*

Om §§ 161-165 hedder det tilsvarende, at de omhandler »Afgivelse af andre falske eller urigtige Erklæringer til offentlige Myndigheder eller iøvrigt til Brug i Retsforhold, der vedkommer det offentlige«.

1961 – strafminimum og edsskærpelsen ophæves. Straffelovskommissionen fandt, at strafminimum i § 158, stk. 1, »undertiden i praksis umuliggør en rimelig strafudmåling«, og minimum blev nedsat til strafartens minimum. Samtidig blev den dagældende regel om fængsel indtil 8 år, når forklaringen var bekræftet med ed, ophævet med den korte begrundelse, at bestemmelsen »må anses for betydningsløs«.

1965 – vidneeden afskaffes. Ændringerne af §§ 158, 159 og 161 var konsekvensændringer til ophævelsen af retsplejelovens regler om vidneed. Forarbejderne henviser udtrykkeligt til udvalgsbetænkningen om vidner, betænkning nr. 316/1962, s. 94-95.

1967 – Straffelovrådets nyaffattelse af § 164. På grundlag af en indstilling fra Straffelovrådet af 18. november 1966 blev § 164, stk. 1-3, nyaffattet. Tre elementer er stadig bærende for fortolkningen. For det første blev den gamle formulering om »falsk anklage, anmeldelse til eller forklaring for ret eller øvrighed eller ved andre midler« erstattet af den præcise formulering »urigtige oplysninger til offentlig myndighed«, som efter rådets opfattelse er »tilstrækkelig til at omfatte de skriftlige eller mundtlige tilkendegivelser over for offentlig myndighed, som bør kunne rammes med straf«. For det andet blev forsætskravet nedjusteret fra hensigt til almindeligt forsæt; rådet anførte, at den gamle ordlyd (»søger at bevirke«) indebar en skærpelse af det ordinære forsætskrav, som ikke var rimelig, fordi den ville »gøre bestemmelsen uanvendelig i visse af de tilfælde, hvor en person anmelder en anden person for derved selv at gå fri«. For det tredje blev strafferammen forenklet, så maksimum i alle tilfælde blev fængsel i 6 år, og den særlige ramme på fængsel fra 2 til 16 år ved velfærdsfortabelse blev ophævet som praktisk betydningsløs. Samtidig kriminaliseredes falske selvanmeldelser og anmeldelser afgivet med den anmeldtes samtykke i det nye stk. 3. Ved samme lov blev »øvrigheden« i § 165 ændret til »offentlig myndighed«.

1975 og 2005. § 158 blev nyaffattet i 1975, hvorved falsk forklaring for EF-Domstolen blev omfattet. Ved **lov nr. 364 af 24. maj 2005** blev strafferammen i § 164, stk. 3, forhøjet med det udtrykkelige formål at skærpe straffen for dømte, der lader en anden afsone i deres sted, samt for de personer, der afsoner for en anden.

2016 – skærpelsen af straffen for falsk anklage. Ved **lov nr. 636 af 8. juni 2016** (lovforslag nr. L 98 af 16. december 2015) blev § 164, stk. 4 indsat. De almindelige bemærkninger, pkt. 2.3.2, angiver dobbeltbegrundelsen for kriminaliseringen:

> *»For det første samfundets interesse i at kunne stole på de oplysninger, der meddeles retterne og den offentlige forvaltning, idet de tjener som grundlag for retternes afgørelser og forvaltningens dispositioner. Og for det andet risikoen for urigtige afgørelser baseret på usandfærdige udsagn, der kan have alvorlige konsekvenser for de involverede parter.«*

Justitsministeriet fremhævede særligt sagerne om falsk anklage for voldtægt og seksualforbrydelser mod børn, fordi de ofte har karakter af »ord mod ord«, fordi falske og sande anmeldelser ifølge undersøgelsen »Voldtægt der anmeldes – del II: Falsk anmeldelse af voldtægt« (2009) »i høj grad ligner hinanden«, og fordi den falsk anklagede risikerer »både en længere ubetinget fængselsstraf og betydelig stigmatisering i offentligheden, der kan vedblive selv efter en eventuel påtaleopgivelse eller frifindelse i retten«.

LOV Straffeloven § 158, stk. 1 Straffeloven § 164, stk. 1-4 Straffeloven § 165

§ 3 § 158: gerningsindholdet ved falsk forklaring for retten

Domfældelse efter § 158, stk. 1 forudsætter, at forklaringen er afgivet *for retten*, at den er objektivt urigtig, og at den tiltalte havde forsæt til urigtigheden. Praksis viser, at alle tre led kan volde bevismæssige vanskeligheder.

Urigtigheden godtgøres typisk ved retsbogsudskrift sammenholdt med anden bevisførelse. I SS-3221/2021-HER var tiltalte som direktør afhørt i en civil sag om opsigelse og lønudbetaling og havde forklaret, at han havde opsagt en medarbejder medio august 2016, og at hun ikke modtog løn efter dette tidspunkt. Retten i Herning byggede domfældelsen direkte på dombogsudskriften fra den tidligere sag sammenholdt med den procederende advokats vidneforklaring:

> *»Efter sagens dokumenter, herunder særligt udskrift af dombogen for Retten i Herning af 24. oktober 2018, sammenholdt med forklaringen afgivet af advokat Vidne, findes tiltalte skyldig i henhold til anklageskriftet.«*

Sagens videre forløb er dokumenteret i retsbogen fra retsmødet i SS-3221/2021-HER.

Vidneforklaringer fra politijenestemænd er et hyppigt anvendt modbevis i identitetssagerne. I V.L. S-1484-20 havde to rumænske statsborgere som vidner i en spirituskørselssag forklaret, at en kvinde havde ført bilen. Tre politiassistenter havde imidlertid observeret, at fører og passager byttede plads umiddelbart efter standsningen, og at førersædet ikke var indstillet, så kvinden kunne nå pedalerne. Vestre Landsret fandt det herefter

> *»bevist, at det ikke var X2 der kørte bilen den 22. oktober 2017, og de forklaringer, som de tiltalte afgav i retten den 23. januar 2018 under straffeansvar, var derfor falske, og de tiltalte kan ikke have været i tvivl om, at deres forklaringer var falske.«*

Bevidst udeladelse af væsentlige oplysninger kan udgøre falsk forklaring. Det mest markante eksempel er Tibet-sagen, hvor to tidligere politiledere var tiltalt for som vidner i en civil sag om administrativ frihedsberøvelse af demonstranter at have afgivet vildledende forklaringer om, hvorfor politiets gruppevogne blev kørt frem foran demonstrationen. Københavns Byret domfældte ved dom af 1. november 2023, og Østre Landsret stadfæstede i SS-3118/2023-OLR. Landsretten lagde til grund, at demonstrationen var fredelig, at ingen bevægede sig mod Slotspladsen, og at formålet med manøvren hele tiden havde været at skærme demonstranterne fra den kinesiske præsidents synsfelt. Domfældelsen angik derfor ikke usande udsagn i snæver forstand, men at de tiltalte **forsætligt havde udeladt** oplysningen om, at vognene ville blive kørt frem uanset

bevægelse i demonstrationen. Sagen illustrerer også, at bevisvurderingen kan blive tæt: for ét af udsagnene voterede 4 dommere for domfældelse og 2 for frifindelse, og for et andet udsagn blev den ene tiltalte frifundet, fordi der ikke var ført det fornødne bevis for forsæt til at afgive en misvisende forklaring.

Erindringsforbehold og »kan ikke huske«-forklaringer. I SS-4524/2010-KBH var en person, der selv var idømt 7 års fængsel for forsøg på terrorisme, tiltalt for 11 forhold af falsk vidneforklaring afgivet i Østre Landsret i en sag mod en medtiltalt. Forklaringerne bestod i, at han hævdede ikke at kunne huske eller forstå indholdet af en række telefonsamtaler, sms'er og netchats. Retten fandt ham skyldig i 5 af de 11 forhold – en illustration af, at et erindringsforbehold kun kan tilsidesættes, hvor bevisførelsen konkret udelukker, at forklaringen kan være rigtig. Samme forbehold var i Tibet-sagen det bærende argument for mindretallets frifindelsesstemme.

LOV Straffeloven § 158, stk. 1

PRAKSIS

Landsretten · Østre Landsret stadfæster betinget fængsel til to politiledere for falsk forklaring i Tibet-sagen	29.10.2025
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring og udvisning af rumænske EU-borgere	08.04.2021
Byretten · Dom for falsk forklaring i Tibet-sagen: To politifolk dømt for vildledende oplysninger	01.11.2023
Byretten · Sag om falsk vidneforklaring ved Retten i Herning	11.01.2022
Byretten · Dom for falsk forklaring i Retten i Herning vedrørende ansættelsesforhold	14.12.2021
Byretten · Dom for falsk vidneforklaring i forbindelse med terrorsag i Østre Landsret	05.11.2010

§ 4 Strafniveauet ved falsk forklaring for retten

Praksis efter § 158, stk. 1 samler sig om et udgangspunkt på **ubetinget fængsel i 60 dage** for den fuldbyrdede falske vidneforklaring. Betinget straf forudsætter, at der foreligger konkrete formildende forhold – typisk lang sagsbehandlingstid, at forholdet er standset på forsøgsstadiet, eller tiltaltes personlige forhold.

Afgørelse	Forhold	Sanktion
SS-3221/2021-HER	Falsk forklaring i civil sag om opsigelse og løn	60 dages ubetinget fængsel
V.L. S-1484-20	To vidner forklarede urigtigt om, hvem der førte bilen	60 dages ubetinget fængsel + udvisning
SS-4524/2010-KBH	Fem forhold af falsk vidneforklaring i terrorsag	Tillægsstraf på 60 dages ubetinget fængsel
SS-530/2016-OLR	Falsk forklaring for retten	40 dages fængsel – ubetinget
SS-3118/2023-OLR	To politilederes vildledende vidneforklaringer	30 dages betinget fængsel (lang sagsbehandlingstid)
SS-6369/2015-NAE	Forsøg på medvirken – tilbud om betaling til vidne	40 dages betinget fængsel med samfundstjeneste
SS-3076/2000-VLR	Falsk forklaring om, hvem der førte bilen	Betinget dom med samfundstjeneste efter dissens

To forhold træder frem af materialet.

Betinget dom kræver mere end almindelige gode personlige forhold. I SS-3221/2021-HER afviste Retten i Herning kort og godt, at »der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at straffen kan gøres betinget«. I V.L. S-1484-20 tilføjede Vestre Landsret udtrykkeligt, at der »efter forholdets karakter og grovhed ikke er grundlag

for at gøre straffene betinget, heller ikke som følge af sagsbehandlingstiden i sagen«. Omvendt blev straffen i Tibet-sagen gjort betinget alene med vilkår om prøvetid netop under henvisning til det langvarige sagsforløb – men landsretten afviste samtidig forsvarernes påstand om egentligt strafbortfald.

Sagerne om førerens identitet fordeler sig på to bestemmelser. Hvor det falske udsagn afgives *i retten* som vidne, anvendes § 158 – som i V.L. S-1484-20 og SS-3076/2000-VLR, hvor et vidne beskyttede sin samlever mod tiltale for kørsel uden førerret. Afgives det derimod ved vejsiden over for politiet, henføres forholdet under § 164 – se afsnittet om falsk anklage nedenfor. Sondringen er ikke teoretisk: strafferammen er henholdsvis 4 og 6 år, og udgangspunktet for strafudmålingen er væsentligt forskelligt.

Endelig bemærkes, at § 158, stk. 3 giver mulighed for at gå ned til bøde, hvis det falske udsagn alene angår noget, der er uden betydning for det forhold, der søges oplyst. Bestemmelsen fungerer som en bagatelventil, og de refererede afgørelser viser, at den ikke anvendes, når det urigtige udsagn har angået et centralt bevistema som førerens identitet eller grundlaget for en myndighedsdisposition.

LOV Straffeloven § 56 Straffeloven § 158, stk. 1, 3

PRAKSIS

Landsretten · Østre Landsret stadfæster betinget fængsel til to politiledere for falsk forklaring i Tibet-sagen	29.10.2025
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring og udvisning af rumænske EU-borgere	08.04.2021
Landsretten · Ubetinget fængselsstraf for falsk forklaring ved retten	24.05.2016
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring med ændring af straffens karakter	07.02.2000
Byretten · Dom for falsk forklaring i Retten i Herning vedrørende ansættelsesforhold	14.12.2021
Byretten · Forsøg på falsk vidneforklaring ved bykro i Haslev	15.02.2015
Byretten · Dom for falsk vidneforklaring i forbindelse med terrorsag i Østre Landsret	05.11.2010

§ 5 § 159: straffrihed for den sigtede og nedsættelse ved nægtelsesret

§ 159 indeholder to selvstændige undtagelser, der begge udspringer af hensynet til, at ingen skal tvinges til at inkriminere sig selv.

Efter **§ 159, stk. 1** straffes den, der afgiver falsk forklaring »som sigtet i en offentlig straffesag eller under afhøring i tilfælde, hvor forklaring ifølge loven ikke må kræves«, slet ikke. Bestemmelsen er absolut og gælder uafhængigt af forklaringens grovhed. Den er dog snævert afgrænset til den sigtedes egen forklaring i egen sag. I Tibet-sagen, SS-3118/2023-OLR, påberåbte de tiltalte politiledere sig straffritagelse efter bestemmelsen eller princippet heri, fordi deres vidneforklaringer i den civile sag var afgivet, mens de kunne risikere selv at blive draget til ansvar. Østre Landsret fandt **ikke** grundlag for straffritagelse efter § 159, stk. 1, eller princippet heri – en vigtig præcisering af, at et vidne i en civil sag ikke uden videre kan sidestilles med en sigtet i en straffesag.

Efter **§ 159, stk. 2** kan straffen nedsættes og under i øvrigt formildende omstændigheder bortfalde, hvis den falske forklaring blev afgivet for retten i et tilfælde, hvor den afhørte var berettiget til at nægte forklaring. Bestemmelsen kobler direkte til retsplejelovens vidnefritagelsesregler:

- Efter retsplejeloven § 171, stk. 1 har en parts nærmeste ikke pligt til at afgive forklaring som vidne.
- Efter § 171, stk. 2 foreligger der heller ikke forklaringspligt, hvis forklaringen antages at ville udsætte vidnet selv eller dennes nærmeste for straf eller tab af velfærd eller påføre væsentlig anden skade.

- Retten kan dog efter § 171, stk. 3 pålægge vidnet at forklare, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og betydning berettiger dertil.

Rækkevidden af nægtelsesretten er selvstændigt processtof. I SS-2142/2011-VLR fastslog Vestre Landsret, at en indgivet anmodning om genoptagelse af vidnets egen afsluttede sag ikke i sig selv fritager den pågældende for vidnepligt i andre sager; spørgsmålet om nægtelsesret måtte i stedet afgøres konkret for de enkelte spørgsmål. Sagerne SS-25058/2000-VAR og SS-3076/2000-VLR – hvor et vidne afgav falsk forklaring for at beskytte sin samlever mod tiltale for kørsel uden førerret – er klassiske eksempler på den situation, § 159, stk. 2, sigter til: vidnet var som samlever muligt omfattet af nægtelsesretten, men valgte at forklare urigtigt i stedet for at nægte.

De egentlige **vidneudelukkelsesregler** i retsplejeloven § 170 – hvorefter vidneforklaring mod ønske ikke må afkræves bl.a. præster, læger, forsvarere og advokater om det, de har erfaret ved udøvelsen af deres virksomhed – udgør et parallelt værn. Højesteret ændrede i BS-46/2015-HJR landsrettens kendelse og fastslog, at betingelserne for at bryde advokatfortroligheden ikke var opfyldt, mens Vestre Landsret i BS-676/2008-VLR stadfæstede et pålæg om vidneforklaring til en advokat, der havde bistået begge ægtefæller med en ægtepagt. Bortfalder pligten til at forklare helt, kan der pr. definition ikke straffes efter § 158.

Den processuelle sanktion mod et vidne, der **udebliver eller nægter at svare**, er derimod ikke straf efter kapitel 17, men de tvangsmidler, der er opregnet i retsplejeloven § 178 – bøde, afhentning ved politiet, erstatningspligt, løbende bøde og forvaring i indtil 6 måneder. Vidnebøden og strafansvaret for falsk forklaring er således to adskilte institutter, der rammer henholdsvis tavsheden og usandheden.

LOV Retsplejeloven § 170, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 171, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 178, stk. 1 · Straffeloven § 159, stk. 1, 2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret ændrer landsrettens kendelse: Advokat fritages for at afgive vidneforklaring i dødsboskiftesag	07.10.2015
Landsretten · Østre Landsret stadfæster betinget fængsel til to politiledere for falsk forklaring i Tibet-sagen	29.10.2025
Landsretten · Kære vedrørende vidneforklaring i straffesag	16.11.2011
Landsretten · Stadfæstelse af pålæg om vidneforklaring for advokat i sag om ægtepagts gyldighed	11.06.2008
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring med ændring af straffens karakter	07.02.2000
Byretten · Dom for falsk forklaring i retten	27.11.2000

§ 6 Medvirken, forsøg og advokaters særlige ansvar

Den, der tilskynder et vidne til at forklare urigtigt, straffes efter § 158, jf. straffeloven § 23 om medvirken og – når vidnet afviser opfordringen – § 21 om forsøg.

Forsøg på medvirken er strafbart, selv om vidnet afviser. I SS-6369/2015-NAE havde tiltalte uden for en kro i Haslev tilbudt et vidne penge for i strid med sandheden at forklare i en landsretsankesag om hjemmerøveri, at vidnet skyldte den tiltalte i hovedsagen penge for hash. Vidnet afslog og anmeldte forholdet. Retten i Næstved lagde vægt på vidnets »sikre og troværdige« forklaring, herunder at der ifølge tiltalte »så ville være penge i det for ham«, og fandt ham skyldig i forsøg på medvirken til falsk forklaring, jf. § 158, stk. 1, jf. §§ 21 og 23. Straffen blev fastsat til 40 dages fængsel, der undtagelsesvis blev gjort betinget med vilkår om 60 timers samfundstjeneste, netop fordi forholdet var standset på forsøgsstadiet og ikke blev fulgt op. Sagsforløbet er tillige dokumenteret i SS-6369/2015-NAE.

Advokaters medvirken vurderes skærpet. I SS-1565/2018-OLR var en advokat som **beskikket forsvarer** dømt for medvirken til forsøg på falsk forklaring for retten. Landsretten fastsatte straffen til fængsel i 4 måneder og begrundede det udtrykkeligt med rollen:

> *»Straffen findes passende udmålt til fængsel i 4 måneder, idet der navnlig er lagt vægt på, at tiltalte som beskikket forsvarer har medvirket til forsøg på falsk forklaring for retten.«*

Da der på domstidspunktet var gået næsten 3½ år, siden forholdet blev begået – uden at det skyldtes tiltaltes forhold – blev straffen »undtagelsesvist« gjort betinget, men på grund af forholdets grovhed ikke rent betinget: der blev fastsat vilkår om 100 timers samfundstjeneste. Ved siden af straffen frakendte landsretten efter stemmeflertallet (4-2) advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed i 1 år i medfør af retsplejeloven § 138, jf. straffeloven § 79. Mindretallet ville af hensyn til sagsbehandlingstiden nøjes med byrettens frakendelse. Advokatsporet er også repræsenteret i SS-707/2016-VLR, hvor en advokat var tiltalt for falsk forklaring efter §§ 158 og 159 sammen med uberettiget videregivelse af politimateriale.

Bevisadgangen i medvirkenssagerne. Fordi den, der anstifter en falsk forklaring, sjældent gør det i vidners påhør, får telefonaflytninger stor betydning. I SS-450/2019-VLR tillod Vestre Landsret anklagemyndigheden at anvende otte telefonsamtaler som bevis mod to tiltalte for falsk forklaring. Samtalerne stammede fra en aflytning rettet mod en advokat i en bedragerisag, men advokaten blev efterfølgende selv sigtet for medvirken til den falske forklaring. Landsretten fandt betingelserne i retsplejeloven § 789, stk. 3 opfyldt og lagde bl.a. vægt på, at § 158's strafferamme på fængsel indtil 4 år overstiger kravet om mindst 1 år og 6 måneder, og at retsplejeloven § 791, stk. 3 ikke kræver tilintetgørelse, når materialet giver anledning til sigtelse mod forsvareren selv. Afgørelsen viser, at § 158-sager efter strafferammen kvalificerer til de tungere efterforskningsindgreb.

LOV Retsplejeloven § 138 · Retsplejeloven § 789, stk. 3 · Straffeloven § 21 · Straffeloven § 23 · Straffeloven § 79 · Straffeloven § 158, stk. 1

PRAKSIS

Landsretten · Landsretten tillader anvendelse af telefonsamtaler som bevis i sag om falsk forklaring for retten	03.05.2019
Landsretten · Advokat dømt for medvirken til falsk forklaring - 4 måneders betinget fængsel og frakendelse af advokatret	21.11.2018
Landsretten · Advokat dømt for falsk forklaring i retssag	17.08.2016
Byretten · Forsøg på påvirkning af vidneforklaring ved krænkelse af retssikkerheden	15.02.2016
Byretten · Forsøg på falsk vidneforklaring ved bykro i Haslev	15.02.2015

§ 7 § 164, stk. 1: falsk anklage mod en uskyldig

§ 164, stk. 1 rammer den, der afgiver urigtige oplysninger til en offentlig myndighed med forsæt til, at en uskyldig derved bliver sigtet, dømt eller undergivet strafferetlig retsfølge. De almindelige bemærkninger til lov nr. 636 af 8. juni 2016, pkt. 2.3.1.1, sammenfatter gerningsindholdet præcist:

> *»Bestemmelsen omfatter skriftlige eller mundtlige urigtige tilkendegivelser over for en offentlig myndighed, der peger på en bestemt, men ikke nødvendigvis navngiven, person som den skyldige eller muligt skyldige. […] Det er en forudsætning for strafansvar efter straffelovens § 164, stk. 1, at gerningsmanden har handlet med forsæt i relation til alle led i gerningsindholdet. Dette gælder både med hensyn til oplysningernes urigtighed og med hensyn til, at resultatet af handlingen ville blive, at en uskyldig blev sigtet, dømt eller undergivet strafferetlig retsfølge for et strafbart forhold.«*

Det fremhæves samme sted, at også urigtige oplysninger, der fører til sigtelse for et **alvorligere forhold** end det, den beskyldte faktisk er skyldig i, er omfattet.

Forsættet kan etableres ved accept af muligheden. SS-2276/2020-VLR illustrerer den nedre grænse. En passager bekræftede over for politiet, at føreren – som var hendes efterlyste kæreste – var en anden, navngiven person, efter udtrykkeligt at være advaret om, at hun ville blive sigtet, hvis hun fastholdt forklaringen. Vestre Landsret fandt gerningsindholdet fuldbyrdet:

> *»Tiltalte har bekræftet, at hun på trods af heraf sagde til vidnet, at hvis føreren af bilen sagde, at han var Forurettede, så var føreren Forurettede. Tiltalte findes herved at have indset muligheden for og forholdt sig accepterende til, at Forurettede ville blive sigtet for kørslen.«*

Ord-mod-ord-sagerne og frifindelsesrisikoen. Bevistemaet er dobbelt – anmeldelsen skal være objektivt urigtig, *og* der skal være forsæt. I SS-7035/2020-NAE frifandt Retten i Næstved en tiltalt for falsk voldtægtsanmeldelse, selv om anklagemyndigheden havde fremlagt en »dareliste«, hvor der ud for tiltaltes navn og i tilknytning til den forurettedes navn stod en udfordring om at »almost have sex with a guy, but just before he puts it in tell him no and scream rape«. Tre vidner beskrev imidlertid tiltalte som stærkt oprørt umiddelbart efter hændelsen, og retten fandt, at det ikke med den fornødne sikkerhed kunne udelukkes, at hun reelt havde følt sig udsat for et overgreb:

> *»Det kan ikke føre til en anden vurdering, at tiltalte på en liste og i forbindelse med Forurettedes navn har anført en udfordring om næsten at have sex med en fyr men lige inden skrige voldtægt.«*

Modsat i SS-2260/2008-OLR, hvor Østre Landsret ændrede byrettens frifindelse og fandt det ubetænkeligt at lægge til grund, at anmeldelsen var urigtig, fordi tiltalte »ikke havde grundlag for at anse dem for at have begået en sædelighedsforbrydelse mod hende«, og at det »måtte stå tiltalte klart, at hendes urigtige oplysninger til politiet ville føre til«, at de to mænd blev sigtet.

Kanalen er uden betydning. Bestemmelsen omfatter efter forarbejderne både skriftlige og mundtlige tilkendegivelser. I 3-2999/2015 var anmeldelsen anonym og skriftlig og indeholdt usande beskyldninger om børnemishandling mod to naboer, hvilket udløste omfattende myndighedsundersøgelser; forholdet blev pådømt sammen med straffeloven § 123 om forulempelse af vidner.

Færdselssagerne udgør en stor og fast sagsgruppe. Foruden SS-2276/2020-VLR kan nævnes SS-3869/2020-ESB, hvor en passager efter en biljagt og et færdselsuheld udpegede en bestemt uskyldig person som fører, og S-2287-22, hvor en fører opgav en andens personnummer til politiet med henblik på at få en uskyldig sigtet. I SS-159/2025-BOR kombineredes falsk sigtelse af en tredjemand med bedrageri over for forsikringsselskabet og ulovlig overladelse af bilen til en fører uden kørekort. Anklagemyndighedens standardgerningsbeskrivelser for netop disse sagstyper findes i Vejledning om anklageskrifter.

LOV Straffeloven § 123 Straffeloven § 164, stk. 1

Landsretten : Frifindelse for forulempelse af vidne (SL § 123) og falsk anklage (SL § 164) via anonym uden kørekort
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Landsretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Landsretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Landsretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for falsk anmeldelse af voldtægt (SL § 164) – dareliste fortolket som udtryk for reelt overgreb
Byretten : Dømt for forulempelse af vidne (SL § 123) og falsk anklage (SL § 164) via anonym anmeldelse

PRAKSIS

§ 8 Strafudmåling efter § 164, stk. 4 og Rigsadvokatmeddelelsen

Ved lov nr. 636 af 8. juni 2016 blev § 164, stk. 4 indsat, hvorefter der ved strafudmålingen efter stk. 1 skal lægges vægt på karakteren af det strafbare forhold, som de urigtige oplysninger vedrører, på omstændighederne ved afgivelsen og på den krænkelse, der er forbundet hermed. Lovforslagets pkt. 2.3.3 udpeger de konkrete faktorer:

> *»Grovheden af den forbrydelse, som den falske anmeldelse vedrører, hvorvidt anmeldelsen har ført til efterforskningsskridt som sigtelse, varetægtsfængsling, ransagning eller legemsindgreb, konsekvenserne for forurettede, såfremt denne uretmæssigt er eller var blevet dømt for en forbrydelse, herunder risikoen for fratagelse af retten til at udføre sit nuværende erhverv eller for fratagelse af forældremyndighed over eller samvær med barn, og hvorvidt anmelderen har fastholdt anmeldelsen over en længere periode.«*

Samtidig blev strafniveauet for falsk anklage om voldtægt og om seksualforbrydelser mod børn »gennemgående forhøjet med halvdelen«, så de sager, der tidligere blev straffet med 20 dages fængsel, fremover skulle straffes med 30 dage.

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om falsk anklage og falske strafafsonere, pkt. 5.1.1 udmønter dette i faste påstandsniveauer: anklagemyndigheden skal i sager om falsk anklage for **voldtægt** som udgangspunkt nedlægge påstand om fængsel i **30 dage**, og det samme gælder ved falsk anklage for incest efter § 210, stk. 1 eller seksuelle overgreb mod børn. I sager om **øvrige strafbare forhold** fastsættes påstanden konkret; meddelelsen konstaterer, at strafniveauet i trykt retspraksis »spænder fra straffe udmålt i dage til nogle måneders fængsel afhængig af de konkrete omstændigheder«.

Afgørelse	Anklagens indhold	Sanktion
SS-2260/2008-OLR	Falsk voldtægtsanmeldelse mod to mænd (før 2016-skærpelsen)	20 dages betinget fængsel + 30.000 kr. til statskassen
AM2023.08.22Ø	Falsk voldtægtsanmeldelse fastholdt gennem to politiafhøringer	30 dages **ubetinget** fængsel
S-0301–25	Falsk voldtægtsanmeldelse mod eksmand, trukket tilbage efter ca. 2 måneder	20 dages ubetinget fængsel
3-2999/2015	Anonym anmeldelse om børnemishandling mod to naboer	50 dages betinget fængsel (sammen med § 123)
SS-2418/2009-VLR	Opgav falsk navn ved standsning for spirituskørsel	Samlet straf forhøjet fra 40 til 50 dages fængsel

Betinget dom er som udgangspunkt udelukket i voldtægtsanklagesagerne. AM2023.08.22Ø er den ledende afgørelse. Byretten havde gjort straffen betinget med 40 timers samfundstjeneste under henvisning til den lange sagsbehandlingstid, men Østre Landsret ændrede dette:

> *»Der er efter forholdets karakter ikke grundlag for at gøre straffen betinget, heller ikke med vilkår om samfundstjeneste […] Den tid, der er medgået til sagens behandling, kan ikke føre til et andet resultat.«*

Ved strafudmålingen havde byretten lagt vægt på grovheden af det forhold, den forurettede uretmæssigt blev anmeldt for, og på at tiltalte **fastholdt anmeldelsen** under to politiafhøringer – netop den faktor, som forarbejderne og Rigsadvokatmeddelelsen fremhæver.

Selvangivelse og tilståelse. S-0301–25 viser den modsatte bevægelse. Tiltalte havde anmeldt sin eksmand for voldtægt, hvilket kostede ham samværet med børnene i ca. tre måneder, men hun kontaktede selv politiet og trak anmeldelsen tilbage. Vestre Landsret tog udgangspunkt i normalstraffen på 30 dage og nedsatte den under henvisning til straffeloven § 82, stk. 1, nr. 9 og Højesterets praksis om selvangivelse med ca. en tredjedel til 20 dage. Et mindretal på én voterende ville fastholde 30 dage, fordi tilståelsen kun havde medført en begrænset ressourcebesparelse. Alle voterende var derimod enige om, at forholdets karakter **ikke** gav grundlag for at gøre straffen betinget, uanset tiltaltes personlige situation, herunder psykiske udfordringer og nyligt konstateret brystkræft. Højesteret har i SS-100/2024-HJR i en anden sammenhæng fastslået, at en tilståelse, der først afgives under anken af en domsmands- eller nævningedom, som udgangspunkt ikke skal tillægges betydning ved strafudmålingen – timingen af tilbagekaldelsen er altså afgørende.

Falsk anklage som strafskærpende led i en samlet sag. I SS-2418/2009-VLR var tiltalte standset for spirituskørsel i frakendelsestiden og havde opgivet et forkert navn, men rettede oplysningen umiddelbart efter alkometertesten. Vestre Landsret fandt, at den hurtige berigtigelse ikke kunne føre til, at straffen for spirituskørslen (40 dage) ikke skulle forhøjes, og fastsatte den samlede straf til 50 dages fængsel. Landsretten henviste udtrykkeligt til Højesterets dom af 24. oktober 2008 om § 164, stk. 3.

LOV Straffeloven § 82, stk. 1 | Straffeloven § 164, stk. 1, 4

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag	15.05.2025
Landsretten · Falsk anmeldelse af voldtægt: Straffastsættelse ved selvangivelse og tilståelsessag	10.06.2025
Landsretten · Dom for falsk anmeldelse af voldtægt - ubetinget fængselsstraf	22.08.2023
Landsretten · Dom for spirituskørsel og falsk forklaring - straffens udmåling og gentagelsesvirkning	14.01.2010
Landsretten · Dom for falsk anklage om voldtægt; betinget fængselsstraf og erstatning til statskassen	07.04.2009
Byretten · T dømt for forulempelse af vidne (SL § 123) og falsk anklage (SL § 164) via anonym anmeldelse	02.07.2015

§ 9 § 164, stk. 3: falsk selvanklage og falske strafafsonere

§ 164, stk. 3 blev indsat ved den nyaffattelse, Straffelovrådet indstillede i 1966, med det formål at kriminalisere de falske selvanmeldelser og de anmeldelser af andre, der sker med disses samtykke. Bestemmelsen har to praktisk forskellige anvendelsesområder, som Rigsadvokatmeddelelsen behandler adskilt.

Den almindelige identitetssag: 10 dages ubetinget fængsel. Højesteret fastlagde niveauet i SS-220/2008-HJR, hvor tiltalte havde ført en varebil trods frakendelse af førerretten og over for politiet havde opgivet en anden persons navn og personnummer efter aftale med denne. Højesteret udtalte:

> *»I overensstemmelse med hidtidig retspraksis finder Højesteret, at udgangspunktet for straffastsættelsen i en sag af den foreliggende karakter om overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 3, bør være en ubetinget frihedsstraf af fængsel i 10 dage.«*

Højesteret fandt ikke særlige omstændigheder, der kunne begrunde lempelse »hverken med hensyn til frihedsstraffens længde, eller ved at straffen gøres betinget«, og tilføjede, at strafskærpelsen ved lov nr. 364 af 24. maj 2005 **alene** tager sigte på den, der tilskynder en anden til at afsone i sit sted, samt på de falske afsonere selv. Den samme sagstype ses i SS-2141/2007-VLR, hvor spørgsmålet var, om der kunne anvendes en mildere strafferamme eller betinget straf ved falsk forklaring i forbindelse med kørsel uden førerret.

Afsoningssagerne: 60 og 30 dages ubetinget fængsel. Efter Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 5.2.1 skal anklagemyndigheden nedlægge påstand om **ubetinget fængsel i 60 dage** over for *den dømte*, der lader en anden afsone en idømt straf i sit sted, og om **ubetinget fængsel i 30 dage** over for *den falske afsoner*, der bistår den dømte med at undgå afsoning. Straffen for den falske afsoner svarer bevidst til straffen for fangeflugt efter straffeloven § 124, stk. 1. Positionerne følger af forarbejderne til lov nr. 364 af 24. maj 2005, hvor det lægges til grund, at det normalt er den dømte, der tager initiativet, og at hans straf derfor bør være højere.

Meddelelsen udpeger to modsatrettede modifikationer, der begge knytter an til straffelovens almindelige del:

- Det er en **skærpende omstændighed**, hvis den dømte har presset eller truet den falske afsoner til at deltage, jf. princippet i straffeloven § 81, nr. 9 om at få en anden til at medvirke ved tvang, svig eller udnyttelse af unge alder, økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et afhængighedsforhold.
- Omvendt kan det tale for **nedsættelse**, hvis den falske afsoner selv har været udsat for pres, jf. straffeloven § 82, nr. 6.

Samfundstjeneste. Efter Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 5.2.3 skal anklagemyndigheden i sagerne om falsk selvanmeldelse omfattet af 2005-skærpelsen fortsat som udgangspunkt nedlægge påstand om ubetinget fængsel, uanset udvidelsen af samfundstjenesteområdet ved lov nr. 152 af 18. februar 2015. For de øvrige overtrædelser af § 164, stk. 3 – navnlig identitetssagerne – indebærer 2015-lovændringen derimod efter Rigsadvokatens opfattelse, at samfundstjeneste efter en konkret vurdering kan anvendes, navnlig i førstegangstilfælde.

LOV	Straffeloven § 81 · Straffeloven § 82 · Straffeloven § 164, stk. 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets dom i sag om overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 3	24.10.2008
	Landsretten · Dom i sag om falsk forklaring og overtrædelse af færdselsloven	18.02.2008

§ 10 § 165: falsk anmeldelse uden konkret udpeget uskyldig

§ 165 rammer den, der til offentlig myndighed anmelder en strafbar handling, der ikke er begået, samt den, der indgiver falske klagemål. Strafferammen er bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Bestemmelsen er den relevante, når anmeldelsen ikke peger på en bestemt uskyldig – eller når forsættet til, at en uskyldig sigtes, ikke kan føres. I praksis optræder den næsten altid sammen med bedrageri eller forsøg herpå efter straffeloven § 279, fordi den fingerede anmeldelse typisk er et led i et forsikringskrav.

Fingerede indbrud og tyverier. S-1168-21 er den mest gennemarbejdede afgørelse. Tiltalte havde anmeldt indbrud i sin lejlighed og over for forsikringsselskabet opgjort et krav på 389.069 kr., hvoraf 245.238 kr. blev udbetalt. En skadesinspektør genfandt kort efter en betydelig del af de »stjålne« designgenstande i tiltaltes nye bolig. Retten i Randers frifandt, men Vestre Landsret omgjorde efter en ny kriminalteknisk erklæring:

> *»Ved sammenligning af fotos af de effekter, som tiltalte meldte stjålet med fotos af de beslaglagte effekter, er det ubetænkeligt at lægge til grund, at de beslaglagte effekter er identiske med de effekter, som tiltalte meldte stjålet.«*

> *»Efter det ovenfor anførte og efter bevisførelsen i øvrigt, er det bevist, at tiltalte i strid med sandheden til politiet har anmeldt, at der var begået indbrud i hendes lejlighed, og at hun ved anmeldelse af indbruddet til sit forsikringsselskab formåede forsikringsselskabet til at udbetale sig 245.238 kr.«*

Straffen blev fastsat til 6 måneders fængsel, betinget med prøvetid på 1 år og vilkår om 120 timers samfundstjeneste, og tiltalte blev dømt til at betale 245.238 kr. i erstatning. Samme mønster ses i AM2017.10.13Ø2, hvor byretten frifandt for den falske anmeldelse, men dømte for forsøg på bedrageri, og hvor Østre Landsret efter anke fandt tiltalte skyldig i **begge** forhold og forhøjede straffen – bl.a. med støtte i alarmsystemets log.

Iscenesatte røverier og tyverier. I SS-763/2023-HER blev to tiltalte dømt for et planlagt, iscenesat røveri af en butik, hvor den ene var ansat, kombineret med falsk anmeldelse, våben- og narkotikabesiddelse, vold og hvidvask, og de blev dømt til in solidum at betale 29.000 kr. i erstatning. I SS-1827/2008-ODE blev systematisk bedrageri mod en række vandrehjem kombineret med gentagne falske politianmeldelser, og forholdet førte tillige til udvisning.

Falske voldtægtsanmeldelser henføres undertiden under § 165. Valget mellem § 164 og § 165 beror på, om der er forsæt til, at en konkret uskyldig sigtes. I AM2023.11.07B blev en falsk voldtægtsanmeldelse pådømt efter § 165, og tiltalte – der tilstod uden forbehold – blev idømt betinget fængsel og pålagt at erstatte politiets udgifter til en personundersøgelse på sygehus.

Unge gerningsmænd. Rettens nr. 1463/2018 viser den formildende ende af skalaen. En 16-årig havde opdigtet en kidnapningshistorie, der udløste en omfattende politiefterforskning, inden hun indrømmede, at historien var fabrikeret af frygt for sin fars reaktion. Retten i Viborg behandlede sagen som tilståelsessag og idømte betinget fængsel med sociale vilkår, jf. straffeloven § 56, stk. 1 og § 57, sammenholdt med kommunens foranstaltninger efter serviceloven.

LOV	Straffeloven § 56, stk. 1 · Straffeloven § 165 · Straffeloven § 279	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsretsdom om forsikringssvig og falsk anmeldelse af indbrud efter fund af "stjålne" genstande	09.11.2022
	Landsretten · Falsk anmeldelse og forsøg på bedrageri over for forsikringsselskab ved fingeret indbrud i restaurant	13.10.2017
	Byretten · Dom for tyveri, falsk anmeldelse, våbenbesiddelse, narkotikabesiddelse, vold og hvidvask	13.11.2023
	Byretten · Falsk anmeldelse af voldtægt i Aarhus resulterer i betinget fængsel og erstatning	07.11.2023
	Byretten · Tilståelsessag om falsk anmeldelse af kidnapning resulterede i betinget fængselsstraf	16.10.2018
	Byretten · Dom for bedrageri og falsk anmeldelse med udvisning	09.04.2008

§ 11 §§ 161-163: erklæringer på tro og love og skriftlige urigtigheder

Uden for retsmødet gælder tre bestemmelser, der gradueres efter erklæringens form og højtidelighed.

§ 161 rammer den, der uden for § 158-tilfældene »for eller til en offentlig myndighed afgiver en falsk erklæring på tro og love eller på lignende højtidelig måde, hvor sådan form er påbudt eller tilstedt«. Strafferammen – bøde eller fængsel indtil 2 år – er markant strengere end for de øvrige erklæringsbestemmelser, netop fordi den højtidelige form indebærer, at myndigheden er henvist til at lægge erklæringen uprøvet til grund.

Det praktisk vigtigste anvendelsesområde er **indfødsretsansøgninger**. I S-630-18 tilsidesatte Østre Landsret Retten i Holbæks frifindelse og fandt tiltalte skyldig i falsk erklæring på tro og love i forbindelse med ansøgning om dansk indfødsret. Straffen bortfaldt dog, fordi tiltalte var omfattet af straffeloven § 16, stk. 1, og der blev i stedet idømt psykiatrisk behandling efter § 68 og § 68 a, stk. 1. Sagen viser, at forsætsvurderingen ved § 161 følger de almindelige regler om tilregnelighed.

Den strafferetlige og den udlændingeretlige reaktion løber ofte parallelt. I SS-2983/2024-SON havde ansøgeren i 2013 erklæret ikke at have begået kriminelle forhold, hvorefter det i 2019 kom frem, at hun i 2017 var dømt for grov vold mod sin datter begået også før ansøgningen; byretten fandt svigagtigt forhold og frakendte indfødsretten. Omvendt frifandt byretten i SS-2353/2023-HOL efter en proportionalitetsvurdering, selv om der forsætligt var fortiet en sigtelse – den forløbne tid og det fortiede forholds ringe grovhed vejede tungere.

§ 162 rammer den, der »ellers for eller til en offentlig myndighed afgiver urigtig erklæring om forhold, angående hvilke han er pligtig at afgive forklaring«. Bestemmelsen forudsætter altså en oplysningspligt og er den generelle opsamlingsregel for mundtlige urigtigheder over for forvaltningen.

§ 163 rammer den, der »i øvrigt til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige, skriftligt eller ved andet læsbart medie afgiver urigtig erklæring eller bevidner noget, som den pågældende ikke har viden om«. Bestemmelsen er subsidiær i forhold til §§ 161-162 og dækker det skriftlige felt. I SS-7035/2010-GLO blev tiltalte dømt efter § 163 for at have afgivet falske bortkomsterklæringer vedrørende tre pas, pådømt sammen med ulovlig våbenbesiddelse; dommen blev stadfæstet af Østre Landsret i SS-1246/2011-OLR, hvor landsretten tillige forkastede en indsigelse om retsformandens inhabilitet.

Endelig indeholder **§ 160** en uagtsomhedsbestemmelse: den, der gør sig skyldig i grov uagtsomhed ved afgivelse af urigtig forklaring i et tilfælde, der ellers ville være strafbart efter § 158 eller § 159, stk. 2, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder. Bestemmelsen er den eneste i kapitlet, der ikke kræver forsæt, og markerer dermed nedre grænse for det strafbare område: den, der blot husker forkert, straffes ikke, mens den, der forklarer sig groft uagtsomt om noget, vedkommende burde have sikret sig kendskab til, kan mødes med bøde.

LOV Straffeloven § 160 · Straffeloven § 161 · Straffeloven § 162 · Straffeloven § 163

PRAKSIS

Landsretten · Domfældelse for falsk erklæring på tro og love i indfødsretssag, men straf bortfalder grundet sindssygdom	03.10.2018
Landsretten · Stadfæstelse af dom for overtrædelse af straffelov og våbenlovgivning	01.09.2011
Byretten · Frakendelse af dansk indfødsret grundet svigagtig fortielse af grov vold mod barn	06.11.2024
Byretten · Frakendelse af dansk indfødsret: Fortielse af vold og trusler under naturalisation vurderet i strid med internationale forpligtelser	13.09.2024
Byretten · Dom for falsk forklaring og ulovlig våbenbesiddelse	08.04.2011

§ 12 Afledte virkninger: erstatning, udvisning og gentagelsesvirkning

Domfældelse – eller blot en konstateret usand forklaring – udløser en række retsfølger uden for straffeudmålingen.

Erstatning til statskassen for spildte efterforskningsskridt. I SS-2260/2008-OLR blev tiltalte pålagt at erstatte det offentlige udgifterne til de retsmedicinske undersøgelser. Østre Landsret afgrænsede pligten tidsmæssigt:

> *»Efter de juridiske dommeres bestemmelse findes tiltalte at have pligt til at erstatte det offentlige udgifterne til de retsmedicinske undersøgelser, som er foretaget, før påtalen imod Forurettede 2 og Forurettede 1 den 11. juli 2007 blev opgivet. Efter dette tidspunkt findes tiltalte på grund af anklagemyndighedens pligt til at begrænse statskassens tab ikke at have erstatningspligt.«*

Af et påstået krav på 43.636 kr. blev der således skønsmæssigt tilkendt 30.000 kr. Samme mekanisme ses i AM2023.11.07B, hvor tiltalte blev pålagt at erstatte politiets udgifter til en personundersøgelse på sygehus.

Egen skyld afskærer erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a. Den, der ved bevidst usande forklaringer selv har fremkaldt mistanken, bærer konsekvenserne. Højesteret nedsatte i Sag 338/2012 erstatningen for varetægtsfængsling under en drabsmistanke på grund af egen skyld ved urigtige forklaringer, og i S-0266–21 stadfæstede Vestre Landsret, at den takstmæssige erstatning for 86 dages varetægtsfængsling skulle nedsættes med to tredjedele, fordi moderen havde afgivet en bevidst usand forklaring til politiet om, hvordan hendes fire måneder gamle barn var kommet til skade. Retsvirkningen indtræder efter retsplejeloven § 1018 a, stk. 3 og forudsætter ikke domfældelse efter kapitel 17.

Udvisning – også af EU-borgere. V.L. S-1484-20 er den principielle afgørelse. Vestre Landsret fandt, at falsk forklaring for retten efter sin karakter opfylder det skærpede EU-retlige kriterium:

> *»De tiltalte er dømt for falsk forklaring for retten, og landsretten tiltræder efter forholdets karakter og grovhed, at de tiltaltes adfærd, uanset den tid der er gået, siden forholdene blev begået, udgør en reel, umiddelbar og tilstrækkelig alvorlig trussel, der berører en grundlæggende samfundsinteresse, jf. opholdsdirektivets artikel 27, stk. 2.«*

Efter en proportionalitetsafvejning, hvor de tiltaltes begrænsede tilknytning til Danmark (ingen danskkundskaber, ingen dansk familie eller venner) blev holdt op mod deres tilknytning til Rumænien, blev udvisning med 4 års indrejseforbud tiltrådt, jf. udlændingeloven § 26 b og artikel 27, stk. 2 i opholdsdirektivet. Udvisning knyttes også til § 165-sagerne, jf. SS-1827/2008-ODE.

Gentagelsesvirkning og sammenstød med færdselslovgivningen. SS-2418/2009-VLR viser samspillet mellem kapitel 17 og de færdselsretlige gentagelsesregler. Landsretten fastslog, at den indbyrdes gentagelsesvirkning mellem domme fra før lovændringen i 2005 skal bedømmes efter de nugældende regler, og at dette hverken strider mod straffeloven § 3 eller artikel 7 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, fordi tiltalte på gerningstidspunktet kunne forudse den strafforhøjende konsekvens. Resultatet blev et 4. gangstilfælde af spirituskørsel i frakendelsestiden, og den falske forklaring løftede den samlede straf fra 40 til 50 dages fængsel. I S-2287-22 blev falsk anklage tilsvarende pådømt sammen med særlig hensynsløs kørsel og gentagne kørsler uden førerret, og Østre Landsret skærpede den samlede fængselsstraf.

LOV	Retsplejeloven § 1018a, stk. 3 · Straffeloven § 164, stk. 1 · Straffeloven § 165	
PRAKSIS	**Højesteret** · Erstatning efter varetægtsfængsling: Nedsættelse pga. egen skyld ved urigtige forklaringer (Sag 338/2012)	19.03.2013
	Landsretten · Fængselsstraf for førerskifte under kørsel, falsk anklage og gentagne kørsler uden førerret	28.02.2023
	Landsretten · Erstatning for uberettiget varetægtsfængsling nedsat til en tredjedel på grund af egen skyld ved falsk forklaring om faldulykke	08.09.2022
	Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring og udvisning af rumænske EU-borgere	08.04.2021
	Landsretten · Dom for spirituskørsel og falsk forklaring - straffens udmåling og gentagelsesvirkning	14.01.2010
	Landsretten · Dom for falsk anklage om voldtægt; betinget fængselsstraf og erstatning til statskassen	07.04.2009
	Byretten · Falsk anmeldelse af voldtægt i Aarhus resulterer i betinget fængsel og erstatning	07.11.2023
	Byretten · Dom for bedrageri og falsk anmeldelse med udvisning	09.04.2008

§ 13 Sammenfatning: seks bærende linjer i praksis

1. Forum afgør bestemmelsen. Er forklaringen afgivet for retten, anvendes § 158 med en strafferamme på fængsel indtil 4 år. Er den afgivet til politiet eller en forvaltningsmyndighed, må forholdet henføres under § 161, § 162, § 163, § 164 eller § 165. Fejlvalg af hjemmel er ikke en formalitet – strafferammer og strafniveauer afviger markant.

2. Strafniveauet er højt og ubetinget. For fuldbyrdet falsk vidneforklaring er udgangspunktet 60 dages ubetinget fængsel, jf. SS-3221/2021-HER og V.L. S-1484-20. For falsk anklage om voldtægt er udgangspunktet 30 dages ubetinget fængsel efter 2016-skærpelsen, jf. AM2023.08.22Ø, og for falsk selvanklage 10 dages ubetinget fængsel, jf. SS-220/2008-HJR. Betinget dom kræver konkrete, tungtvejende grunde – og lang sagsbehandlingstid er efter AM2023.08.22Ø ikke i sig selv nok i voldtægtsanklagesagerne, mens det i SS-3118/2023-OLR var afgørende.

3. Forsætsbeviset er det reelle stridspunkt. Anklagemyndigheden skal godtgøre forsæt til alle led – både til udsagnets urigtighed og, ved § 164, stk. 1, til at en uskyldig derved sigtes. SS-7035/2020-NAE viser, at end ikke stærkt belastende omstændigheder som en forudgående »dareliste« rækker, når det ikke kan udelukkes, at anmelderen reelt følte sig krænket. Omvendt kan forsættet etableres ved, at gerningsmanden efter en udtrykkelig advarsel fastholder oplysningen og dermed »forholder sig accepterende« til sigtelsen af en uskyldig, jf. SS-2276/2020-VLR.

4. Fortielse kan være forklaring. Tibet-sagen – Københavns Byrets dom af 1. november 2023 og SS-3118/2023-OLR – fastslår, at forsætlig udeladelse af væsentlige oplysninger kan udgøre falsk forklaring, selv når det direkte sagte isoleret set kan forsvares. Samtidig viser dissenserne i sagen, at et oprigtigt erindringsforbehold kan blokere for domfældelse.

5. Professionsansvaret er skærpet. Advokaters og forsvareres medvirken til klientens falske forklaring vurderes strengere end almindelig medvirken og kan udløse frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed efter retsplejeloven § 138, jf. straffeloven § 79 – jf. SS-1565/2018-OLR og SS-707/2016-VLR. § 158's strafferamme åbner samtidig for tunge efterforskningsindgreb, jf. SS-450/2019-VLR.

6. Følgevirkningerne er ofte tungere end straffen. Erstatning til statskassen for spildte efterforskningsudgifter, nedsættelse eller bortfald af erstatning for varetægtsfængsling på grund af egen skyld, udvisning med indrejseforbud og – efter § 164, stk. 5 – offentliggørelse af dommen på den forurettedes begæring udgør tilsammen en betydelig samlet retsfølge. Retsstillingen er aktuel: straffelovens kapitel 17 er konsolideret pr. 14. november 2025, og der er ingen vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer til §§ 158-165.

Om afgrænsningen til beslægtede spor henvises til vidnefritagelse om vidnepligt og fritagelsesgrunde, anke-af-straffedomme om genoptagelse af domme bygget på falske forklaringer, bedrageri om falske erklæringer i forsikrings- og lånesammenhæng, tavshedspligt om embedsmænds oplysningspligt og dommerinhabilitet om rettens sammensætning.

LOV Retsplejeloven § 138 · Straffeloven § 158, stk. 1 · Straffeloven § 164, stk. 1, 5 · Straffeloven § 165

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets dom i sag om overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 3	24.10.2008
Landsretten · Østre Landsret stadfæster betinget fængsel til to politiledere for falsk forklaring i Tibet-sagen	29.10.2025
Landsretten · Dom for falsk anmeldelse af voldtægt - ubetinget fængselsstraf	22.08.2023
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring og udvisning af rumænske EU-borgere	08.04.2021

Landsretten · Dom for falsk forklaring om førerens identitet 26.11.2020

Landsretten · Landsretten tillader anvendelse af telefonsamtaler som bevis i sag om falsk forklaring for retten 03.05.2019

Landsretten · Advokat dømt for medvirken til falsk forklaring - 4 måneders betinget fængsel og frakendelse af advokatret 21.11.2018

Landsretten · Advokat dømt for falsk forklaring i retssag 17.08.2016

Byretten · Frifindelse for falsk anmeldelse af voldtægt - retten kunne ikke udelukke reelt overgreb 11.09.2024

Byretten · Dom for falsk forklaring i Tibet-sagen: To politifolk dømt for vildledende oplysninger 01.11.2023

Byretten · Dom for falsk forklaring i Retten i Herning vedrørende ansættelsesforhold 14.12.2021

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Retsplejeloven § 138		Retsplejeloven § 171	stk. 1-3
Straffeloven § 158	stk. 1-3	Straffeloven § 159	stk. 1, 2
Straffeloven § 161		Straffeloven § 163	
Straffeloven § 164	stk. 1-5	Straffeloven § 165	

MATERIALE Citerede afgørelser

65 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 4

15.05.2025	Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag	10085-11818
07.10.2015	Højesteret ændrer landsrettens kendelse: Advokat fritages for at afgive vidneforklaring i dødsboskiftesag	672-767
19.03.2013	Erstatning efter varetægtsfængsling: Nedsættelse pga. egen skyld ved urigtige forklaringer (Sag 338/2012)	338-2012
24.10.2008	Højesterets dom i sag om overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 3	3298-3927

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 21

29.10.2025	Østre Landsret stadfæster betinget fængsel til to politiledere for falsk forklaring i Tibet-sagen	10805-13873
10.06.2025	Falsk anmeldelse af voldtægt: Straffastsættelse ved selvangivelse og tilståelsessag	S-0301-25
22.08.2023	Dom for falsk anmeldelse af voldtægt - ubetinget fængselsstraf	AM2023.08.220
28.02.2023	Fængselsstraf for førerskifte under kørsel, falsk anklage og gentagne kørsler uden førerret	S-2287-22
09.11.2022	Landsretsdom om forsikringssvig og falsk anmeldelse af indbrud efter fund af "stjålne" genstande	S-1168-21
08.09.2022	Erstatning for uberettiget varetægtsfængsling nedsat til en tredjedel på grund af egen skyld ved falsk forklaring om faldulykke	S-0266-21

08.04.2021	Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring og udvisning af rumænske EU-borgere	V.L. S-1484-20
26.11.2020	Dom for falsk forklaring om førerens identitet	93-107
03.05.2019	Landsretten tillader anvendelse af telefonsamtaler som bevis i sag om falsk forklaring for retten	518-600
21.11.2018	Advokat dømt for medvirken til falsk forklaring - 4 måneders betinget fængsel og frakendelse af advokatret	978-1179
03.10.2018	Domfældelse for falsk erklæring på tro og love i indfødsretssag, men straf bortfalder grundet sindssygdom	S-630-18
13.10.2017	Falsk anmeldelse og forsøg på bedrageri over for forsikringsselskab ved fingeret indbrud i restaurant	AM2017.10.13Ø2
17.08.2016	Advokat dømt for falsk forklaring i retssag	994-1198
24.05.2016	Ubetinget fængselsstraf for falsk forklaring ved retten	658-751
16.11.2011	Kære vedrørende vidneforklaring i straffesag	3137-3728
01.09.2011	Stadfæstelse af dom for overtrædelse af straffelov og våbenlovgivning	2649-3156
14.01.2010	Dom for spirituskørsel og falsk forklaring - straffens udmåling og gentagelsesvirkning	2593-3089
07.04.2009	Dom for falsk anklage om voldtægt; betinget fængselsstraf og erstatning til statskassen	7128-8563
11.06.2008	Stadfæstelse af pålæg om vidneforklaring for advokat i sag om ægtepagts gyldighed	7136-8574
18.02.2008	Dom i sag om falsk forklaring og overtrædelse af færdselsloven	3296-3925
07.02.2000	Landsretten stadfæster dom for falsk forklaring med ændring af straffens karakter	6258-7497

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 18

05.09.2025	Betinget fængsel for falsk anmeldelse, forsikringsbedrageri og overladelse af bil til person uden kørekort	10070-11796
06.11.2024	Frakendelse af dansk indfødsret grundet svigagtig fortielse af grov vold mod barn	9984-11683
13.09.2024	Frakendelse af dansk indfødsret: Fortielse af vold og trusler under naturalisation vurderet i strid med internationale forpligtelser	10234-12015
11.09.2024	Frifindelse for falsk anmeldelse af voldtægt - retten kunne ikke udelukke reelt overgreb	9668-11282
13.11.2023	Dom for tyveri, falsk anmeldelse, våbenbesiddelse, narkotikabesiddelse, vold og hvidvask	4589-5512
07.11.2023	Falsk anmeldelse af voldtægt i Aarhus resulterer i betinget fængsel og erstatning	AM2023.11.07B
01.11.2023	Dom for falsk forklaring i Tibet-sagen: To politifolk dømt for vildledende oplysninger	4915-5926
11.01.2022	Sag om falsk vidneforklaring ved Retten i Herning	1885-2249
14.12.2021	Dom for falsk forklaring i Retten i Herning vedrørende ansættelsesforhold	1885-2247

28.10.2020	Dom for falsk anklage og besiddelse af euforiserende stoffer	86-98
16.10.2018	Tilståelsessag om falsk anmeldelse af kidnapning resulterede i betinget fængselsstraf	Rettens nr. 1463/2018
15.02.2016	Forsøg på påvirkning af vidneforklaring ved krænkelse af retssikkerheden	659-752
02.07.2015	T dømt for forulempelse af vidne (SL § 123) og falsk anklage (SL § 164) via anonym anmeldelse	3-2999/2015
15.02.2015	Forsøg på falsk vidneforklaring ved bykro i Haslev	659-753
08.04.2011	Dom for falsk forklaring og ulovlig våbenbesiddelse	2614-3114
05.11.2010	Dom for falsk vidneforklaring i forbindelse med terrorsag i Østre Landsret	3649-4371
09.04.2008	Dom for bedrageri og falsk anmeldelse med udvisning	5401-6478
27.11.2000	Dom for falsk forklaring i retten	6257-7496

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS 21

16.07.1999	Klage over tildeling af kontrakt om affaldsindsamling trods manglende prissætning og sammenblanding af kriterier	98
09.06.1999	Klage over manglende EU-udbud ved indkøb af affaldsbeholdere afvist	98
28.05.1999	Klage over ulovlig direkte tildeling af rengøringskontrakt og manglende sammenlægning af ydelser	98
18.03.1999	Afvisning af klage over udbud af forbrændingsanlæg grundet manglende bevis for forskelsbehandling	98
09.03.1999	Afgørelse om annullering af DSB's udbud af håndterminaler efter modtagelse af uanmodet tilbud	98
08.03.1999	Klage over afvisning af tilbud og mangelfuld begrundelse i udbudssag om ingeniørydelser	98
01.03.1999	Afvisning af tilbud på grund af referenceprodukt var i strid med udbudsreglerne	98
21.01.1999	Kommune handlede delvist i strid med udbudsregler ved tildeling af rengøringskontrakter	98
04.12.1998	Klage over manglende henvisning til europæisk standard i udbud af affaldsbeholdere	98
03.12.1998	Klage over udbud af Minimetroen: Ulovlig solidarisk hæftelse i separate kontrakter	98
27.11.1998	Klage over udbud af handicapkørsel: Identifikation af tilbudsgiver og kontrol af oplysninger	98
23.11.1998	Klage over prissætning af forbehold og forhandling med tilbudsgiver i offentligt udbud	98
10.11.1998	Udbud af handicapkørsel: Valg af direktiv og lovligheden af efterfølgende forhandlinger	98
28.09.1998	Manglende oplysning om dispensation fra krav til affaldsbeholdere i udbud	98

21.09.1998	Klage over manglende EU-udbud af affaldsbeholdere: Spørgsmål om renovationsselskabs udbudspligt	98
18.09.1998	Klage over Frederiksberg Kommunes anvendelse af kontroltilbud og spørgefrister i udbudssag	98
31.08.1998	Klage over tildeling af kontrakt for affaldsbeholdere i Ringsted Kommune afvist	98
03.07.1998	Afvisning af klage over udbud af buskørsel opdelt i pakker og accept af tilbud med oplysning om forsinket levering af busser	98
02.07.1998	Ulovlig ændring af ansvarsvilkår i delaftaler og indgåelse af for mange rammeaftaler	98
01.07.1998	Udelukkelse fra prækvalifikation på grund af påstået inhabilitet var i strid med Tjenesteydelsesdirektivet	98
08.06.1998	Kommunes fornyelse af rengøringskontrakt uden EU-udbud var ulovlig	98

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

13.12.2024	Uenighed om synlighed af skiltning ved fejlindstillet p-skive på privat parkeringsområde	park-4371

08 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over hovedforhandlingen i straffesager (1. instans)

Tiltaltes tilstedeværelse, udeblivelsesdomme, anklageprincippet og forhandlingens struktur efter retsplejelovens kapitel 77-78

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 43 afgørelser · 2006-2026 Læs online

INTRODUKTION

Hovedforhandlingen i 1. instans er reguleret af retsplejelovens kapitel 77 om tiltalen og forberedelsen og kapitel 78 om selve forhandlingen. Praksis kredser om tre hovedspor: hvornår sagen kan gennemføres uden tiltalte (§§ 853 og 855 samt bødesagsreglerne i §§ 896 a og 897), hvor langt retten kan gå i forhold til anklageskriftet (§§ 834, 836 og 883), og hvilke krav koncentrations-, umiddelbarheds- og kontradiktionsprincipperne stiller til forhandlingens afvikling (§§ 858, 876 og 880). Med lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev adgangen til udeblivelsesdom udvidet markant – strafgrænsen hævet til 1 års ubetinget fængsel og en ny adgang til at fremme sagen, når en tiltalt, der mødte ved sagens begyndelse, udebliver på en senere retsdag – mens domstolene fastholder, at fremme altid forudsætter et konkret skøn over, om tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Udgangspunktet er, at tiltalte personligt skal være til stede under hele hovedforhandlingen, indtil sagen er optaget til dom, jf. retsplejelovens § 853, 1. pkt.

02 Efter § 853, 2. pkt., kan retsformanden efter anmodning fra tiltalte tillade fravær under hele eller en del af hovedforhandlingen, hvis det findes ubetænkeligt – og sagen skal da ikke udsættes efter § 855, stk. 1.

03 Strafgrænsen for udeblivelsesdom uden tiltaltes samtykke blev ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 hævet fra 6 måneders til 1 års ubetinget fængsel, jf. § 855, stk. 3, nr. 3.

04 Den nye § 855, stk. 3, nr. 2, litra b, tillader fremme til dom, når en tiltalt, der mødte ved sagens begyndelse, udebliver på en senere retsdag – og her gælder ingen sanktionsbegrænsning.

05 Fremme til dom i fravær forudsætter altid, at retten konkret ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig; at en forklaring kunne have betydning for skyld eller strafudmåling er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at udsætte sagen.

06 At der skal afhøres en medtiltalt hindrer ikke i sig selv, at sagen fremmes til dom i en anden tiltalts fravær.

07 Har tiltalte dokumenteret lovligt forfald, er udgangspunktet udsættelse; fremme kræver 'ganske særlige omstændigheder', hvor der bl.a. lægges vægt på, om tiltalte er ude af stand til at forstå og følge forhandlingen, og om der er udsigt til bedring inden for rimelig tid.

08 Behandling som tilståelsessag efter § 897 i bødesager kræver et konkret skøn over det realistiske strafpotentiale – den blot teoretiske mulighed for frihedsstraf er ikke tilstrækkelig til at nægte fremme.

09 Udeblivelsesdom efter § 855, stk. 3, nr. 2, litra b, og nr. 3 forudsætter lovlig indkaldelse, hvoraf det udtrykkeligt fremgår, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan føre til domfældelse, jf. § 855, stk. 4.

10 Uden korrekt forkyndelse af indkaldelse og anklageskrift kan sagen ikke behandles som en udeblivelsessag.

11 Retten kan ikke domfælde for forhold, der ikke omfattes af tiltalen, jf. § 883, stk. 3, men kan henføre forholdet under en anden strafbestemmelse og fravige biomstændigheder, hvis tiltalte med sikkerhed har haft fyldestgørende adgang til forsvar.

12 Et anklageskrift, der ikke beskriver, hvordan den enkelte tiltalte konkret har deltaget i forholdet, er så mangelfuldt, at dommen ophæves og sagen afvises fra domstolene.

13 Berigtigelse af anklageskriftet efter hovedforhandlingens indledning kræver kontradiktion – parterne skal have lejlighed til at udtale sig, inden retten træffer afgørelse.

14 Hovedforhandlingen skal fortsætte så vidt muligt uafbrudt, indtil retten har truffet endelig afgørelse, jf. § 858, stk. 1, jf. § 882; udskillelse af enkelte spørgsmål uden hjemmel er en væsentlig rettergangsfejl.

15 Ved bevisbedømmelsen tages alene hensyn til de beviser, der er ført under hovedforhandlingen, jf. § 880, og rettens bedømmelse af bevisernes vægt er ikke bundet af lovregler.

16 Tiltalte har altid det sidste ord, inden retten afsiger dom eller kendelse under hovedforhandlingen, jf. § 876.

17 Anklageren og den beskikkede forsvarer skal være til stede under hele hovedforhandlingen; udebliver forsvareren, skal sagen som udgangspunkt udsættes, jf. § 852, stk. 3.

18 Rettergangsfejl medfører kun ophævelse af en anket dom, hvis det må antages, at overholdelse af reglen kunne have ført til et andet udfald, jf. § 925, stk. 1.

§ 1 Retsgrundlaget: kapitel 77-78 og hovedforhandlingens bærende principper

Straffesagens 1. instans hviler på to sammenhængende kapitler i retsplejeloven. Kapitel 77 regulerer tiltalen og forberedelsen – herunder kravene til anklageskriftet i retsplejelovens § 834, adgangen til at berigtige og udvide

tiltalen i § 836 og rettens adgang til at afvise sagen inden hovedforhandlingen efter § 846. Kapitel 78 regulerer selve forhandlingen fra tiltaltes mødepligt i § 853 til dommens afsigelse.

Fire principper går igen i praksis:

- **Anklageprincippet.** Retten kan ikke domfælde for noget forhold, der ikke omfattes af tiltalen, jf. § 883, stk. 3.
- **Koncentrations- og enhedsprincippet.** Når hovedforhandlingen er begyndt, fortsættes den så vidt muligt uafbrudt, indtil retten har truffet endelig afgørelse, jf. § 858, stk. 1, og hovedforhandlingen afsluttes ved rettens dom, jf. § 882.
- **Bevisumiddelbarhed og fri bevisbedømmelse.** § 880 fastslår, at der ved afgørelsen af, om noget er bevist, *alene* tages hensyn til de beviser, som er ført under hovedforhandlingen, og at rettens bedømmelse af bevisernes vægt ikke er bundet af lovregler.
- **Kontradiktion.** Inden retten afsiger dom eller kendelse under hovedforhandlingen, skal parterne have lejlighed til at udtale sig, og § 876 slutter kategorisk: *"Tiltalte har altid det sidste ord."*

Retten kan på ethvert tidspunkt inden hovedforhandlingen afvise sagen helt eller delvis ved kendelse, hvis et forhold på grund af fejl må afvises under hovedforhandlingen, ikke er undergivet offentlig påtale, ikke er strafbart eller er forældet, jf. § 846, stk. 1. Anklagemyndigheden skal først have lejlighed til at udtale sig og – ved afhjælpelige mangler – til at afhjælpe manglen, jf. § 846, stk. 2. Finder retten, at sagen ikke skal behandles under medvirken af lægdommere, afsiges kendelse herom efter § 846, stk. 3 – et spørgsmål, Højesteret behandlede i **Sag 90/2023**, hvor en færdselssag med påstand om udvisning efter dissens blev fastslået at skulle behandles uden domsmænd. At afvisningsspørgsmålet ikke er afskåret ved en nægtelse efter § 846, følger udtrykkeligt af § 862, stk. 4, hvorefter spørgsmålet kan rejses på ny under hovedforhandlingen.

Berammelsen er selvstændigt reguleret i § 843 a, hvorefter hovedforhandlingen skal berammes hurtigst muligt og så vidt muligt inden for 2 uger fra indleveringen af anklageskriftet. **Bemærk:** ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 – gennemførelsen af dele af aftalen om strafreform og kriminalforsorgens økonomi 2026-2030 – er § 843 a, stk. 1 og 2, skærpet med virkning fra den 15. februar 2026, således at hovedforhandlingen for varetægtsfængslede skal *begynde og gennemføres* hurtigst muligt, og således at pligten til at tilrettelægge virket herefter også udtrykkeligt påhviler anklagemyndighed og forsvarer i varetægtssager. Ændringen er endnu ikke konsolideret ind i den seneste lovbekendtgørelse.

LOV Retsplejeloven § 834 · Retsplejeloven § 843a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 846, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 858, stk. 1 · Retsplejeloven § 862, stk. 4 · Retsplejeloven § 876 · Retsplejeloven § 880 · Retsplejeloven § 882 · Retsplejeloven § 883, stk. 3

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sager om spirituskørsel med påstand om udvisning 18.12.2023

§ 2 Hovedforhandlingens forløb – fra oplæsning af anklageskriftet til det sidste ord

Retsplejeloven fastlægger en fast rækkefølge, som praksis holder domstolene fast på.

Trin	Bestemmelse	Indhold

Indledning	§ 860	Retsformanden oplyser, hvilken sag der behandles, og retten sikrer sig tiltaltes identitet
Oplæsning og vejledning	§ 861, stk. 1	Anklageren oplæser anklageskriftet; formanden gør tiltalte bekendt med, at tiltalte ikke har pligt til at udtale sig
Stillingtagen til tiltalen	§ 861, stk. 2	Formanden spørger, om tiltalte erkender eller nægter
Forelæggelse	§ 861, stk. 3	Retten *kan* pålægge anklageren at forelægge sagen
Formalitetsindsigelser	§ 862	Hovedforhandlingen kan begrænses til spørgsmål om behandlingsfejl, påtale, strafbarhed og forældelse
Bevisførelsens indledning	§ 863, stk. 1	Formanden spørger, om tiltalte vil afgive forklaring, og bestemmer tidspunktet
Vidner og skønsmænd	§ 866	Anklagemyndighedens vidner afhøres først af anklageren, forsvarets af forsvareren; formanden kan bestemme anden rækkefølge
Dokumentation	§ 871	Udtømmende regulering af, hvilke dokumenter der må benyttes som bevismidler
Procedure	§ 877	Først anklageren, derefter forsvareren og tiltalte; herefter optages sagen til dom
Sidste ord	§ 876	Tiltalte har altid det sidste ord

At oplæsningen af anklageskriftet markerer hovedforhandlingens indledning, blev lagt til grund i **Sag 31/2020**, hvor Københavns Byret fastslog, at hovedforhandlingen var indledt ved oplæsningen den 26. juni 2019, hvorefter anklagemyndighedens ændring af gerningstid og -sted måtte bedømmes efter reglerne om berigtigelse *under* hovedforhandlingen. Tidspunktet er også afgørende for, om et retsmøde er et forberedende møde eller et led i selve forhandlingen – se fx **SS-1834/2025-OLR**, hvor et forberedende retsmøde alene fastlagde sagens praktiske afvikling og berammelsen, uden at anklageskriftet blev oplæst.

Bevisførelsen kan afkortes eller struktureres. Efter § 863, stk. 3 afgør retten ved fuldstændig tilståelse, om og i hvilket omfang yderligere bevisførelse skal finde sted, og efter § 864 kan retten afslutte bevisførelsen før alle beviser er fremført, genoptage en sluttet bevisførelse eller lade forhandlingen og skyldsafgørelsen foregå særskilt for hver enkelt lovovertrædelse. § 879 giver retten adgang til at behandle og afgøre skyldsspørgsmålet først. Uenighed om bevisførelsen afgøres efter anmodning ved kendelse, jf. § 875, og proceduren kan med rettens tilladelse helt eller delvis indleveres skriftligt mod en mundtlig sammenfatning, jf. § 878, stk. 1.

Anklageren og den beskikkede forsvarer skal være til stede under hele hovedforhandlingen, indtil sagen er optaget til dom, jf. § 852, stk. 1. Udebliver forsvareren, udsættes sagen, medmindre en ny forsvarer straks kan beskikkes, jf. § 852, stk. 3. Konsekvensen af at se bort fra dette illustreres af **SS-2712/2016-OLR**, hvor byretten gennemførte hovedforhandlingen, efter at den beskikkede forsvarer var udeblevet på grund af en kalenderforglemmelse, og tiltalte selv bad om at fremme sagen. Landsretten ophævede dommen:

> *Henset til de grundlæggende retsplejemæssige hensyn, der ligger bag bestemmelsen om den besikkede forsvarers tilstedeværelse under hovedforhandlingenen, jf. retsplejelovens § 852, stk. 1, og henset til det oplyste om sagens*

> *bevisligheder og forløbet af hovedforhandlingenen for byretten finder landsretten herefter i overensstemmelse med tiltaltes påstand, at dommen bør ophæves og sagen hjemvises.*

LOV Retsplejeloven § 852, stk. 1, 3 · Retsplejeloven § 860 · Retsplejeloven § 861, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 862 · Retsplejeloven § 863, stk. 1, 3 · Retsplejeloven § 864 · Retsplejeloven § 866 · Retsplejeloven § 871 · Retsplejeloven § 875 · Retsplejeloven § 876 · Retsplejeloven § 877 · Retsplejeloven § 878, stk. 1 · Retsplejeloven § 879

PRAKSIS
- **Højesteret** · Hjemvisning af kæremål til Landsretten grundet krænkelse af kontradiktionsprincippet ved ændring af anklageskrift — 05.10.2020
- **Landsretten** · Østre Landsret berammer omfattende nævningesag med ni tiltalte – dom oplæses ikke ved hovedforhandlingens begyndelse — 07.10.2025
- **Landsretten** · Dom Ophævet og Hjemvist: Sagsbehandling Uden Beskikket Forsvarer — 09.06.2017

§ 3 Tiltaltes tilstedeværelsespligt og retsformandens tilladelse efter § 853, 2. pkt.

Retsplejelovens § 853 opstiller hovedreglen: *"Medmindre andet er bestemt i loven, skal tiltalte personligt være til stede i retten under hele hovedforhandlingen, indtil sagen er optaget til dom."* Bestemmelsens 2. pkt. giver retsformanden adgang til efter anmodning fra tiltalte at tillade, at tiltalte ikke er til stede under hovedforhandlingen eller en del af denne, hvis det findes ubetænkeligt.

Denne adgang blev udvidet ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 (flerårsaftalen for domstolene 2024-27). Samtidig blev § 855, stk. 1 ændret, så sagen ikke skal udsættes, når fraværet er dækket af en tilladelse. Forarbejderne til ændringen er utvetydige:

> *Med forslaget præciseres, at en hovedforhandling ikke skal udsættes, når tiltaltes manglende tilstedeværelse er i overensstemmelse med en tilladelse fra retsformanden efter § 853, 2. pkt. [...] Dette gælder også, når retsformandens tilladelse efter § 853, 2. pkt., først gives, efter at tiltalte er udeblevet.*

Som konsekvens blev den tidligere samtykkeordning i § 855, stk. 3, nr. 3, ophævet som overflødig – forarbejderne fremhæver, at § 853, 2. pkt., og § 855, stk. 1, i modsætning til den ophævede bestemmelse *"hverken kræver en begæring fra anklagemyndigheden eller er begrænset til bestemte sanktioner"*.

Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.3 uddyber anvendelsesområdet: tilladelse kan gives både før og under hovedforhandlingen, også ved ulovlig udeblivelse eller lovligt forfald, der gælder ingen formkrav til anmodningen, og tilladelse vil bl.a. kunne gives, hvis tiltalte på grund af psykisk lidelse ikke ønsker at deltage – dog forudsat, at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte anmodningen med forsvareren og har en rimelig forståelse af, hvad den indebærer. Tilladelse kan derimod ikke gives, hvis retsformanden finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig af hensyn til sagens behandling.

At fravær med rettens accept ikke afskærer ankeadgangen, blev fastslået i **SS-3413/2012-OLR**. Efter en gennemgang af lovhistorikken tilbage til 1916 og forarbejderne til lov nr. 385 af 20. maj 1992 udtalte Østre Landsret:

> *Efter forarbejderne til bestemmelsen kan det ikke antages, at det med den i 1992 foretagne ændring af ordlyden af retsplejelovens § 962, stk. 2, (nu § 902, stk. 2) er tilsigtet at udvide den dagældende ankebegrænsning vedrørende*

> *politisager, hvor tiltalte ikke var mødt, til at omfatte alle sager, hvor tiltalte ikke var mødt, herunder tilfælde, hvor tiltalte har samtykket i, at sagen behandles uden hans tilstedeværelse.*

Tilstedeværelsespligten skal holdes adskilt fra *retten* til at overvære retsmøder i andre sager. I **Sag 43/2022** – også refereret som **SS-43/2022-HJR** – fastslog Højesteret, at en varetægtsfængslet sigtets tilstedeværelsesret efter § 748, stk. 1 som udgangspunkt indebærer *fysisk* ophold i retslokalet under hovedforhandlingen mod medtiltalte, og at henvisning til et lytterum var en så væsentlig indskrænkning, at den krævede udtrykkelig lovhjemmel.

LOV Retsplejeloven § 748, stk. 1 · Retsplejeloven § 853 · Retsplejeloven § 855, stk. 1 · Retsplejeloven § 902, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret fastslår sigtedes ret til fysisk tilstedeværelse i retslokalet under medsigtedes hovedforhandling 08.03.2023

Landsretten · Tiltaltes ankeret bevaret trods fravær ved hovedforhandling efter samtykke 14.12.2012

§ 4 Udeblivelsesdom efter § 855, stk. 3 – de fire situationer og strafgrænserne

Udebliver tiltalte ved begyndelsen eller i løbet af hovedforhandlingen og ikke straks kan bringes til stede, udsættes sagen som udgangspunkt, jf. § 855, stk. 1. § 855, stk. 3 opregner fire situationer, hvor hovedforhandlingen – på anklagemyndighedens begæring og hvis retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig – **skal** fremmes til dom i tiltaltes fravær:

1. **Nr. 1** – tiltalte er undveget, efter at anklageskriftet er forkyndt.
2. **Nr. 2, litra a** – tiltalte er mødt ved sagens begyndelse, men har forladt retten uden retsformandens tilladelse.
3. **Nr. 2, litra b** – tiltalte er mødt ved sagens begyndelse, men udebliver senere under hovedforhandlingen (indført ved lov nr. 661 af 11. juni 2024).
4. **Nr. 3** – tiltalte idømmes ikke højere straf end ubetinget fængsel i 1 år eller andre retsfølger end konfiskation, udvisning, frakendelse efter færdselsloven eller lov om sikkerhed til søs, erstatning, eller at en foranstaltning efter straffelovens § 68 skal have sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning.
5. **Nr. 4** – retten skønner, at behandlingen af sagen utvivlsomt vil føre til frifindelse.

Strafgrænsen i nr. 3 er hævet ad flere omgange: fra 3 til 6 måneder i 2017 og fra 6 måneder til 1 år ved lov nr. 661 af 11. juni 2024. Om sidstnævnte hedder det i forarbejderne:

> *Forslaget indebærer, at en tiltalt, der udebliver uden dokumenteret lovligt forfald, fremover på anklagemyndighedens begæring, hvis retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig, kan idømmes en straf på op til fængsel i 1 år mod 6 måneder efter gældende ret.*

For den nye litra b er der derimod **ingen sanktionsbegrænsning**. Forarbejderne siger udtrykkeligt: *"Der vil ikke gælde nogen begrænsninger i, hvilken sanktion der kan idømmes i tiltaltes fravær i medfør af det foreslåede § 855, stk. 3, nr. 2, litra b."* Tilsvarende gælder for litra a. Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.1 gentager dette og pålægger anklagemyndigheden aktivt at være opmærksom på, om betingelserne er opfyldt.

§ 855, stk. 4 opstiller de formelle betingelser for nr. 2, litra b, og nr. 3: tiltalte skal være udeblevet uden *dokumenteret* lovligt forfald, have været lovligt indkaldt, og det skal fremgå af indkaldelsen, at udeblivelse uden

dokumenteret lovligt forfald kan medføre domfældelse. Forarbejderne præciserer, at dokumentation for lovligt forfald skal foreligge ved retsmødets begyndelse, men at retten ikke er forpligtet til at gennemføre sagen til dom, hvis dokumentationen fremkommer, før sagen optages til dom.

Har tiltalte kun deltaget i en del af forløbet, er der en særlig bevismæssig kompensation: § 871, stk. 2, nr. 6 tillader, at tilførsler til politiets rapporter om tiltaltes forklaringer om sigtelsen benyttes som bevismidler, *når forsvareren begærer det*, i sager fremmet efter § 855, stk. 3, nr. 2, litra b, eller nr. 3.

Et typisk praktisk forløb ses i **SS-3357/2019-ARH**, hvor Retten i Aarhus fremmede en færdselssag, efter at forsvareren havde oplyst, at tiltalte var anholdt i en anden sag. Efter at det viste sig, at tiltalte var løsladt samme formiddag, bemærkede dommeren:

> *Indkaldelsen er forkyndt for tiltalte, og det på det foreliggende grundlag kan ikke antages, at tiltalte har lovligt forfald.*

Sagen blev herefter gennemført med oplæsning af anklageskriftet, vidneførsel, dokumentation og procedure – altså en fuld hovedforhandling uden tiltalte.

Bemærk endelig, at § 855 i ankeinstansen efter § 917, stk. 1 alene finder anvendelse på **anklagemyndighedens bevisanke**. Det fremgår udtrykkeligt af forarbejderne til 2024-loven og blev bekræftet i **SS-1358/2017-OLR**, hvor Østre Landsret afviste at fremme en bevisanke i de tiltaltes fravær med henvisning til, at spørgsmålet skulle afgøres efter §§ 920 og 921, og at det var *"retssikkerhedsmæssigt betænkeligt"* at fremme sagen.

LOV Retsplejeloven § 855, stk. 1-4 · Retsplejeloven § 871, stk. 2 · Retsplejeloven § 917, stk. 1 · Straffeloven § 68

PRAKSIS
Landsretten · Landsrettens kendelse om udsættelse og anholdelse i straffesag — 21.12.2017
Byretten · Sag om overtrædelse af færdselsloven med påstand om frakendelse af førerretten — 27.04.2020

§ 5 Det konkrete skøn: hvornår er tiltaltes tilstedeværelse "nødvendig"?

Uanset hvilken af situationerne i § 855, stk. 3 der påberåbes, er det en selvstændig betingelse, at retten *ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig*. Dette er ikke en formalitet, men heller ikke en åben adgang til at udsætte sagen.

Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.2 sammenfatter praksis og forarbejderne:

> *Der skal være konkrete grunde i den enkelte sag for, at tiltaltes tilstedeværelse vurderes at være nødvendig. Det forhold, at en forklaring fra tiltalte kan være af betydning ved vurderingen af skyldspørgsmålet og strafudmålingen, kan ikke i sig selv medføre, at sagen udsættes.*

Meddelelsen fremhæver samtidig, at når sagen fremmes uden tiltalte, gennemføres hovedforhandlingen med sædvanlig bevisførelse, herunder afhøring af vidner, og at sagen derfor *"som udgangspunkt [må] anses for at være tilstrækkeligt oplyst, idet dette svarer til, at tiltalte var mødt op i retten og havde undladt at afgive forklaring"*. Tilstedeværelsen vil derfor kun undtagelsesvis være nødvendig. En særlig opmærksomhed kræves dog i udvisningssager, hvor sagen skal være tilstrækkeligt oplyst om varigheden af lovligt ophold og personlige forhold.

Den vigtigste nyere afgørelse om rækkevidden af skønnet er Vestre Landsrets kendelse i **S-2070–25** fra februar 2026. To personer var tiltalt for økonomisk kriminalitet; den ene mødte de to første retsdage og udeblev derefter uden lovligt forfald. Anklagemyndigheden begærede sagen fremmet efter § 855, stk. 3, nr. 2, litra b, men

forsvareren gjorde med henvisning til Østre Landsrets kendelse af 15. februar 2024 (**U.2024.2232Ø**) gældende, at en sag ikke kan fremmes, når der skal ske afhøring af en medtiltalt. Byretten fulgte dette og udskilte i stedet sagen efter § 706.

Vestre Landsret omgjorde kendelsen. Med støtte i forarbejderne til § 855, stk. 2 og 3, bestemmelsernes formål om at undgå urimelige udsættelser og Højesterets praksis (**UfR 1999.572 H**) konkluderede landsretten, at det forhold, at der skal afhøres en medtiltalt, **ikke i sig selv** hindrer, at sagen fremmes til dom i en anden tiltalts fravær, når betingelserne i øvrigt er opfyldt. Landsretten fremhævede, at netop den omstændighed, at tiltalte udebliver senere i sagen, taler imod, at han har mulighed for at påvirke bevismaterialet.

Afgørelsen skal læses sammen med § 855, stk. 2, der giver retten adgang til at afhøre mødte vidner og skønsmænd i tiltaltes fravær, hvis det er foreneligt med hensynet til tiltalte, og udsættelse vil være til væsentlig ulempe eller medføre væsentlig udsættelse. Denne delvise fremme forudsætter dog **altid**, at tiltaltes forsvarer er mødt.

LOV	Retsplejeloven § 706 · Retsplejeloven § 855, stk. 2, 3	
PRAKSIS	**Landsretten** · Vestre Landsrets kendelse om fremme til dom i tiltaltes fravær trods afhøring af medtiltalt	25.02.2026

§ 6 Forsvarerbeskikkelse som betingelse for udeblivelsesdom – fra landsretspraksis til Højesterets ordlydsfortolkning

Et af de mest gennemprøvede spørgsmål er, om der altid skal beskikkes forsvarer, før en sag fremmes til udeblivelsesdom. Byretterne og landsretterne besvarede oprindeligt spørgsmålet bekræftende.

I **SS-2909/2013-KOL** nægtede Retten i Kolding at fremme en sag med påstand om bøde og ubetinget førerretsfrakendelse uden forsvarer:

> *Uanset ordlyden af retsplejelovens § 731, stk. 1, litra i, finder retten med henvisning til forarbejderne til L 1994 369, at det vil være en betingelse for at fremme sagen efter retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, at der forinden beskikkes en forsvarer for tiltalte.*

Vestre Landsret stadfæstede i **SS-1287/2013-VLR** med en udførlig gennemgang af forarbejderne til lov nr. 369 af 18. maj 1994 og lov nr. 256 af 8. maj 2002 og konkluderede:

> *Det må derfor efter forarbejderne anses for betænkeligt at anlægge en ren ordlydsfortolkning af bestemmelsen i retsplejelovens § 731, stk. 1, litra i, med den følge, at tiltalte fratages den retssikkerhedsmæssige garanti, som en obligatorisk forsvarerbeskikkelse indebærer.*

Samme linje fulgte Retten i Horsens i **SS-3374/2013-HRS**.

Højesteret ændrede retstilstanden i **SS-36/2014-HJR** (også registreret som **Sag 36/2014**, trykt som **U.2014.3679H**). Sagen angik spirituskørsel med påstand om bøde og betinget frakendelse i 3 år. Højesteret fastholdt ordlyden af § 731, stk. 1:

> *Efter ordlyden af § 731, stk. 1, litra j, skal der således ikke ske obligatorisk forsvarerbeskikkelse i den foreliggende færdselsstraffesag, hvor der ikke er spørgsmål om fængselsstraf, men alene om bødestraf og betinget førerretsfrakendelse.*

Højesteret afviste samtidig, at resultatet stred mod **Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6**, og pegede på tre kompenserende garantier:

> *Den foreliggende sag er bevismæssigt ukompliceret, og i tilfælde af domfældelse er både straf og frakendelse takstmæssig. Endvidere skal dommen forkyndes for tiltalte personligt, jf. Retsplejeloven § 219a, stk. 5, og der er en let adgang til genoptagelse, hvis tiltalte bliver dømt, jf. Retsplejeloven § 987, stk. 3.*

Efter 2024-reformen er retstilstanden lovfæstet: forsvarerbeskikkelse er obligatorisk i sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, når sagen fremmes efter § 855, stk. 3, nr. 2, litra b eller nr. 3, mens ren bødesagsbehandling kan ske uden – jf. Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.1, som netop henviser til U 2014.3679 H.

LOV Retsplejeloven § 219a, stk. 5 · Retsplejeloven § 731, stk. 1 · Retsplejeloven § 855, stk. 3 · Retsplejeloven § 987, stk. 3

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	22.09.2014
Landsretten · Kendelse om forsvarerbeskikkelse ved udeblivelse i sag om bøde og førerretsfrakendelse	08.08.2013
Byretten · Afslag på udeblivelsesdom i færdselssag grundet manglende forsvarerbeskikkelse	13.12.2013
Byretten · Krav om forsvarerbeskikkelse ved udeblivelse i sag om førerretsfrakendelse	13.06.2013

§ 7 Lovligt forfald og "ganske særlige omstændigheder" ved psykisk sygdom

Har tiltalte **dokumenteret lovligt forfald**, indeholder § 855, stk. 2 og 3 ingen hjemmel til at gennemføre forhandlingen. Domstolene har dog udviklet en ulovbestemt undtagelse for *ganske særlige omstændigheder*, der er blevet præciseret gennem tre nyere afgørelser.

I **Sag 54/2020** – en grønlandsk bevisankesag, hvor tiltalte var tvangstilbageholdt med en svær manisk tilstand – opstillede Højesteret med henvisning til **U.2001.611H** og **U.2007.1109/2** tre kriterier: om tiltalte på grund af sin psykiske tilstand er ude af stand til at forstå og følge hovedforhandlingen, om fremstilling efter lægelige oplysninger er uforsvarlig, og om der er udsigt til bedring inden for rimelig tid. Højesteret ophævede landsrettens dom:

> *Efter de lægelige oplysninger, der forelå den 5. februar 2020, kan det ikke lægges til grund, at T var ude af stand til inden for en rimelig tid at møde og afgive forklaring for Grønlands Landsret under behandlingen af ankesagen.*

Spørgsmålets vanskelighed illustreres af det forløb, som Procesbevillingsnævnet gav 3.-instansbevilling til i **25/19560**. En tysk statsborger, idømt 2 års fængsel og udvisning for bestandig for erhvervsspionage, havde fået ankesagen udsat fire gange på grund af depression, PTSD og angst, og en speciallægeerklæring beskrev en "ond cirkel", hvor hver ny berammelse udløste en forværring.

Højesteret afgjorde sagen i **AM2026.04.16H**. Højesteret redegjorde først for retsgrundlaget:

> *Efter Retsplejeloven § 853, 1. pkt., skal tiltalte personligt være til stede i retten under hele hovedforhandlingen, indtil sagen er optaget til dom, medmindre andet er bestemt i loven.*

Det var ubestridt, at § 855, stk. 2 og 3, ikke hjemler gennemførelse ved lovligt forfald, medmindre der foreligger "ganske særlige omstændigheder". Et flertal på 2-1 fandt, at betingelsen ikke var opfyldt: der var ikke grundlag for at antage, at tiltaltes lidelse var af en sådan karakter og sværhedsgrad, at han ville være ude af stand til at forstå forhandlingen og afgive forklaring. Landsrettens kendelse blev ophævet og sagen hjemvist, for at landsretten kunne tage stilling til, **hvor længe** sagen skulle udsættes. Mindretallet ville stadfæste og fandt fremme foreneligt med **EMRK artikel 6**, bl.a. fordi tiltalte allerede havde afgivet udførlig forklaring i byretten og ville være repræsenteret ved forsvarer.

Praksis kan sammenfattes således:

Situation	Retsvirkning
Udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald	§ 855, stk. 3, kan anvendes på anklagemyndighedens begæring
Dokumenteret lovligt forfald, forbigående	Udsættelse – ingen hjemmel til fremme
Dokumenteret lovligt forfald, men tiltalte kan ikke forstå/følge forhandlingen og ingen udsigt til bedring inden for rimelig tid	Undtagelsesvis fremme ved "ganske særlige omstændigheder"
Tiltalte anmoder selv om fravær	§ 853, 2. pkt. – retsformandens tilladelse, hvis ubetænkeligt

Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.3 henviser udtrykkeligt til, at der ved siden af § 853, 2. pkt., gælder en adgang til under ganske særlige omstændigheder at gennemføre hovedforhandlingen uden tiltalte, når tiltalte på grund af sin psykiske tilstand er ude af stand til at forstå og følge forhandlingen – og at der i den situation ikke kræves anmodning fra tiltalte.

LOV `Retsplejeloven § 853` `Retsplejeloven § 855, stk. 2, 3` `Retsplejeloven § 917, stk. 1`

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret ophæver dom om voldtægt og vold: Landsretten begik fejl ved at fremme sagen i tiltaltes fravær grundet psykisk sygdom — 15.01.2021

Byretten · Ankesag hjemvist: Betingelsen om "ganske særlige omstændigheder" for at fremme bevisankesag i tiltaltes fravær ikke opfyldt ved dokumenteret psykisk sygdom — 16.04.2026

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om gennemførelse af straffesags hovedforhandling i landsretten uden tiltaltes tilstedeværelse pga. varig psykisk lidelse — 31.10.2025

§ 8 Bødesager: § 896 a, § 897 og kravet om et konkret skøn over strafpotentialet

Ved siden af § 855 findes en særlig forenklet ordning for bødesager. Efter § 897, stk. 1 skal retten – når der ikke er spørgsmål om højere straf end bøde, og medmindre omstændighederne taler imod det – behandle sagen, som om tiltalte har tilstået, hvis tiltalte udebliver uden dokumenteret lovligt forfald, nægter at afgive forklaring, eller har undladt at anmode om retsmøde efter § 896 a. Dommen kan udfærdiges ved påtegning på anklageskriftet, jf. § 897, stk. 2, og kan efter § 219 a, stk. 3 afsiges uden retsmøde, når sagen er behandlet efter § 896 a.

§ 896 a tillader helt at undlade retsmøde i sager, hvor der er udstedt bødeforelæg om bøde og eventuelt konfiskation eller frakendelse efter færdselsloven, når det af bødeforelægget fremgår, at manglende vedtagelse uden yderligere varsel kan føre til domfældelse uden ankeadgang, medmindre der rettidigt anmodes om retsmøde.

Rækkevidden af § 897 blev præciseret i **S-0588-25**. Tiltalte udeblev fra en sag om overtrædelse af færdselslovens § 54; anklagemyndigheden begærede § 897-behandling og nedlagde samtidig påstand om, at der ikke skulle fastsættes yderligere frihedsstraf. Retten i Kolding nægtede med henvisning til, at det teoretisk kunne blive til frihedsstraf. Vestre Landsret ophævede kendelsen og præciserede to ting:

> *Det tiltrædes, at anklagemyndighedens angivelse af strafsanktionen [...] ikke i sig selv indebærer en påtalebegrænsning, således at retten er forpligtet til at følge denne.*

og

> *Bestemmelsen må efter sin ordlyd forstås således, at byretten skal fremme sagen, hvis det skønnes, at der ikke vil blive tale om højere straf end bøde, medmindre omstændighederne taler imod det.*

Da byretten alene havde peget på den teoretiske mulighed for frihedsstraf uden at foretage et **faktisk skøn** over det sandsynlige strafpotentiale, var begrundelsen utilstrækkelig, og sagen blev hjemvist.

Modsat er korrekt forkyndelse en ufravigelig betingelse. I **SS-2216/2015-HER** afviste Retten i Herning udeblivelsesdom efter § 897, stk. 1, fordi indkaldelse og anklageskrift alene var sendt til tiltaltes e-Boks uden at være bekræftet modtaget eller åbnet, tiltalte ikke havde samtykket i digital kommunikation, og tiltalte tidligere havde nægtet sig skyldig.

At påstandsangivelsen i anklageskriftet har processuel betydning, fremgår også af Vejledning om anklageskrifter, hvorefter anklagemyndighedens strafpåstand almindeligvis ikke angives i anklageskriftet, medmindre det har betydning for lægdommeres medvirken eller for, om sagen kan fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse.

LOV Færdselsloven § 54 · Retsplejeloven § 219a, stk. 3 · Retsplejeloven § 896a · Retsplejeloven § 897, stk. 1, 2

PRAKSIS **Landsretten** · Kendelse om udeblivelsesdom (§ 897) i færdselsstraffesag: Landsretten hjemviste sagen til vurdering af strafpotentiale — 18.07.2025

Byretten · Afvisning af udeblivelsesdom ved manglende korrekt forkyndelse — 16.11.2015

§ 9 Forkyndelse, genoptagelse efter § 987 og forholdet til EMRK artikel 6 og direktiv 2016/343

Legitimiteten af udeblivelsesdomme hviler på to modvægte: at tiltalte reelt har været underrettet, og at der er en effektiv adgang til genoptagelse.

Forkyndelse og vejledning. Er sagen fremmet i tiltaltes fravær efter § 855, stk. 3, skal domsudskriften **forkyndes**, jf. § 219 a, stk. 5, og tiltalte skal vejledes om ankeadgangen, jf. § 219 a, stk. 6. Forarbejderne til 2024-loven behandler indgående, hvordan indkaldelse til en *senere* retsdag skal ske ved anvendelse af § 855, stk. 3, nr. 2, litra b: er datoen ændret siden den oprindelige indkaldelse, skal indkaldelsen forkyndes – eventuelt

mundtligt i et retsmøde, hvor tiltalte er til stede – og det skal samtidig tilkendegives, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan føre til domfældelse.

Genoptagelse. § 987, stk. 3 giver domfældte adgang til at begære sagen genoptaget, når sagen er fremmet efter § 855, stk. 3, nr. 2, litra b, eller nr. 3, hvis domfældte er afskåret fra at anke efter § 902, stk. 2, eller dokumenterer at have haft lovligt forfald og af utilregnelige omstændigheder været forhindret i at anmelde det i tide, eller at stævningen ikke rettidigt er kommet til domfældtes kundskab. Fristen er 14 dage fra forkyndelsen, men retten kan undtagelsesvis genoptage indtil 1 år efter. § 987, stk. 2 indeholder en tilsvarende ordning for domme afsagt uden retsmøde efter § 897, stk. 1, nr. 3.

Genoptagelsesadgangen er dog ikke ubetinget: udebliver domfældte igen under den nye hovedforhandling, hæver retten sagen ved kendelse, og den oprindelige dom bliver stående, jf. § 987, stk. 4. Det skete i **SS-1350/2018-KBH**, hvor Københavns Byret hævede sagen og opretholdt en dom fra 2011, da domfældte udeblev fra den genoptagne hovedforhandling.

EMRK artikel 6. Højesteret afviste i **SS-36/2014-HJR**, at ordningen i en takstmæssig færdselssag strider mod artikel 6, og lagde netop vægt på den personlige forkyndelse af dommen og den lette genoptagelsesadgang.

EU-retten. Retten til at være til stede er også reguleret i uskyldsformodningsdirektivet. EU-Domstolen fastslog i **C-420/20**, at artikel 8, stk. 1 i direktiv 2016/343 **ikke** er til hinder for national ret, der gør tiltaltes tilstedeværelse obligatorisk. Derimod er artikel 8, stk. 2 til hinder for at gennemføre sagen uden tiltalte, når denne befinder sig uden for medlemsstaten og er afskåret fra at indrejse på grund af et indrejseforbud udstedt af medlemsstatens egne myndigheder. Domstolen fremhævede, at betingelserne for udeblivelsessag forudsætter et frivilligt og utvetydigt afkald:

> *En medlemsstat, der blot underretter den pågældende person, som er forbudt indrejse på medlemsstatens område, om retssagen uden under sådanne omstændigheder at fastsætte foranstaltninger, der gør det muligt at tillade vedkommendes indrejse på dette område trods dette forbud, berøver imidlertid denne person enhver reel mulighed for effektivt at udøve sin ret til at være til stede under retssagen.*

Dommen har praktisk betydning for danske sager, hvor der samtidig er nedlagt påstand om eller allerede truffet afgørelse om udvisning med indrejseforbud.

LOV Retsplejeloven § 219a, stk. 5, 6 · Retsplejeloven § 855, stk. 3 · Retsplejeloven § 902, stk. 2 · Retsplejeloven § 987, stk. 2-4

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	22.09.2014
EU-Domstolen · Retten til at være til stede under en straffesag og virkningen af administrative indrejseforbud	15.09.2022
Byretten · Københavns Byret hæver sag grundet domfældtes udeblivelse	21.01.2019

§ 10 Anklageprincippet: forbuddet mod at dømme uden for tiltalen og adgangen til at fravige den

Retsplejelovens § 883 indeholder straffeprocessens centrale afgrænsning mellem tiltale og dom. Efter stk. 3 kan retten ikke domfælde for noget forhold, der ikke omfattes af tiltalen. Efter stk. 4 er retten derimod ikke afskåret fra at henføre det påtalte forhold under en anden strafbestemmelse end den påståede og kan fravige tiltalen med

hensyn til biomstændigheder (tid og sted m.v.) – men kun hvis retten *med sikkerhed* skønner, at tiltalte også under denne forudsætning har haft fyldestgørende adgang til forsvar. Nærer retten tvivl, skal parterne have lejlighed til at udtale sig, og sagen skal efter omstændighederne udsættes.

Forbuddet i stk. 3 hænger uløseligt sammen med kravene til anklageskriftet i § 834, stk. 2, nr. 4 om en kort beskrivelse af forholdet med sådan angivelse af tid, sted, genstand, udførelsesmåde og andre omstændigheder, som er nødvendig for en tilstrækkelig og tydelig beskrivelse. Sammenhængen blev udtrykt klart i **SS-3504/2014-OLR**, hvor Østre Landsret udskilte spørgsmålet til forlods behandling og ophævede byrettens dom, fordi anklageskriftet ikke beskrev, hvordan den pågældende tiltalte havde deltaget i voldsudøvelsen:

> *Retten kan ikke domfælde for noget forhold, der ikke omfattes af tiltalen, jf. Retsplejeloven § 883, stk. 3. Udformningen af anklageskriftet har indebåret en sådan vanskeliggørelse af tiltaltes forsvar, at der ikke kan bortses fra, at iagttagelse af retsplejelovens § 834 kunne have ført til et andet udfald af straffesagen.*

Da der ikke forelå et anklageskrift, der kunne bære en fornyet behandling, blev sagen ikke hjemvist, men **afvist fra domstolene**.

Samme linje ses i **S-1492-14**, hvor Østre Landsret efter dissens afviste anklageskriftet i seks forhold om langvarig mishandling af børn, fordi gerningsbeskrivelsen ikke var tilstrækkelig præcis til, at de tiltalte kunne varetage deres forsvar, og i **SS-2749/2010-HBK**, hvor Retten i Holbæk frifandt uden at behandle skyldsspørgsmålet, fordi anklageskriftet ikke specificerede virksomhedens art, fakturabeløb og årlige opgørelser.

Grænsen går dog ikke ved detaljeringsgraden i sig selv. I **Sag 216/2012** fastslog Højesteret, at et anklageskrift i en sag om groft skattesvig var tilstrækkeligt konkret, når det var opdelt på indkomstår med angivelse af de unddragne beløb – der kræves ikke en udførlig redegørelse for underliggende pengestrømme og bilag. Tilsvarende fandt Østre Landsret i **SS-1801/2011-OLR** beskrivelsen tilstrækkelig i en moms- og skattesag.

Selve anklageskriftet skal som udgangspunkt udleveres til tiltalte, jf. § 835, stk. 2. Undtagelser kræver tungtvejende hensyn – i **SS-398/2023-OLR** stadfæstede Østre Landsret et afslag på udlevering af et HEMMELIGT-klassificeret anklageskrift i en sag om brud på tavshedspligt vedrørende rigets sikkerhed.

LOV Retsplejeloven § 834, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 835, stk. 2 · Retsplejeloven § 883, stk. 3, 4

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om kravene til anklageskriftets udformning i sag om groft skattesvig	13.12.2012
Landsretten · Afslag på udlevering af anklageskrift i sag om brud på tavshedspligt vedrørende rigets sikkerhed	28.04.2023
Landsretten · Byretsdom ophævet grundet mangelfuldt anklageskrift	28.09.2015
Landsretten · Anklageskrift afvist i sager om langvarig mishandling af børn grundet manglende præcision i gerningsbeskrivelsen	03.07.2014
Landsretten · Dom om ophævelse og hjemvisning grundet tilstrækkelig beskrivelse i anklageskrift	26.01.2012
Byretten · Frifindelse i sag om moms- og skatteunddragelse grundet mangler i anklageskriftet	01.06.2011

§ 11 Berigtigelse og udvidelse af tiltalen under hovedforhandlingen – § 836 og kontradiktionskravet

Retsplejelovens § 836 sondrer skarpt mellem tiden før og under hovedforhandlingen. **Inden** hovedforhandlingen kan anklagemyndigheden frit berigtige angivelser i anklageskriftet eller udvide tiltalen ved indlevering og forkyndelse af et yderligere eller nyt anklageskrift, jf. stk. 1. **Under** hovedforhandlingen kræver udvidelse rettens samtykke og enten tiltaltes samtykke, eller at forholdet er begået under selve hovedforhandlingen, jf. stk. 2. Samtykker tiltalte ikke, må anklagemyndigheden rejse ny sag, jf. stk. 3.

Berigtigelser under hovedforhandlingen sker efter rettens bestemmelse ved tilføjelse på anklageskriftet eller tilførsel til retsbogen. I **SS-7195/2017-KOL** tillod Retten i Kolding under en arbejdsmiljøsag en berigtigelse, hvorved det tiltalte selskab blev ændret fra et aktieselskab til et anpartsselskab uden tiltaltes samtykke. Retten lagde vægt på, at selskaberne var koncernforbundne med samme adresse og ledelse, at Arbejdstilsynets sagsbehandling havde været rettet mod den rette juridiske person, og at indsigelsen først blev fremsat under hovedforhandlingen – berigtigelsen havde derfor ikke betydning for forsvaret.

Grænsen mellem "berigtigelse af biomstændigheder" og en reel ændring af tiltalen er central. I **Sag 31/2020** var T tiltalt for besiddelse af MDMA på et bestemt tidspunkt og sted; ved oplæsningen af anklageskriftet påpegede forsvareren, at T var fængslet på gerningstidspunktet, hvorefter anklagemyndigheden ønskede tid og sted ændret til "et ukendt tidspunkt forud for den 24. april 2018". Byretten fandt, at hovedforhandlingen var indledt ved oplæsningen, at ændringen var af indgribende rækkevidde og ikke blot vedrørte biomstændigheder, og at betingelserne i § 836, stk. 2, dermed ikke var opfyldt. Østre Landsret nåede det modsatte resultat.

Højesteret tog ikke stilling til realiteten, men ophævede landsrettens kendelse på grund af manglende kontradiktion: forsvarerens anmodning om frist til bemærkninger var ved en fejl ikke videresendt til den behandlende afdeling, hvilket var i strid med § 971, stk. 2.

> *"Efter karakteren af denne fejl ophæver Højesteret landsrettens kendelse og hjemviser kæremålet til fornyet behandling i landsretten."*

Højesteret tiltrådte samtidig, at landsretten med rette havde realitetsbehandlet kæremålet uanset kærebegrænsningen i § 968, stk. 4, fordi spørgsmålet om berigtigelse af tiltalen var af fundamental betydning for sagens videre behandling. At kæreskriftet ikke var forkyndt for T efter § 970, stk. 1, var også en fejl, men uden betydning for T's muligheder, da forsvareren havde modtaget det.

Afgørelsen understreger, at rettens adgang til at fravige tiltalen – hvad enten det sker ved berigtigelse efter § 836, stk. 2, eller ved rettens egen omsubsumption efter § 883, stk. 4 – er betinget af, at forsvaret får reel lejlighed til at udtale sig.

LOV Retsplejeloven § 836, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 883, stk. 4 · Retsplejeloven § 968, stk. 4 · Retsplejeloven § 970, stk. 1 · Retsplejeloven § 971, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Hjemvisning af kæremål til Landsretten grundet krænkelse af kontradiktionsprincippet ved ændring af anklageskrift 05.10.2020

Byretten · Berigtigelse af anklageskrift ved virksomhedsbetegnelse i straffesag 09.05.2018

§ 12 Koncentrations- og enhedsprincippet – grænserne for at dele hovedforhandlingen op

§ 858, stk. 1 foreskriver, at hovedforhandlingen efter sin begyndelse fortsættes så vidt muligt uafbrudt, indtil retten har truffet endelig afgørelse i sagen. Har forhandlingen været afbrudt, bestemmer retsformanden efter

stk. 2, om og i hvilket omfang det allerede foretagne skal gentages. Hovedforhandlingen afsluttes ved rettens dom, jf. § 882.

Den skarpeste illustration af princippets rækkevidde er **SS-2475/2017-VLR**. Byretten i Holstebro havde afsagt to separate domme – én i maj og én i november 2017 – med forskellige dommere og domsmænd, fordi udvisningsspørgsmålet var udskilt til særskilt behandling. Vestre Landsret ophævede dommen:

> *Spørgsmålet om udvisning er udskilt uden særskilt hjemmel. Udskillelsen er sket i strid med princippet om hovedforhandlingens enhed. Hovedforhandlingen er ikke fortsat uafbrudt, indtil retten har truffet endelig afgørelse i sagen, jf. Retsplejeloven § 858, stk. 1, jf. Retsplejeloven § 882.*

Landsretten henviste til principperne i **U 2004/2147 H** og fastslog, at fravigelse kræver særlige omstændigheder, som ikke forelå. Dommen blev ophævet i medfør af § 925, stk. 1, jf. § 929.

Loven indeholder derimod udtrykkelige hjemler til visse former for opdeling: § 862 om at begrænse forhandlingen til formalitetsspørgsmål, § 864, stk. 2 om særskilt behandling og skyldsafgørelse for hver enkelt lovovertrædelse, og § 879 om at behandle og afgøre skyldsspørgsmålet først.

Udsættelse er derimod ikke i sig selv en krænkelse af koncentrationsprincippet, når den har et legitimt formål. I **SS-906/2021-GLO** udsatte retten hovedforhandlingen i en bedragerisag i godt tre måneder, fordi den ene tiltalte endnu ikke var udleveret fra De Forenede Arabiske Emirater, netop med det formål at kunne behandle de to tiltaltes sager samlet – men retten forbeholdt sig at genoverveje spørgsmålet. § 859 pålægger den, der ønsker udsættelse under en allerede udsat hovedforhandling, snarest muligt at underrette retsformanden.

Endelig regulerer § 858, stk. 2 og forarbejderne til § 855 samspillet mellem afbrydelse og udeblivelse: forarbejderne til 2024-loven forudsætter, at tiltalte, der møder op efter at have haft lovligt forfald, ikke har krav på gentagelse af bevisførelsen, men at anklagemyndighed og forsvarer rent praktisk må gentage deres afsluttende bemærkninger, hvis tiltalte vælger at afgive forklaring – netop for at sikre tiltalte det sidste ord efter § 876.

LOV Retsplejeloven § 858, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 859 · Retsplejeloven § 862 · Retsplejeloven § 864, stk. 2 · Retsplejeloven § 876 · Retsplejeloven § 879 · Retsplejeloven § 882 · Retsplejeloven § 925, stk. 1

PRAKSIS **Landsretten** · Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning 26.02.2018
Byretten · Udsættelse af hovedforhandling i sag om groft bedrageri grundet manglende udlevering af tiltalt 02.10.2023

§ 13 Bevisumiddelbarhed under hovedforhandlingen – hvad må indgå i bevisbedømmelsen

§ 880 er kort, men bærende: *"Ved afgørelsen af, om noget er bevist eller ikke, tages alene hensyn til de beviser, som er ført under hovedforhandlingen. Rettens bedømmelse af bevisernes vægt er ikke bundet ved lovregler."* Reglen suppleres af § 871, der udtømmende regulerer, hvilke dokumenter der må benyttes som bevismidler, og af § 866, stk. 2, hvorefter tiltalte efter hvert enkelt vidnes forklaring og efter ethvert andet bevis har adgang til at afgive forklaring, hvis beviset giver anledning til det.

Domstolene håndhæver bevisumiddelbarheden konsekvent. I **SS-115/2006-VLR** nægtede Vestre Landsret anklagemyndigheden at dokumentere et udeblevet vidnes politiforklaring, idet der ikke forelå ekstraordinære vanskeligheder ved at gennemføre en senere vidneførsel – kravet om mundtlig bevisførelse blev fastholdt.

Omvendt tillader § 871, stk. 1 oplæsning af dokumenter, der yder umiddelbar oplysning om gerningen. I **SS-144/2013-OLR** frifandt Østre Landsret anklagemyndigheden for en påstået rettergangsfejl og fastholdt byrettens praksis for dokumentation af politiets objektive iagttagelser fra en politirapport, jf. § 871, stk. 4.

Dokumentation af *andre* afgørelser og af tiltaltes forstraffe er særligt følsom. I **S-1653-22** tog Østre Landsret stilling til dokumentation af domme mod andre personer i samme bandekonflikt efter § 871, stk. 2, og i **S-0697-23** tillod Vestre Landsret undtagelsesvis dokumentation af tiltaltes tidligere voldsdomme, **før** skyldsspørgsmålet var afgjort, i en sag om vold mod ægtefælle.

Uenighed om bevisførelsen afgøres efter anmodning ved kendelse, jf. § 875. Rettens processuelle beslutninger under hovedforhandlingen er dog i vidt omfang undtaget fra kære efter § 968, stk. 4 – således fandt Vestre Landsret i **SS-1305/2020-VLR**, at en byrets beslutning om, at tiltalte skulle forblive i håndjern under sagens fortsatte behandling, ikke kunne kæres.

Endelig gælder der grænser for, hvem der må overvære forhandlinger om bevisførelsen. I **SS-3293/2011-OLR** fastslog Østre Landsret, at byrettens praksis med at lade lægdommerne blive i retssalen under processuelle forhandlinger om vidneførsel var i strid med retsplejeloven, og pålagde fremtidig fratræden fra retssalen under sådanne forhandlinger.

LOV Retsplejeloven § 866, stk. 2 · Retsplejeloven § 871, stk. 1, 2, 4 · Retsplejeloven § 875 · Retsplejeloven § 880 · Retsplejeloven § 968, stk. 4

PRAKSIS

Landsretten · Vestre Landsret tillader dokumentation af tidligere voldsdomme før skyldsafgørelse i sag om vold mod ægtefælle	21.02.2024
Landsretten · Østre Landsrets kendelse om dokumentation af domme i straffesager vedrørende Brothas/NNV-bandekonflikten	15.11.2022
Landsretten · Kendelse om håndjern under hovedforhandling ikke omfattet af kærebestemmelserne	07.07.2020
Landsretten · Dom angående påstået rettergangsfejl ved dokumentation af politirapport	05.08.2013
Landsretten · Landsretten fastslår: Nævningers tilstedeværelse under forhandling om vidneførsel var ikke korrekt	08.11.2011
Landsretten · Afslag på dokumentation af politiforklaring ved vidnes udeblivelse i landsretten	16.05.2006

§ 14 Rettergangsfejl under hovedforhandlingen og væsentlighedskravet i § 925

Ikke enhver fejl under hovedforhandlingen fører til ophævelse. § 925, stk. 1 fastslår, at tilsidesættelse eller forkert anvendelse af regler for sagens behandling ikke skal medføre ophævelse af en anket dom, *medmindre det må antages, at overholdelse af den pågældende regel kunne have medført, at sagen fik et andet udfald*. Efter stk. 2 kan fejl i regler, der udelukkende er fastsat af hensyn til tiltalte, aldrig føre til ændring til skade for tiltalte.

Praksis viser et tydeligt mønster: jo tættere fejlen ligger på forsvarets kerne, jo lettere når den over væsentlighedstærsklen.

Fejl der førte til ophævelse:

Sag	Fejl	Resultat
SS-2712/2016-OLR	Hovedforhandling gennemført uden beskikket forsvarer, jf. § 852, stk. 1, uden at retten undersøgte årsagen til udeblivelsen	Ophævelse og hjemvisning; § 925, stk. 1, kunne ikke føre til andet resultat
SS-2475/2017-VLR	Udskillelse af udvisningsspørgsmål uden hjemmel, i strid med § 858, stk. 1, jf. § 882	Ophævelse
SS-3504/2014-OLR	Anklageskrift uden beskrivelse af tiltaltes rolle	Ophævelse og afvisning fra domstolene
SS-891/2012-VLR	Politiets urigtige grundlag for tilbageholdelse af sagsakter og tilsidesat pligt til fornyet prøvelse	Ophævelse og hjemvisning

Fejl der ikke førte til ophævelse: I 93/2025 fastslog Højesteret principielt, at

> *"utilstrækkelig kvalificeret tolkning som udgangspunkt skaber en formodning for, at tolkningen kan have haft betydning for sagens udfald."*

Alligevel blev byrettens dom ikke ophævet: tiltalte havde selv bekræftet at forstå tolken, der forelå ingen samtidige indsigelser under byretssagen, forklaringen havde været detaljeret og forståelig, og sagen var en ukompliceret voldssag, hvor domfældelsen hvilede på danske vidneforklaringer, fotodokumentation og politiattest. Landsrettens beslutning om at gennemføre ankesagen med en ny tolk blev anset for tilstrækkelig genopretning, jf. § 925, stk. 1 og § 149.

Sammenholdt viser afgørelserne, at § 925, stk. 1, er en reel prøvelsesnorm og ikke blot en formalitet: retten skal konkret vurdere, om fejlen kunne have påvirket udfaldet, og navnlig fejl vedrørende forsvarerens tilstedeværelse, tiltalens afgrænsning og aktindsigt vil typisk bestå denne prøve.

LOV Retsplejeloven § 149 · Retsplejeloven § 852, stk. 1 · Retsplejeloven § 858, stk. 1 · Retsplejeloven § 925, stk. 1, 2

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets afgørelse om betydningen af utilstrækkelig tolkning for sagens gyldighed	20.02.2026
Landsretten · Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning	26.02.2018
Landsretten · Dom Ophævet og Hjemvist: Sagsbehandling Uden Beskikket Forsvarer	09.06.2017
Landsretten · Byretsdom ophævet grundet mangelfuldt anklageskrift	28.09.2015
Landsretten · Vestre Landsret ophæver narkodom på grund af alvorlige rettergangsfejl vedrørende aktindsigt	10.12.2012

§ 15 Sammenfatning: praksisbilledet efter 2024-reformen

Praksis om hovedforhandlingen i 1. instans kan sammenfattes i fem hovedlinjer.

1. Tilstedeværelsespligten er intakt – men undtagelserne er blevet bredere. § 853, 1. pkt. er fortsat udgangspunktet, og Højesteret gentog det så sent som i **AM2026.04.16H**. Men lov nr. 661 af 11. juni 2024 har flyttet tyngdepunktet: retsformanden kan efter § 853, 2. pkt., tillade fuldt fravær uden sanktionsloft og uden anklagemyndighedens begæring, strafgrænsen i § 855, stk. 3, nr. 3 er hævet til 1 års ubetinget fængsel, og den nye litra b i nr. 2 gør det muligt at fremme sagen – uden sanktionsbegrænsning – når en tiltalt, der mødte ved sagens begyndelse, udebliver på en senere retsdag.

2. Skønnet over nødvendigheden er reelt, men snævert. Retten skal konkret vurdere, om tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig, men Rigsadvokatmeddelelsen om udeblivelsesdomme, pkt. 3.2 og forarbejderne slår fast, at udsigten til en forklaring af betydning for skyld eller strafudmåling ikke i sig selv er nok. **S-2070-25** har fjernet den tvivl, U.2024.2232Ø havde skabt: afhøring af en medtiltalt hindrer ikke i sig selv fremme.

3. Lovligt forfald flytter sagen ud af § 855. Er forfaldet dokumenteret, findes hjemlen kun i den ulovbestemte undtagelse om "ganske særlige omstændigheder", og **Sag 54/2020** og AM2026.04.16H viser, at kravet om, at tiltalte skal være ude af stand til at forstå og følge forhandlingen uden udsigt til bedring, håndhæves stramt – selv efter fire udsættelser over tre år.

4. Anklageprincippet er en hård grænse. Retten må aldrig domfælde uden for tiltalen, jf. § 883, stk. 3, og et anklageskrift, der ikke beskriver den enkelte tiltaltes konkrete rolle, koster hele sagen. Omvendt er adgangen til at omsubsumere og fravige biomstændigheder efter § 883, stk. 4 reel – men betinget af, at forsvaret får lejlighed til at udtale sig, jf. også kontradiktionskravet i **Sag 31/2020**.

5. Retssikkerheden ligger i procedurens formaliteter. Lovlig forkyndelse med udtrykkelig advarsel (§ 855, stk. 4), personlig forkyndelse af dommen (§ 219 a, stk. 5), genoptagelsesadgangen (§ 987, stk. 2 og 3) og forsvarerens tilstedeværelse (§ 852) er de garantier, Højesteret i **SS-36/2014-HJR** lagde til grund ved konventionsvurderingen. EU-Domstolen har i **C-420/20** tilføjet, at staten ikke må gøre tiltaltes fremmøde faktisk umuligt og derefter påberåbe sig hans fravær.

Om afgrænsningen til beslægtede emner: udeblivelse fra og afvisning af **anke** følger selvstændige regler i § 920, stk. 2 og hører under ankeretten i straffesager. Forsvarerbeskikkelse behandles nærmere i beskikkelse-af-forsvarer, tilståelsessagen i tilstaaelsesrabat, kære af kendelser truffet under hovedforhandlingen i kaereadgang, dørlukning, anonyme vidner og tolkning i emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang, dommerens habilitet i dommerinhabilitet, navneforbud i navneforbud, varetægt under forhandlingen i varetaegtsfaengsling og kompensation for lang sagsbehandlingstid i lang-sagsbehandlingstid.

LOV
Retsplejeloven § 219a, stk. 5 · Retsplejeloven § 852 · Retsplejeloven § 853 · Retsplejeloven § 855, stk. 3, 4 · Retsplejeloven § 883, stk. 3, 4 · Retsplejeloven § 920, stk. 2 · Retsplejeloven § 987, stk. 2, 3

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret ophæver dom om voldtægt og vold: Landsretten begik fejl ved at fremme sagen i tiltaltes fravær grundet psykisk sygdom	15.01.2021
Højesteret · Hjemvisning af kæremål til Landsretten grundet krænkelse af kontradiktionsprincippet ved ændring af anklageskrift	05.10.2020
Højesteret · Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	22.09.2014
EU-Domstolen · Retten til at være til stede under en straffesag og virkningen af administrative indrejseforbud	15.09.2022
Landsretten · Vestre Landsrets kendelse om fremme til dom i tiltaltes fravær trods afhøring af medtiltalt	25.02.2026
Byretten · Ankesag hjemvist: Betingelsen om "ganske særlige omstændigheder" for at fremme bevisankesag i tiltaltes fravær ikke opfyldt ved dokumenteret psykisk sygdom	16.04.2026

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Retsplejeloven § 836	stk. 2
Retsplejeloven § 846	stk. 1-3

Retsplejeloven § 853		Retsplejeloven § 855	stk. 1-4
Retsplejeloven § 858	stk. 1	Retsplejeloven § 880	
Retsplejeloven § 883	stk. 3, 4	Retsplejeloven § 897	stk. 1

MATERIALE

Citerede afgørelser

41 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 7

20.02.2026	Højesterets afgørelse om betydningen af utilstrækkelig tolkning for sagens gyldighed	93/2025
18.12.2023	Højesterets kendelse om domsmænds medvirken i sager om spirituskørsel med påstand om udvisning	90-2023
08.03.2023	Højesteret fastslår sigtedes ret til fysisk tilstedeværelse i retslokalet under medsigtedes hovedforhandling	2900-3437
15.01.2021	Højesteret ophæver dom om voldtægt og vold: Landsretten begik fejl ved at fremme sagen i tiltaltes fravær grundet psykisk sygdom	Sag 54/2020
05.10.2020	Hjemvisning af kæremål til Landsretten grundet krænkelse af kontradiktionsprincippet ved ændring af anklageskrift	Sag 31/2020
22.09.2014	Højesterets kendelse om obligatorisk forsvarerbeskikkelse ved udeblivelsesdomme i færdselsstraffesager uden fængselspåstand	Sag 36/2014
13.12.2012	Højesterets kendelse om kravene til anklageskriftets udformning i sag om groft skattesvig	216-2012

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 1

15.09.2022	Retten til at være til stede under en straffesag og virkningen af administrative indrejseforbud	C-420/20

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 19

25.02.2026	Vestre Landsrets kendelse om fremme til dom i tiltaltes fravær trods afhøring af medtiltalt	S-2070-25
07.10.2025	Østre Landsret berammer omfattende nævningesag med ni tiltalte – dom oplæses ikke ved hovedforhandlingens begyndelse	10881-13991
18.07.2025	Kendelse om udeblivelsesdom (§ 897) i færdselsstraffesag: Landsretten hjemviste sagen til vurdering af strafpotentiale	S-0588-25
21.02.2024	Vestre Landsret tillader dokumentation af tidligere voldsdomme før skyldsafgørelse i sag om vold mod ægtefælle	S-0697-23
28.04.2023	Afslag på udlevering af anklageskrift i sag om brud på tavshedspligt vedrørende rigets sikkerhed	3924-4736
15.11.2022	Østre Landsrets kendelse om dokumentation af domme i straffesager vedrørende Brothas/NNV-bandekonflikten	S-1653-22

07.07.2020	Kendelse om håndjern under hovedforhandling ikke omfattet af kærebestemmelserne	1763-2108
26.02.2018	Ophævelse af byretsdom på grund af uretmæssig udskillelse af spørgsmål om udvisning	931-1129
21.12.2017	Landsrettens kendelse om udsættelse og anholdelse i straffesag	6222-7458
09.06.2017	Dom Ophævet og Hjemvist: Sagsbehandling Uden Beskikket Forsvarer	6971-8367
28.09.2015	Byretsdom ophævet grundet mangelfuldt anklageskrift	1638-1974
03.07.2014	Anklageskrift afvist i sager om langvarig mishandling af børn grundet manglende præcision i gerningsbeskrivelsen	S-1492-14
08.08.2013	Kendelse om forsvarerbeskikkelse ved udeblivelse i sag om bøde og førerretsfrakendelse	1734-2076
05.08.2013	Dom angående påstået rettergangsfejl ved dokumentation af politirapport	1751-2093
14.12.2012	Tiltaltes ankeret bevaret trods fravær ved hovedforhandling efter samtykke	1189-1444
10.12.2012	Vestre Landsret ophæver narkodom på grund af alvorlige rettergangsfejl vedrørende aktindsigt	1268-1527
26.01.2012	Dom om ophævelse og hjemvisning grundet tilstrækkelig beskrivelse i anklageskrift	2459-2934
08.11.2011	Landsretten fastslår: Nævningers tilstedeværelse under forhandling om vidneførsel var ikke korrekt	6724-8080
16.05.2006	Afslag på dokumentation af politiforklaring ved vidnes udeblivelse i landsretten	5032-6052

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 9

16.04.2026	Ankesag hjemvist: Betingelsen om "ganske særlige omstændigheder" for at fremme bevisankesag i tiltaltes fravær ikke opfyldt ved dokumenteret psykisk sygdom	AM2026.04.16H
02.10.2023	Udsættelse af hovedforhandling i sag om groft bedrageri grundet manglende udlevering af tiltalt	4546-5453
27.04.2020	Sag om overtrædelse af færdselsloven med påstand om frakendelse af førerretten	1945-2319
21.01.2019	Københavns Byret hæver sag grundet domfældtes udeblivelse	794-897
09.05.2018	Berigtigelse af anklageskrift ved virksomhedsbetegnelse i straffesag	553-640
16.11.2015	Afvisning af udeblivelsesdom ved manglende korrekt forkyndelse	1009-1216
13.12.2013	Afslag på udeblivelsesdom i færdselssag grundet manglende forsvarerbeskikkelse	5633-6737
13.06.2013	Krav om forsvarerbeskikkelse ved udeblivelse i sag om førerretsfrakendelse	1721-2063
01.06.2011	Frifindelse i sag om moms- og skatteunddragelse grundet mangler i anklageskriftet	2409-2878

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 4

19.09.2023	Annullering af kontrolafgift i handicapbås trods manglende p-tilladelse til togrejsende	park-2093
23.12.2022	Manglende registrering af gratis parkering trods afvist transaktion i billetautomat	park-1444

05.07.2022	Manglende p-billet ved defekte automater og brug af medlemskort som dokumentation	park-1527
31.10.2019	Kontrolafgift opretholdt: Gyldig p-tilladelse placeret i instrumentbakke var ikke letlæselig	park-1216

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

31.10.2025	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om gennemførelse af straffesags hovedforhandling i landsretten uden tiltaltes tilstedeværelse pga. varig psykisk lidelse	25/19560

09 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over isolation under varetægt

Retsplejelovens §§ 770 a-e – betingelser, tidsgrænser og retssikkerhedsgarantier

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 3 afgørelser · 2002-2024 Læs online

INTRODUKTION

Isolationsfængsling under varetægt er den mest indgribende restriktion i dansk straffeproces, hvor den varetægtsfængslede fuldstændigt afskæres fra samvær med medindsatte for at forhindre vanskeliggørelse af sagens opklaring. Reglerne i retsplejelovens §§ 770 a-e opstiller kumulative materielle betingelser (kriminalitets-, mistanke-, indikations- og proportionalitetskrav), absolutte tidsgrænser afhængig af kriminalitetens alvor, skærpede krav for unge under 18 år samt detaljerede sagsbehandlingsregler. Regelkomplekset er resultatet af tre store reformer – i 1984, 2000 og 2006 – alle foranlediget af betænkningsarbejde i Strafferetsplejeudvalget og international kritik af den danske isolationspraksis, herunder fra Europarådets Torturkomité (CPT) og FN's Torturkomité, samt Menneskerettighedsdomstolens dom i sagen Rohde mod Danmark.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Isolation kan kun iværksættes, når varetægtsfængslingen er besluttet på kollusionsgrund (retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3), og der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen alene ikke hindrer arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen.

02 Det er ikke tilstrækkeligt at henvise til 'kriminalitetens art' eller 'sagens karakter' – der kræves et konkret grundlag, fx tidligere forsøg på påvirkning, tilknytning til kriminelt miljø eller særlig afhængighed mellem sigtede.

03 Isolation må kun ske, hvis formålet ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder anbringelse i andet arresthus, brevkontrol eller besøgskontrol.

04 Proportionalitetskravet skærpes løbende, jo længere isolationen varer – den særlige belastning, herunder den unges alder og psykisk svagelighed, skal inddrages i vurderingen.

05 De absolutte tidsgrænser er: 14 dage (strafferamme under 4 år), 4 uger (strafferamme 4-6 år), 8 uger (strafferamme 6 år eller derover), og maks. 6 måneder med undtagelse for statsforbrydelser (kapitel 12-13) og overtrædelse af §§ 191 og 237.

06 For unge under 18 år er den absolutte grænse 4 uger, der kun kan fraviges ved forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13.

07 Forlængelse ud over 8 uger (voksne) eller 4 uger (unge) kræver Rigsadvokatens godkendelse, indhentet via statsadvokaten.

08 Rettens isolationskendelse skal indeholde konkret angivelse af: (1) den frygtede vanskeliggørelse, (2) grundlaget i sagens oplysninger for den risiko, og (3) de øvrige omstændigheder for at betingelserne er opfyldt.

09 Anklagemyndighedens anmodning om fortsat isolation skal være skriftlig og begrundet, og den første frist for isolation må ikke overstige 2 uger.

10 Kæremål over isolation ud over 8 uger skal efter anmodning behandles mundtligt i kæreinstansen.

11 Isolerede varetægtsarrestanter har krav på udvidet personalekontakt, ugentligt besøg af mindst 1 times varighed, og ved isolation ud over 6 måneder (voksne) eller 4 uger (unge) mindst 3 timers daglig aktivering med personkontakt.

12 Kompensation for isolation sker ved fradrag i idømt frihedsstraf på 1 dag for hvert påbegyndt 3. døgn i isolation, og ved erstatning efter retsplejelovens § 1018 a ved efterfølgende frifindelse.

§ 1 Retsgrundlag og reformhistorik – fra bet. 975/1983 til 2006-stramningen

Reglerne om isolation af varetægtsarrestanter findes i retsplejelovens §§ 770 a-770 e. Isolation indebærer, at varetægtsarrestanten fuldstændigt udelukkes fra fællesskab med alle øvrige indsatte – til forskel fra delvis isolation, der kun angår bestemte medindsatte. Formålet er at hindre den sigtede i at vanskeliggøre forfølgningen, fx ved at afstemme forklaringer med medsigtede, true vidner eller få fjernet spor.

Regelkomplekset har gennemgået tre markante reformer:

- **1984:** På baggrund af Betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter gennemførtes de første særskilte isolationsregler i retsplejeloven (§§ 770 a-c). Betænkningen dokumenterede, at fuldstændig isolation er et langt mere byrdefuldt indgreb end delvis isolation, og anbefalede lovregulering.
- **2000:** Den store reform ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation og en videnskabelig undersøgelse (»Isolationsundersøgelsen« 1994 og »Efterundersøgelsen« 1997), der konkluderede:

> *Samlet må det konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.*

2000-reformen indførte skærpede materielle betingelser, absolutte tidsgrænser, proportionalitetskrav, krav om særskilt kendelse og kompensation for isolation.

- **2006:** Ved lov nr. 1561 af 20. december 2006 blev reglerne yderligere strammet efter international kritik og EMD-dommen i Rohde mod Danmark. Stramningen byggede på Betænkning nr. 1469/2006 om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven. Tidsgrænserne i § 770 c blev skærpet (nedsættelse af

maksimum fra 3 til 2 måneder for visse kategorier, og yderligere differentiering), begrundelseskravene i § 770 d blev udbygget, og forlængelse ud over 8 uger kræver nu Rigsadvokatens godkendelse.

Den dagældende regulering afspejler således tre årtiers løbende indsnævring af isolationsadgangen, drevet af lægefaglig dokumentation for psykiske skadevirkninger og vedvarende international kritik, navnlig fra Europarådets Torturkomité (CPT) og FN's Torturkomité. Der er ingen vedtagne-men-ikke-konsoliderede ændringer af §§ 770 a-e pr. juni 2026.

For den overordnede ramme om varetægtsfængsling henvises til den separate praksisoversigt.

LOV Retsplejeloven § 770a Retsplejeloven § 770b Retsplejeloven § 770c Retsplejeloven § 770d Retsplejeloven § 770e

§ 2 De materielle betingelser: kriminalitetskrav, indikationskrav og proportionalitet

Isolation kan kun iværksættes, når tre kumulative materielle betingelser er opfyldt, jf. § 770 a og § 770 b:

Kriminalitets- og mistankekrav (§ 770 a, nr. 1):
Varetægtsfængslingen skal være besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3 – dvs. kollusionsfare. Dette indebærer, at der er begrundet mistanke om et forhold, der kan medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder, og bestemte grunde til at antage, at sigtede på fri fod vil vanskeliggøre forfølgningen. Isolation kan således aldrig iværksættes udelukkende på grundlag af gentagelses- eller undvigelsesfare.

Indikationskrav (§ 770 a, nr. 2):
Der skal være bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen *i sig selv* ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen – herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler at påvirke andre. Som Rigsadvokatmeddelelsen om varetægtsfængsling i isolation præciserer:

- Det er **ikke tilstrækkeligt** at henvise til »kriminalitetens art« eller »sagens karakter« i sig selv
- Der kræves et **konkret grundlag**: fx tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, uretmæssig besiddelse af mobiltelefon under varetægtsfængslingen, tilknytning til fælles kriminelt miljø eller særlig afhængighed mellem de sigtede
- Det forhold, at sigtede nægter sig skyldig, kan ikke i sig selv begrunde isolation, men kan indgå i vurderingen

Proportionalitetskrav (§ 770 b, stk. 1):
Isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis:

1. Formålet ikke kan tilgodeses ved **mindre indgribende foranstaltninger** – herunder anbringelse i andet arresthus, brevkontrol eller besøgskontrol (nr. 1)
2. Indgrebet, herunder den særlige belastning det medfører på grund af arrestantens **unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed** eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, der kan ventes (nr. 2)
3. Efterforskningen fremmes med den **særlige hurtighed**, som er påkrævet ved isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for anticiperet bevisførelse efter § 747 (nr. 3)

Som Rigsadvokatmeddelelsen fremhæver: proportionalitetskravet *skærpes løbende*, jo længere isolationen varer.

For unge under 18 år gælder et yderligere krav: isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis der foreligger **helt særlige omstændigheder**, der gør det påkrævet, jf. § 770 b, stk. 2.

LOV Retsplejeloven § 747 Retsplejeloven § 762, stk. 1 Retsplejeloven § 770a Retsplejeloven § 770b, stk. 1-2

§ 3 Absolutte tidsgrænser og undtagelser – § 770 c's differentierede system

Retsplejelovens § 770 c opstiller et differentieret system af absolutte maksimumsgrænser for isolationens varighed, afhængig af strafferammen og arrestantens alder:

Voksne (over 18 år):

Strafferamme	Maksimal isolationstid	Fravigelse
Under 4 år	**14 dage**	Ufravigelig
4-6 år	**4 uger**	Ufravigelig
6 år eller derover	**8 uger**	Kan undtagelsesvis forlænges op til 6 mdr.
Kap. 12/13, §§ 191, 237	**6 måneder**	Kan overskrides

Unge (under 18 år):

Strafferamme	Maksimal isolationstid	Fravigelse
Under 4 år	**14 dage**	Ufravigelig
4 år eller derover	**4 uger**	Kun ved kap. 12/13

Forlængelse ud over 8 uger kræver efter § 770 c, stk. 3, at to kumulative betingelser er opfyldt:

1. *Afgørende hensyn* til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret
2. Lovovertrædelsen kan ventes at medføre straf af fængsel i mindst **2 år**

Den absolutte overgrænse på **6 måneder** kan kun overskrides i sager om forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 (forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed) eller kapitel 13 (forbrydelser mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder), samt §§ 191 (narkotika) og 237 (drab), jf. § 770 c, stk. 4. For unge under 18 år gælder kun undtagelsen for kapitel 12 og 13 – *ikke* for §§ 191 og 237.

Perioden regnes fra iværksættelsestidspunktet. Hvis fængslingsgrundlaget *udvides* med nye sigtelser, der giver grundlag for isolation i en længere periode, er det de nye sigtelser, der er afgørende for grænsen – men fristen regnes fortsat fra den oprindelige iværksættelse.

Forarbejderne til 2000-reformen viser, at ca. 92 % af isolationsfængslinger, der varede mere end 4 måneder, vedrørte narkotikakriminalitet. Den gennemsnitlige varighed af alle isolationsfængslinger var i slutningen af 1990'erne ca. 34 dage, og 83-87 % blev afsluttet inden for 2 måneder.

LOV Retsplejeloven § 770c, stk. 1-5 Straffeloven § 191 Straffeloven § 237

§ 4 Sagsbehandlingsregler: kendelse, begrundelse, Rigsadvokatens godkendelse og kæremål

Retsplejelovens § 770 d og § 770 e opstiller detaljerede sagsbehandlingsregler, der udgør centrale retssikkerhedsgarantier:

Særskilt kendelse med begrundelse (§ 770 d, stk. 1):
Rettens afgørelse om isolation skal ske ved en **særskilt kendelse** – ikke blot som et tilføjelse til varetægtsfængslingskendelsen. Kendelsen skal indeholde:

1. Den *konkrete vanskeliggørelse*, der foreligger risiko for i sagen (fx afstemning af forklaringer med medsigtede, påvirkning af vidner, fjernelse af spor)
2. *Grundlaget* i den konkrete sags oplysninger for at antage, at risikoen foreligger
3. De *konkrete omstændigheder*, hvorpå det i øvrigt støttes, at betingelserne i §§ 770 a-c er opfyldt

Disse skærpede begrundelseskrav blev indført ved 2006-reformen og afspejler et ønske om at tvinge både anklagemyndighed og domstole til en *konkret, individuel vurdering* fremfor rutinepræget isolation i bestemte sagstyper.

Første frist og forlængelse (§ 770 d, stk. 2-3):
Den første frist for isolation må ikke overstige **2 uger**. For unge under 18 år kan fristen højst forlænges med 2 uger ad gangen. Anklagemyndighedens anmodning om *fortsat* isolation skal være **skriftlig og begrundet**.

Rigsadvokatens godkendelse (§ 770 d, stk. 3):
Før anklagemyndigheden kan fremsætte anmodning om forlængelse ud over 8 uger (voksne) eller 4 uger (unge), skal Rigsadvokatens godkendelse indhentes. Denne godkendelsesordning er reguleret i Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning. Politikredsen sender indstillingen til statsadvokaten senest 1 uge inden retsmødet, og statsadvokaten forelægger for Rigsadvokaten senest 3 dage før fristens udløb.

Mundtlig kærebehandling (§ 770 e):
Kæremål over isolationskendelser, der udstrækker isolationen ud over 8 uger, skal efter anmodning behandles **mundtligt** i kæreinstansen. Dette sikrer en mere grundig prøvelse ved langvarige isolationer.

Den samlede struktur af krav om skriftlighed, konkret begrundelse, Rigsadvokatens godkendelse og mundtlig kæremålsbehandling udgør et flerleddet kontrolsystem, der har til formål at begrænse isolationens anvendelse og varighed mest muligt. Se også den generelle praksisoversigt om kæreadgang.

LOV Retsplejeloven § 770d, stk. 1-3 Retsplejeloven § 770e

§ 5 Rigsadvokatmeddelelsen – anklagemyndighedens retningslinjer i praksis

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om varetægtsfængsling i isolation er den centrale administrative retskilde for anklagemyndighedens behandling af isolationssager. Meddelelsen indeholder en tjekliste, skematiske oversigter over tidsgrænserne samt uddybende retningslinjer for hvert betingelseskrav.

Meddelelsen understreger bl.a.:

- **Indikationskravets konkretisering:** Det er ikke tilstrækkeligt at henvise til »kriminalitetens art« – der kræves oplysning om *konkrete tidligere eller aktuelle forsøg* på påvirkning, tilknytning til kriminelt miljø eller et andet særligt grundlag. Er der ingen af delene, må der henvises til noget særligt i form af et lignende betryggende grundlag eller en *særdeles grov forbrydelse*.
- **Proportionalitet som dynamisk krav:** Kravene til proportionalitetsvurderingen skærpes, jo længere isolationen har varet. Der skal *løbende* tages stilling til, om alternativerne – herunder fordeling af sigtede på flere arresthuse, brev- og besøgskontrol – er tilstrækkelige.
- **Anticiperet bevisførelse:** Det skal indgå i proportionalitetsvurderingen, om reglerne om anticiperet bevisførelse i medfør af § 747, stk. 3 kan bruges til at *undgå eller afkorte* en isolationsfængsling.
- **Forelæggelse for Rigsadvokaten:** Indstillingen ved forlængelse ud over de almindelige grænser skal indeholde en udførlig sigelsesbeskrivelse, begrundelse for den forventede straf på mindst 2 år, angivelse af de afgørende forfølgningshensyn, samt en begrundet redegørelse for indikationskravets og proportionalitetskravets opfyldelse.
- **Tilsyn:** Isolationsfængsling indgår i anklagemyndighedens tilsynsarbejde i politikredsene, hos statsadvokaterne og Rigsadvokaten. Politikredsene skal sende statistiske udtræk om *afsluttede* isolationsfængslinger umiddelbart efter afslutning.

Meddelelsen henviser til de centrale forarbejder: lov nr. 1561 af 20. december 2006 (L 44 af 25. oktober 2006), Betænkning nr. 1469/2006 og Betænkning nr. 1358/1998.

LOV Retsplejeloven § 747, stk. 3 Retsplejeloven § 770a Retsplejeloven § 770b, stk. 1 Retsplejeloven § 770c, stk. 3

§ 6 Varetægtsbekendtgørelsen – de isolerede arrestanters rettigheder

Varetægtsbekendtgørelsen (B20250090005) supplerer retsplejelovens processuelle regler med materielle rettigheder for isolerede varetægtsarrestanter:

- **Isolation efter rettens bestemmelse:** § 4 fastslår, at retten kan bestemme isolation efter retsplejelovens §§ 770 a-e.
- **Brev- og besøgskontrol:** Uafhængigt af isolation kan politiet efter § 5 modsætte sig besøg, gennemse breve med rettens godkendelse, og foretage andre begrænsninger i arrestantens rettigheder efter retsplejelovens §§ 771-773.
- **Vejledning og personalekontakt:** § 79 pålægger personalet at vejlede isolerede udførligt om deres rettigheder og løbende være *særligt opmærksom* på behov for øget personalekontakt, lægetilsyn herunder psykiater, og udvidet besøgsadgang.
- **Aktivering ved langvarig isolation:** Isolerede arrestanter under 18 år, der har været isoleret i mere end 4 uger, og voksne isoleret i mere end 6 måneder, skal tilbydes yderligere mindst **3 timers daglig aktivering**

med personkontakt, og kriminalforsorgsområdet skal ugentligt udfærdige en plan for aktiveringen, jf. § 79, stk. 2-3.

- **Besøg:** Isolerede varetægtsarrestanter *bør* have tilladelse til besøg mindst én gang ugentligt, og besøgstiden må ikke være kortere end 1 time, jf. § 81. Længerevarende besøg skal tillades i det omfang, forholdene tillader det.

Varetægtsvejledningen uddyber samspillet mellem rettens isolationsbeslutning og politiets adgang til at fastsætte restriktioner, og fremhæver, at kriminalforsorgsområdet bør søge afklaring hos politiet, hvis der er tvivl om, hvorvidt en afgørelse vil stride mod en bestemmelse om isolation.

LOV Retsplejeloven § 771 · Retsplejeloven § 772 · Retsplejeloven § 773

§ 7 Praksis fra Højesteret – erstatning og proportionalitetskontrol

Højesterets praksis om isolation under varetægt drejer sig primært om kæremål over isolationskendelser og erstatning efter uberettiget isolation.

I II 344/2001 behandlede Højesteret spørgsmålet om erstatning efter uberettiget varetægtsfængsling og isolation, hvor den sigtede var varetægtsfængslet i isolation i medfør af § 770 a bl.a. for drabsforsøg, men hvor sigtelsen for drabsforsøg senere blev opgivet, da et centralt bevis (et videobånd) viste sig at være et falsum. Sigtede blev i stedet dømt for overtrædelse af straffelovens § 191 til 4 år og 6 måneders fængsel. Højesteret fastslog, at de meget alvorlige – og senere frafaldte – sigtelser for drabsforsøg udgjorde en »særlig krænkelse«, der berettigede erstatning efter § 1018 a, stk. 2 ud over strafafkortningen. Erstatningen blev dog skønsmæssigt fastsat til 25.000 kr. – Rigsadvokatens retningslinjer om 100 % tillæg i drabssager var *ikke* automatisk bindende for den skønsmæssige udmåling.

Højesterets praksis om forlængelse af selve varetægtsfængslingen illustrerer den generelle proportionalitetskontrol. I SS-99/2023-HJR tog Højesteret stilling til forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af den idømte straf, og stadfæstede fortsat fængsling med konkret begrundelse i gentagelsesrisiko og sagens karakter.

Kompensation for isolation sker desuden automatisk via straffelovens § 86: isolationsfængslede får et fradrag i idømt frihedsstraf på **1 dag for hvert påbegyndte 3. døgn** i isolation – dvs. 3 ugers isolation giver et fradrag svarende til 4 uger. Se den beslægtede praksisoversigt om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse.

LOV Retsplejeloven § 770a · Retsplejeloven § 1018a, stk. 2 · Straffeloven § 86

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden 15.02.2024

Højesteret · Højesterets afgørelse om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling og isolation 11.03.2002

§ 8 Den internationale dimension – EMRK art. 3, CPT og Rohde mod Danmark

Isolation under varetægt har en central international dimension, særligt i forhold til EMRK art. 3 (forbud mod umenneskelig eller nedværdigende behandling) og EMRK art. 5 (ret til frihed og sikkerhed).

Rohde mod Danmark (EMD sagsnr. 69332/01, dom af 21. juli 2005):
Denne dom er den mest betydningsfulde EMD-afgørelse om dansk isolationspraksis. Peter Rohde var varetægtsfængslet i isolation i ca. 11½ måned i en narkotikasag. Under isolationen udviklede han en sindssygdom, som alle parter – herunder Højesteret og Retspsykiatrisk Klinik – var enige om var forårsaget af isolationsfængslingen. Flertallet i EMD (4 dommere) fandt ikke en krænkelse af art. 3, men **3 ud af 7 dommere** voterede for en krænkelse. Som Betænkning nr. 1469/2006 fremhæver, viste dommen, at den danske praksis med langvarig isolation bragte Danmark på *grænsen af konventionsbrud* – og at de tidsmæssige grænser fra 2000-loven ikke garanterede, at lignende sager ikke kunne opstå igen.

Europarådets Torturkomité (CPT):
CPT har ved gentagne periodiske besøg i Danmark – bl.a. i 1996 – udtalt kritik af isolationspraksis og anbefalet indførelse af absolutte tidsgrænser samt et princip om, at isolation kun bør anvendes, når det er *absolut nødvendigt*. Disse anbefalinger var med til at forme 2000- og 2006-reformerne.

FN's Torturkomité:
FN's Torturkomité har i forbindelse med Danmarks periodiske rapporter opfordret til at sikre, at isolation kun anvendes under *særlige omstændigheder* og undergives nøje regulering med hensyn til maksimal varighed.

Forarbejderne til 2000-reformen konkluderede, at Danmark ikke er internationalt retligt *forpligtet* til at afskaffe varetægtsfængsling i isolation, men at Danmark er forpligtet til at begrænse brugen i videst muligt omfang, herunder navnlig langvarig isolation. Det Danske Center for Menneskerettigheder anbefalede i sit høringssvar en total afskaffelse, men Justitsministeriet fulgte ikke denne anbefaling.

Det er værd at bemærke, at EMD i sin praksis vurderer isolationsforanstaltninger ud fra de *konkrete forhold*: foranstaltningens intensitet, varighed, det forfulgte formål og følgevirkningerne for den pågældende person. Der er ikke fastslået nogen generel tærskel for, hvornår isolation udgør en krænkelse af art. 3, men langvarig isolering kombineret med psykisk svagelighed anses for en risikozone.

§ 9 Særlige forhold for unge under 18 år

Isolation af unge under 18 år er undergivet særligt strenge krav, der afspejler det forstærkede beskyttelseshensyn for mindreårige:

- **Materielt krav:** Ud over de almindelige betingelser i § 770 a kræver § 770 b, stk. 2, at der foreligger *helt særlige omstændigheder*, som gør isolation påkrævet.
- **Tidsgrænse:** Isolation af unge under 18 år må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end **4 uger**, jf. § 770 c, stk. 5. Denne grænse kan kun fraviges ved forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 eller 13 (statsforbrydelser) – *ikke* for §§ 191 (narkotika) eller 237 (drab), der ellers kan begrunde forlængelse for voksne.
- **Forlængelsesfrist:** Fristen for isolation kan for unge under 18 år højst forlænges med **2 uger ad gangen**, jf. § 770 d, stk. 2.
- **Aktivering:** Unge under 18 år, der har været isoleret i mere end 4 uger, skal tilbydes yderligere mindst **3 timers daglig aktivering** med personkontakt, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 79, stk. 2.

- **Rigsadvokatens godkendelse:** Forlængelse ud over 4 uger for unge kræver Rigsadvokatens godkendelse, på samme måde som forlængelse ud over 8 uger for voksne.

Den særlige beskyttelse af unge under 18 år er et centralt element i 2006-reformen, og Rigsadvokatmeddelelsen understreger, at de strengere grænser for unge afspejler den særlige sårbarhed og den større risiko for psykiske skadevirkninger ved isolation i ung alder.

Se også praksisoversigten om organiseret bandekriminalitet, hvor isolationsspørgsmålet kan opstå i relation til unge med bandetilknytning.

LOV Retsplejeloven § 770b, stk. 2 Retsplejeloven § 770c, stk. 5 Retsplejeloven § 770d, stk. 2

§ 10 Sammenfatning: et flerleddet kontrolsystem med resterende spændinger

Reglerne om isolation under varetægt udgør det mest regulerede strafprocessuelle tvangsindgreb i dansk ret. Tre årtiers reformer har etableret et flerleddet kontrolsystem:

1. **Materielle betingelser** med kumulative krav (kriminalitet, mistanke, konkret indikation, proportionalitet)
2. **Absolutte tidsgrænser** differentieret efter strafferamme og alder
3. **Processuelle garantier** (særskilt kendelse, skriftlig og begrundet anmodning, 2-ugers førstefrist)
4. **Institutionel kontrol** (Rigsadvokatens godkendelse, statsadvokatens forelæggelse, statistisk indberetning)
5. **Domstolskontrol** (mundtlig kæremålsbehandling ved langvarig isolation)
6. **Kompensation** (fradrag i frihedsstraf og erstatning ved frifindelse)

Alligevel er der resterende spændinger i systemet:

- Langt størstedelen af langvarige isolationer vedrører **narkotikakriminalitet** og **organiseret kriminalitet**, hvor kollusionsfaren typisk er størst, men hvor isolationen også potentielt er længst
- Den psykologiske forskning dokumenterer, at skadevirkninger kan indtræde allerede i de *første uger* – hvilket selv de nuværende tidsgrænser ikke fuldt ud adresserer
- Trods 2006-reformens stramninger er den gennemsnitlige varighed af isolationer ikke nødvendigvis faldet efter 2000-loven, hvilket Betænkning nr. 1469/2006 dokumenterede
- Den internationale kritik fra CPT og FN's Torturkomité er fortsat en tilbagevendende faktor ved periodiske besøg og rapporter

Samlet set repræsenterer det danske isolationsregime et *kompromis* mellem hensynet til effektiv strafforfølgning – navnlig i store, komplekse sager med mange sigtede – og den lægefagligt dokumenterede risiko for psykiske skadevirkninger. Reguleringen er blandt de mest detaljerede i Europa, men EMD-dommen i Rohde og den vedvarende internationale overvågning viser, at grænsen til konventionskrænkelse ikke er fjern.

For beslægtede emner, se praksisoversigterne om varetægtsfængsling, erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, EMRK art. 3, EMRK art. 5 og lang sagsbehandlingstid.

LOV Retsplejeloven § 770a | Retsplejeloven § 770b | Retsplejeloven § 770c | Retsplejeloven § 770d | Retsplejeloven § 770e

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afgørelse om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling og isolation 11.03.2002

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 762	stk. 1	Retsplejeloven § 770a	
Retsplejeloven § 770b	stk. 1-2	Retsplejeloven § 770c	stk. 1-5
Retsplejeloven § 770d	stk. 1-3	Retsplejeloven § 770e	

MATERIALE Citerede afgørelser

3 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		3
15.02.2024	Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden	4712-5673
16.05.2022	Højesteret stadfæster kendelse om fortsat varetægtsfængsling i surrogat	1615-1949
11.03.2002	Højesterets afgørelse om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling og isolation	II 344/2001

FORARBEJDE Betænkninger

2 referencer

Betænkning om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven

nr. 1469 · 2006 · Justitsministeriet

Betænkning om isolation af varetægtsarrestanter (Betænkning nr. 975)

nr. 975 · 1983 · Justitsministeriet

10 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over lang sagsbehandlingstid

Kompensation efter straffelovens § 82, stk. 2, § 83 og retsplejelovens kapitel 93 a

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 36 afgørelser · 2008–2026 Læs online

INTRODUKTION

Retten til rettergang inden rimelig frist efter EMRK artikel 6, stk. 1, håndhæves i dansk ret gennem fire kanaler: strafnedsættelse og strafbortfald efter straffelovens § 82, stk. 2 og § 83-, omkostningsfritagelse efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, og pengegodtgørelse efter retsplejelovens § 1018 h jf. erstatningsansvarslovens § 26. Ved **lov nr. 2601 af 28. december 2021** blev den hidtidige § 82, nr. 13, ophævet og flyttet til et nyt § 82, stk. 2, med et afgørende forbehold: sagsbehandlingstiden kommer nu *kun* i betragtning, hvis det er nødvendigt på grund af EMRK artikel 6 – en betydelig stramning af den tidligere praksis. Vurderingen beror altid på en konkret helhedsvurdering af sagens kompleksitet, tiltaltes egen adfærd og myndighedernes adfærd, men praksis viser genkendelige mønstre: "døde perioder" på 1½–2 år udløser 10.000–12.000 kr. i administrativ erstatning, strukturel sagsophobning ved domstolene fritager ikke staten, og trafiksikkerhedshensyn vejer tungere end kompensationsbehovet.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Straffelovens § 82, nr. 13, om sagsbehandlingstid blev ophævet pr. 1. januar 2022 og flyttet til § 82, stk. 2 – det nuværende nr. 13 (lang tid siden gerningen) er det tidligere nr. 14, og ældre domme, der henviser til "§ 82, nr. 13 og 14", skal læses i lyset af dette.

02 Efter § 82, stk. 2, 2. pkt., og § 83, 3. pkt., kommer sagsbehandlingstiden kun i betragtning som formildende omstændighed, hvis det er nødvendigt på grund af kravet i EMRK artikel 6 om behandling inden rimelig frist.

03 Efter EMD's praksis er 1 år pr. instans en grov tommelfingerregel, og en retssag, der tager meget mere end 5 år i to instanser, vil som udgangspunkt være problematisk – men kan retfærdiggøres konkret.

04 Vurderingen beror altid på en konkret helhedsvurdering af (1) sagens kompleksitet, (2) parternes adfærd og (3) myndighedernes adfærd, herunder navnlig domstolenes.

05 Fristen løber fra det tidspunkt, hvor der foreligger en "anklage" – typisk anholdelse, afhøring som sigtet eller tiltalerejsning – og slutter ved endelig afgørelse eller afbrydelse af strafforfølgningen.

06 Sagsophobning ved domstolene som følge af strukturelle forhold – fx domstolsreformen i 2007 – fritager ikke staten; tiltalte har krav på kompensation, når sagen er ukompliceret.

07 Kompensationen kan ydes som markant bødenedsættelse, strafbortfald, forkortet prøvetid, betinget straf i stedet for ubetinget, eller ved at statskassen pålægges sagens omkostninger.

08 Trafiksikkerhedsmæssige hensyn vejer tungere end hensynet til lang sagstid – obligatorisk eller ubetinget førerretsfrakendelse kan kun helt undtagelsesvist gøres betinget, selv hvor bøden bortfalder helt.

09 Konfiskation efter straffelovens § 75, stk. 1, reduceres ikke på grund af lang sagsbehandlingstid.

10 "Døde perioder" med ren inaktivitet hos politi eller anklagemyndighed på ca. 2 år udløser i Rigsadvokatens administrative praksis erstatning på 10.000–12.000 kr. efter retsplejelovens § 1018 h jf. erstatningsansvarslovens § 26.

11 Selve sigtelsens varighed udløser efter administrativ praksis først erstatning efter § 1018 b, når den har varet over 5 år eller har haft ekstraordinært belastende karakter.

12 Tiltaltes egen medvirken til forsinkelsen reducerer eller fjerner kompensationen, og efter forarbejderne kan det tillægges vægt, om tiltalte har benyttet retsmidlerne i retsplejelovens § 152 a og § 718 b.

13 Efter § 718 b, stk. 2-3, anses påtale for opgivet, hvis anklagemyndigheden ikke afgør tiltalespørgsmålet inden en frist fastsat af retten – men en overskridelse af 2-ugersfristen for at anmode om forlængelse er kritisabel uden at have denne retsvirkning.

14 Berammelse af en omfattende ankesag flere år ude i fremtiden er ikke i sig selv en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6; berammelsen er procesledende, og landsretten har en løbende pligt til at vurdere muligheden for fremrykning.

15 Spørgsmålet om, hvorvidt en berammelse indebærer en krænkelse, afgøres først i forbindelse med hovedforhandlingen – ikke under kæremål om berammelsen.

16 En omkostningsafgørelse, der alene anfægtes med henvisning til lang sagsbehandlingstid, kan kæres uafhængigt af straffesagens udfald, jf. retsplejelovens § 1013, stk. 1, 3. pkt.

17 Strafbortfald på grund af lang sagsbehandlingstid fritager ikke tiltalte fra appelbegrænsningen i retsplejelovens § 902, stk. 2 – anke kræver fortsat tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

§ 1 Fra § 82, nr. 13 til § 82, stk. 2 – reformen pr. 1. januar 2022 og faldgruben i ældre domme

Frem til 1. januar 2022 var lang sagsbehandlingstid en formildende omstændighed, der i almindelighed *skulle* indgå ved straffens fastsættelse, jf. den dagældende straffelovens § 82, nr. 13. Ved **lov nr. 2601 af 28. december 2021** – vedtaget som led i aftalen om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023 – blev bestemmelsen ophævet og indholdet flyttet til et nyt stk. 2 med et afgørende forbehold i 2. pkt.

Den gældende affattelse af § 82, stk. 2 lyder:

> *Ved straffens fastsættelse kan det endvidere indgå som formildende omstændighed, at straffesagen mod gerningsmanden ikke er afgjort inden for en rimelig tid, uden at det kan bebrejdes gerningsmanden. Sagsbehandlingstiden kommer dog kun i betragtning som formildende omstændighed, hvis dette er nødvendigt på grund af kravet i artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om behandling af sagen inden for en rimelig frist.*

Ændringen er en reel stramning ad to led: *skal* blev til *kan*, og der blev indsat en betingelse om, at kompensation kun ydes, når konventionen kræver det. Forarbejderne siger det direkte:

> *Bestemmelsen vil sammen med den samtidige ophævelse af straffelovens § 82, nr. 13, jf. lovforslagets § 1, nr. 1, indebære, at muligheden for at lade sagsbehandlingstiden indgå som formildende omstændighed ved straffens fastsættelse fremover vil være reguleret af det foreslåede § 82, stk. 2.*

Samtidig blev der indsat et tilsvarende 3. pkt. i § 83, så strafnedsættelse under strafferammen og strafbortfald sker på *samme* betingelser. Formålet var udtrykkeligt "at begrænse anvendelsen af straffelovens § 83".

En vigtig faldgrube ved læsning af ældre praksis: da nr. 13 blev ophævet, rykkede det tidligere nr. 14 op på pladsen som nr. 13. Det nuværende § 82, nr. 13 handler derfor om noget helt andet – nemlig "at der er gået så lang tid, siden den strafbare handling blev foretaget, at anvendelse af den sædvanlige straf er unødvendig". Når Højesteret i **Sag 101/2017** henviste til "straffelovens § 82, nr. 13 og 14", og byretten i **SS-1130/2011-SVE** til "§ 82, nr. 13 og EMRK art. 6", dækker disse henvisninger over den *dagældende* nummerering. Nyere afgørelser anvender korrekt den aktuelle henvisning – se fx **S-1875-24**, hvor byretten lod straffen bortfalde "i medfør af straffelovens § 83, jf. § 82, stk. 2".

Rigsadvokatmeddelelsen om straffens fastsættelse opsummerer retsstillingen efter reformen og fremhæver, at lovændringen ikke berører erstatningsadgangen:

> *Lovændringen ændrer ikke på mulighederne for at få erstatning mv. for lang sagsbehandlingstid i medfør af reglerne i retsplejelovens kapitel 93.*

LOV Straffeloven § 82, stk. 2 · Straffeloven § 83

PRAKSIS

Højesteret · Udsættelse af hovedforhandling i straffesag på præjudiciel afgørelse fra EU-Domstolen og betydningen af lang sagsbehandlingstid	14.09.2017
Byretten · Ubetinget frakendelse af førerretten i 6 måneder for gentagen mobilbrug under kørsel – straf bortfalder grundet lang sagsbehandlingstid	20.04.2026
Byretten · Dom for narkotikakriminalitet og færdselslovsovertrædelser	03.05.2012

§ 2 EMRK artikel 6-vurderingen: tommelfingerreglerne og den konkrete helhedsvurdering

Fordi § 82, stk. 2, og § 83 nu er direkte bundet op på EMRK artikel 6, er konventionsvurderingen blevet den operative test. Forarbejderne til 2021-reformen indeholder den mest præcise danske gengivelse af EMD's praksis og er derfor blevet det centrale fortolkningsgrundlag.

Periodens begyndelse og afslutning:

> *Fristen vil almindeligvis begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor klager anholdes, afhøres som sigtet, eller hvor der rejses tiltale (...) Den relevante periode slutter, når der foreligger en endelig afgørelse af anklagen, eller strafforfølgning afbrydes.*

De tre vurderingsmomenter:

> *Det kan udledes af EMD's praksis, at »sagsbehandlingstiden vurderes i forhold til (1) sagens kompleksitet, (2) parternes adfærd og (3) de relevante myndigheders adfærd, herunder navnlig domstolenes«. Ved vurderingen af myndighedernes adfærd lægges vægt på sagens betydning for klager. Endelig beror vurderingen på en helhedsbedømmelse af sagen.*

Tommelfingerreglerne – og deres forbehold:

Kriterium	Kilde i forarbejderne	Karakter
Ca. 1 år pr. instans	Hutchison Reid mod Storbritannien (2003), præmis 79; Khudoyorov mod Rusland (2005), præmis 193	"grov tommelfingerregel"
1 år og 6 måneder i én instans ikke i sig selv uforholdsmæssigt	Satakunnan Markkinapörssi Oy og Satamedia Oy mod Finland (2017), præmis 210	konkret bedømt
Meget mere end 5 år i to instanser	EMD's praksis samlet	"som udgangspunkt problematisk", men kan retfærdiggøres konkret

Forarbejderne understreger udtrykkeligt, at grænserne ikke er faste:

> *Der kan være sager af kortere varighed, hvor der er blevet statueret en krænkelse, hvorimod der i andre sager af længere varighed ikke er blevet statueret en krænkelse.*

Kompensationspligten: når krænkelsen først er konstateret, følger pligten til at kompensere af artikel 13 om effektive retsmidler:

> *I de straffesager, hvor der i forbindelse med domsafsigelsen konstateres en krænkelse af EMRK artikel 6 som følge af lang sagsbehandlingstid, er medlemsstaterne således forpligtede til at kompensere for krænkelsen, herunder ved straffens udmåling.*

Rigsadvokatmeddelelsen gengiver samme test og tilføjer, at der "i alle tilfælde" skal foretages en konkret helhedsvurdering, hvor "sagens karakter, herunder sagens betydning og kompleksitet, tiltaltes adfærd samt de relevante myndigheders adfærd" indgår.

LOV Straffeloven § 82, stk. 2 Straffeloven § 83

§ 3 Kompensationsformerne: fra bødenedsættelse over strafbortfald til omkostningsfritagelse

Praksis viser en trappe af kompensationsformer, hvor retten vælger den, der står i rimeligt forhold til krænkelsens omfang og sagens karakter.

Markant bødenedsættelse. I **Sag 13/2012** nedsatte Højesteret en tillægsbøde fra 13.500 kr. til 4.250 kr. – en reduktion på ca. 69 % – for færdselsforseelser og brugstyveri behandlet ved Retten i Glostrup. Præmisserne fastlægger den grundformel, praksis siden har fulgt:

> *Der er tale om en ukompliceret straffesag, og Højesteret finder, at sagsbehandlingstiden forud for sagens fremsendelse til retten og ved Retten i Glostrup – uden at det beror på Ts forhold – i så væsentligt omfang har oversteget det rimelige, at han bør kompenseres herfor i medfør af straffelovens § 82, nr. 13, og § 83, 2. pkt., og princippet i disse bestemmelser.*

Bemærk formuleringen "og princippet i disse bestemmelser": Højesteret kompenserede, *uden* at der forelå en konstateret konventionskrænkelse. Efter 2021-reformen er netop denne mulighed for at kompensere ud over konventionens minimum indsnævret.

I **Sag 7/2022** (dyretransport med "elefantører") nedsatte Højesteret en bøde fra påstået 40.000 kr. til 17.500 kr., her med udtrykkelig konstatering af krænkelse:

> *Højesteret finder, at den lange sagsbehandlingstid navnlig på grund af den døde periode på 2 år og 2 måneder har indebåret en krænkelse af artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om ret til rettergang inden for rimelig tid.*

Strafbortfald. I **219/2014** lod Højesteret straffen for to forhold bortfalde helt og nedsatte fælles- og tillægsstraffen fra 75.000 kr. til 50.000 kr. Sagen havde verseret fra sigtelse i 2006 til Højesterets dom i 2015, med bl.a. en hjemvisning og en efterfølgende forsinkelse på op imod et år, før anklagemyndigheden genindbragte sagen i strid med retsplejelovens § 930, stk. 1:

> *Højesteret finder derfor, at der ved tilsidesættelse af kravet i § 930, stk. 1, er særlig anledning til at overveje strafnedsættelse eller strafbortfald, jf. straffelovens § 82, nr. 13, og § 83, 2. pkt.*

Betinget straf i stedet for ubetinget. I **SS-170/2006-ROS** (momsunddragelse på 1,78 mio. kr. og groft dokumentfalsk) konstaterede Retten i Roskilde en krænkelse efter ca. 7 år fra sigtelse og næsten 3 år fra anklageskriftet:

> *Der forløbet ca. 7 år fra tiltalte blev sigtet for forhold 1 af Skat og næsten 3 år fra anklageskriftets indgivelse. Den lange sagsbehandlingstid findes ikke at kunne bebrejdes tiltalte. Der findes herefter at foreligge en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 stk. 1.*

Kompensationen var dobbelt: fængselsstraffen på 1 år og 3 måneder blev gjort betinget, og tillægsbøden nedsat fra 1.775.000 kr. til 1.200.000 kr. Samme mønster ses i **SS-29444/2022-KBH**, hvor knap fire år i en ukompliceret færdselssag førte til, at 20 dages fængsel blev gjort betinget efter straffelovens § 56, stk. 1, og i **SS-8445/2024-GLO** om hvidvask og momssvig.

Omkostningsfritagelse. Statskassen pålægges rutinemæssigt omkostningerne, når kompensationsgrundlaget er til stede – se **Sag 13/2012**, **219/2014**, **SS-450/2022-GLO**, **14-6067/2021** og **SS-29444/2022-KBH**. Hjemlen er retsplejelovens § 1008, stk. 4, hvorefter omkostninger "som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser", ikke bør falde domfældte til last.

Grænsen: konfiskation. I **219/2014** fastslog Højesteret, at der ikke var grundlag for at reducere en konfiskation på 100.000 kr. på grund af sagsbehandlingstiden, jf. straffelovens § 75, stk. 1. Konfiskation er ikke straf og indgår derfor ikke i kompensationsafvejningen.

LOV Retsplejeloven § 930, stk. 1 · Retsplejeloven § 1008, stk. 4 · Straffeloven § 56, stk. 1 · Straffeloven § 75, stk. 1 · Straffeloven § 82, stk. 2 · Straffeloven § 83

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets dom om vognmandsansvar og forældelse ved transport af grise med elefantører	22.04.2022
Højesteret · Strafbortfald og formildelse af bøde for vagtvirksomhed uden autorisation grundet lang sagsbehandlingstid	11.02.2015
Højesteret · Højesterets afgørelse om markant bødenedsættelse grundet ekstrem sagsbehandlingstid ved byret	16.04.2012
Byretten · Betinget fængsel for hvidvask og momssvig i byggevirksomhed efter lang sagsbehandlingstid	04.09.2025
Byretten · Betinget frakendelse af førerret og bortfald af bøde efter tyveri og færdselsuheld	25.08.2025
Byretten · Betinget frakendelse af kørekort efter måltid bag rattet på motorvej – bøde bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	18.06.2024
Byretten · Betinget fængsel og betinget førerretsfrakendelse trods gentagen narkokørsel i frakendelsestiden grundet lang sagsbehandlingstid og misbrugsbehandling	19.03.2024
Byretten · Direktør idømt betinget fængsel og millionbøde for omfattende momsunddragelse og dokumentfalsk	22.12.2008

§ 4 Domstolsreformen 2007 og sagsophobning: strukturelle forhold fritager ikke staten

Den mest principielle danske praksisdannelse på området udspringer af sagsophobningen ved Retten i Glostrup efter domstolsreformen i 2007. Højesteret afsagde den 16. april 2012 en række parallelle domme, hvoraf **Sag 349/2011 m.fl.**, **Sag 13/2012** og **Sag 12/2012** udgør kernen.

Retten i Glostrup blev i 2007 dannet ved sammenlægning af syv mindre retter og blev Danmarks næststørste byret. Rettens præsident redegjorde over for Højesteret for de ekstraordinære forhold:

- Stærk personaleudskiftning, tab af erfarne dommere og sagsbehandlere samt vakancer i op mod 10 % af juriststillingerne det første år.
- Implementering af nye sagstyper (nævningesager, småsager) og kraftig stigning i modtagne foged- og straffesager.
- Ved udgangen af 2009 var antallet af verserende straffesager steget til 7.768.
- Berammelsestider på op til 12 måneder for sager uden domsmænd.
- Først i efteråret 2010 lykkedes det at få berammet alle verserende sager.

I **Sag 349/2011 m.fl.** var forløbet i en ukompliceret spirituskørselssag:

Dato	Begivenhed
22. februar 2009	Tiltalte sigtet for spirituskørsel
1. maj 2009	Anklageskrift modtaget af Retten i Glostrup
4. august 2010	Retten berammer retsmøde
21. marts 2011	Dom afsagt i byretten

Knap to år i byretten for en sag uden særlig kompleksitet. Højesteret kompenserede ved at nedsætte bøden og prøvetiden og lade statskassen betale byrettens omkostninger.

Den principielle lære er, at ressourcemangel og strukturelle omlægninger hos staten ikke kan lastes tiltalte. Højesteret afviste i **Sag 13/2012** ikke, at rettens forklaring var reel – men lod den ikke få betydning for tiltaltes retsstilling. Samme grundsyn genfindes i Folketingets Ombudsmands generelle praksis, jf. FOB 2022-14:

> *Ved vurderingen af den generelt acceptable sagsbehandlingstid på et område kan der ikke tages hensyn til myndighedernes subjektive forhold, idet vurderingen må hvile på et objektivt grundlag. At myndigheden har utilstrækkelige ressourcer, eller at der på et sagsområde kommer flere sager end forventet, er nok subjektivt undskyldende momenter, men kan ikke bevirke en forlængelse af den tid, som man må anse for en i almindelighed acceptabel sagsbehandlingstid.*

Spørgsmålet er genopstået i 2026-praksis om berammelse af omfattende ankesager, hvor landsretternes kapacitet igen er det bærende hensyn – se sektionen om monitoreringspligten nedenfor. Her har Højesteret dog ikke overført Glostrup-linjen direkte, netop fordi de pågældende sager *ikke* var ukomplicerede.

LOV Straffeloven § 82, stk. 2 · Straffeloven § 83

PRAKSIS
- **Højesteret** · Kompensation for lang sagsbehandlingstid ved Retten i Glostrup efter domstolsreformen — 16.04.2012
- **Højesteret** · Højesterets afgørelse om markant bødenedsættelse grundet ekstrem sagsbehandlingstid ved byret — 16.04.2012
- **Højesteret** · Bødebortfald og kørselsforbud i sag om lang sagsbehandlingstid — 16.04.2012

§ 5 Trafiksikkerhed slår sagstid: førerretsfrakendelsen fastholdes, selv når bøden bortfalder

Det mest konsekvente mønster i hele praksisområdet er, at kompensation ydes på *straffen*, men ikke på *førerretsfrakendelsen*. Trafiksikkerhedshensynet vejer tungere end kompensationsbehovet.

I **Sag 13/2012** nedsatte Højesteret bøden markant, men fastholdt den ubetingede frakendelse i 1 år efter færdselslovens § 126, stk. 1, nr. 8. Dommen udtrykker balancen præcist: urimeligt lang sagsbehandlingstid kan medføre økonomisk kompensation via strafudmålingen, men obligatoriske førerretsfrakendelser kan ikke fraviges alene på grund af sagsbehandlingsmæssige forsinkelser.

Byretspraksis følger linjen konsekvent:

Sag	Sagstid	Straf	Frakendelse
SS-450/2022-GLO (måltid bag rattet)	ca. 3½ år	Bøde bortfaldt	Betinget, 3 år
SS-862/2021-KBH (gentagne hastighedsoverskridelser)	–	Bøde bortfaldt	**Ubetinget**
S-1875-24 (gentagen mobilbrug)	ca. 2½ år til dom	Straf bortfaldt (§ 83 jf. § 82, stk. 2)	**Ubetinget, 6 måneder**
SS-4636/2010-NAE (hastighed)	–	Straf bortfaldt	Betinget

14-6067/2021 (tyveri og færdselsuheld)	–	Bøde bortfaldt	Betinget

S-1875-24 er den skarpeste illustration. Byretten lod straffen bortfalde helt, fordi en ukompliceret færdselssag ikke var afgjort inden rimelig tid, og pålagde statskassen omkostningerne for byretten – men frakendte alligevel førerretten ubetinget i 6 måneder, fordi tiltalte havde tre overtrædelser inden for 3 år og havde begået forholdet i prøvetiden for en betinget frakendelse. Østre Landsret stadfæstede i april 2026 og tiltrådte, at der **uanset sagsbehandlingstidens længde** ikke var grundlag for at gøre frakendelsen betinget eller forkorte frakendelsestiden. Landsretten pålagde endda tiltalte omkostningerne for landsretten.

Undtagelsen findes i **SS-29444/2022-KBH**, hvor Københavns Byret helt undtagelsesvist gjorde en frakendelse betinget ved andengangsovertrædelse af færdselslovens § 54 (narkokørsel i frakendelsestiden):

> *På denne baggrund og henset til den lange sagsbehandlingstid finder retten, at der, uanset at der er tale om en andengangsovertrædelse af færdselslovens § 54, foreligger sådanne særligt formildende omstændigheder, at der helt undtagelsesvis er grundlag for at gøre frakendelsen af førerretten betinget i medfør af færdselslovens § 126, stk. 2.*

Afgørende var dog ikke sagstiden alene: tiltalte havde påbegyndt misbrugsbehandling kort efter gerningen, var dokumenteret stoffri, havde etableret erhvervsvirksomhed med transportbehov og havde afventet sagens udfald uden at generhverve kørekortet. Sagstiden var et *supplerende* moment i et samlet billede af særligt formildende omstændigheder – ikke et selvstændigt grundlag.

Afgrænsning: se den selvstændige praksisoversigt om frakendelse af førerret.

LOV `Færdselsloven § 125` `Færdselsloven § 126, stk. 1, 2` `Straffeloven § 83`

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets afgørelse om markant bødenedsættelse grundet ekstrem sagsbehandlingstid ved byret	16.04.2012
Højesteret · Bødebortfald og kørselsforbud i sag om lang sagsbehandlingstid	16.04.2012
Byretten · Ubetinget frakendelse af førerretten i 6 måneder for gentagen mobilbrug under kørsel – straf bortfalder grundet lang sagsbehandlingstid	20.04.2026
Byretten · Betinget frakendelse af førerret og bortfald af bøde efter tyveri og færdselsuheld	25.08.2025
Byretten · Betinget frakendelse af kørekort efter måltid bag rattet på motorvej – bøde bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	18.06.2024
Byretten · Betinget fængsel og betinget førerretsfrakendelse trods gentagen narkokørsel i frakendelsestiden grundet lang sagsbehandlingstid og misbrugsbehandling	19.03.2024
Byretten · Ubetinget frakendelse af førerret efter gentagne hastighedsoverskridelser, hvor bødestraffen bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	10.10.2023
Byretten · Betinget frakendelse og strafbortfald i sag om hastighedsoverskridelse grundet lang sagsbehandlingstid	08.07.2013

§ 6 "Døde perioder": Rigsadvokatens administrative erstatningspraksis efter § 1018 h

Hvor strafudmålingskompensation forudsætter en domfældelse, findes der en selvstændig erstatningsvej for de sager, der ender med frifindelse eller påtaleopgivelse. Hjemlen er retsplejelovens § 1018 h, stk. 1:

> *Erstatningskrav, der på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler rejses af sigtede, domfældte eller andre i anledning af strafferetlig forfølgning, behandles på begæring efter reglerne i dette kapitel.*

Det er et **culpaansvar** – ikke det objektive ansvar, der gælder efter §§ 1018 a-d. Godtgørelsen fastsættes med hjemmel i erstatningsansvarslovens § 26 og forrentes efter samme lovs § 16, jf. Rigsadvokatmeddelelsen om erstatning:

> *Godtgørelse for tort, der ydes efter retsplejelovens § 1018 h i anledning af en frihedsberøvelse eller andre straffeprocessuelle indgreb, fastsættes med hjemmel i erstatningsansvarslovens § 26, jf. U 1997.1498H, og skal derfor forrentes efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 16.*

Den centrale test er "døde perioder" – perioder med ren inaktivitet, hvor der ikke er foretaget efterforskningsskridt eller sagsbehandling. Rigsadvokatens vidensbase viser et bemærkelsesværdigt konsistent niveau:

Afgørelse	Sagstype	Død periode	Tilkendt
AM2024.02.16RA	Bedrageri (påtale opgivet)	ca. 2 år	12.000 kr.
AM2024.04.08RA	Hærværk	2 år og 2 måneder	12.000 kr.
AM2024.03.07RA	Frifindelse	ansvarspådragende inaktivitet	12.000 kr.
AM2024.02.29RA	Brugstyveri (påtale opgivet)	–	tilkendt
AM2024.04.03RA	Bedrageri (flerårig sigtelse)	–	tilkendt

Begrundelsen i **AM2024.02.16RA** er repræsentativ for hele linjen:

> *Jeg finder efter en konkret vurdering af omstændighederne i din sag grundlag for at yde dig erstatning for lang sagsbehandlingstid i medfør af retsplejelovens § 1018 h. Jeg har herved lagt vægt på, at der har været inaktivitet i sagen af en sådan karakter, at de straffforfølgende myndigheder efter min opfattelse kan anses for at have handledt ansvarspådragende. Jeg har i den forbindelse især lagt vægt på, at der af den samlede sagsbehandlingstid … forløb ca. 2 år … uden det fremgår, at der har været foretaget andre efterforskningsskridt eller sagsbehandling i den mellemliggende periode.*

Afgørelsen henviser udtrykkeligt til **AM2015.12.15B** som præcedens for 12.000 kr.-niveauet, hvilket viser, at taksten har været stabil over et årti.

Det retlige grundlag for culpavurderingen er hurtighedspligterne i retsplejelovens § 96, stk. 2 (anklagemyndigheden), § 718 a, stk. 1 (afgørelse af tiltalespørgsmålet inden rimelig tid) og § 843 a, stk. 1 (rettens fremme af sagen). Det er tilsidesættelsen af disse, der konstituerer culpa.

Men ikke enhver lang sagstid er culpøs. I Rigsadvokatens afgørelse af 5. april 2024 om mandatsvig og bedrageri blev erstatning afslået – lang sagsbehandlingstid er ikke i sig selv ansvarspådragende, når der løbende er foretaget efterforskningsskridt.

Kompetence og fristregler: Statsadvokaterne træffer som udgangspunkt afgørelse i alle § 1018 h-sager og kan altid afslå kravet; sager, hvor der agtes ydet over 100.000 kr., eller som rejser principielle spørgsmål, forelægges Rigsadvokaten, jf. RM'ens pkt. 4.3.3. Kravet skal fremsættes inden **2 måneder** fra straffesagens afgørelse, jf. § 1018 e – en frist, der i **AM2024.02.16RA** afskar erstatningssøgende fra realitetsbehandling i den ene af to sammenholdte sager, fordi kravet var fremsat ca. fem måneder efter frifindelsen uden undskyldende omstændigheder.

LOV Erstatningsansvarsloven § 16 Erstatningsansvarsloven § 26 Retsplejeloven § 96, stk. 2

Retsplejeloven § 718a, stk. 1 | Retsplejeloven § 843a, stk. 1 | Retsplejeloven § 1018h, stk. 1

PRAKSIS

Rigsadvokaten · Rigsadvokatens tildeling af 12.000 kr. i erstatning for over to års inaktivitet i sag om hærværk 08.04.2024

Rigsadvokaten · Rigsadvokatens afslag på erstatning for lang sagsbehandlingstid i sag om økonomisk kriminalitet 05.04.2024

Rigsadvokaten · Afgørelse om erstatning for lang sagsbehandlingstid og afsavn af beslaglagt genstand efter flerårig sigtelse for bedrageri 03.04.2024

Rigsadvokaten · Erstatning for lang sagsbehandlingstid efter frifindelse – 12.000 kr. tildelt grundet ansvarspådragende inaktivitet 07.03.2024

Rigsadvokaten · Erstatning tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen 29.02.2024

Rigsadvokaten · Erstatning for lang sagsbehandlingstid i bedragerisag; Afvisning af frifindelsessag grundet for sen fremsættelse af krav 16.02.2024

§ 7 Sigtelsens varighed efter § 1018 b: 5-årsgrænsen og kravet om ekstraordinært belastende karakter

Selve det at være sigtet er en belastning – men er det et "straffeprocessuelt indgreb", der udløser erstatning? Retsplejelovens § 1018 b bestemmer:

> *Efter samme regler som angivet i § 1018 a kan erstatning tillægges en sigtet, der som led i en strafferetlig forfølgning har været udsat for andre straffeprocessuelle indgreb.*

Dette er et **objektivt** ansvar – modsat § 1018 h – men det forudsætter, at der foreligger et "indgreb". Administrativ praksis har udviklet en klar tærskel. Rigsadvokaten formulerer den i **AM2024.02.16RA**:

> *Du har været sigtet for overtrædelse af straffelovens § 279 i ca. 2 år og 4 måneder. På baggrund af det, der er anført ovenfor, vil længden af sigtelsen, da den har vært under 5 år, ikke i sig selv kunne begrunde erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 b. Spørgsmålet er herefter, om sigtelsen mod dig har haft en sådan ekstraordinær karakter ... Dette er efter min opfattelse ikke tilfældet. Jeg har herved lagt vægt på karakteren af sigtelsen, at du alene har deltaget i en kort afhøring, og at du ikke har været udsat for straffeprocessuelle indgreb i anledning af sagen.*

Testen er altså **to-leddet**:

1. **Hovedregel:** sigtelse og kortvarige afhøringer udgør ikke i sig selv et indgreb – medmindre sigtelsen har varet **mere end 5 år**.
2. **Undtagelse:** ved kortere sigtelser kan erstatning ydes, hvis forholdene har været **ekstraordinært belastende og krænkende**.

Relevante momenter ved undtagelsesvurderingen er sigtelsens karakter (fx en meget alvorlig eller stigmatiserende sigtelse), omfanget af afhøringer, og om der har været iværksat egentlige straffeprocessuelle indgreb.

Den praktiske konsekvens er, at en erstatningssøgende i mellemkategorien – sigtet i 2-4 år uden ekstraordinære forhold – får afslag på § 1018 b-erstatning for selve sigtelsen, men kan få § 1018 h-erstatning for lang sagsbehandlingstid, hvis der har været en død periode. Netop det skete i **AM2024.02.16RA**: 0 kr. for sigtelsen, 12.000 kr. for inaktiviteten. Samme opdeling ses i **AM2024.02.29RA**, hvor erstatning blev tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen.

Afgrænsning til frihedsberøvelse. Hvor sigtelsen har været ledsaget af varetægtsfængsling, gælder det objektive ansvar efter § 1018 a med administrativt fastsatte takster. Højesteret bekræftede i **Sag 80/2025** (466 dages varetægtsfængsling), at taksterne kun fraviges ved "ganske særlige forhold", og at vurderingen tager udgangspunkt i den erstatningssøgendes egen situation:

> *Der skal tages udgangspunkt i den erstatningssøgendes situation i forbindelse med frihedsberøvelsen. Der skal herunder tages hensyn til navnlig, om frihedsberøvelsen har været forbundet med særligt ubehag eller lidelse for den erstatningssøgende og til eventuelle særlige konsekvenser af frihedsberøvelsen.*

Flertallet (4-1) fastslog, at **myndighedsfejl** som klart udgangspunkt ikke i sig selv kan begrunde forhøjelse – heller ikke når fejlen har haft konkret indflydelse på frihedsberøvelsens varighed. Dommer Jens Kruse Mikkelsen dissentierede og ville have forhøjet med yderligere 100 % for en "så grov myndighedsfejl". Se nærmere den selvstændige praksisoversigt om uberettiget frihedsberøvelse.

LOV	Retsplejeloven § 1018b · Retsplejeloven § 1018a, stk. 1 · Retsplejeloven § 1018h, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Erstatning for uberettiget varetægtsfængsling: Myndighedsfejl udgør ikke 'ganske særlige forhold' – Sag 80/2025	12.05.2026
	Højesteret · Erstatning for hændelig skade under ransagning og betydningen af egen skyld ved mistankepådragende adfærd	04.12.2015
	Højesteret · Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling efter udlændingesag	26.02.2009
	Rigsadvokaten · Erstatning tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen	29.02.2024
	Rigsadvokaten · Erstatning for lang sagsbehandlingstid i bedragerisag; Afvisning af frifindelsessag grundet for sen fremsættelse af krav	16.02.2024

§ 8 Tiltaltes egen rolle: hvornår kompensationen reduceres eller bortfalder

Både § 82, stk. 2, og § 83, 3. pkt., forudsætter, at forsinkelsen ikke "kan bebrejdes gerningsmanden". Dette er ikke en formalitet – det er et selvstændigt filter, der ofte afgør sagen.

Forholdets karakter kan udelukke yderligere kompensation. I **SS-80/2022-HJR** havde en sag om forsøg på ulovlig tvang med vold og indbrudstyveri verseret i knap 3,5 år. Både byret og landsret havde allerede taget hensyn til tidsforløbet. Højesteret afviste yderligere kompensation:

> *Højesteret bemærker herved, at byretten og landsretten ved straffastsættelsen har lagt vægt på den tid, der var forløbet, siden forholdene blev begået, og som ikke kan tilregnes Tiltalte. Sagsbehandlingstiden kan efter karakteren af de begåede forhold ikke begrunde yderligere strafnedsættelse, herunder betinget dom uden vilkår om samfundstjeneste, og kan heller ikke begrunde, at statskassen skal betale sagens omkostninger for byretten.*

Dommen viser to ting: for det første, at kompensation kan være "opbrugt" i de lavere instanser; for det andet, at **forholdets grovhed** modvirker kompensation. En 3,5-årig sagstid, der ville have ført til strafbortfald i en færdselssag, giver ingenting ved personfarlig kriminalitet.

Benyttelse af retsmidler tillægges vægt. Forarbejderne til 2021-reformen introducerede et nyt moment:

> *Ved afgørelse af, om straffastsættelse vil være i strid med EMRK artikel 6, jf. det foreslåede § 82, stk. 2, kan det tillægges vægt, om gerningsmanden under sagen har fremsat anmodning om fastsættelse af et tidspunkt for hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 152 a, eller har indbragt spørgsmålet om sigtelsens varighed for retten, jf. retsplejelovens § 718 b, stk. 1.*

Rigsadvokatmeddelelsen udlægger dette skarpere og angiver bestemmelsens **kerneanvendelsesområde**:

> *Anvendelsesområdet for straffelovens § 82, stk. 2, vil således navnlig være situationer, hvor den sigtede eller tiltalte har benyttet retsplejelovens retsmidler mod lang sagsbehandlingstid i § 152 a og § 718 b, men hvor disse ikke har været tilstrækkelig effektive til at sikre, at sagen blev behandlet inden rimelig tid.*

Dette er en reel forskydning: den tiltalte, der passivt lader sagen trække ud, står svagere end den, der aktivt har søgt at fremme den. Der er dog ikke tale om en betingelse – det er et moment i helhedsvurderingen.

Forsvarerens tilrettelæggelse. Efter retsplejelovens § 843 a, stk. 2 påhviler det både anklagemyndigheden og forsvareren at tilrettelægge deres virke, så sagen kan gennemføres inden for rimelig tid. Forarbejderne er utvetydige om konsekvensen: en advokat må foretage en afvejning af, om hans øvrige sager forhindrer rettidig gennemførelse, og "i givet fald må undlade at påtage sig sagen". Forsinkelse, der skyldes forsvarerens forhold, kan derfor ikke uden videre lastes staten.

Analogien til § 1018 a, stk. 3. På erstatningssiden gælder et parallelt princip: erstatning kan nedsættes eller bortfalde, hvis den sigtede selv har givet anledning til indgrebet. I **U.1995.482H** blev erstatningen halveret, fordi den sigtede havde valgt ikke at udtale sig trods belastende aflyttede telefonsamtaler, og i **Sag 67/2015** bortfaldt kravet helt, fordi den sigtede ved mistankepådragende udtalelser selv havde udløst ransagningen.

LOV Retsplejeloven § 152a · Retsplejeloven § 718b, stk. 1 · Retsplejeloven § 843a, stk. 2 · Retsplejeloven § 1018a, stk. 3 · Straffeloven § 82, stk. 2

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret korrigerer fordelingen af fængselsstraf i sag om ulovlig tvang og indbrud — 23.02.2023
Højesteret · Erstatning for hændelig skade under ransagning og betydningen af egen skyld ved mistankepådragende adfærd — 04.12.2015

§ 9 Berammelse år ude i fremtiden og landsrettens løbende monitoreringspligt (2026)

Den nyeste og mest principielle udvikling kom med Højesterets kendelser af 12. februar 2026 og er siden bekræftet i juni 2026. Spørgsmålet: udgør en berammelse af en omfattende ankesag flere år ude i fremtiden i sig selv en krænkelse af EMRK artikel 6?

Sag 70/2025 (**SS-70/2025-HJR**, **AM2026.02.12H**) angik Østre Landsrets berammelse af en bandekonflikt-ankesag til april 2027. I **SS-11/2026-HJR** af 26. juni 2026 var berammelsen september-december 2027 – en ankesag med ni tiltalte og 27 forventede retsdage, hvor tiltalte ville have været varetægtsfængslet i mere end 4 år og 8 måneder ved ankesagens afslutning, heraf 2 år og 6 måneder alene som følge af landsrettens sagsbehandlingstid.

Tiltalte påberåbte sig netop de tommelfingerregler, forarbejderne bygger på – **Hutchinson Reid mod Storbritannien** og **Khudoyorov mod Rusland** (ca. 1 år pr. instans) – samt **Q og R mod Slovenien** om, at en

sags indgribende karakter tilsiger hurtigere behandling, og gjorde gældende, at livstidsstraf og udvisning for bestandig krævede "exceptional diligence".

Højesteret fastslog tre ting:

1. **Berammelsen er procesledende og kan ændres.** Landsretten havde tilrettelagt sagen, så den kunne hovedforhandles så hurtigt, som det på berammelsestidspunktet var praktisk muligt.
2. **Der er en løbende monitoreringspligt.** Da hovedforhandlingen lå langt ude i fremtiden, og tiltalte var varetægtsfængslet frem til dom, *bør landsretten løbende vurdere muligheden for at fremrykke hovedforhandlingen*.
3. **Krænkelsesspørgsmålet udskydes til hovedforhandlingen:**

> *Der er ikke grundlag for allerede nu at tage stilling til, om en gennemførelse af ankesagen i henhold til berammelsen vil indebære en krænkelse af retten til en rettergang inden en rimelig frist efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, og hvad konsekvensen heraf i givet fald skal være. Dette må afgøres i forbindelse med hovedforhandlingen i ankesagen.*

Dissensen i **AM2026.02.12H2** (**Sag 66/2025**) er væsentlig. I en voldtægts- og voldssag berammet ca. 1 år og 9 måneder efter anken fandt flertallet (4 dommere), at det var for tidligt at fastslå en krænkelse. Dommer **Søren Højgaard Mørup** dissentierede: en berammelsestid på over 1 år og 8 måneder for en **ikke-kompliceret** sag udgjorde sandsynligvis en krænkelse af EMRK artikel 6, stk. 1, og tiltalte burde eventuelt kompenseres ved domsafsigelsen. Han stemte dog også for at stadfæste varetægtsfængslingen.

Dissensen peger tilbage på Glostrup-linjen: sagens kompleksitet er det afgørende skel. I **Sag 349/2011 m.fl.** var kernebegrundelsen netop, at der var tale om "en ukompliceret straffesag". Ved omfattende bandesager med ni tiltalte og 27 retsdage accepterer Højesteret en langt længere berammelse – men Mørups dissens antyder, at Glostrup-standarden fortsat gælder for de simple sager.

Praktisk konsekvens for forsvarere: kæremål over berammelsen fører ikke til frifindelse eller løsladelse, men det er værd at fremsætte indsigelsen, dels for at aktivere monitoreringspligten, dels fordi benyttelsen af retsmidler efter forarbejderne tillægges vægt ved den senere kompensationsvurdering.

LOV Retsplejeloven § 762, stk. 3 · Retsplejeloven § 843a, stk. 1 · Retsplejeloven § 917

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Berammelse af ankesag to år frem og fortsat varetægtsfængsling i bandesag stadfæstes	26.06.2026
Højesteret · Højesteret: Landsrettens berammelse af bandekonflikt-ankesag til april 2027 er ikke en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6	12.02.2026
Højesteret · Varetægtsfængsling under anke trods lang berammelsestid i landsretten	12.02.2026
Højesteret · Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat	12.02.2026
Højesteret · Kompensation for lang sagsbehandlingstid ved Retten i Glostrup efter domstolsreformen	16.04.2012

§ 10 De processuelle retsmidler: § 152 a, § 718 a og § 718 b

Dansk ret har siden 2008 haft et sæt forebyggende retsmidler, indført ved **lov nr. 493 af 17. juni 2008** på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets **betænkning nr. 1492/2007 om begrænsning af langvarige sigtelser**

og varetægtsfængslinger. Efter 2021-reformen er de blevet centrale, fordi § 82, stk. 2, netop sigter mod de tilfælde, hvor retsmidlerne har været brugt uden effekt.

§ 718 a – underretningspligten. Efter retsplejelovens § 718 a, stk. 1 skal tiltalespørgsmålet afgøres inden rimelig tid; er sigtede varetægtsfængslet eller under 18 år, hurtigst muligt. Efter stk. 2 skal anklagemyndigheden underrette sigtede, når en sigtelse har verseret i **1 år og 6 måneder** uden afgørelse af tiltalespørgsmålet – og på ny hvert år derefter. Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige sigtelser angiver de hensyn, der indgår:

> *Det fremgår af forarbejderne, at hensynet til den sigtede generelt skal tillægges betydelig vægt, da en sigtelse for strafbart forhold for langt de fleste mennesker vil udgøre en betydelig belastning. Det gælder også i tilfælde, hvor den sigtede ikke konkret har givet udtryk for et ønske om en snarlig afklaring af sagen.*

Fristen løber fra det tidspunkt, hvor politiet har gjort sigtede bekendt med sigtelsen – eller fra det tidspunkt, hvor den pågældende *burde* have været sigtet. Der løber dog ingen frist, når efterforskningen forudsætter, at den pågældende ikke kender til mistanken (fx telefonaflytning).

§ 718 b – domstolsprøvelse og fristfastsættelse. Efter § 718 b, stk. 1 kan sigtede indbringe sagen for retten efter 1 år og 6 måneder. Retten kan **undtagelsesvis** fastsætte en frist på mellem 3 måneder og 1 år, jf. stk. 2 – og overskrides den, **anses påtale for opgivet**. Det er det skarpeste retsmiddel i systemet.

Sag 17/2016 viser både dets styrke og dets grænser. En sigtelse fra 15. marts 2005 for overtrædelse af spillelovgivningen havde verseret i over 11 år, afbrudt af gentagne berostillelser af hensyn til EU-retlige spørgsmål. Højesteret fastslog først, at anklagemyndighedens for sene anmodning om fristforlængelse ikke i sig selv udløste påtaleopgivelse:

> *Det forhold, at anklagemyndigheden indgav anmodningen om forlængelse for sent, jf. toegersfristen i § 718 b, stk. 3, 2. pkt., må anses for kritisabelt, men det medfører efter Højesterets opfattelse ikke, at påtale mod T kan anses for opgivet. En sådan retsvirkning er – i modsætning til, hvad der følger af bestemmelserne i § 718 b, stk. 2, 3. pkt., og stk. 3, 3. pkt. – ikke fastsat i retsplejeloven.*

Men ved den selvstændige realitetsvurdering nåede Højesteret alligevel frem til påtaleopgivelse:

> *Højesteret lægger herved navnlig vægt på, at T blev sigtet i sagen første gang den 15. marts 2005, dvs. for mere end 11 år siden, at sagen i den forløbne tid i flere perioder har været sat i bero, og at sagen angår overtrædelse af spillelovgivningen og alene rejser spørgsmål om bødestraf.*

Proportionaliteten mellem sagstid og sanktionens alvor var udslagsgivende: 11 år for en bødesag er uacceptabelt.

Berostillelse på præjudicielle spørgsmål. I den efterfølgende **Sag 101/2017** godkendte Højesteret alligevel en udsættelse på 1 år, mens EU-Domstolen behandlede et præjudicielt spørgsmål i en parallel sag:

> *Den omstændighed, at en domstol i en anden sag har forelagt et præjudicielt spørgsmål for EU-Domstolen om danske reglers overensstemmelse med EU-retten, der har betydning for afgørelsen af straffesagen, er efter Højesterets opfattelse som udgangspunkt en sådan særlig omstændighed, at retten kan undlade at beramme sagen inden for 2 uger efter indleveringen af anklageskrift, jf. retsplejelovens § 843 a, stk. 1, og træffe bestemmelse om udsættelse af hovedforhandlingen.*

Men Højesteret gav samtidig en klar forhåndsbesked om konsekvensen:

> *Det tilføjes, at sagsbehandlingstiden i den foreliggende sag forud for tiltalerejsningen har været meget langvarig og betydeligt har oversteget det rimelige. Højesteret tiltræder derfor, at den samlede sagsbehandlingstid i tilfælde af domfældelse må tillægges væsentlig betydning ved straffens fastsættelse.*

Sagligt begrundet berostillelse forlænger altså den acceptable sagstid, men udsletter ikke kompensationskravet.

§ 152 a – fastsættelse af hovedforhandlingstidspunkt. Efter retsplejelovens § 152 a kan en part forlange, at retten fastsætter tidspunktet for hovedforhandlingen, "hvis det er nødvendigt på grund af kravet i artikel 6". Dette er det retsmiddel, der efter forarbejderne bør være udtømt, før § 82, stk. 2, aktiveres.

LOV Retsplejeloven § 152a · Retsplejeloven § 718a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 718b, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 843a, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Udsættelse af hovedforhandling i straffesag på præjudiciel afgørelse fra EU-Domstolen og betydningen af lang sagsbehandlingstid — 14.09.2017
- **Højesteret** · Højesterets afgørelse om overskridelse af frist for tiltalerejsning og betydningen af 11 års sagsbehandlingstid — 20.05.2016

§ 11 Appel- og kæreadgang: Højesterets afklaringer fra januar 2026

To kendelser fra januar 2026 afklarede tvivl om, hvordan kompensationsafgørelser kan prøves.

Kære af omkostningsafgørelsen – Sag 84/2025 (SS-84/2025-HJR). T blev fundet skyldig i hærværk efter straffelovens § 291, stk. 2. Byretten lagde ved strafudmålingen vægt på, at sagsbehandlingstiden i væsentligt omfang havde overskredet det rimelige uden Ts skyld – men pålagde ham alligevel sagens omkostninger efter § 1008, stk. 1. Østre Landsret afviste kæren under henvisning til § 1013, stk. 1, 3. pkt., jf. § 968, stk. 3, med den begrundelse, at omkostningsafgørelsen ikke var uafhængig af sagens udfald, når T var fundet skyldig – og henviste til U. 2023.4022 Ø og TfK 2024.71 Ø.

Højesteret ophævede afvisningen. Når omkostningsafgørelsen **udelukkende** anfægtes ud fra betragtningen om lang sagsbehandlingstid, er anfægtelsen uafhængig af skyld og straf, og der er kæreadgang. Retten henviste til UfR 2000.2467 H og hjemviste til realitetsbehandling. Kompensationsspørgsmålet er dermed en **selvstændig rimelighedsvurdering** efter § 1008, stk. 4 – ikke et appendiks til strafudmålingen.

Anke ved strafbortfald – SS-78/2025-HJR. Den modsatte afklaring faldt fire dage tidligere. Ved Retten i Glostrup bortfaldt en bødestraf for overtrædelse af færdselslovens § 3, stk. 1 på grund af lang sagsbehandlingstid, men tiltalte blev betinget frakendt førerretten i 3 år. Østre Landsret afviste anken og noterede en inkonsistent praksis på området – der verserede **13 sager** med samme problemstilling, hovedsagelig færdselssager.

Højesteret fastslog, at hverken ordlyden af eller forarbejderne til § 902, stk. 2 udelukker sager med strafbortfald fra appelbegrænsningen. Da tiltalte ikke var idømt andre følger end bøde og frakendelse, og bøden efter fast praksis ville have ligget under beløbsgrænsen på 20.000 kr., krævede anke tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, jf. § 903, stk. 1.

Den samlede retsstilling er dermed asymmetrisk, men indre logisk:

Spørgsmål	Prøvelsesadgang
Omkostningsafgørelse anfægtet alene med sagstid	Fri kæreadgang (uafhængig af udfaldet)

Anke af dom med strafbortfald og bødeniveau under 20.000 kr.	Kræver bevilling fra Procesbevillingsnævnet

Strafbortfald er en *gunst*, ikke en omgåelse af appelbegrænsningen – men den, der mener at være blevet snydt for sin kompensation på omkostningssiden, har en selvstændig vej til prøvelse.

LOV Retsplejeloven § 902, stk. 2 · Retsplejeloven § 903, stk. 1 · Retsplejeloven § 968, stk. 3 · Retsplejeloven § 1008, stk. 1, 4 · Retsplejeloven § 1013, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Omkostningsafgørelse ved lang sagsbehandlingstid kan kæres uafhængigt af straffesagens udfald 30.01.2026

Højesteret · Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2 26.01.2026

§ 12 Kommende ændring: 4-ugersfristen for varetægtsfængslede (i kraft 15. februar 2026, endnu ikke konsolideret)

Retsstillingen er netop flyttet. Ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 er retsplejelovens § 843 a ændret med virkning fra **15. februar 2026**. Ændringerne er trådt i kraft, men er endnu ikke konsolideret ind i lovbekendtgørelsen (senest konsolideret 15. november 2025) – den, der læser den konsoliderede tekst, får derfor ikke den gældende retsstilling.

To ændringer:

1. I stk. 1, 3. pkt., ændres "gennemføres hurtigst muligt" til "**begynde og** gennemføres hurtigst muligt **efter anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift til retten**".
2. I stk. 2 indsættes efter "tid" ordene "**eller hurtigst muligt, hvis sigtede er varetægtsfængslet**".

Den reelle nyskabelse ligger i forarbejderne – en ny målsætningsfrist:

> *Det forudsættes i den forbindelse, at retten fremover vil skulle bestræbe sig på at indlede hovedforhandlingen hurtigst muligt og så vidt muligt inden 4 uger fra anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift til retten, hvis sigtede er varetægtsfængslet.*

Fristen er ikke absolut. Forarbejderne opregner udtrykkeligt undtagelser: mentalerklæringer, der ikke kan nå at blive udarbejdet; sager med flere tiltalte, hvor berammelsen skal indpasses i flere aktørers kalendere; ekstraordinært belastede retter; forhold uden for rettens, anklagemyndighedens og forsvarerens kontrol, herunder forsinkede udtalelser fra udlændingemyndighederne; og uventet store antal arrestantsager.

Skærpelsen over for forsvarerne er markant. Forarbejderne forudsætter, at retten **af egen drift** skal anvende § 735, stk. 3, nr. 2, til at afbeskikke forsvarere, hvis deres medvirken væsentligt vil forsinke sagens behandling, så 4-ugersfristen ikke overholdes – dog med en konkret afvejning over for hensynet til sigtedes frie forsvarervalg. Retten peges endvidere mod at anvende **forhåndsberammelse** efter § 843 b.

Dokumentationskravet er nyt og praktisk vigtigt:

> *Hvis hovedforhandlingen ikke begynder inden 4 uger fra anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift til retten, bør årsagen til fristoverskridelsen anføres i retsbogen.*

Dette skaber et spor, som forsvaret senere kan bygge på ved en kompensationspåstand.

Formålet angives direkte: at understøtte en udvikling, hvor sager hurtigst muligt behandles ved retterne, når sigtede er varetægtsfængslet – "ved at opnå en højere prioritering af sådanne sager inden for rammerne af de eksisterende ressourcer". Hensigten er, at varetægtsperioden fra tiltalerejsning skal være kortere.

Sammenstødet med 2026-berammelsespraksis er iøjnefaldende. Lovændringen trådte i kraft tre dage efter Højesterets kendelser af 12. februar 2026 i **Sag 70/2025** og **Sag 66/2025**, hvor berammelser 1½-2½ år ude i fremtiden blev accepteret for varetægtsfængslede tiltalte. Da § 843 a efter § 917 finder tilsvarende anvendelse i ankesager, er det et åbent spørgsmål, om den nye 4-ugersmålsætning vil forskyde afvejningen – særligt i lyset af dommer Søren Højgaard Mørups dissens i **AM2026.02.12H2** om ikke-komplicerede sager. Forarbejdernes udtrykkelige forbehold for "ekstraordinært belastede" retter og sager med flere tiltalte peger dog mod, at de store bandesager fortsat vil falde uden for målsætningen.

LOV Retsplejeloven § 843a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 843b · Retsplejeloven § 917

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Landsrettens berammelse af bandekonflikt-ankesag til april 2027 er ikke en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6	12.02.2026
Højesteret · Varetægtsfængsling under anke trods lang berammelsestid i landsretten	12.02.2026
Højesteret · Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat	12.02.2026

§ 13 Den forvaltningsretlige parallel: god forvaltningsskik og skattestraffesager

Uden for domstolssporet gælder en selvstændig norm om sagsbehandlingstid, der bygger på god forvaltningsskik. Den er ikke bindende som EMRK artikel 6, men den styrer faktisk myndighedspraksis og er særligt relevant i den fase, hvor en administrativ myndighed forbereder en straffesag.

I FOB 2020-34 om skattemyndighedernes sagsbehandlingstid i skattestraffesager knyttede Folketingets Ombudsmand udtrykkeligt an til de strafferetsplejemæssige hensyn:

> *Ved vurderingen af skattemyndighedernes sagsbehandlingstid i de omhandlede sager må der tages hensyn til bl.a., at behandlingen af sagerne kan resultere i, at en borger sigtes for en strafbar handling. Jeg henviser i den forbindelse til de hensyn, der ligger bag retsplejelovens § 96, stk. 2, hvorefter de offentlige anklagere skal fremme enhver sag med den hurtighed, som sagens beskaffenhed tillader.*

Ombudsmanden fremhævede tre selvstændige begrundelser for hurtighedskravet i straffesagssporet:

- **Belastningen:** "For de involverede i en straffesag vil belastningen ved sagen i almindelighed være større, jo længere tid sagen trækker ud."
- **Formålstab:** "selve formålet med at gennemføre strafforfølgning og iværksætte straf kan siges at tabe i betydning, jo længere tid der går mellem den strafbare handling (eller dens opdagelse) og straffuldbyrdelsen."
- **Bevisforringelse:** "langvarige tidsforløb [kan] endvidere have den bevismæssige ulempe, at de dele af bevisgrundlaget, som består i vidneforklaringer mv., svækkes."

Berostillelse er et tilbagevendende tema. I FOB 2022-7 opstillede Ombudsmanden rammerne:

> *At en sag stilles i bero, betyder, at myndigheden beslutter ikke at behandle sagen i en vis periode. Er denne beslutning saglig, vil det ofte kunne betyde, at en længere samlet sagsbehandlingstid må accepteres. (...) Det er imidlertid en forudsætning, at afgørelsen i den anden sag kan forventes truffet i nærmere fremtid.*

Dette svarer indholdsmæssigt til Højesterets linje i **Sag 101/2017** (berostillelse på EU-Domstolens præjudicielle afgørelse var saglig) sammenholdt med **Sag 17/2016** (11 års gentagne berostillelser i en bødesag var det ikke). Forbeholdet "i nærmere fremtid" er nøglen: en berostillelse uden absehelig afslutning er ikke saglig.

Underretningspligten har en parallel i begge spor. Hvor retsplejelovens § 718 a, stk. 2 kræver underretning efter 1 år og 6 måneder og derefter årligt, kræver god forvaltningsskik efter FOB 2020-34 underretning "som udgangspunkt hver tredje måned", hvis myndigheden ikke har oplyst en forventet sagsbehandlingstid – og ved ekstraordinært lang sagsbehandlingstid en "mere uddybende og fyldestgørende forklaring på årsagerne".

En myndighedsfejl i sagsbehandlingen kan i øvrigt selvstændigt udløse erstatning efter § 1018 h. Rigsadvokatmeddelelsen om straffens fastsættelse angiver et konkret eksempel: er en anmodning om bødenedsættelse fremsat rettidigt, men ved en fejl ikke behandlet, "skal sagen behandles som en erstatningssag efter retsplejelovens § 1018 h om behandling af erstatningskrav på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler om culpaansvar".

LOV Retsplejeloven § 96, stk. 2 · Retsplejeloven § 718a, stk. 2 · Retsplejeloven § 1018h, stk. 1

PRAKSIS
Højesteret · Udsættelse af hovedforhandling i straffesag på præjudiciel afgørelse fra EU-Domstolen og betydningen af lang sagsbehandlingstid 14.09.2017
Højesteret · Højesterets afgørelse om overskridelse af frist for tiltalerejsning og betydningen af 11 års sagsbehandlingstid 20.05.2016

§ 14 Sammenfatning: sådan afgøres en sag om lang sagsbehandlingstid i praksis

Praksis kan sammenfattes i en beslutningsrækkefølge.

1. Hvilket spor? Ender sagen med domfældelse, er kompensationsvejen strafudmåling og omkostninger (§ 82, stk. 2, § 83, § 1008, stk. 4). Ender den med frifindelse eller påtaleopgivelse, er vejen erstatning (§ 1018 h for sagsbehandlingstid, § 1018 b for sigtelsen som indgreb). Fristen for erstatningskrav er 2 måneder fra straffesagens afgørelse.

2. Er EMRK-tærsklen nået? Efter 2021-reformen er dette et *selvstændigt* krav på straffesporet. Tommelfingerreglerne – 1 år pr. instans, meget mere end 5 år i to instanser – er vejledende udgangspunkter, ikke grænser. Helhedsvurderingen af kompleksitet, parternes adfærd og myndighedernes adfærd er afgørende.

3. Kan forsinkelsen bebrejdes tiltalte? Egen medvirken, bevidste udsættelser og forsvarerens tilrettelæggelse reducerer eller fjerner kompensationen. Omvendt styrker benyttelse af § 152 a og § 718 b tiltaltes position – det er netop disse tilfælde, § 82, stk. 2, ifølge forarbejderne primært sigter mod.

4. Hvilken kompensationsform? Praksis viser en trappe efter krænkelsens omfang og forholdets karakter:

Situation	Typisk kompensation	Eksempel
Ukompliceret bødesag, ca. 2 år ved byretten	Markant bødenedsættelse + statskassen betaler	**Sag 13/2012** (13.500 → 4.250 kr.)

Død periode på 2 år+ i bødesag	Bødenedsættelse	**Sag 7/2022** (40.000 → 17.500 kr.)
Ukompliceret færdselssag, 2½-4 år	Strafbortfald + statskassen betaler	**S-1875-24**, **SS-450/2022-GLO**
Alvorlig økonomisk kriminalitet, ~7 år	Betinget fængsel + bødenedsættelse	**SS-170/2006-ROS**
Forsinket genindbringelse efter hjemvisning	Strafbortfald for de mindre forhold	**219/2014**
Personfarlig kriminalitet, 3½ år	Ingen yderligere kompensation	**SS-80/2022-HJR**
Frifindelse/påtaleopgivelse med død periode ~2 år	12.000 kr. efter § 1018 h	**AM2024.02.16RA**, **AM2024.04.08RA**
Sigtelse under 5 år uden ekstraordinære forhold	Intet efter § 1018 b	**AM2024.02.16RA**

5. Hvad kompenseres ikke? Førerretsfrakendelsen ved trafiksikkerhedsmæssige hensyn – kun helt undtagelsesvist, og da kun som ét moment blandt flere særligt formildende omstændigheder (-**SS-29444/2022-KBH**). Konfiskation efter straffelovens § 75 (**219/2014**). Og forholdets grovhed kan i sig selv udelukke kompensation (**SS-80/2022-HJR**).

Områdets bevægelsesretning er tosidet og delvis modsatrettet. På den ene side har lovgiver siden 2021 strammet adgangen til kompensation: kun når EMRK kræver det. På den anden side har lovgiver i februar 2026 skærpet domstolenes og aktørernes hurtighedspligt over for varetægtsfængslede med en 4-ugersmålsætning og et dokumentationskrav i retsbogen. Højesteret har samtidig i 2026 fastholdt, at en berammelse langt ude i fremtiden ikke *i sig selv* er en krænkelse, men har indført en løbende monitoreringspligt og udskudt krænkelsesvurderingen til hovedforhandlingen. Glostrup-linjen fra 2012 – at strukturel sagsophobning ikke fritager staten, når sagen er ukompliceret – står fortsat ved magt, og dommer Søren Højgaard Mørups dissens i **AM2026.02.12H2** viser, at den fortsat har bid i de simple sager.

Se også de tilgrænsende praksisoversigter om EMRK artikel 6 og retfærdig rettergang, uberettiget frihedsberøvelse, tilståelsesrabat og samfundstjeneste.

LOV `Retsplejeloven § 152a` `Retsplejeloven § 718b` `Retsplejeloven § 1008, stk. 4` `Retsplejeloven § 1018h, stk. 1` `Retsplejeloven § 1018b` `Straffeloven § 82, stk. 2` `Straffeloven § 83`

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat	12.02.2026
Højesteret · Højesteret korrigerer fordelingen af fængselsstraf i sag om ulovlig tvang og indbrud	23.02.2023
Højesteret · Højesterets dom om vognmandsansvar og forældelse ved transport af grise med elefantører	22.04.2022
Højesteret · Strafbortfald og formildelse af bøde for vagtvirksomhed uden autorisation grundet lang sagsbehandlingstid	11.02.2015
Højesteret · Højesterets afgørelse om markant bødenedsættelse grundet ekstrem sagsbehandlingstid ved byret	16.04.2012
Byretten · Ubetinget frakendelse af førerretten i 6 måneder for gentagen mobilbrug under kørsel – straf bortfalder grundet lang sagsbehandlingstid	20.04.2026
Byretten · Betinget frakendelse af kørekort efter måltid bag rattet på motorvej – bøde bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	18.06.2024
Byretten · Betinget fængsel og betinget førerretsfrakendelse trods gentagen narkokørsel i frakendelsestiden grundet lang sagsbehandlingstid og misbrugsbehandling	19.03.2024
Byretten · Direktør idømt betinget fængsel og millionbøde for omfattende momsunddragelse og dokumentfalsk	22.12.2008

Rigsadvokaten · Rigsadvokatens tildeling af 12.000 kr. i erstatning for over to års inaktivitet i sag om hærværk 08.04.2024

Rigsadvokaten · Erstatning for lang sagsbehandlingstid i bedragerisag; Afvisning af frifindelsessag grundet for sen fremsættelse af krav 16.02.2024

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Retsplejeloven § 718b	stk. 1	Retsplejeloven § 843a	stk. 1
Retsplejeloven § 1008	stk. 4	Retsplejeloven § 1018h	stk. 1
Retsplejeloven § 1018b		Straffeloven § 82	stk. 2
Straffeloven § 83			

MATERIALE Citerede afgørelser

34 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 18

26.06.2026	Højesteret: Berammelse af ankesag to år frem og fortsat varetægtsfængsling i bandesag stadfæstes	10883-13995
12.05.2026	Erstatning for uberettiget varetægtsfængsling: Myndighedsfejl udgør ikke 'ganske særlige forhold' – Sag 80/2025	80-2025
12.02.2026	Højesteret: Landsrettens berammelse af bandekonflikt-ankesag til april 2027 er ikke en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6	10657-12623
12.02.2026	Varetægtsfængsling under anke trods lang berammelsestid i landsretten	66-2025
12.02.2026	Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat	AM2026.02.12H2
12.02.2026	Højesteret: Berammelse af bandedrabssag til 2027 krænker ikke EMRK artikel 6 – AM2026.02.12H	AM2026.02.12H
30.01.2026	Højesteret: Omkostningsafgørelse ved lang sagsbehandlingstid kan kæres uafhængigt af straffesagens udfald	10585-12500
26.01.2026	Højesteret: Strafbortfald fritager ikke tiltalte fra ankebegrænsning i retsplejelovens § 902, stk. 2	10519-12402
23.02.2023	Højesteret korrigerer fordelingen af fængselsstraf i sag om ulovlig tvang og indbrud	2845-3375
22.04.2022	Højesterets dom om vognmandsansvar og forældelse ved transport af grise med elefantører	Sag 7/2022
14.09.2017	Udsættelse af hovedforhandling i straffesag på præjudiciel afgørelse fra EU-Domstolen og betydningen af lang sagsbehandlingstid	101-2017
20.05.2016	Højesterets afgørelse om overskridelse af frist for tiltalerejsning og betydningen af 11 års sagsbehandlingstid	17-2016

04.12.2015	Erstatning for hændelig skade under ransagning og betydningen af egen skyld ved mistankepådragende adfærd	67-2015
11.02.2015	Strafbortfald og formildelse af bøde for vagtvirksomhed uden autorisation grundet lang sagsbehandlingstid	219/2014
16.04.2012	Højesterets afgørelse om markant bødenedsættelse grundet ekstrem sagsbehandlingstid ved byret	Sag 13/2012
16.04.2012	Kompensation for lang sagsbehandlingstid ved Retten i Glostrup efter domstolsreformen	349-2011-11-2012-12-2012-13-og-16-2012
16.04.2012	Bødebortfald og kørselsforbud i sag om lang sagsbehandlingstid	Sag 12/2012
26.02.2009	Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling efter udlændingesag	RA-2008-521-0105

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 9

20.04.2026	Ubetinget frakendelse af førerretten i 6 måneder for gentagen mobilbrug under kørsel – straf bortfalder grundet lang sagsbehandlingstid	S-1875-24
04.09.2025	Betinget fængsel for hvidvask og momssvig i byggevirksomhed efter lang sagsbehandlingstid	10072-11799
25.08.2025	Betinget frakendelse af førerret og bortfald af bøde efter tyveri og færdselsuheld	14-6067/2021
18.06.2024	Betinget frakendelse af kørekort efter måltid bag rattet på motorvej – bøde bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	10064-11790
19.03.2024	Betinget fængsel og betinget førerretsfrakendelse trods gentagen narkokørsel i frakendelsestiden grundet lang sagsbehandlingstid og misbrugsbehandling	10262-12054
10.10.2023	Ubetinget frakendelse af førerret efter gentagne hastighedsoverskridelser, hvor bødestraffen bortfaldt grundet lang sagsbehandlingstid	10261-12052
08.07.2013	Betinget frakendelse og strafbortfald i sag om hastighedsoverskridelse grundet lang sagsbehandlingstid	665-758
03.05.2012	Dom for narkotikakriminalitet og færdselslovsovertrædelser	6026-7210
22.12.2008	Direktør idømt betinget fængsel og millionbøde for omfattende momsunddragelse og dokumentfalsk	6130-7346

RIGSADVOKATEN · NÆVN / KLAGEINSTANS 6

08.04.2024	Rigsadvokatens tildeling af 12.000 kr. i erstatning for over to års inaktivitet i sag om hærværk	AM2024.04.08RA
05.04.2024	Rigsadvokatens afslag på erstatning for lang sagsbehandlingstid i sag om økonomisk kriminalitet	
03.04.2024	Afgørelse om erstatning for lang sagsbehandlingstid og afsavn af beslaglagt genstand efter flerårig sigtelse for bedrageri	AM2024.04.03RA
07.03.2024	Erstatning for lang sagsbehandlingstid efter frifindelse – 12.000 kr. tildelt grundet ansvarspådragende inaktivitet	AM2024.03.07RA

29.02.2024	Erstatning tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen	AM2024.02.29RA
16.02.2024	Erstatning for lang sagsbehandlingstid i bedragerisag; Afvisning af frifindelsessag grundet for sen fremsættelse af krav	AM2024.02.16RA

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

31.03.2025	Annullering af kontrolafgift i Kolding grundet nedslidte og utilstrækkelige parkeringsafmærkninger	park-7346

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om Begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængslinger

nr. 1492 · 2007 · Justitsministeriet

11 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over navneforbud

Identifikationsforbuddets rækkevidde, strafudmåling og forholdet til EMRK artikel 10

Version 4 Opdateret 23. jun. 2026 13 afgørelser · 2012–2026 Læs online

INTRODUKTION

Denne praksisoversigt behandler rettens navneforbud efter retsplejelovens § 31, det automatiske identifikationsforbud for forurettede i sædelighedssager efter § 1017 b og strafansvaret for overtrædelse heraf efter § 32 b, stk. 2. Hovedmønstret i praksis er, at et navneforbud reelt er et forbud mod enhver oplysning, der – alene eller i samspil med andre oplysninger – muliggør identifikation af den beskyttede person uden for en helt snæver kreds. Udgangspunktet for strafudmålingen er en bøde på 25.000 kr. ved førstegangsovertrædelse, men lang sagsbehandlingstid kan nedsætte bøden. Højesteret har med dommen i sag 82/2025 af 21. april 2026 fastslået, at håndhævelse af navneforbud er forenelig med EMRK artikel 10, når sagen kan omtales fyldestgørende uden identitetsafslørende oplysninger.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Et navneforbud efter RPL § 31 forbyder ikke kun navn, stilling og bopæl, men enhver oplysning der – alene eller i samspil med andre oplysninger – gør det muligt at identificere den beskyttede person uden for en helt snæver kreds.

02 Rettens afvejning efter RPL § 31, stk. 3 skal inddrage lovovertrædelsens grovhed og samfundsmæssige betydning; en særligt betroet stilling taler imod navneforbud.

03 Udgangspunktet for strafudmåling ved førstegangsovertrædelse af navneforbud er en bøde på 25.000 kr., jf. forarbejderne til lov nr. 1719 af 27. december 2018.

04 Lang sagsbehandlingstid, der ikke kan tilskrives tiltalte, kan nedsætte bøden – i Højesterets sag 82/2025 blev bøden nedsat til 10.000 kr.; strafbortfald kræver helt ekstraordinære omstændigheder.

05 Håndhævelse af navneforbud over for journalister er forenelig med EMRK artikel 10, når sagen kan omtales fyldestgørende uden de identificerende oplysninger, og hensynet til privatlivsbeskyttelse (EMRK art. 8) og uskyldsformodning (EMRK art. 6, stk. 2) vejer tungere.

06 Forudgående offentliggørelse af den navneforbud-beskyttedes navn i medier eller på internettet hindrer ikke nedlæggelse af navneforbud og fritager ikke for strafansvar ved fornyet offentliggørelse.

07 Deling af navneforbud-beskyttede oplysninger på sociale medier (Facebook, Instagram, livestreams) pådrager samme strafansvar som omtale i trykte og digitale nyhedsmedier – bøde 25.000 kr. i førstegangstilfælde.

08 Navneforbuddet bortfalder senest ved endelig dom efter RPL § 31 a, stk. 3, og kan kun udstrækkes til ankesagen, hvis begæring herom fremsættes senest i forbindelse med domsafsigelsen i byretten.

09 RPL § 1017 b etablerer et selvstændigt og automatisk identifikationsforbud for forurettede i sædelighedssager – uafhængigt af om retten har nedlagt et konkret navneforbud og gældende før, under og efter sagens behandling.

10 Tortgodtgørelse efter EAL § 26, stk. 1 tilkendes kun, hvis krænkelsen ved navneforbudsovertrædelsen i sig selv har en grovhed, der udgør en kvalificeret personlighedskrænkelse – i praksis afvises krav om tortgodtgørelse ofte.

11 RPL § 32 b, stk. 2 kræver enten kendskab til forbuddet eller at den pågældende vidste eller burde vide, at sagen verserede, og ikke forhørte sig om et eventuelt navneforbud – en form for udvidet uagtsomhedsansvar.

12 Pressenævnet kan ikke tage stilling til overtrædelse af navneforbud efter retsplejeloven – det hører under domstolene – men har en selvstændig presseetisk forpligtelse til ikke at offentliggøre identificerende oplysninger, når mediet er bekendt med en anmodning om navneforbud.

§ 1 Lovgrundlaget: navneforbud, identifikationsforbud og strafbestemmelse

Navneforbud i straffesager reguleres af retsplejelovens § 31. Retten kan i straffesager forbyde offentlig gengivelse af navn, stilling eller bopæl for sigtede, tiltalte eller andre under sagen nævnte personer, eller at den pågældendes identitet **på anden måde** offentliggøres. Forbuddet kan nedlægges i to situationer:

- **Nr. 1:** Når offentlig gengivelse må antages at bringe nogens sikkerhed i fare.
- **Nr. 2:** Når offentlig gengivelse vil udsætte nogen for unødvendig krænkelse.

Efter § 31, stk. 3 skal retten ved afgørelsen tage hensyn til **lovovertrædelsens grovhed** og **samfundsmæssige betydning**. Det taler endvidere imod navneforbud, hvis den sigtede har indtaget en stilling, der i forhold til offentligheden er **særligt betroet** – fx en advokat, politiker eller højtstående embedsmand. Navneforbuddet kan efter § 31, stk. 4 udstrækkes til at gælde under en eventuel anke, hvis anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Navneforbuddets **varighed** reguleres af retsplejelovens § 31 a. Forbuddet træffes ved kendelse efter anmodning, kan ophæves af retten af egen drift, og bortfalder **senest ved afsigelsen af endelig dom** (stk. 3).

Strafbestemmelsen findes i retsplejelovens § 32 b, stk. 2: Overtrædelse af rettens forbud efter § 31 straffes med bøde, hvis den pågældende **var bekendt med forbuddet** – eller hvis den pågældende vidste eller burde vide, at sagen verserede, og ikke forhørte sig hos politiet, anklagemyndigheden eller retten om, hvorvidt der var nedlagt navneforbud.

Hertil kommer det **selvstændige identifikationsforbud** i retsplejelovens § 1017 b, der forbyder offentlig meddelelse om navn, stilling eller bopæl på forurettede i sager om seksualforbrydelser (straffelovens § 210 og kapitel 24). Dette forbud gælder **automatisk** – uafhængigt af om retten har nedlagt et konkret navneforbud – og omfatter omtale både før, under og efter sagens behandling.

Medieansvarsloven § 10, stk. 1 supplerer med redaktørens medvirkningsansvar for indhold bragt i det pågældende medie.

Bestemmelsen i § 31 fik sin nuværende affattelse ved lov nr. 362 af 2. juni 1999, der byggede på Betænkning nr. 1330/1997 om samarbejdet mellem retterne og pressen.

LOV `Medieansvarsloven § 10, stk. 1` `Retsplejeloven § 31, stk. 1-4` `Retsplejeloven § 31a, stk. 1-3` `Retsplejeloven § 32b, stk. 2` `Retsplejeloven § 1017b, stk. 1`

§ 2 "En helt snæver kreds" – identifikationsforbuddets rækkevidde

Det centrale fortolkningsspørgsmål i navneforbudssager er, hvornår identifikation af den beskyttede person er mulig **uden for en helt snæver kreds**. Forarbejderne til lov nr. 362 af 2. juni 1999 (Ft. 1998-99, tillæg A, L 78, s. 2018) fastslår:

> *Et navneforbud er efter retspraksis reelt et forbud mod at beskrive den pågældende på en sådan måde, at vedkommendes identitet derved eller **i samspil med andre oplysninger** afsløres for andre end en helt snæver kreds af personer.*

Formuleringen "på anden måde offentliggøres" blev indsat i § 31 ved lov nr. 731 af 7. december 1988 for at sikre parallelitet med § 1017 b. Ifølge forarbejderne (Ft. 1988-89, tillæg A, L 12, sp. 285) var dette blot en **sproglig præcisering** af allerede gældende ret, jf. Højesterets dom af 21. marts 1988 (U 1988.365 H).

Højesterets principielle dom af 21. april 2026 i 82/2025 præciserede rækkevidden yderligere. En journalist havde i to artikler om en § 220-straffesag oplyst følgende om den navneforbud-beskyttede person:

Oplysning	Identifikationsvirkning
Alder og køn (52-årig mand)	Indsnævrer kreds
Ansættelsessted (socialforvaltningen i en navngiven kommune)	Indsnævrer til afdeling
Navngiven sektorchef bedt om kommentar	Kobler til konkret organisatorisk enhed
"Ikke længere ansat"	Entydigt identifikatorisk for den snævre kreds

Højesterets flertal (4 dommere) fandt, at disse oplysninger **samlet set** muliggjorde identifikation uden for en helt snæver kreds, og at tiltalte burde have vidst dette. Mindretallet (dommer Jens Kruse Mikkelsen) vurderede derimod, at oplysningerne alene pegede på en **mulig kreds** af personer – ikke specifikt den beskyttede – og

at kun oplysninger offentliggjort af mediet selv og oplysninger, der er **almindeligt kendte**, kan inddrages i vurderingen. Mindretallet ville udelukke oplysninger fra internetsøgning, aktindsigt eller privat kendskab.

Denne dissens illustrerer, at grænsedragningen forbliver vanskelig – men flertallets linje er nu gældende ret.

LOV Retsplejeloven § 31, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Navneforbud og ytringsfrihed: Journalist idømt 10.000 kr. bøde for identificerende avisartikler om straffesag 21.04.2026

Højesteret · Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H) 21.04.2026

§ 3 Rettens afvejning: nedlæggelse og ophævelse af navneforbud

Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling, afsnit 4.1.3.3 sammenfatter retspraksis om navneforbud og fremhæver, at domstolene for hver enkelt sag skal veje den **enkeltes interesse** i navneforbud op mod den **offentlige interesse** i at kende identiteten.

Fra retspraksis refereret i Rigsadvokatmeddelelsen kan fremhæves:

- **U 2010.1427 H:** Højesteret fastslog, at forudgående offentliggørelse af sigtedes navn i aviser og på internettet **ikke i sig selv** hindrer nedlæggelse af navneforbud. Et navneforbud kan uanset forudgående omtale være af væsentlig betydning for den sigtede.
- **U 2015.1808 H:** Navneforbud blev ophævet i en sag om skyldnersvig af særlig grov beskaffenhed, hvor tiltalte var advokat og forholdene var begået som led i hans advokatvirksomhed. Højesteret lagde vægt på den **særligt betroede stilling**, grovheden af de tiltalte forhold, og at hovedforhandlingen var berammet.
- **U 2025.1268 Ø:** Navneforbud ophævet i sag om bedrageri og dokumentfalsk vedrørende forfalskede miljørapporter – landsretten fremhævede lovovertrædelsens grovhed og samfundsmæssige betydning samt sagens forbindelse til et TV-program.
- **U 2019.4152 V:** Navneforbud og referatforbud opretholt i en sag om besiddelse og videregivelse af seksuelt materiale med mindreårige, henset til de forurettedes unge alder og sagens forudgående store medieomtale.

Mønstret er klart: jo **grovere** lovovertrædelsen og jo mere **betroet** den sigtedes stilling, desto tungere vejer offentlighedens interesse – og desto sværere at opretholde navneforbuddet. Omvendt vil hensynet til sigtedes privatliv typisk veje tungest i sager på et tidligt efterforskningsstadium, hvor sigtede er en privatperson.

LOV Retsplejeloven § 31, stk. 3

PRAKSIS **Højesteret** · Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H) 21.04.2026

§ 4 Navneforbud og EMRK artikel 10: ytringsfrihedens grænse

Et centralt spørgsmål i moderne navneforbudspraksis er, om håndhævelse af navneforbud over for journalister er forenelig med ytringsfriheden efter EMRK artikel 10. Højesteret tog for første gang klart stilling hertil i AM2026.04.21H.

Flertallet foretog en afvejning i overensstemmelse med **UfR 2019.2057 H** og inddrog tre konventionsrettigheder:

EMRK-rettighed	Hensyn
Artikel 10 (ytringsfrihed)	Journalistens rolle som "public watchdog"; sag af betydelig offentlig interesse
Artikel 8 (privatliv)	Den navneforbud-beskyttedes ret til privatlivsbeskyttelse
Artikel 6, stk. 2 (uskyldsformodning)	Sigtede er uskyldig, indtil skyld er bevist

Flertallet fandt, at håndhævelsen var forenelig med artikel 10, idet det blev tillagt **afgørende vægt**, at:

> *Mediernes fyldestgørende omtale af sagen fuldt ud kunne ske uden de identificerende oplysninger.*

Højesteret anerkendte, at sagen var af betydelig offentlig interesse (kommunalt ansats mulige misbrug af borgeres afhængighed), men lagde alligevel større vægt på, at den beskyttede person **ikke var offentligt kendt** og **ikke indtog en særligt betroet stilling**. En bøde på 10.000 kr. blev ikke anset for uproportional.

Dommen fastlægger dermed, at proportionalitetsvurderingen under artikel 10 i navneforbudssager i høj grad afhænger af, om den konkrete sag kan dækkes meningsfuldt og informativt **uden** de identificerende detaljer. Kan den det, har pressen ikke en artikel 10-ret til at offentliggøre identiteten.

LOV `Retsplejeloven § 31, stk. 1` `Retsplejeloven § 32b, stk. 2`

PRAKSIS **Højesteret** · Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H) 21.04.2026

Højesteret · Navneforbud og ytringsfrihed: Journalist idømt 10.000 kr. bøde for identificerende avisartikler om straffesag 21.04.2026

§ 5 Strafudmåling: bødeniveauet og dets fravigelse

Forarbejderne til lov nr. 1719 af 27. december 2018 fastsætter udgangspunktet for strafudmålingen ved overtrædelse af navneforbud:

- **Førstegangsovertrædelse:** Bøde på **25.000 kr.**
- **Forvandlingsstraf:** Fængsel i 14 dage (normalforvandlingsstraf)

Praksis viser imidlertid, at konkrete omstændigheder kan føre til nedsættelse eller endog strafbortfald:

Byretten, Retten i Kolding, 15. august 2024 (1-2212/2024): Tiltalte delte en sigtets navn og billede på Facebook samme dag, som navneforbuddet blev nedlagt. Tilståelse. Bøde **25.000 kr.** – udgangspunktet fulgt uden fravigelse.

Byretten, Retten i Randers, 30. oktober 2024 (AM2024.10.30B): Tiltalte delte sigtets navn og billede på åben Facebook-profil. Forsætlig videregivelse. Bøde **25.000 kr.**

Højesteret, 21. april 2026 (82/2025): Journalist bragte identificerende artikler i 2020; tiltale rejst i september 2022; byret januar 2023; landsret maj 2025; Højesteret april 2026. Under hensyn til den **lange sagsbehandlingstid** nedsatte Højesteret bøden til **10.000 kr.** – men fandt ikke grundlag for totalt strafbortfald,

heller ikke under hensyn til tiltaltes personlige forhold (pensionering). Byretten havde ladet bøden bortfalde efter straffelovens § 83, men dette blev underkendt af landsretten og Højesteret.

Sag	Platform	Bøde	Nedsættelse?
1-2212/2024 (byret)	Facebook	25.000 kr.	Nej
AM2024.10.30B (byret)	Facebook	25.000 kr.	Nej
82/2025 (Højesteret)	Trykt avis + netavis	10.000 kr.	Ja – lang sagsbehandlingstid

LOV Retsplejeloven § 32b, stk. 2 · Straffeloven § 82 · Straffeloven § 83

PRAKSIS **Højesteret** · Navneforbud og ytringsfrihed: Journalist idømt 10.000 kr. bøde for identificerende avisartikler om straffesag 21.04.2026

Byretten · Bøde for overtrædelse af navneforbud ved deling af sigtets identitet på Facebook i '...-sagen' 30.10.2024

Byretten · Bødestraf for deling af navnebeskyttet persons identitet på Facebook 15.08.2024

§ 6 Sociale medier: Facebook, Instagram og privatpersoners strafansvar

Navneforbuddet gælder **enhver** offentliggørelse – ikke kun i professionelle nyhedsmedier. Deling af identificerende oplysninger på sociale medier som Facebook, Instagram eller via livestreams pådrager samme strafansvar som omtale i trykte og digitale nyhedsmedier.

I AM2024.10.30B delte tiltalte den 17. april 2023 kl. 20.30 – blot 9½ time efter navneforbuddets nedlæggelse kl. 11.00 – sigtets navn og billede på sin åbne Facebook-profil. Tiltalte var bekendt med navneforbuddet, men antog fejlagtigt, at det ikke var ulovligt at videreformidle materiale, der allerede cirkulerede på sociale medier fra en slægtning til den sigtede. Retten idømte en bøde på 25.000 kr. og udtalte:

> *Retten har ved fastsættelsen af straffen lagt vægt på karakteren af de videregivne personoplysninger, herunder at der da opslaget blev lavet var tale om oplysninger om en verserende straffesag, og at der er sket en forsætlig videregivelse til en videre, ubestemt kreds på en åben side på Facebook.*

I 1-2212/2024 delte tiltalte ligeledes sigtets navn og billede på Facebook kort efter navneforbuddets nedlæggelse. Bøden var 25.000 kr.

Praksis viser således, at:

- Det er **uden betydning**, at identiteten allerede ulovligt cirkulerer andre steder online.
- En **åben Facebook-profil** udgør en offentliggørelse til en "videre, ubestemt kreds".
- Den, der videreformidler et opslag fra en anden profil, er **selvstændigt ansvarlig** for overtrædelsen.
- Bødeniveauet for privatpersoner følger samme udgangspunkt som for journalister: 25.000 kr.

LOV Retsplejeloven § 31, stk. 1 · Retsplejeloven § 32b, stk. 2

PRAKSIS **Byretten** · Bøde for overtrædelse af navneforbud ved deling af sigtets identitet på Facebook i '...-sagen' 30.10.2024

Byretten · Bødestraf for deling af navnebeskyttet persons identitet på Facebook 15.08.2024

§ 7 Navneforbuddets bortfald og udstrækning til ankesagen

Efter retsplejelovens § 31 a, stk. 3 bortfalder navneforbuddet **senest ved afsigelsen af endelig dom**. Det kan udstrækkes til ankesagen efter § 31, stk. 4, hvis anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Østre Landsrets kendelse i SS-3067/2012-OLR illustrerer de processuelle krav til udstrækningen. Byretten havde den 26. september 2012 afsagt dom, og navneforbuddet gjaldt ifølge kendelsen kun indtil domsafsigelsen. Forsvareren fremsatte ved telefax af 27. september 2012 – dagen efter dommen – en begæring om at udstrække navneforbuddet til ankesagen. Byretten afviste at træffe kendelse herom og henviste spørgsmålet til landsretten.

Sagen viser, at:

- Begæringen om udstrækning bør fremsættes **senest i forbindelse med domsafsigelsen** i byretten.
- Når begæringen fremsættes efter domsafsigelsen, kan der opstå kompetencespørgsmål om, hvorvidt byretten eller landsretten skal træffe afgørelsen.
- Navneforbuddets bortfald ved endelig dom er **automatisk** og kræver ingen kendelse – det er derimod udstrækningen, der kræver aktiv begæring.

LOV Retsplejeloven § 31a, stk. 3 | Retsplejeloven § 31, stk. 4

PRAKSIS **Landsretten** · Kendelse om navneforbud under ankesag 25.10.2012

§ 8 Tortgodtgørelse ved overtrædelse af navneforbud

Forurettede i en navneforbudssag kan fremsætte krav om tortgodtgørelse efter erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1, som forudsætter, at krænkelsen har en grovhed, der udgør en **kvalificeret personlighedskrænkelse**.

Praksis viser, at domstolene er tilbageholdende med at tilkende tortgodtgørelse i navneforbudssager:

I AM2026.04.21H fremsatte forurettede et krav om 20.000 kr. i tortgodtgørelse. Alle tre instanser – byretten, landsretten og Højesteret – afviste kravet. Dette skete til trods for, at forurettede havde dokumenteret mærkbare konsekvenser: tab af ca. 50–100 Facebook-venner, ekskones anmodning om forældremyndighed og nødtvungen fratræden som direktør. Domstolene fandt ikke, at krænkelsen havde den fornødne grovhed.

I 1-2212/2024 fremsatte forurettede krav om 10.000 kr. i tortgodtgørelse, som byretten ligeledes frifandt tiltalte for.

Mønstret er, at overtrædelse af navneforbud **i sig selv** ikke uden videre udgør en tilstrækkelig grov krænkelse til at udløse tortgodtgørelse. Der skal formentlig kræves særlige omstændigheder – fx massiv og vedvarende spredning, offentliggørelse af særligt krænkende oplysninger ud over identiteten, eller direkte chikane – før tærsklen for kvalificeret personlighedskrænkelse er nået.

LOV Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H) 21.04.2026

Byretten · Bødestraf for deling af navnebeskyttet persons identitet på Facebook 15.08.2024

§ 9 Pressenævnets praksis om navneforbud og god presseskik

Pressenævnet kan ikke tage stilling til, om et navneforbud er overtrådt efter retsplejeloven – det hører under domstolene. Men Pressenævnet håndhæver en **selvstændig presseetisk forpligtelse** til at beskytte identificerende oplysninger. Denne praksis supplerer domstolenes strafferetlige håndhævelse.

Fire nyere Pressenævnsafgørelser illustrerer forholdet:

Sjællandske Nyheder (29. maj 2024) – W20240932625: Pressenævnet kritiserede mediet for at **linke til en ældre artikel** med navn og billede på en person beskyttet af navneforbud, selvom det var acceptabelt at nævne navnet i selve artiklen, da mediet havde fået fejlagtig oplysning fra anklageren om, at forbuddet var ophævet.

Berlingske (23. september 2025) – W20250991125: Ingen kritik. Berlingske omtalte en tidligere minister tiltalt for besiddelse af seksuelt overgrebsmateriale med børn som "en tidligere fremtrædende minister" uden at nævne navnet. Pressenævnet lagde vægt på personens **offentlige rolle** og sagens **almene interesse**.

EjendomsWatch og Nordjyske (3. marts 2026) – W20260928925 og W20260928825: Begge medier blev kritiseret for at offentliggøre en nordjysk ejendomsudviklers navn **med vidende** om en verserende navneforbudsbegæring. Flertallet fastslog, at medier har en presseetisk forpligtelse til **ikke** at identificere en sigtet, når de er bekendt med en anmodning om navneforbud – uanset at forbuddet endnu ikke formelt er nedlagt.

Denne praksis fra Pressenævnet indebærer en faktisk udvidelse af navneforbuddets virkning: også den **presseetiske** norm beskytter sigtede fra identifikation, allerede fra det tidspunkt mediet får kendskab til en navneforbudsanmodning.

Spørgsmål om navneforbud og god presseskik er nærmere behandlet i praksisoversigten om god presseskik.

LOV Medieansvarsloven § 34 Medieansvarsloven § 49

PRAKSIS

Pressenævnet · Pressenævnet udtaler kritik af EjendomsWatch for navngivelse af ejendomsudvikler under navneforbud	03.03.2026
Pressenævnet · Navneforbud og god presseskik: Kritik af Nordjyske for identifikation af sigtet erhvervsmand	03.03.2026
Pressenævnet · Pressenævnet finder ikke grundlag for kritik af Berlingskes omtale af straffesag mod tidligere minister	23.09.2025
Pressenævnet · Pressenævnets kritik af Sjællandske Nyheder for linkning under navneforbud	29.05.2024

§ 10 Det automatiske identifikationsforbud i sædelighedssager (RPL § 1017 b)

Retsplejelovens § 1017 b etablerer et **selvstændigt og generelt** identifikationsforbud for forurettede i sager om seksualforbrydelser. Bestemmelsen forbyder enhver offentlig meddelelse om den forurettedes navn, stilling eller bopæl – eller identifikation "på anden måde" – i forbindelse med omtale af en sag om overtrædelse af straffelovens § 210 (incest) og kapitel 24 (seksualforbrydelser).

Bestemmelsen adskiller sig fra det konkrete navneforbud efter § 31 på følgende punkter:

	RPL § 31 (navneforbud)	RPL § 1017 b (identifikationsforbud)
Kræver retskendelse	Ja	Nej – gælder automatisk
Hvem beskytter det	Sigtede, tiltalte, andre nævnte	Forurettede i sædelighedssager

Tidsmæssig rækkevidde	Nedlæggelse → endelig dom	Før, under og efter sagen
Bortfalder ved dom	Ja (§ 31 a, stk. 3)	Nej – vedvarende

Formuleringen "på anden måde offentliggøres" i § 31 blev i 1988 netop tilpasset ordlyden i § 1017 b for at sikre parallelitet mellem de to bestemmelser. Den "snævre kreds"-test, som Højesteret har udviklet for § 31, finder derfor tilsvarende anvendelse ved § 1017 b.

§ 1017 b, stk. 2 indeholder en snæver undtagelse: Politiet kan offentliggøre forurettedes identitet, når det er **påkrævet af hensyn til sagens opklaring** eller til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse – fx ved efterlysning.

Det fremhæves, at § 1017 b gælder **uafhængigt** af, om retten har nedlagt et konkret navneforbud efter § 31. En journalist eller privatperson kan således overtræde § 1017 b ved at identificere en forurettet i en sædelighedssag, selv om der aldrig er afsagt nogen navneforbudskendelse.

LOV Retsplejeloven § 31, stk. 1 Retsplejeloven § 1017b, stk. 1-2

§ 11 Sammenfatning: de centrale principper i navneforbudspraksis

Praksis om navneforbud kan sammenfattes i følgende hovedlinjer:

Identifikationsforbuddets rækkevidde: Navneforbuddet rækker langt videre end et forbud mod at nævne navn. Enhver kombination af oplysninger – alder, køn, ansættelsessted, ledelsesoplysninger, ansættelsesstatus – der i samspil muliggør identifikation uden for en snæver kreds, er omfattet. Højesterets flertal i 82/2025 har cementeret denne brede fortolkning.

EMRK-proportionalitet: Håndhævelse af navneforbud er forenelig med EMRK artikel 10, når sagen kan dækkes **fyldestgørende** uden identitetsafslørende oplysninger. Er den sigtede derimod en offentligt kendt person i særligt betroet stilling, og lovovertrædelsen er grov og samfundsmæssigt betydningsfuld, taler disse forhold imod navneforbud og gør håndhævelse mere problematisk under artikel 10.

Strafudmåling: Udgangspunktet er 25.000 kr. i bøde ved førstegangsovertrædelse – både for journalister, redaktører og privatpersoner. Lang sagsbehandlingstid kan nedsætte bøden, men strafbortfald kræver ekstraordinære omstændigheder.

Sociale medier: Facebook-deling pådrager fuldt strafansvar, også selv om identiteten allerede cirkulerer ulovligt andre steder online.

Tortgodtgørelse: Krav om tortgodtgørelse afvises i praksis, medmindre krænkelsen har en grovhed, der i sig selv udgør en kvalificeret personlighedskrænkelse – en høj tærskel.

§ 1017 b: Det automatiske identifikationsforbud i sædelighedssager gælder uden retskendelse, tidsubegrænset, og med samme bredde som § 31.

Den klare adskillelse fra beslægtede emner bør bemærkes: spørgsmål om god presseskik (forelæggelse, kildekritik) og genmæle behandles i egne praksisoversigter, ligesom lukkede døre og referatforbud efter RPL §§ 29-30 og ærekrænkelsessager efter straffelovens §§ 267-268 falder uden for nærværende oversigt.

LOV

Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1 | Retsplejeloven § 31, stk. 1-4 | Retsplejeloven § 32b, stk. 2

PRAKSIS

Højesteret · Navneforbud og ytringsfrihed: Journalist idømt 10.000 kr. bøde for identificerende avisartikler om straffesag 21.04.2026

Højesteret · Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H) 21.04.2026

Byretten · Bøde for overtrædelse af navneforbud ved deling af sigtets identitet på Facebook i '...-sagen' 30.10.2024

Byretten · Bødestraf for deling af navnebeskyttet persons identitet på Facebook 15.08.2024

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Erstatningsansvarsloven § 26	stk. 1	Medieansvarsloven § 10	stk. 1
Retsplejeloven § 31	stk. 1-4	Retsplejeloven § 31a	stk. 1-3
Retsplejeloven § 32b	stk. 2	Retsplejeloven § 1017b	stk. 1-2

MATERIALE Citerede afgørelser

12 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 2

21.04.2026	Journalist idømt bøde på 10.000 kr. for overtrædelse af navneforbud – Højesteret præciserer identifikationsforbuddets rækkevidde (AM2026.04.21H)	AM2026.04.21H
21.04.2026	Navneforbud og ytringsfrihed: Journalist idømt 10.000 kr. bøde for identificerende avisartikler om straffesag	10678-12663

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 2

21.04.2022	Landsretten stadfæster anonymisering af sigtedes navne i retsbog grundet alder og sagens karakter	3686-4413
25.10.2012	Kendelse om navneforbud under ankesag	1624-1959

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 2

30.10.2024	Bøde for overtrædelse af navneforbud ved deling af sigtets identitet på Facebook i '...-sagen'	AM2024.10.30B
15.08.2024	Bødestraf for deling af navnebeskyttet persons identitet på Facebook	1-2212/2024

PRESSENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 6

03.03.2026	Navneforbud og god presseskik: Kritik af Nordjyske for identifikation af sigtet erhvervsmand	W20260928825
03.03.2026	Pressenævnet udtaler kritik af EjendomsWatch for navngivelse af ejendomsudvikler under navneforbud	W20260928925
23.09.2025	Pressenævnet finder ikke grundlag for kritik af Berlingskes omtale af straffesag mod tidligere minister	W20250991125

22.03.2025	Pressenævnet finder ingen grundlag for kritik af medie for at nævne firmaforbindelse i sag om sexkrænkelse	
29.05.2024	Pressenævnets kritik af Sjællandske Nyheder for linkning under navneforbud	
25.06.2019	Pressenævnet afviser klage over identifikation og dækning af sag mod ejendomsmægler	2018-80-0223

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen

nr. 1330 · 1997 · Justitsministeriet

12 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over politiets anholdelse og 24-timersfristen

Retsplejelovens kapitel 69 – betingelser, gennemførelse og fremstillingsfristen efter grundlovens § 71, stk. 3

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 28 afgørelser · 1995–2026 Læs online

INTRODUKTION

Anholdelse er det indledende strafprocessuelle frihedsindgreb, som politiet kan foretage efter retsplejelovens § 755, når en person med rimelig grund mistænkes for et offentligt påtaleforhold, og anholdelse er påkrævet for at hindre yderligere kriminalitet, sikre den pågældendes foreløbige tilstedeværelse eller hindre samkvem med andre. Indgrebet er tidsmæssigt afgrænset af den grundlovssikrede 24-timersfrist i grundlovens § 71, stk. 3, som er gennemført i retsplejelovens § 760, stk. 2. Praksis viser to gennemgående mønstre: dels at anholdelsens lovlighed prøves indirekte – typisk i straffesager om vold mod eller modstand mod politiet – dels at en overskridelse af 24-timersfristen ikke automatisk fører til løsladelse, men skal vurderes konkret efter § 746, stk. 3 ud fra overskridelsens længde og årsag. Oversigten dækker forløbet fra anholdelsen til fremstillingen i grundlovsforhøret, men ikke varetægtsfængslingens materielle betingelser.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Anholdelse efter retsplejelovens § 755, stk. 1 kræver både et mistankekrav ("med rimelig grund mistænkes") og et selvstændigt anholdelsesformål – at hindre yderligere strafbart forhold, sikre foreløbig tilstedeværelse eller hindre samkvem med andre.

02 Er betingelserne i § 755, stk. 1 ikke opfyldt, er anholdelsen ikke en lovlig tjenestehandling, og den anholdte kan ikke straffes efter straffelovens § 119, stk. 1 eller § 121 for at modsætte sig den eller for udtalelser fremsat i den forbindelse.

03 En anholdelse kan være ulovlig alene som følge af en formel fejl i det underliggende grundlag – fx en mangelfuld forkyndelse af den indkaldelse, hvis udeblivelse udløste rettens anholdelsesbeslutning.

04 Enhver kan efter § 755, stk. 2 anholde den, der træffes under eller i umiddelbar tilknytning til et offentligt påtaleforhold, men den anholdte skal snarest overgives til politiet med oplysning om tidspunktet og grundlaget for anholdelsen.

05 Politiet anses for at have overtaget (opretholdt) en privat anholdelse, selv om politiet ikke formelt oplyser den tilbageholdte om, at vedkommende er anholdt – med den følge at hele tilbageholdelsesperioden kan udløse erstatning.

06 Proportionalitetsspærren i § 755, stk. 4 er en selvstændig gyldighedsbetingelse: frihedsberøvelse må ikke efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt være et uforholdsmæssigt indgreb.

07 Ved forseelser, der kun kan straffes med bøde, sætter proportionalitetskravet en snæver ramme for frihedsberøvelsens varighed – 13½ times tilbageholdelse for manglende identitetsoplysning blev fundet i strid med EMRK artikel 5.

08 Ved anholdelse af 15-17-årige skal der lægges særlig vægt på den unges alder både ved proportionalitetsvurderingen og ved anvendelse af magtmidler, og anbringelse natten over i arresthus bør som altovervejende hovedregel kun ske, når fremstilling i grundlovsforhør forventes den følgende dag.

09 Anholdelsen skal efter § 758, stk. 1 foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, og den anholdte må ikke undergives andre frihedsindskrænkninger end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør.

10 Politiet skal efter § 758, stk. 2 snarest muligt gøre den anholdte bekendt med sigtelsen og anholdelsestidspunktet, og iagttagelsen heraf skal fremgå af rapporten.

11 Den anholdte skal efter § 760, stk. 1 løslades, så snart begrundelsen for anholdelsen ikke længere er til stede – løsladelsestidspunktet skal fremgå af rapporten.

12 Fremstillingsfristen på 24 timer regnes fra anholdelsestidspunktet, og både anholdelses- og fremstillingstidspunkt skal anføres i retsbogen.

13 En overskridelse af 24-timersfristen medfører ikke i sig selv løsladelse; retten skal efter § 746, stk. 3 afkræve politiet en redegørelse og derefter tage stilling til, om frihedsberøvelsen skal opretholdes eller ophæves.

14 Ved fristvurderingen indgår navnlig overskridelsens længde, dens årsag og sigtelsens indhold – en byret må ikke ophæve anholdelsen alene på grund af en meget kortvarig overskridelse uden at tage stilling til fængslingsbegæringen.

15 Skyldes overskridelsen politiets egen manglende planlægning (fx for sent iværksat transport), kan selv en kort overskridelse ikke afvises som bagatelagtig – modsat hvor årsagen er objektiv, fx skiftet fra sommertid til normaltid.

16 Selv en fristoverskridelse, der kvalificeres som en væsentlig tilsidesættelse af en fundamental retsgaranti, kan efter en konkret helhedsvurdering undlades tillagt løsladelsesvirkning, hvis der forud er foretaget judiciel kontrol med frihedsberøvelsen.

17 En kortvarig fristoverskridelse kan udløse erstatning efter § 1018 h, selv om den anholdte efterfølgende dømmes for det forhold, anholdelsen angik.

18 Kan retten ikke straks tage stilling til varetægtsspørgsmålet – fordi oplysningerne er utilstrækkelige, eller fordi der er flere anholdte – kan anholdelsen efter § 760, stk. 4-5 opretholdes i indtil 3 x 24 timer med fornyet fremstilling.

19 Forsvarerbeskikkelse er obligatorisk, når en sigtet fremstilles med henblik på opretholdelse af anholdelsen eller varetægtsfængsling, jf. § 731, stk. 1, litra a, og § 764, stk. 3 – uanset om sigtede selv er til stede.

20 Lovligheden af selve anholdelsen kan ikke prøves som et efterforskningsskridt efter § 746, stk. 1; prøvelsen sker i grundlovsforhøret, i den senere straffesag eller i erstatningssagens former.

§ 1 Anholdelsens hjemmelsgrundlag: mistankekrav, anholdelsesformål og kompetence

Kernebestemmelsen er retsplejelovens § 755, stk. 1, hvorefter politiet kan anholde »en person, der med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre«. Bestemmelsen opstiller dermed **to kumulative betingelser**: et mistankekrav og et selvstændigt anholdelsesformål. Mistanken skal være rimeligt begrundet i objektive holdepunkter, og anholdelsen skal derudover være *påkrævet* til et af de tre opregnede formål – det er ikke tilstrækkeligt, at mistanken foreligger.

Kompetencen ligger som udgangspunkt hos politiet selv, men efter § 755, stk. 5 kan beslutning om anholdelse efter politiets begæring træffes af retten. Ved siden heraf står to selvstændige hjemler:

- § 756 om anholdelse af den, der med rimelig grund mistænkes for at have overtrådt vilkår fastsat i en betinget dom, i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68-72, ved betinget benådning, ved prøveløsladelse eller i en foranstaltning efter § 765 – her er anholdelsesformålet snævrere, idet det alene kan være at sikre den foreløbige tilstedeværelse.
- § 757, hvorefter retten kan beslutte anholdelse af en behørigt tilsagt sigtet, der udebliver uden dokumenteret lovligt forfald, når det i tilsigelsen er tilkendegivet, at han skal møde personligt og i udeblivelsestilfælde må vente at blive anholdt.

Skellet mellem lovlig og ulovlig anholdelse har direkte strafferetlig betydning. I **SS-2844/2007-OLR** frifandt Østre Landsret en tiltalt for både vold mod tjenestemand og fornærmelig tiltale, fordi anholdelsen ikke havde hjemmel:

> *Efter de afgivne forklaringer finder landsretten det ikke godt gjort, at betingelserne i retsplejelovens § 755, stk. 1, for at anholde tiltalte var opfyldt.*

Landsretten sluttede heraf, at anholdelsen ikke havde været »en lovlig tjenestehandling som omfattet af straffelovens § 119, stk. 1, og § 121«, og at forholdene derfor ikke var strafbare efter disse bestemmelser, jf. SS-2844/2007-OLR.

Ulovligheden kan også følge af en fejl i det bagvedliggende retsgrundlag. I V.L. S-1206-10 var en indkaldelse til fogedretten forkyndt på en adresse, hvor tiltalte ikke længere boede. Da indkaldelsen ikke var lovligt forkyndt, var der ikke grundlag for rettens efterfølgende kendelse om politifremstilling, og anholdelsen var derfor ikke

en lovlig tjenestehandling efter straffelovens § 119, stk. 1. Tiltalte blev frifundet for § 119, men dømt efter straffelovens § 244 for volden – og landsretten gjorde straffen betinget, netop fordi volden var udøvet i ophidselse efter en ulovlig anholdelse.

Den omvendte situation – hvor anholdelsen findes lovlig – illustreres af SS-1817/2008-OLR om besættelsen af Tuborgs gamle bryghus:

> *På denne baggrund og under hensyn til den fremsendte anmodning af 22. marts 2005 fra Carlsberg til politiet finder landsretten, at der på daværende tidspunkt var rimelig grund til at mistænke Erstatningssøgende for overtrædelse af straffelovens § 264, stk. 1, nr. 1, ligesom anholdelsen måtte anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold. Anholdelsen var derfor lovlig.*

Præmissen er instruktiv, fordi landsretten udtrykkeligt prøver begge led i § 755, stk. 1 – først mistanken, dernæst anholdelsesformålet.

Spørgsmålet om, hvorvidt anholdelsens lovlighed er en *betingelse* for straf efter straffelovens § 124 om flugt som anholdt, er aktuelt uafklaret på højeste niveau. I 25/26547 meddelte Procesbevillingsnævnet den 4. marts 2026 3.-instansbevilling i en sag mod en 17-årig, hvor byretten var delt: flertallet fandt, at betjentene »efter omstændighederne med rimelig grund mistænkte ham for at have overtrådt ordensbekendtgørelsen«, og at anholdelsen var påkrævet for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse, mens mindretallet lagde vægt på, at det af en videosekvens dækkende hele perioden ikke fremgik, at tiltalte havde råbt eller optrådt støjende, og at der derfor ikke var hjemmel til anholdelse. Landsretten tiltrådte flertallets vurdering og skærpede straffen til 30 dages betinget fængsel.

LOV Retsplejeloven § 755, stk. 1 · Retsplejeloven § 756 · Retsplejeloven § 757 · Straffeloven § 119, stk. 1 · Straffeloven § 121 · Straffeloven § 124, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Vestre Landsrets dom i ankesag om vold mod polititjenestemand og ulovlig anholdelse	20.12.2010
Landsretten · Anklagemyndigheden frifindes i sag om erstatning efter anholdelse ved ulovlig demonstration	23.02.2009
Landsretten · Landsretten frifinder mand for vold og fornærmelig tiltale mod politiet grundet ulovlig anholdelse	16.01.2008
Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Forudsætter straf for flugt som anholdt efter straffeloven § 124, at anholdelsen var lovlig? – 17-årig tiltalt og hjemmel efter retsplejeloven § 755	04.03.2026

§ 2 Borgerens anholdelse efter § 755, stk. 2 og politiets overtagelse af den

Efter § 755, stk. 2 har »enhver, der træffer nogen under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale«, samme anholdelsesbeføjelser som politiet. Bestemmelsen er den praktiske hjemmel for butikskontrollanters, vagters og private borgeres tilbageholdelse. Beføjelsen er ledsaget af en pligt: den anholdte skal *snarest muligt* overgives til politiet med oplysning om **tidspunktet og grundlaget** for anholdelsen.

Den centrale retlige problemstilling i praksis er, hvornår den private anholdelse går over til at være en offentlig frihedsberøvelse, som staten hæfter for. Det spørgsmål blev afgjort i RA-2003-521-0164: en butikskontrollant og en servicevagt tilbageholdt kl. 18.10 to personer, hvoraf den ene var observeret stjæle. Politiet blev tilkaldt kl. 18.21, ankom kl. 18.48 og afhørte butikskontrollanten fra kl. 18.50 til 19.05; først kl. 19.05 forsøgte politiet at afhøre den anden tilbageholdte, som fik lov at gå kl. 19.15. Påtalen blev senere opgivet. Rigsadvokaten udtalte:

> *Politiet må anses at have opretholdt den af butikskontrollanten og servicevagten foretagne private anholdelse, uagtet at De ikke formelt af politiet blev oplyst om, at De var anholdt. På samme baggrund finder jeg endvidere, at De er berettiget til erstatning for hele den periode, De var tilbageholdt, idet De ikke har haft nogen indflydelse på den tidsmæssige udstrækning.*

Afgørelsen fastslår to ting af principiel rækkevidde. For det første kræver politiets **overtagelse** af en privat anholdelse ikke en formel tilkendegivelse over for den tilbageholdte – det er tilstrækkeligt, at politiet faktisk opretholder frihedsberøvelsen. For det andet regnes erstatningsperioden fra den *private* anholdelses begyndelse, ikke fra politiets ankomst, når den tilbageholdte ikke selv har haft indflydelse på forløbets længde. Der blev tilkendt 1.800 kr.

Det er ved siden heraf værd at bemærke, at § 755, stk. 2 er begrænset til situationer, hvor den pågældende træffes *under eller i umiddelbar tilknytning til* lovovertrædelsen. Der er altså ikke hjemmel til en privat anholdelse på grundlag af en efterfølgende mistanke – og de øvrige regler i kapitel 69, herunder proportionalitetsspærren i § 755, stk. 4 og skånsomhedskravet i § 758, stk. 1, gælder også for den private anholder.

LOV Retsplejeloven § 755, stk. 2 · Retsplejeloven § 758, stk. 1 · Retsplejeloven § 1018a

PRAKSIS **Rigsadvokaten** · Erstatningssag vedrørende tilbageholdelse efter opgivet sigtelse for butikstyveri 20.03.2003

§ 3 Opløbs- og slagsmålsanholdelse efter § 755, stk. 3 og masseanholdelser

§ 755, stk. 3 indeholder en særlig, lempet hjemmel til kollektiv anholdelse:

> *Finder opløb sted, hvorunder der øves eller trues med vold på person eller gods, eller er slagsmål, hvori flere har deltaget, resulteret i drab eller betydelig legemsbeskadigelse, og den eller de skyldige ikke med sikkerhed kan udpeges, kan politiet anholde enhver, der er til stede, og som kan mistænkes for strafbar deltagelse.*

Mistankekravet er her mærkbart lavere end i stk. 1: det er tilstrækkeligt, at den pågældende »kan mistænkes for strafbar deltagelse« – ikke at der foreligger *rimelig grund* til mistanke. Til gengæld er anvendelsesområdet snævert afgrænset af tre kumulative forudsætninger: (i) et opløb med vold eller trusler om vold mod person eller gods, alternativt et slagsmål med flere deltagere, (ii) et kvalificeret følgekrav ved slagsmål (drab eller betydelig legemsbeskadigelse), og (iii) at de skyldige ikke med sikkerhed kan udpeges.

Ved masseanholdelser – hvad enten de sker efter stk. 1 eller stk. 3 – bliver frihedsberøvelsens *varighed* det praktiske stridspunkt, fordi den logistiske afvikling nødvendigvis tager tid. Østre Landsret accepterede i SS-1817/2008-OLR en frihedsberøvelse på ca. 4 timer og 40 minutter (kl. 11.40 til kl. 16.20) af 14 personer:

> *Under hensyn til de ovenfor anførte omstændigheder, hvorefter 14 personer skulle anholdes og bringes ned enkeltvis fra Tuborgbygningen af to betjente, og til, at der skulle ske fælles transport i bus til Gentofte politistation, hvor de 14*

> *anholdte personer alle skulle registreres og afhøres, finder landsretten, at varigheden af anholdelsen ikke har været længere end nødvendigt.*

Præmissen viser, at proportionalitetsvurderingen efter § 755, stk. 4 og løsladelsespligten i § 760, stk. 1 i masseanholdelsessituationer bedømmes i lyset af det samlede praktiske forløb – men netop derfor stiller det krav til, at politiet kan redegøre for, at hvert enkelt tidsforbrug var nødvendigt.

Erstatningsspørgsmålet i sådanne sager afgøres ofte af egen skyld-reglen i § 1018 a, stk. 3. I samme sag blev kravet afvist, fordi den erstatningssøgende »selv er trængt ind i Tuborgbygningen, der var et ikke frit tilgængeligt sted, og dermed selv har givet anledning til den skete anholdelse«. Tilsvarende blev der i SA1-2006-521-1797 givet afslag på erstatning, bl.a. fordi frihedsberøvelsen var foranlediget af klientens egen adfærd, mens der i SA1-2008-521-3226 blev givet delvis takstmæssig erstatning efter anholdelser i forbindelse med en politimæssig rydning af en ejendom. Erstatningsspørgsmålets nærmere afgrænsning behandles under uberettiget-frihedsberoevelse.

LOV Retsplejeloven § 755, stk. 3, 4 · Retsplejeloven § 760, stk. 1 · Retsplejeloven § 1018a, stk. 3

PRAKSIS

Landsretten · Anklagemyndigheden frifindes i sag om erstatning efter anholdelse ved ulovlig demonstration	23.02.2009
Rigsadvokaten · Afgørelse om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i forbindelse med rydning af hus	10.12.2008
Rigsadvokaten · Afslag på erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter besiddelse af hash	12.10.2007

§ 4 Proportionalitetsspærren i § 755, stk. 4 – bagatelforhold og EMRK artikel 5

§ 755, stk. 4 er en absolut spærre: »Anholdelse må ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb.« Bestemmelsen har selvstændig betydning, også når mistankekravet og anholdelsesformålet i stk. 1 er opfyldt, og den gælder både beslutningen om at anholde og opretholdelsen af frihedsberøvelsen.

Den mest markante afgørelse er **Vasileva mod Danmark**, hvor en 67-årig bulgarsk statsborger blev anholdt kl. 21.30 efter en billetkontrol i en bus i Aarhus, fordi hun nægtede at oplyse navn og adresse, jf. § 755, stk. 1, jf. § 750. Hun blev først løsladt kl. 11.00 den følgende dag – i alt ca. 13½ time. Byretten i Aarhus tilkendte 2.200 kr. med henvisning til proportionalitetsprincippet i § 755, stk. 4 og § 760, stk. 1, men Vestre Landsret frifandt staten. Menneskerettighedsdomstolen fandt i 52792/99 enstemmigt en krænkelse af EMRK artikel 5, stk. 1:

> *having regard to its finding above as to the applicant and the circumstances leading to her detention, and to the fact that the applicant's failure to comply with the obligation prescribed in section 750 of the Administration of Justice Act was a minor offence, which could carry only a fine, the Court considers that her detention in any event should not have been maintained for a longer period of time. It finds that the deprivation of the applicant's liberty for thirteen and a half-hour exceeded a period proportionate to the cause of her detention.*

Domstolen lagde afgørende vægt på tre forhold: at der i perioden fra kl. 23.00 til kl. 6.30 slet ikke blev gjort forsøg på at fastslå identiteten, at politiet ikke – som lovet – havde tilkaldt en læge, som kunne have brudt det fastlåste forløb, og at det underliggende forhold kun kunne straffes med bøde. To dommere tilføjede i en

concurring opinion, at frihedsberøvelsen efter deres opfattelse også var ulovlig efter dansk ret, netop fordi den stred mod proportionalitetsprincippet i § 755, stk. 4.

Læren er, at **sagens strafferamme** sætter en reel øvre grænse for frihedsberøvelsens varighed: jo mindre alvorligt forholdet er, desto kortere kan anholdelsen opretholdes, uanset at anholdelsesformålet i og for sig består. Samme tankegang genfindes i dansk praksis om kortvarige frihedsberøvelser af bagatelagtige forhold, jf. S-3085-94, hvor Østre Landsret fandt, at der ikke havde været nogen nødvendighed for at udstrække frihedsberøvelsen af en 14-årig til at omfatte selve indtransporten til politistationen og den efterfølgende ventetid, efter at hun havde råbt ukvemsord efter politiet.

Proportionalitetskravet gælder også, når politiet har hjemmel til en indledende tilbageholdelse, men lader den løbe videre. I SS-58/2023-HJR fastslog Højesteret det principielle skel mellem en lovlig midlertidig tilbageholdelse med henblik på at sikre sagsbehandlingen og en efterfølgende længerevarende frihedsberøvelse, hvor proportionalitetsprincippet og adgangen til mindre indgribende foranstaltninger vejer tungt – den indledende tilbageholdelse var lovlig, den efterfølgende frihedsberøvelse uberettiget. Den selvstændige EMRK artikel 5-praksis behandles nærmere under emrk-artikel-5-frihedsberoevelse.

LOV	Retsplejeloven § 750 · Retsplejeloven § 755, stk. 4 · Retsplejeloven § 760, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets afgørelse om uforholdsmæssig frihedsberøvelse af iransk statsborger i transit i Københavns Lufthavn	16.01.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · Vasileva mod Danmark - Antagelighed af klage over langvarig frihedsberøvelse efter manglende identitetsoplysning	30.04.2002
	Landsretten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse af 14-årig efter politisigtelse	06.03.1995

§ 5 Anholdelsens gennemførelse: skånsomhed, legemsbesigtigelse og underretning om sigtelsen (§§ 758-759)

§ 758, stk. 1 opstiller fire krav til selve gennemførelsen. Anholdelsen skal foretages **så skånsomt, som omstændighederne tillader**. Politiet kan under iagttagelse af § 792 e foretage besigtigelse og undersøgelse af den anholdtes legeme og tøj med henblik på at fratage vedkommende genstande, der kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare. Sådanne effekter samt penge hos den anholdte kan tages i bevaring. Endelig gælder, at »under anholdelsen er den pågældende i øvrigt ikke undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør«.

Henvisningen til § 792 e indebærer, at legemsindgreb i forbindelse med anholdelsen er underlagt en selvstændig proportionalitetsprøvelse og et selvstændigt skånsomhedskrav – herunder at et indgreb, der kan føles krænkende for blufærdigheden, så vidt muligt kun foretages af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale, og at afklædning så vidt muligt kun overværes af sådanne personer.

§ 758, stk. 2 fastsætter en dobbelt underretningspligt med tilhørende dokumentationskrav: politiet skal snarest muligt gøre den anholdte bekendt med **sigtelsen** og **tidspunktet for anholdelsen**, og det skal fremgå af rapporten, at reglen er iagttaget. Anholdelsestidspunktet er ikke blot en formalitet – det er begyndelsestidspunktet for 24-timersfristen, og det skal senere anføres i retsbogen, jf. § 760, stk. 2.

§ 759 supplerer med hjemmel til ransagning af hus, andre lokaliteter eller genstande for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, når der er grund til at antage, at den pågældende opholder sig der; § 795, stk. 1, 1. pkt. og §§ 796-800 finder tilsvarende anvendelse. Skader som følge af en sådan indtrængen kan ikke uden videre kræves

erstattet: i SS-2596/2017-VLR blev anklagemyndigheden frifundet for et krav om erstatning for en dør, som politiet sparkede ind under en anholdelse.

Magtanvendelsen under anholdelsen giver anledning til to typer sager. Den ene angår borgerens modstand: i 99-3350/2023 blev en 65-årig idømt ubetinget fængsel for vold mod en tjenestegørende politiassistent ved lavhastighedskørsel mod betjenten, og i 5-4993/2021 blev der idømt bødestraf efter straffelovens § 121 for fornærmelig tiltale fremsat under transporten til politigården og under opholdet dér. Tilsvarende i S-632-10 om vold og trusler mod betjente under et husspektakel. Fælles for disse sager er, at strafansvaret forudsætter, at anholdelsen var en lovlig tjenestehandling – jf. modsætningsvis SS-2844/2007-OLR.

Den anden type angår politiets egen magtanvendelse. I 98334 – hvor civilklædte betjente forsøgte at anholde en person i en bil, og politiet knuste en rude og skød mod dækkene – havde Den Uafhængige Politiklagemyndighed fundet, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte politiets vurdering af, at betingelserne for at afgive skud var opfyldt, jf. politilovens § 17, stk. 2, og at efterforskningen mod betjentene ikke skulle fortsættes, jf. retsplejelovens § 749, stk. 2.

Endelig bemærkes, at § 761 henviser til §§ 758, stk. 1, og 759 ved pågribelse med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller en forvandlingsstraf for bøde – skånsomhedskravet og ransagningshjemlen gælder altså også dér, mens 24-timersfristen efter sin ordlyd knytter sig til anholdelse.

LOV Politiloven § 17, stk. 2 · Retsplejeloven § 758, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 759 · Retsplejeloven § 761 · Retsplejeloven § 792e

PRAKSIS

Landsretten · Frifindelse af anklagemyndigheden i sag om politiets indbrud i lejemål ved brug af tvang	12.12.2018
Landsretten · Landsretsdom om vold mod tjenestegørende politibetjente under husspektakel	07.05.2010
Landsretten · Landsretten frifinder mand for vold og fornærmelig tiltale mod politiet grundet ulovlig anholdelse	16.01.2008
Byretten · Dom for vold mod polititjenestemand og hensynsløs kørsel med betjent på kølerhjelmen	17.08.2023
Byretten · Bødestraf for fornærmelig tiltale mod politibetjent under anholdelse og transport	16.08.2021
Ankenævnet for Forsikring · Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion	30.11.2022

§ 6 Anholdelse af 15-17-årige og tilbageholdelse af mistænkte under 15 år

Anholdelse af 15-17-årige sker efter de almindelige regler i kapitel 69, men med et skærpet hensyn til alderen. Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere formulerer det sådan:

> *Anholdelse må ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens karakter eller omstændighederne i øvrigt vil være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. retsplejelovens § 755, stk. 4, ligesom anholdelsen skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. retsplejelovens § 758, stk. 1. Der skal ved vurderingen af, om anholdelse vil være et uforholdsmæssigt indgreb, og ved anvendelsen af eventuelle magtmidler i forbindelse med anholdelsen tages særligt hensyn til den unges alder.*

Om anbringelsen efter anholdelsen fastslår samme meddelelse, at der som udgangspunkt ikke bør ske anbringelse af anholdte 15-17-årige i arresthus eller fængsel, og at anbringelse **natten over** som altovervejende hovedregel alene bør ske, hvor det vurderes, at den pågældende skal fremstilles i grundlovsforhør den

følgende dag. Derudover bør det kun ske helt undtagelsesvis ved alvorlig kriminalitet, hvor afgørende efterforskningshensyn nødvendiggør det, fx fordi der er medgerningsmænd på fri fod.

Underretningspligterne er dobbelte. Kommunen skal underrettes efter bekendtgørelse nr. 803 af 28. juni 2010 om underretning af kommunen om afhøringer af sigtede under 18 år, udstedt med hjemmel i retsplejelovens § 752, stk. 2, når en sigtet under 18 år skal afhøres, og sigtelsen angår overtrædelse af straffeloven eller forhold, der kan medføre frihedsstraf. Underretning kan efter § 1, stk. 2 undlades ved afhøringer i direkte forbindelse med, at sigtede træffes under eller i umiddelbar tilknytning til et forhold, hvor der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde. Underretningen sker efter § 2 til bopælskommunen, subsidiært den stedlige kommune, og skal om nødvendigt følges op skriftligt. Hertil kommer, at forældremyndighedsindehaverne skal underrettes snarest muligt ved anholdelse eller afhøring, jf. Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 2.2.4.1 – udgangspunktet er begge indehavere, og udsættelse kræver enten efterforskningsmæssige hensyn eller væsentlige hensyn til den unge, som vægter lige højt.

At underretningspligten ikke i sig selv legitimerer en forlænget frihedsberøvelse, fremgår af S-3085-94. En 14-årig blev anholdt og frihedsberøvet i ca. 2 timer efter at have råbt ukvemsord efter politiet og blev afhørt på stationen i nærværelse af sin far og en repræsentant for de sociale myndigheder, jf. § 752, stk. 2. Østre Landsret fandt, at der ikke i det konkrete tilfælde var nødvendighed for medvirken fra en repræsentant for de sociale myndigheder ved selve afhøringen, som kunne legitimere den udvidede frihedsberøvelse, og at hverken indtransporten eller ventetiden havde været nødvendig. Erstatningen blev forhøjet fra 500 kr. til i alt 1.400 kr.

For mistænkte **under den kriminelle lavalder** gælder en særskilt ordning. Efter Rigsadvokatmeddelelsens gennemgang kan politiet efter retsplejelovens § 821 a tilbageholde personer under 15 år, hvis betingelserne for anholdelse efter § 755, stk. 1 er til stede, og formålet ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, idet § 755, stk. 2-5, § 758, stk. 1, og § 759 finder tilsvarende anvendelse. Meddelelsen fremhæver, at der derfor »som udgangspunkt ikke kan ske tilbageholdelse i sager om butikstyveri eller lignende«, at håndjern som altovervejende udgangspunkt bør undgås, og at en tilbageholdelse, der fortsætter af hensyn til barnet selv – fx for at afvente afhentning – må hvile på regler uden for strafferetsplejen. Underretning af kommunen sker efter § 821 d, jf. henvisningen i § 752, stk. 2. Sidstnævnte hjemmelsgrundlag hører nærmere under politiets-administrative-frihedsberoevelse.

Den aktuelt verserende sag 25/26547 angår netop en 17-årig og illustrerer, at spørgsmålet om anholdelsens hjemmel kan blive afgørende for skyldsspørgsmålet i den efterfølgende straffesag.

LOV Retsplejeloven § 752, stk. 2 · Retsplejeloven § 755, stk. 4 · Retsplejeloven § 758, stk. 1 · Retsplejeloven § 821a

PRAKSIS
Landsretten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse af 14-årig efter politisigtelse 06.03.1995
Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Forudsætter straf for flugt som anholdt efter straffeloven § 124, at anholdelsen var lovlig? – 17-årig tiltalt og hjemmel efter retsplejeloven § 755 04.03.2026

§ 7 Løsladelsespligten i § 760, stk. 1 og anklagemyndighedens forelæggelse før grundlovsforhøret

§ 760, stk. 1 indeholder en løbende pligt, ikke blot en yderfrist: »Enhver, der anholdes, skal løslades, så snart begrundelsen for anholdelse ikke længere er til stede. Tidspunktet for løsladelsen skal fremgå af rapporten.«

Politiet skal altså vurdere anholdelsesgrundlaget kontinuerligt – bortfalder mistanken eller anholdelsesformålet, skal løsladelse ske straks, uanset at der endnu er tid tilbage af 24-timersfristen.

Det praktiske forløb frem mod grundlovsforhøret er beskrevet i Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling, pkt. 2. Politiet forelægger efter anholdelsen sagen for anklagemyndigheden, og

> *Dette skal ske hurtigst muligt, så den anholdte kan stilles for en dommer inden 24 timer efter anholdelsen.*

Før forelæggelsen skal politiet tilvejebringe de nødvendige oplysninger om sigtelsen og om, hvorfor varetægtsfængsling er nødvendig – og hvis fængslingen skal ske af hensyn til efterforskningen, redegøre for, hvilke konkrete efterforskningsskridt der skal foretages. Politiet skal endvidere afklare, om sigtede ønsker en bestemt forsvarer beskikket, jf. § 731, stk. 1, litra a og § 764, stk. 3, og om der er behov for tolk, jf. § 149, stk. 1.

Anklagemyndigheden træffer herefter beslutningen om fremstilling. Meddelelsen er udtrykkelig om, at en negativ vurdering fører til løsladelse, og at anklageren i så fald så vidt muligt forinden skal drøfte spørgsmålet med efterforskningslederen for at sikre, at der ikke er oplysninger af betydning, anklageren ikke er opmærksom på, jf. pkt. 3.1.1. Vurderes der derimod at være grundlag for fremstilling, udfærdiges en fremstillingsbegæring efter § 747, stk. 1, og anklageren skal sikre, at begæringen fremsættes så tidligt, at retten **har praktisk mulighed** for at påbegynde retsmødet inden for 24 timer efter anholdelsestidspunktet.

At forsømmelse af pligten til rettidig indbringelse kan udløse selvstændigt erstatningsansvar, viser RA-2017-3100206, hvor Rigsadvokaten behandlede et krav efter anholdelse og bortvisning fra bopælen med udgangspunkt i både frihedsberøvelsen og politiets forsinkede indbringelse af bortvisningssagen for retten.

Registreringspligterne – anholdelsestidspunktet i rapporten efter § 758, stk. 2, løsladelsestidspunktet efter § 760, stk. 1 og både anholdelses- og fremstillingstidspunkt i retsbogen efter § 760, stk. 2 – er ikke ordensforskrifter uden virkning. De udgør det bevismæssige grundlag for den efterfølgende fristprøvelse, og det er netop minuttallene i disse registreringer, der afgør sagerne i næste afsnit.

LOV Retsplejeloven § 731, stk. 1 · Retsplejeloven § 758, stk. 2 · Retsplejeloven § 760, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 764, stk. 3

PRAKSIS **Rigsadvokaten** · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og forsinket indbringelse af bortvisningssag 29.11.2017

§ 8 24-timersfristen: grundlovens § 71, stk. 3, og retsplejelovens § 760, stk. 2

Fremstillingsfristen har forfatningsrang. Grundlovens § 71, stk. 3 bestemmer, at »enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer«, og at dommeren – hvis den anholdte ikke straks kan sættes på fri fod – ved en af grunde ledsaget kendelse, der afsiges snarest muligt og senest inden tre dage, skal afgøre, om han skal fængsles. Kendelsen kan efter § 71, stk. 4 straks særskilt indbringes for højere ret.

Grundlovsbestemmelsen er gennemført i retsplejelovens § 760, stk. 2: »Inden 24 timer efter anholdelsen skal den anholdte, der ikke forinden er løsladt, fremstilles for en dommer. Tidspunktet for anholdelsen og for fremstillingen i retten anføres i retsbogen.« Fristen løber altså fra **anholdelsen**, ikke fra sigtelsen eller fra politiets forelæggelse for anklagemyndigheden, og den er overholdt, når retsmødet er **påbegyndt** inden fristens udløb – ikke først når kendelsen afsiges.

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.1 fastlægger anklagerens handlepligt ved overskridelse:

> *Hvis 24-timers fristen helt undtagelsesvis overskrides, skal anklageren gøre retten opmærksom på dette samt redegøre for baggrunden herfor. Overskridelse af 24-timers fristen medfører ikke nødvendigvis, at frihedsberøvelsen ophæves, men retten vil i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 3, skulle tage stilling til, hvilken betydning fristoverskridelsen skal have.*

Meddelelsen anviser samtidig en praktisk løsning i sager med flere anholdte, hvor det kan være nødvendigt at fremstille dem enkeltvis, så de ikke kan overvære hinandens forklaringer: hvor parallelle grundlovsforhør i forskellige retsafdelinger ikke er mulige, kan de anholdte undtagelsesvis fremstilles inden fristens udløb, hvor de gøres bekendt med sigtelsen, hvorefter dommeren efter § 760, stk. 4 kan beslutte at opretholde anholdelsen med henblik på at fortsætte grundlovsforhøret senere.

Selve grundlovsforhørets forløb er beskrevet i meddelelsens pkt. 3.1.2: retten sikrer sig sigtedes identitet og påser, at sigtede fremstilles i en sådan tilstand, at retsmødet kan gennemføres; anklageren oplyser **tidspunktet for anholdelsen** og oplæser sigtelsen; herefter behandles eventuelle begæringer om dørlukning, referat- og navneforbud, og sigtede afhøres, hvis han ønsker at udtale sig. En kendelse om løsladelse kan ikke kæres med opsættende virkning, jf. § 969, stk. 2 – den sigtede skal derfor løslades, selv om anklagemyndigheden kærer.

LOV `Grundloven § 71, stk. 3, 4` `Retsplejeloven § 746, stk. 3` `Retsplejeloven § 760, stk. 2, 4`

§ 9 Retsvirkningen af fristoverskridelse – den konkrete helhedsvurdering efter § 746, stk. 3

Overskridelse af 24-timersfristen medfører ikke automatisk løsladelse. Hjemlen til at reagere findes i § 746, stk. 3: bliver dommeren bekendt med, at en foranstaltning, der kræver rettens godkendelse, ikke er forelagt inden fristens udløb, bestemmer han – **efter at have afkrævet politiet en redegørelse** – om foranstaltningen skal opretholdes eller ophæves. Vurderingen er konkret, og praksis lægger navnlig vægt på tre parametre: overskridelsens **længde**, dens **årsag** og **sigtelsens indhold**.

Mønstret fremgår tydeligst af de to instanser i 13-minutters-sagen. To sigtede for tyveri, jf. straffelovens § 276, jf. § 285, stk. 1, blev anholdt den 8. oktober 2010 kl. 10.20 og fremstillet den 9. oktober kl. 10.33. Retten i Kolding ophævede anholdelsen i SS-4146/2010-KOL:

> *Uanset at fristoverskridelsen kun har været på 13 minutter, finder retten, at denne ikke er ganske bagatelagtigt.*

Afgørende for byretten var, at forsinkelsen udelukkende skyldtes myndighedernes egen manglende planlægning – transporten fra arresten i Assens var iværksat for sent, og hverken de anholdtes forhold eller uforudsete hændelser undervejs havde medvirket. Vestre Landsret ophævede kendelsen og hjemviste sagen i SS-2272/2010-VLR:

> *Under hensyn til sigtelsens indhold, omstændighederne i forbindelse med anholdelsen og den meget kortvarige overskridelse af 24 timers fristen burde byretten ikke have ophævet anholdelsen uden at tage stilling til anklagemyndighedens begæring om fængsling.*

Landsrettens præmis fastlægger den metodiske rækkefølge: retten må ikke afgøre sagen på den formelle fristoverskridelse alene, men skal foretage en samlet vurdering, hvori også fængslingsbehovet indgår.

Hvor overskridelsen skyldes en **objektiv, udefrakommende årsag**, vejer den tilsvarende lettere. I SS-3330/2012-OLR var en sigtet for dokumentfalsk, jf. straffelovens § 171, anholdt lørdag den 27. oktober 2012 kl. 09.35-09.40 og fremstillet søndag den 28. oktober kl. 09.25 – reelt 24 timer og 50 minutter efter anholdelsen som følge af skiftet fra sommertid til normaltid. Østre Landsret udtalte:

> *Når imidlertid henses til fristoverskridelsens længde og årsag, der må antages at være skiftet fra sommertid, tiltrædes det, at fristoverskridelsen ikke i sig selv kan medføre løsladelse.*

Selv en **betydelig** overskridelse kan efter omstændighederne undlades tillagt løsladelsesvirkning, når der forud er sket judiciel kontrol. I SS-104/2018-OLR var en tiltalt anholdt den 9. februar 2018 kl. 11.39, men politiet orienterede først landsretten den 14. februar, så retsmødet kunne afholdes den 15. februar – en overskridelse på ca. fem døgn. Landsretten udtalte, at »denne fristoverskridelse på ca. 5 dage giver anledning til alvorlig kritik«, og kvalificerede den som »en væsentlig tilsidesættelse af en fundamental retsgaranti«. Alligevel førte den ikke til løsladelse, fordi landsretten flere gange – senest dagen før anholdelsen – havde truffet afgørelse om fortsat varetægtsfængsling i surrogat, således at hensynet til domstolskontrol med frihedsberøvelsen var varetaget.

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.1 sammenfatter den trykte praksis på området i tre eksempler: **U 2008.1296Ø** (18 minutters overskridelse ved sigtelse efter straffelovens § 181, stk. 1 – alvorlig kritik af anklagemyndigheden, men ingen løsladelse henset til overskridelsens korte varighed og forbrydelsens betydelige grovhed), **U 2011.897V** (13 minutter – byretten ophævede, landsretten hjemviste under henvisning til den korte varighed og sigtelsens indhold) og **U 2013.357Ø** (24 timer og 50 minutter som følge af tidsomstillingen – ingen løsladelse).

Sag	Overskridelse	Årsag	Udfald
U 2008.1296Ø (jf. RM pkt. 4.1.1)	18 min.	Anklagemyndighedens forhold	Alvorlig kritik, ikke løsladelse
SS-4146/2010-KOL → SS-2272/2010-VLR	13 min.	For sent iværksat transport	Byret: ophævelse – landsret: ophævet og hjemvist
SS-3330/2012-OLR	50 min.	Skift fra sommertid til normaltid	Ikke løsladelse
SS-104/2018-OLR	Ca. 5 døgn	Politiets manglende orientering af retten	Alvorlig kritik, ikke løsladelse (forudgående judiciel kontrol)

At fristoverskridelsen ikke fører til løsladelse, betyder ikke, at den er uden konsekvenser. I Rigsadvokatens afgørelse om 17 minutters fristoverskridelse var en person anholdt den 11. marts 2013 kl. 11.48 og først fremstillet den 12. marts kl. 12.05. Statsadvokaten havde afvist erstatning under henvisning til **U.1997.1498H** om, at ulovlighed ikke i sig selv begrunder forhøjelse ud over standardtaksten, og til, at klienten efterfølgende blev idømt 1 år og 6 måneders fængsel. Rigsadvokaten ændrede afgørelsen:

> *Jeg har lagt vægt på, at Deres klient ved en beklagelig fejl ikke blev fremstillet for en dommer indenfor den grundlovssikrede frist på 24 timer efter anholdelsen. Jeg har endvidere lagt vægt på, at der alene var tale om en fristoverskridelse på 17 minutter.*

Der blev tilkendt en skønsmæssig erstatning på 1.000 kr. efter § 1018 h. Afgørelsen viser, at overskridelsen af den grundlovssikrede frist er erstatningsbegrundende i sig selv – også når den anholdte senere dømmes for det forhold, anholdelsen angik.

Endelig bekræfter Højesteret i Sag 76/2011, at samme grundtanke – at en fristoverskridelse ikke automatisk giver krav på løsladelse – gælder ved den parallelle fremstillingsfrist for administrativ frihedsberøvelse; afgørelsen blev truffet med dissens. Om kæreadgangen mod grundlovsforhørets afgørelser, se kaereadgang.

LOV Grundloven § 71, stk. 3 · Retsplejeloven § 746, stk. 3 · Retsplejeloven § 760, stk. 2 · Retsplejeloven § 1018h

PRAKSIS

Højesteret · Betydningen af fristoverskridelse ved administrativ frihedsberøvelse efter udlændingeloven	02.12.2011
Landsretten · Varetægtsfængsling i surrogat trods administrativ fejltagelse og overskridelse af 24-timers fristen	15.02.2018
Landsretten · Overskridelse af fremstillingsfrist ved grundlovsforhør - Tidsomstilling accepteret	29.10.2012
Landsretten · Landsrettens kendelse om hjemvisning af sag vedrørende varetægtsfængsling efter ophævelse af anholdelse	22.12.2010
Byretten · Anholdelse ophævet grundet overskridelse af 24-timers fristen	09.10.2010
Rigsadvokaten · Erstatning for 17 minutters overskridelse af den grundlovssikrede frist for fremstilling i grundlovsforhør	12.03.2014

§ 10 Fri fod, opretholdt anholdelse i 3 x 24 timer og surrogat (§ 760, stk. 3-5)

Grundlovsforhøret kan munde ud i tre forskellige resultater ud over varetægtsfængsling.

Obligatorisk løsladelse. Efter § 760, stk. 3 skal den anholdte sættes på fri fod **inden retsmødets afslutning**, hvis anholdelsen er sket for et strafbart forhold, for hvilket varetægtsfængsling er udelukket. Bestemmelsen er en absolut regel og hænger sammen med grundlovens § 71, stk. 5, hvorefter ingen kan underkastes varetægtsfængsel for en forseelse, der kun kan medføre bøde eller hæfte.

Opretholdt anholdelse. Er varetægtsfængsling ikke udelukket – eller er anholdelsen sket efter § 756 – og kan den anholdte ikke løslades straks, kan retten efter § 760, stk. 4 beslutte, at han foreløbig skal forblive under anholdelse, når retten »på grund af de foreliggende oplysningers utilstrækkelighed eller af anden grund ikke finder straks at kunne tage stilling til spørgsmålet om varetægtsfængsling«. De omstændigheder, der begrunder opretholdelsen, skal anføres i beslutningen, § 765 finder tilsvarende anvendelse, og sigtede skal have lejlighed til at angive eventuelle oplysninger, han ønsker tilvejebragt. Efter § 760, stk. 5 skal den pågældende – hvis han ikke forinden er løsladt – på ny fremstilles for en dommer, der **inden 3 x 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde** træffer bestemmelse om løsladelse, varetægtsfængsling eller foranstaltninger efter § 765.

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.2 beskriver den praktiske anvendelse:

> *I praksis er det typisk retten, der af egen drift træffer beslutning om opretholdelse af anholdelsen med henblik på, at der tilvejebringes yderligere oplysninger til brug for vurderingen af, om betingelserne for varetægtsfængsling er opfyldte. Det kan f.eks. være, når der ikke er tilstrækkelig sikkerhed for mistankens styrke, eller om en eller flere fængslingsgrunde foreligger. Bestemmelsen anvendes dog også, når flere sigtede skal fremstilles i grundlovsforhør, og det ikke er muligt at tage stilling til varetægtsfængsling for alle anholdte inden 24 timer.*

Meddelelsen præciserer, at opretholdelse som udgangspunkt sker ved **beslutning** og ikke ved kendelse, men at intet er til hinder for, at retten i en kendelse indledningsvis konstaterer, at der ikke på det foreliggende grundlag kan træffes afgørelse om varetægtsfængsling, og derefter beslutter at opretholde anholdelsen.

Surrogat. Henvisningen i § 760, stk. 4 til § 765 betyder, at retten allerede under den opretholdte anholdelse kan anvende mindre indgribende foranstaltninger – tilsyn, opholds- og kontaktbestemmelser, ophold i egnet hjem eller institution, behandling, meldepligt, deponering af pas eller økonomisk sikkerhedsstillelse – når sigtede samtykker heri. Ved sigtelse for grov personfarlig kriminalitet skal retten efter § 765, stk. 3 bestemme, at sigtede ikke må opholde sig i eget hjem.

Kommende ændring. Ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 er der vedtaget tre endnu ikke konsoliderede ændringer af § 765 med ikrafttræden **1. januar 2027**: der indsættes hjemmel til, at retten kan bestemme varetægtssurrogat i eget hjem under intensiv overvågning med henblik på at fremme brugen af fodlænke, samt en bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte regler om kontrol og overvågning ved en sådan foranstaltning. Da § 765 finder tilsvarende anvendelse under opretholdt anholdelse efter § 760, stk. 4, vil ændringen også få betydning i denne fase.

Surrogatanbringelse under en opretholdt frihedsberøvelse var netop det, der var på spil i SS-104/2018-OLR. De materielle betingelser for surrogatfængsling behandles nærmere under varetaegtsfaengsling.

LOV Grundloven § 71, stk. 5 | Retsplejeloven § 760, stk. 3-5 | Retsplejeloven § 765, stk. 1-3

PRAKSIS **Landsretten** · Varetægtsfængsling i surrogat trods administrativ fejltagelse og overskridelse af 24-timers fristen 15.02.2018

§ 11 Forsvarerbeskikkelse ved fremstillingen

Beskikkelse af forsvarer er **obligatorisk** ved fremstillingen. Efter § 731, stk. 1, litra a skal offentlig forsvarer beskikkes, »når sigtede fremstilles for retten med henblik på varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen« – altså både i den situation, der ender med varetægtsfængsling, og i den, hvor anholdelsen blot opretholdes efter § 760, stk. 4. Hertil kommer § 764, stk. 3, hvorefter sigtede i det retsmøde, der afholdes til afgørelse af fængslingsspørgsmålet, skal have adgang til bistand af en forsvarer, og – hvis han er til stede – lejlighed til en samtale med forsvareren inden afhøringen.

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.2 fremhæver, at forsvarerbeskikkelse skal ske,

> *uanset om den sigtede er til stede under grundlovsforhøret eller ej, jf. § 764, stk. 3.*

Sigtede kan som udgangspunkt selv vælge sin forsvarer, jf. § 730, stk. 1 og EMRK artikel 6, stk. 3; kan den valgte forsvarer ikke deltage i grundlovsforhøret, beskikker retten i praksis en anden til at varetage sigtedes interesser under retsmødet. Adgangen til en bestemt advokat er begrænset af § 735, stk. 3.

Er der **flere sigtede**, kan forsvaret kun udføres af samme person, når de sigtedes interesser ikke er modstridende, jf. § 734, stk. 2. Meddelelsen henviser her til **U 2011.2267H**, hvor Højesteret udtalte, at det havde været rigtigst, om to sigtede, hvis forklaringer om den enes deltagelse i brandstiftelse var modstridende, havde fået beskikket hver deres forsvarer under fremstillingen i grundlovsforhør, samt til **U 2014.905H**, **U 2014.903H**, **U 2014.1343H** og **U 2015.2525H** om betydningen af, at advokaterne kommer fra samme kontor eller kontorfællesskab. Anklageren skal om nødvendigt gøre retten opmærksom på modstridende interesser, jf. pkt. 3.1.1.

Forsvareren har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt, jf. § 729 a, stk. 3, men materialet må ikke uden politiets samtykke overleveres til sigtede, og politiet kan i visse tilfælde give pålæg efter § 729 a, stk. 4. Beskikkelsesspørgsmål behandles i øvrigt under beskikkelse-af-forsvarer.

LOV Retsplejeloven § 729a, stk. 3, 4 Retsplejeloven § 731, stk. 1 Retsplejeloven § 734, stk. 2 Retsplejeloven § 764, stk. 3

§ 12 Prøvelse af anholdelsens lovlighed og erstatningssporet

Det er en tilbagevendende misforståelse, at anholdelsens lovlighed kan prøves som et efterforskningsskridt. Det blev afvist i SS-13335/2011-KBH, hvor en sigtet under en sag om godkendelse af ransagning og beslaglæggelse tillige begærede prøvelse af anholdelsens lovlighed. Københavns Byret udtalte:

> *Anholdelsen af Sigtede er ikke et efterforskningsskridt i forbindelse med efterforskningen af et strafbart forhold, jf. retsplejelovens § 746, stk. 1, jf. § 743, og prøvelsen af anholdelsens lovlighed kan derfor ikke – uden for den i retsplejelovens kapitel 93 a omhandlende fremgangsmåde – ske i strafferetsplejens former under en sag om prøvelse af politiets efterforskningsskridt vedrørende en foretaget ransaging eller beslaglæggelse.*

Påstanden blev afvist. Sagens øvrige forløb fremgår af retsmødet den 7. januar 2013, jf. SS-13335/2011-KBH. Prøvelsen af anholdelsen sker derfor ad tre andre veje: (i) i grundlovsforhøret selv, hvor retten efter § 746, stk. 3 tager stilling til en fristoverskridelse, (ii) i den efterfølgende straffesag, hvor anholdelsens lovlighed er en betingelse for strafansvar efter straffelovens § 119 og § 121, jf. SS-2844/2007-OLR, og (iii) i erstatningssagens former efter retsplejelovens kapitel 93 a.

I øvrigt er samme sag et eksempel på, at rettens reaktion på en fristoverskridelse afhænger af den samlede kontekst. Om politiets femdages-overskridelse af fristen for at indbringe en ransagning efter tilbagekaldt samtykke udtalte retten:

> *Retten finder anledning til at påpege, at politiet efter det tilbagekaldte samtykke efter omstændighederne burde have indbragt sagen for retten inden for 24 timer efter anmodningen herom. [...] finder retten, at dette forhold ikke kan begrunde, at ransagningen eller beslaglæggelsen findes ulovlig.*

Erstatningssporet efter § 1018 a og § 1018 h er i praksis det sted, hvor de fleste anholdelser bedømmes efterfølgende. Sagerne falder i grupper:

- **Identitetsfejl:** I SA2-2010-521-0545 anholdt politiet ved en fejl en anden person end den, retten i Glostrup havde besluttet skulle anholdes. Frihedsberøvelsen varede fra kl. 21.36 til kl. 23.42, og der blev efter § 1018 h tilkendt 2.300 kr. efter de takster, der var fastsat i Rigsadvokatens meddelelse.
- **Opretholdt privat anholdelse:** RA-2003-521-0164, jf. ovenfor.
- **Fristoverskridelse:** Rigsadvokatens afgørelse om 17 minutters fristoverskridelse.
- **Egen skyld:** SS-1817/2008-OLR og SA1-2006-521-1797, hvor kravene blev afvist efter § 1018 a, stk. 3.
- **Efterfølgende påtaleopgivelse:** SA6-2009-521-0330 og RA-2005-521-1001, hvor erstatning for frihedsberøvelsen blev opgjort efter påtaleopgivelse.

Erstatningsudmålingen og egen skyld-reglen behandles udførligt under uberettiget-frihedsberoevelse.

LOV Retsplejeloven § 743 | Retsplejeloven § 746, stk. 1, 3 | Retsplejeloven § 1018a, stk. 1, 3 | Retsplejeloven § 1018h

PRAKSIS

Landsretten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse ved fejlagtig anholdelse	18.03.2010
Landsretten · Afgørelse om erstatning efter anholdelse og efterforskningsskridt i røverisag	16.03.2010
Landsretten · Anklagemyndigheden frifindes i sag om erstatning efter anholdelse ved ulovlig demonstration	23.02.2009
Landsretten · Landsretten frifinder mand for vold og fornærmelig tiltale mod politiet grundet ulovlig anholdelse	16.01.2008
Byretten · Godkendelse af ransagning og beslaglæggelse samt prøvelse af anholdelses lovlighed	14.01.2013
Byretten · Sag om godkendelse af ransagning og beslaglæggelse samt prøvelse af anholdelses lovlighed	07.01.2013
Rigsadvokaten · Erstatning for 17 minutters overskridelse af den grundlovssikrede frist for fremstilling i grundlovsforhør	12.03.2014
Rigsadvokaten · Afslag på erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter besiddelse af hash	12.10.2007
Rigsadvokaten · Erstatningskrav efter uretmæssig frihedsberøvelse og påtalesopgivelse	04.03.2005
Rigsadvokaten · Erstatningssag vedrørende tilbageholdelse efter opgivet sigtelse for butikstyveri	20.03.2003

§ 13 Beslægtet hjemmel: tilbageholdelse i bortvisningssager

Kapitel 69's regler anvendes også uden for den egentlige strafforfølgning. Efter § 9, stk. 1, i lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning kan politiet i forbindelse med behandlingen af en sag om bortvisning tilbageholde »en person, der med rimelig grund antages at have optrådt på en måde, der indebærer en trussel om vold mod et medlem af personens husstand«.

Henvisningsteknikken i § 9, stk. 2 er præcis og bør bemærkes:

> *For tilbageholdelsen gælder i øvrigt reglerne om anholdelse i retsplejelovens §§ 755-759 og § 760, stk. 1. Tilbageholdelsen kan ikke udstrækkes ud over 24 timer.*

Der henvises altså til §§ 755-759 og til § 760, stk. 1 – men **ikke** til § 760, stk. 2-5. Konsekvensen er, at proportionalitetsspærren, skånsomhedskravet, underretningspligten om grundlaget og den løbende løsladelsespligt gælder fuldt ud, mens der ikke er tale om en fremstilling for en dommer inden 24 timer. I stedet er 24 timer den absolutte **yderfrist for selve tilbageholdelsen**, hvorefter den pågældende skal løslades.

At politiets håndtering af bortvisningssagen kan udløse selvstændigt ansvar, viser RA-2017-3100206, hvor Rigsadvokaten behandlede et krav fra en person, der var anholdt og bortvist fra sin bopæl, og hvor spørgsmålet både angik erstatningsansvaret for frihedsberøvelsen og politiets forsinkede indbringelse af bortvisningssagen for retten.

LOV Lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning § 9, stk. 1, 2 | Retsplejeloven § 760, stk. 1

PRAKSIS

Rigsadvokaten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og forsinket indbringelse af bortvisningssag	29.11.2017

§ 14 Historisk baggrund og sammenfatning

Reglerne om anholdelse går tilbage til Forslag til Lov om Rettens Pleje, fremsat den 1. december 1915 med ikrafttræden 1. januar 1916 – både § 755 og § 760 har deres oprindelse i denne oprindelige retsplejelov.

Kapitlets nugældende udformning bygger på Strafferetsplejeudvalgets arbejde, og **betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt** anvendes fortsat som fortolkningsbidrag; Rigsadvokatmeddelelsen henviser til betænkningens afsnit II, s. 41, og afsnit IV, s. 74, ved fortolkningen af, hvornår fremstilling af sigtede undtagelsesvis kan undlades som »nytteløs eller skadelig«, jf. § 764, stk. 2.

Sammenfattende kan praksis på området beskrives i seks punkter:

1. **Dobbeltbetingelsen i § 755, stk. 1 tages alvorligt.** Domstolene prøver både mistankekravet og anholdelsesformålet, og en anholdelse, der ikke opfylder begge, er ikke en lovlig tjenestehandling – med den konsekvens, at modstand mod den ikke kan straffes efter straffelovens §§ 119 og 121.
2. **Fejl i det bagvedliggende grundlag smitter af.** En mangelfuld forkyndelse, der fører til en anholdelsesbeslutning, gør anholdelsen ulovlig, selv om politiet handler i god tro på rettens beslutning – men kan til gengæld indgå som formildende omstændighed ved strafudmålingen for den vold, der udøves i ophidselse.
3. **Proportionalitet er en selvstændig gyldighedsbetingelse.** Ved bagatelforhold sætter forholdets strafferamme en reel grænse for frihedsberøvelsens varighed, og både dansk praksis og Menneskerettighedsdomstolen kræver, at politiet aktivt arbejder på at bringe frihedsberøvelsen til ophør.
4. **Alderen skærper vurderingen.** Ved 15-17-årige indgår alderen særskilt i proportionalitetsvurderingen og i valget af magtmidler, og anbringelse natten over i arresthus forudsætter reelt en forventet fremstilling i grundlovsforhør dagen efter.
5. **24-timersfristen er grundlovssikret, men ikke sanktioneret med automatisk løsladelse.** Retten skal efter § 746, stk. 3 afkræve politiet en redegørelse og derefter foretage en helhedsvurdering, hvor overskridelsens længde og årsag afvejes mod sigtelsens indhold og fængslingsbehovet. En byret kan ikke nøjes med at konstatere overskridelsen.
6. **Konsekvensen af en fristoverskridelse ligger typisk i kritik og erstatning.** Selv en overskridelse på under 20 minutter kan udløse alvorlig kritik af anklagemyndigheden og en skønsmæssig godtgørelse efter § 1018 h – også når den anholdte efterfølgende dømmes.

For den praktiske håndtering er den centrale administrative retskilde Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Grundlovsforhør og varetægtsfængsling, suppleret af Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Behandlingen af sager mod unge lovovertrædere i sager mod personer under 18 år.

LOV `Grundloven § 71, stk. 3` `Retsplejeloven § 746, stk. 3` `Retsplejeloven § 755, stk. 1` `Retsplejeloven § 760, stk. 2` `Retsplejeloven § 764, stk. 2`

PRAKSIS	**Højesteret** · Vestre Landsrets dom i ankesag om vold mod polititjenestemand og ulovlig anholdelse	20.12.2010
	Menneskerettighedsdomstolen · Vasileva mod Danmark - Antagelighed af klage over langvarig frihedsberøvelse efter manglende identitetsoplysning	30.04.2002
	Landsretten · Varetægtsfængsling i surrogat trods administrativ fejltagelse og overskridelse af 24-timers fristen	15.02.2018
	Landsretten · Overskridelse af fremstillingsfrist ved grundlovsforhør - Tidsomstilling accepteret	29.10.2012
	Landsretten · Landsrettens kendelse om hjemvisning af sag vedrørende varetægtsfængsling efter ophævelse af anholdelse	22.12.2010
	Landsretten · Landsretten frifinder mand for vold og fornærmelig tiltale mod politiet grundet ulovlig anholdelse	16.01.2008
	Byretten · Anholdelse ophævet grundet overskridelse af 24-timers fristen	09.10.2010

Rigsadvokaten · Erstatning for 17 minutters overskridelse af den grundlovssikrede frist for fremstilling i grundlovsforhør 12.03.2014

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Grundloven § 71	stk. 3	Retsplejeloven § 731	stk. 1
Retsplejeloven § 746	stk. 3	Retsplejeloven § 755	stk. 1-5
Retsplejeloven § 758	stk. 1, 2	Retsplejeloven § 760	stk. 1-5

MATERIALE Citerede afgørelser

28 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 3

16.01.2024	Højesterets afgørelse om uforholdsmæssig frihedsberøvelse af iransk statsborger i transit i Københavns Lufthavn	4583-5503
02.12.2011	Betydningen af fristoverskridelse ved administrativ frihedsberøvelse efter udlændingeloven	76-2011
20.12.2010	Vestre Landsrets dom i ankesag om vold mod polititjenestemand og ulovlig anholdelse	V.L. S-1206-10

MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 1

30.04.2002	Vasileva mod Danmark - Antagelighed af klage over langvarig frihedsberøvelse efter manglende identitetsoplysning	52792/99

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 10

12.12.2018	Frifindelse af anklagemyndigheden i sag om politiets indbrud i lejemål ved brug af tvang	710-805
15.02.2018	Varetægtsfængsling i surrogat trods administrativ fejltagelse og overskridelse af 24-timers fristen	807-910
29.10.2012	Overskridelse af fremstillingsfrist ved grundlovsforhør - Tidsomstilling accepteret	438-511
22.12.2010	Landsrettens kendelse om hjemvisning af sag vedrørende varetægtsfængsling efter ophævelse af anholdelse	3390-4032
07.05.2010	Landsretsdom om vold mod tjenestegørende politibetjente under husspektakel	S-632-10
18.03.2010	Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse ved fejlagtig anholdelse	SA2-2010-521-0545
16.03.2010	Afgørelse om erstatning efter anholdelse og efterforskningsskridt i røverisag	SA6-2009-521-0330
23.02.2009	Anklagemyndigheden frifindes i sag om erstatning efter anholdelse ved ulovlig demonstration	5729-6842
16.01.2008	Landsretten frifinder mand for vold og fornærmelig tiltale mod politiet grundet ulovlig anholdelse	6229-7465

06.03.1995	Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse af 14-årig efter politisigtelse	S-3085-94

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 5

17.08.2023	Dom for vold mod polititjenestemand og hensynsløs kørsel med betjent på kølerhjelmen	99-3350/2023
16.08.2021	Bødestraf for fornærmelig tiltale mod politibetjent under anholdelse og transport	5-4993/2021
14.01.2013	Godkendelse af ransagning og beslaglæggelse samt prøvelse af anholdelses lovlighed	5555-6650
07.01.2013	Sag om godkendelse af ransagning og beslaglæggelse samt prøvelse af anholdelses lovlighed	5555-6651
09.10.2010	Anholdelse ophævet grundet overskridelse af 24-timers fristen	3378-4020

RIGSADVOKATEN · NÆVN / KLAGEINSTANS 6

29.11.2017	Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og forsinket indbringelse af bortvisningssag	RA-2017-3100206
12.03.2014	Erstatning for 17 minutters overskridelse af den grundlovssikrede frist for fremstilling i grundlovsforhør	
10.12.2008	Afgørelse om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i forbindelse med rydning af hus	SA1-2008-521-3226
12.10.2007	Afslag på erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter besiddelse af hash	SA1-2006-521-1797
04.03.2005	Erstatningskrav efter uretmæssig frihedsberøvelse og påtalesopgivelse	RA-2005-521-1001
20.03.2003	Erstatningssag vedrørende tilbageholdelse efter opgivet sigtelse for butikstyveri	RA-2003-521-0164

ANKENÆVNET FOR FORSIKRING · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

30.11.2022	Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion	98334

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

03.12.2024	Tvist om kundestatus hos Sanistål: Kontrolafgift fastholdt trods efterfølgende køb	park-4032

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

04.03.2026	3.-instansbevilling: Forudsætter straf for flugt som anholdt efter straffeloven § 124, at anholdelsen var lovlig? – 17-årig tiltalt og hjemmel efter retsplejeloven § 755	25/26547

13 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over politiets efterforskning – agentvirksomhed, provokation og legemsindgreb

Grænserne for aktiv efterforskning efter retsplejelovens kapitel 67-68 og 72

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 27 afgørelser · 2001-2026 Læs online

INTRODUKTION

Politiets "aktive" efterforskning – agentvirksomhed, kontrollerede leverancer, kontrolkøb, fotoforevisning og legemsindgreb – ligger i et spændingsfelt mellem effektiv kriminalitetsbekæmpelse og retssikkerhed. Retsplejelovens §§ 742-754 e og kapitel 72 opstiller rammerne, og retspraksis kredser om to grænser, som Strafferetsplejeudvalget allerede i betænkning nr. 1023/1984 døbte den nedre og den øvre grænse: hvornår et efterforskningsskridt overhovedet er agentvirksomhed, og hvornår agenten har fremkaldt eller forøget en forbrydelse i strid med provokationsforbuddet. Højesteret har i to ledende domme – U.2023.1234H om Dark Web-våbenhandel og sag 91/2016 om 200 kg kokain – fastlagt, at kun en reel fremkaldelse eller forøgelse af lovovertrædelsen udløser frifindelse eller bevisafskæring, mens rene formalitetsfejl som manglende retskendelse typisk håndteres ved strafudmålingen. Området er samtidig under hastig forandring: bandepakke IV ophævede med virkning fra 1. juli 2024 det hidtidige forbud mod at bruge civile agenter til andet end "yderst beskeden" bistand.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Politiet må efter retsplejelovens § 742, stk. 2 først iværksætte efterforskning, når der er »rimelig formodning« om, at et strafbart forhold undergivet offentlig påtale er begået – en lav, men reel tærskel.

02 Provokationsforbuddet i § 754 b, stk. 1 er absolut: agentvirksomhed må aldrig bevirke en forøgelse af lovovertrædelsens omfang eller grovhed. Vurderingen sker ved at sammenholde det faktiske forløb med det hypotetiske forløb uden politiets indgriben.

03 Reagerer politiet blot adækvat på et allerede fremsat udbud – fx ved at svare på en sms med narkotikaudbud – afslører politiet en igangværende lovovertrædelse uden at påvirke væsentlige omstændigheder ved den, og forholdet falder uden for agentreglerne, jf. § 754 a, stk. 2.

04 Højesteret lægger ved provokationsvurderingen afgørende vægt på, om agenten har optrådt passivt eller aktivt, og om den tiltalte i forvejen var tilbøjelig til kriminaliteten.

05 At en agent afviser at levere til ét bestemmelsessted og derved indirekte påvirker leveringsstedet, er ikke i sig selv en forøgelse af forbrydelsens omfang eller grovhed, når antallet og arten af de bestilte effekter blev fastlagt på gerningsmandens eget initiativ.

06 Udenlandske agentaktioner, der ikke ville kunne etableres lovligt efter danske agentregler, kan alligevel danne grundlag for bevis i Danmark, når aktionen ikke indebar en provokation i strid med EMRK artikel 6.

07 Tilsidesættelse af kravet om forudgående retskendelse efter § 754 c, stk. 1 medfører ikke i sig selv frifindelse eller bevisafskæring, når agentvirksomheden hverken fremkaldte eller forøgede forbrydelsen – retsvirkningen ligger da typisk i strafudmålingen.

08 Overskrider en civil agent den dagældende kompetencegrænse i § 754 b, stk. 2, om »yderst beskeden« bistand, kan overskridelsen tillægges vægt som formildende omstændighed uden at føre til bevisudelukkelse eller frifindelse.

09 Ved ændringsloven af 12. juni 2024 (bandepakke IV) blev § 754 b, stk. 2, nyaffattet, så civile agenter fra 1. juli 2024 kan udføre de samme handlinger som polititjenestemænd – betingelsen er nu, at den civile ikke på grund af afhængighedsforhold eller andre omstændigheder må befrygtes ikke at udføre opgaven betryggende.

10 Anvendes en civil agent, skal der efter § 754 c, stk. 4 beskikkes en advokat fra den særlige kreds i § 729 c, stk. 6, for de personer, indgrebet berører, inden retten træffer afgørelse.

11 Ved lov nr. 967 af 26. juni 2020 blev 6-årskravet fraveget for internetbegået børnepornografi, hæleri, narkotika- og våbenkriminalitet, og politiets erhvervelse af effekter, der i et nærmere bestemt omfang er udbudt på internettet, blev holdt helt uden for agentreglerne.

12 Legemsbesigtigelse kræver rimelig grund til mistanke og »væsentlig betydning« for efterforskningen, mens legemsundersøgelse kræver begrundet mistanke om en 1½-års-forbrydelse og »afgørende betydning«, jf. § 792 a.

13 Udtagelse af spytprøve til DNA-profil efter § 792 b, stk. 1 kan ske med henblik på senere identifikation, selv om der ikke er behov for prøven i den aktuelle sags efterforskning.

14 Retten kan efter § 746, stk. 1 prøve lovligheden af ethvert efterforskningsskridt og kan betinge fx en fotoforevisning af, at forevisningen gennemføres på en måde, der ikke er misvisende.

15 Oplysninger om politiets fortrolige efterforskningsmetoder kan holdes uden for forsvarerens indsigt, når de ikke har bevismæssig betydning for sagens afgørelse.

16 Indstilling af efterforskning efter § 749, stk. 2 uden forudgående sigtelse er ikke en påtaleopgivelse, og den overordnede anklagemyndighed er derfor ikke bundet af 2-måneders omgørelsesfristen i § 724, stk. 2 – medmindre den mistænkte med føje har anset sig for sigtet.

§ 1 Efterforskningens iværksættelse og formål – tærsklen i § 742, stk. 2

Retsplejelovens kapitel 67 rummer den grundstruktur, som al aktiv efterforskning hviler på. Efter retsplejelovens § 742, stk. 1 indgives anmeldelser om strafbare forhold til politiet, og efter stk. 2 iværksætter

politiet »efter anmeldelse eller af egen drift efterforskning, når der er rimelig formodning om, at et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige, er begået«. Formålet er afgrænset i § 743:

> *Efterforskningen har til formål at klarlægge, om betingelserne for at pålægge strafansvar eller anden strafferetlig retsfølge er til stede, og at tilvejebringe oplysninger til brug for sagens afgørelse samt forberede sagens behandling ved retten.*

Bestemmelsen i § 742 går tilbage til den oprindelige retsplejelov af 1916 og har i sin kerne stået uændret siden — den eneste registrerede senere ændring er en teknisk ophævelse af det tidligere stk. 3, 1. pkt., ved **ændringsloven af 11. juni 1959** som følge af ophævelsen af § 55.

Rigsadvokatmeddelelsen om anklagerens rolle under efterforskningen sammenfatter arbejdsdelingen: politiet foretager efterforskningen og udfærdiger rapportmateriale efter § 744, mens anklagemyndigheden vurderer grundlaget for og indhenter de fornødne kendelser fra retten samt tager stilling til tiltalespørgsmålet. Det er samtidig anklagemyndigheden, der løbende skal foretage legalitetssikring under efterforskningen — en funktion, som Rigsadvokaten selv fremhæver som »en afgørende forudsætning for tilliden til denne danske model«, hvor anklagemyndigheden er integreret i politikredsene.

Det er væsentligt at holde fast i, at retsplejeloven historisk ikke har reguleret, *hvordan* den almindelige efterforskning skal foregå. Som Strafferetsplejeudvalget noterede i betænkning nr. 1023/1984, s. 123-, indeholder kapitlerne 67-75 regler om efterforskningens formål, forsvarerens rettigheder, politiets afhøringer og visse tvangsindgreb, men »derimod er der ikke regler om, hvorledes politiets almindelige efterforskning iøvrigt skal finde sted«. Netop dette tomrum gjorde det nødvendigt at lovregulere agentvirksomheden særskilt.

LOV Retsplejeloven § 742, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 743 · Retsplejeloven § 744

§ 2 Provokationsforbuddet: fra 1982-kodificeringen til § 754 b, stk. 1

Det absolutte forbud mod, at politiet fremkalder eller medvirker til strafbare handlinger, blev kodificeret ved **lov nr. 1 af 13. oktober 1982**, og det materielle indhold ligger i dag i retsplejelovens § 754 b, stk. 1:

> *De foranstaltninger, som er nævnt i § 754 a, må ikke bevirke en forøgelse af lovovertrædelsens omfang eller grovhed.*

Strafferetsplejeudvalget beskrev i betænkning nr. 1023/1984, s. 148 den todelte grænsedragning, som stadig strukturerer hele retsområdet:

> *Den ene grænse går mellem tilladelig og utilladelig agentvirksomhed (den øvre grænse), og danner altså grænsen for, hvilken form for aktivitet politiet ved anvendelse af agent overhovedet må udføre. Den anden grænse går mellem den form for politimæssig efterforskning, der kan betegnes som agentvirksomhed og eventuelt undergives særlige reguleringer, og den efterforskning, der alene finder sted ved hjælp af almindelige efterforskningsskridt (den nedre grænse).*

Udvalget overvejede indgående, om grænsedragningen overhovedet burde lovfæstes, eller om den burde overlades til et konkret skøn. Argumentet for lovfæstelse var risikoen for udglidning: »der ved at overlade grænsedragningen til et skøn i den enkelte sag uden den støtte, som en formulæret retsregel giver, være risiko for, at praksis bliver uensartet, og at der i tidens løb kan ske udskridning af praksis«.

Den praktiske prøve er kontrafaktisk. Som lovgiver formulerede det i forarbejderne til **ændringsloven af 21. juni 2025** om styrket indsats mod seksuelt krænkende materiale, beror vurderingen af, om provokationsforbuddet er overholdt, på »en sammenligning mellem det faktiske begivenhedsforløb og et hypotetisk begivenhedsforløb, som må antages at ville have fundet sted, hvis politiet ikke havde grebet ind i begivenhedernes gang«. Grænsedragningen indebærer, at politiet hverken må anstifte en lovovertrædelse, som ikke i forvejen er ved at blive begået eller forsøgt, eller øve en sådan indflydelse på en igangværende lovovertrædelse, at dens omfang eller grovhed forøges. Derimod er det ikke i sig selv uforeneligt med forbuddet, at agenten bringer en lovovertrædelse på forsøgsstadiet nærmere fuldbyrdelsen.

Rigsadvokatmeddelelsen om meddelere og civile agenter giver de klassiske skoleeksempler på overtrædelse: at agenten fremsætter tilbud om køb af narkotika i et sådant omfang, at sælgeren er nødt til at skaffe yderligere varer, som han ellers ikke havde tænkt sig at skaffe og sælge, eller at agentvirksomheden retter sig mod personer, som ikke i forvejen har haft noget med lovovertrædelsen at gøre, således at de inddrages som gerningsmænd.

LOV Retsplejeloven § 754a Retsplejeloven § 754b, stk. 1

§ 3 Den nedre grænse – hvornår er politiets aktivitet slet ikke agentvirksomhed

Agentbegrebet forudsætter to ting: at handlingen falder inden for medvirkensbegrebet i straffelovens § 23, og at der er udvist en særlig aktivitet fra politiets side. Rigsadvokatmeddelelsen udtrykker det således i afsnit 4.2.1:

> *Agentvirksomhed er således – i modsætning til almindelige efterforskningsskridt – karakteriseret ved, at der fra politiets side i et vist omfang er udvist en særlig aktivitet, hvorved politiet aktivt træder ind i og deltager i et kriminelt handlingsforløb.*

Er initiativet udgået fra den mistænkte, er der ikke tale om agentvirksomhed efter bestemmelsens første led. Uden for agentbegrebet falder desuden **lokkeduesituationen**, hvor politiet foranlediger, at nogen eller noget bliver *genstand* for en lovovertrædelse – betænkning nr. 1023/1984 nævner som eksempler, at ting af en art, der tidligere er blevet stjålet, placeres et sted under observation, eller at en kvindelig betjent i civil optræder som lokkedue i en park, hvor der tidligere er begået voldtægtsforsøg. Fælles for lokkeduevirksomhed er, at der foreligger et fristelsesmoment, men at politiets efterforskning ikke falder ind under medvirkensbegrebet.

Undtagelsen i § 754 a, stk. 2 – foranstaltninger, hvor politiet ikke påvirker væsentlige omstændigheder ved lovovertrædelsen – dækker bl.a. de såkaldte **kontrollerede leverancer** og er blevet den praktisk vigtigste ventil i dansk retspraksis.

Den ledende afgørelse er Østre Landsrets dom **S-750-21** af 26. november 2021, hvor tre tiltalte fungerede som »hvide bude« med kokain og MDMA i København. Forsvarerne gjorde gældende, at politiets sms-dialog udgjorde ulovlig agentprovokation. Både byret og landsret afviste påstanden:

> *politiet ved at svare adækvat på en sms med udbud til salg af euforisering stoffer blev i stand til at afsløre en igangværende lovovertrædelse, men ikke herved påvirkede væsentlige omstændigheder ved lovovertrædelsen, jf. § 754 a, stk. 2.*

Afgørende var, at besiddelsen med henblik på videresalg og det forudgående salg allerede var realiseret på tidspunktet for politiets henvendelse.

Denne linje blev fastholdt i **S-3423-22** af 28. april 2025, hvor Retten i Glostrup havde frifundet to tiltalte for kokainbesiddelse, fordi politiet havde initieret mødet med sælgeren og beviserne derfor var uretmæssigt frembragt. Østre Landsret ændrede frifindelsen og lagde vægt på, at der allerede forelå et aktivt udbud af stoffer på markedet:

> *Landsretten finder, at politiet ved således at svare adækvat på en sms med udbud til salg af narkotika blev i stand til at afsløre en igangværende lovovertrædelse, men ikke herved påvirkede væsentlige omstændigheder ved lovovertrædelsen, jf. retsplejelovens § 754 a, stk. 2, og politiet udførte herefter ikke agentvirksomhed i strid med retsplejelovens § 754 a, stk. 1.*

De to afgørelser illustrerer en klar sondring: politiet må reagere på et udbud, men må ikke skabe efterspørgslen.

LOV Lov om euforiserende stoffer § 3, stk. 1 · Retsplejeloven § 754a, stk. 1, 2 · Straffeloven § 23

PRAKSIS
- **Landsretten** · Landsretten tilsidesætter frifindelse for kokainbesiddelse; politiets brug af sms-svar var ikke ulovlig agentvirksomhed — 28.04.2025
- **Landsretten** · Tre tiltalte dømt for fælles narkotikasalg som 'hvide bude' – Landsretten stadfæster 3 måneders fængsel og afviser agentprovokation — 26.11.2021

§ 4 Mistankekrav, indikationskrav og kriminalitetskrav i § 754 a, stk. 1

Er der først tale om agentvirksomhed, opstiller § 754 a, stk. 1 tre kumulative betingelser:

Betingelse	Indhold	Hjemmel
Mistankekrav	Begrundet mistanke om, at lovovertrædelsen er ved at blive begået eller forsøgt	§ 754 a, stk. 1, nr. 1
Indikationskrav	Efterforskningsskridtet må antages at være af *afgørende* betydning for efterforskningen	§ 754 a, stk. 1, nr. 2
Kriminalitetskrav	Strafferamme på fængsel i 6 år eller derover – eller en af de opregnede internetforbrydelser	§ 754 a, stk. 1, nr. 3

Den nugældende formulering af mistanke- og indikationskravet stammer fra **lov nr. 436 af 10. juni 2003**, der nyaffattede § 754 a med lempede krav og samtidig indførte undtagelsen for kontrollerede leverancer. Senere lempninger af kriminalitetskravet er sket ad omvejen: henvisningen til straffelovens § 286, stk. 1, udgik i 2004, og henvisningen til § 289, 2. pkt., udgik i 2005, i begge tilfælde fordi strafferammerne blev hævet, så forholdene automatisk opfyldte 6-årskravet.

Den mest markante udvidelse skete ved **lov nr. 967 af 26. juni 2020** om styrkelse af politiets muligheder for efterforskning af kriminalitet på internettet. Her blev 6-årskravet direkte fraveget for en række internetbegåede forbrydelser. Forarbejderne forklarer sigtet:

> *Fælles for de opregnede bestemmelser og love, der foreslås omfattet af retsplejelovens § 754 a, stk. 1, nr. 3, er således, at de alle har en strafferamme på fængsel under 6 år.*

Ved »internettet« forstås databaseret kommunikation, uanset om den sker gennem computer, mobiltelefon eller andet elektronisk kommunikationsudstyr, og det er ikke et krav, at al kommunikation under hele forløbet sker via internettet – blot at den *indledende* kontakt gør det. Ordningen er ikke tiltænkt bagatelagtige overtrædelser, og for hælerisagerne indskærper forarbejderne, at »politiet skal sikre sig, at købet ikke i realiteten bliver en bestilling af nye indbrud«.

Samme lov indsatte den anden internetundtagelse i § 754 a, stk. 2: det er ikke agentvirksomhed, hvis tilskyndelsen alene består i politiets erhvervelse af rettigheder, genstande eller andet materiale, der »i et nærmere bestemt omfang« er udbudt på internettet. Kravet om et nærmere bestemt omfang betyder ifølge forarbejderne, at art, mængde og som udgangspunkt pris skal fremgå af udbuddet: »Der må således ikke være tvivl om, hvad det er, der udbydes, hvor meget, der udbydes og til hvilken pris.« Politiet må gennemføre en kortvarig og udelukkende afsøgende dialog forud for erhvervelsen, men »det er afgørende, at der ved den forudgående dialog ikke udøves nogen form for påvirkning af hverken arten, typen, mængden eller prisen af den udbudte genstand«.

Senest har **ændringsloven af 21. juni 2025** indsat § 754 a, stk. 3, hvorefter politiet ved agentvirksomhed må dele *ægte* seksuelt materiale, der forestiller personer under 18 år – altså materiale skabt ved kunstig intelligens eller anden digital manipulation, som afbilder et fiktivt barn. Forarbejderne understreger, at politiet fortsat ikke må manipulere billeder af virkelige børn eller dele ægte overgrebsmateriale, og at delingen ikke i sig selv indebærer en overtrædelse af provokationsforbuddet – men at der efter en konkret vurdering kan foreligge en overtrædelse, hvis politiet tilbyder mere materiale eller materiale af grovere karakter end nødvendigt.

Endelig fastslår § 754 e, at agentreglerne slet ikke finder anvendelse ved efterforskning af overtrædelser af straffelovens kapitel 12, §§ 111-115 og 118.

LOV Retsplejeloven § 754a, stk. 1-3 Retsplejeloven § 754e Straffeloven § 235, stk. 1, 2 Straffeloven § 290, stk. 1

§ 5 Den øvre grænse i Højesterets praksis – Dark Web-våbensagen

Den centrale nyere afgørelse om provokationsforbuddet er Højesterets dom af 15. februar 2023 i **Sag 48/2022**, offentliggjort som **U.2023.1234H** og tillige refereret som **SS-48/2022-HJR**. Fire tiltalte havde via Dark Web-markedspladsen Berlusconi Market bestilt i alt 83 skydevåben med ammunition til levering i Danmark og videre transport til Sverige. Våbnene var udbudt af amerikanske Homeland Security Investigations (HSI) gennem fiktive butiksvinduer, og efterforskningen blev senere overdraget til dansk politi.

Forsvaret gjorde gældende, at der ikke forelå en konkret begrundet mistanke, da HSI etablerede butiksvinduerne, at agenterne havde forøget forbrydelsens omfang ved at acceptere genbestillinger, og at ændringen af leveringsstedet fra Sverige til Danmark – hvor besiddelse af håndskydevåben straffes hårdere – påvirkede forbrydelsens karakter.

Højesteret foretog en samlet vurdering med vægt på, om agenten havde optrådt passivt eller aktivt, og om den tiltalte i forvejen var tilbøjelig til kriminaliteten:

>

> *Højesteret tiltræder, at indholdet af korrespondancen mellem T1 under profilen X og HSI-agenterne i hele forløbet fra den 18. april til den 9. november 2019 ikke giver grundlag for at fastslå, at HSI's agenter har tilskyndet ham til at købe våben og ammunition, som han ellers ikke ville have købt, eller til at gøre det i større omfang, end han ellers ville have gjort.*

Om det ændrede leveringssted udtalte Højesteret:

> *Højesteret tiltræder i den forbindelse også, at det forhold, at agenterne fra HSI afslog at levere våben til Sverige, ikke kan anses for at have været udslagsgivende i forhold til, hvor mange våben T1 bestilte. Det bemærkes herved, at antallet af våben blev ændret flere gange på hans initiativ, inden der blev indgået aftale om det endelige antal våben, der skulle leveres, og at T1 kort efter den 24. juli 2019 ikke blot genbestilte de våben, der er omfattet af forhold 1, men også bestilte en stor mængde yderligere våben.*

Højesteret konkluderede, at hverken den amerikanske eller den efterfølgende danske agentvirksomhed var i strid med provokationsforbuddet, og at heller ikke dansk politis tekniske foranstaltning med at fotografere våbnene sammen med en dansk avis påvirkede forbrydelsens karakter. Straffene blev skærpet – T1 fra 7 til 8 års fængsel, kurererne fra 4 til 5 år og fra 3 til 4 år – og alle blev udvist for bestandig. Højesteret fandt derimod ikke grundlag for at sprænge strafferammen i straffelovens § 192 a via § 88, stk. 1, 2. pkt., og bemærkede, at forsøgskarakteren ved en fiktiv våbenleverance ikke kan tillægges formildende betydning.

LOV Retsplejeloven § 754a, stk. 1 · Retsplejeloven § 754b, stk. 1 · Straffeloven § 88, stk. 1 · Straffeloven § 192a, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesteret skærper straffe i sag om organiseret våbenindførsel via Dark Web og afviser ulovlig politiprovokation — 15.02.2023
- **Højesteret** · Organiseret våbensmugling via Dark Web: Forsøg på indførsel af 83 skydevåben og ammunition udløser lange fængselsstraffe og udvisning for bestandig — 15.02.2023

§ 6 Retsvirkningen af ulovlig agentvirksomhed – frifindelse, bevisafskæring eller strafnedsættelse

Dansk praksis skelner skarpt mellem to typer mangler: en reel provokation, der forøger forbrydelsens omfang eller grovhed, og en ren formalitetsfejl såsom manglende retskendelse. Kun den første kan begrunde frifindelse eller bevisudelukkelse.

Procesbevillingsnævnets bevilling **21/28811** af 3. juni 2022 kortlægger problemstillingen præcist i den underliggende landsretsdom (U 2022.1002 V). Både byret og landsret konstaterede, at HSI's oprettelse og drift af sælgerprofilerne *ikke* ville have kunnet etableres lovligt efter §§ 754 a-754 d, fordi der ikke forelå en konkret begrundet mistanke, og fordi dansk politi ikke havde indhentet de nødvendige kendelser. Alligevel fandt begge instanser, at aktionen ikke indebar en provokation i strid med **EMRK artikel 6**, og at korrespondancen derfor lovligt kunne bruges som bevis.

Om dansk politis egen fotoaktion i september 2019 fastslog landsretten derimod, at der forelå en tilsidesættelse af formforskrifterne:

> *en foranstaltning med henblik på at tilskynde nogen til at fortsætte en lovovertrædelse, jf. retsplejelovens § 754 a, stk. 1, hvorfor der i medfør af retsplejelovens § 754 c, stk. 1, burde have været indhentet en kendelse forud herfor eller være søgt om godkendelse heraf inden 24 timer, jf. stk. 3.*

Uanset dette fandt landsretten, at:

> *hverken den amerikanske agentaktion eller karakteren af tilsidesættelsen af retsplejelovens § 754 c i september 2019 havde bevirket en forøgelse af omfanget eller grovheden af forbrydelsen for så vidt angik hovedmanden eller de tre øvrige tiltalte, der ikke havde været udsat for selvstændig påvirkning af politiagenter.*

Landsretten tilføjede dog et principielt vigtigt obiter dictum om afsmittende virkning på medtiltalte:

> *Det er ikke udelukket at tillægge agentvirksomhed rettet mod en anden person betydning i forhold til personer, der deltager i den omhandlede kriminalitet, og som ikke selv har været i direkte kontakt med agenten.*

Procesbevillingsnævnet meddelte 3.-instansbevilling netop på de to spørgsmål: om ulovlig agentvirksomhed kan indgå strafnedsættende, selv om den hverken begrunder frifindelse eller har forøget forbrydelsens omfang, og om agentvirksomhed rettet mod én person kan tillægges strafnedsættende virkning for medtiltalte uden direkte agentkontakt.

At kompetenceoverskridelser *kan* slå igennem i strafudmålingen, viser Højesterets dom af 12. december 2017 i **Sag 91/2016** om forsøg på indførsel af 200 kg kokain. Efterforskningen udsprang af en meddeler i Colombia, hvorefter der blev indsat en civil agent (»Maria«) og senere en politiagent. Højesteret stadfæstede skyldskendelsen og udvisningen, men lagde ved strafudmålingen vægt på den civile agents rolle:

> *Efter sagens omstændigheder, herunder at Marias rolle under forhandlingerne med de tiltalte i både Colombia og Danmark indebar en betydelig overskridelse af forbuddet i retsplejelovens § 754 b, stk. 2, 2. pkt., mod, at en civil person yder mere end en yderst beskedent bistand, træder Højesteret, at straffen for T1 er fastsat til fængsel i 12 år og for T2 til fængsel i 10 år.*

Overskridelsen medførte altså hverken bevisudelukkelse eller frifindelse, men blev tillagt vægt som formildende omstændighed. Højesteret prøvede samtidig sagens EMRK-side og fandt, at meddelerens fravær ikke krænkede artikel 6, jf. **Calabrò mod Italien og Tyskland**, da der havde været løbende domstolskontrol med agentaktionen, anklagemyndigheden havde fremlagt alt tilgængeligt materiale og forsøgt international retshjælp, og de tiltalte kunne kontradicere de øvrige agenter og aflytningsmaterialet.

LOV	Retsplejeloven § 754b, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 754c, stk. 1, 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain	12.12.2017
	Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Strafudmåling ved ulovlig agentvirksomhed i Dark Web-våbensag – herunder agentvirksomheds betydning for medtiltalte uden direkte agentkonkakt	03.06.2022

§ 7 Civile agenter og meddelere – bandepakke IV's opgør med »yderst beskeden bistand«

Reglerne om, *hvem* der må udføre agentvirksomhed, har gennemgået tre faser, og den seneste ændrer retstilstanden markant.

Fase 1 (indtil 2003): Agentvirksomhed måtte alene udføres af polititjenestemænd.

Fase 2 (2003-2024): Ved **lov nr. 436 af 10. juni 2003** blev der indsat et 2. pkt. i § 754 b, stk. 2, hvorefter civile personer efter aftale med politiet kunne yde bistand, når bistanden var »yderst beskeden i forhold til lovovertrædelsen«. Forarbejderne beskrev sigtet snævert: bestemmelsen tog sigte på tilfælde, hvor en person efter aftale med politiet søger kontakt i miljøet med henblik på at introducere en politiagent, fx ved at udgive sig for mellemmand for en opdigtet køber og afgive bestilling på en vareprøve. Lovgiver understregede samtidig, at handlingerne – selv om gerningsindholdet er realiseret – måtte anses »som straffri efter princippet om materiel atypicitet eller manglende retsstridighed«. Ved **lov nr. 967 af 26. juni 2020** blev kredsen udvidet til også at omfatte »ansatte i politiet med særlige efterforskningsmæssige kvalifikationer«, fx universitetsuddannede analytikere med ekspertise i open source intelligence.

Fase 3 (fra 1. juli 2024): Ved **ændringsloven af 12. juni 2024 om gennemførelse af dele af bandepakke IV** blev § 754 b, stk. 2 nyaffattet og lyder nu:

> *Foranstaltningerne må efter aftale med politiet udføres af civile personer, der ikke på grund af afhængighedsforhold til politiet eller andre omstændigheder må befrygtes ikke at ville udføre opgaven på betryggende måde, herunder hvis der er risiko for, at der vil blive handlet i strid med stk. 1.*

Begrænsningen til »yderst beskeden« bistand er dermed ophævet. Justitsministeriet begrundede skiftet med bandemiljøets struktur:

> *Kriminalitet begået i bandemiljøet og lignende kriminelle miljøer er typisk kendetegnet ved, at toneangivende personer i miljøet ikke selv involveres direkte i udførelsen af de kriminelle handlinger.*

Ministeriet fravalgte bevidst at opregne præcise krav til, hvilke handlinger den civile agent må foretage, fordi sådanne krav »vil kunne vise sig forældede, hvis der sker en ændring i kriminalitetsbilledet«. I stedet flyttes værnet til *personvalget*: »Som civil agent bør derfor kun anvendes personer, som politiet har et så godt kendskab til, at man vurderer, at de forsvarligt kan virke som civil agent, og at man i fornøden grad kan kontrollere deres færden.« Der kan fx være tale om personer, der allerede virker som kilder eller meddelere.

Forarbejderne præciserer, at ikke enhver mistanke om strafbart forhold udelukker en person som civil agent – civile agenter i kriminelle miljøer vil ofte selv være involveret i kriminalitet – men at det er afgørende, om den konkrete mistanke indebærer risiko for, at provokationsforbuddet overtrædes. Udsigten til en dusør skaber ikke i sig selv et afhængighedsforhold. Omvendt kan alvorlig fare for den civile, der ikke står mål med det efterforskede forhold, medføre, at opgaven ikke kan udføres betryggende.

Som modvægt indsattes samtidig § 754 c, stk. 4 om obligatorisk advokatbeskikkelse ved brug af civile agenter – en beskikkelse fra den særlige kreds i § 729 c, stk. 6, med sikkerhedsgodkendelse. Ministeriet begrundede kravet med, at »der med forslaget lægges op til en væsentlig udvidelse af muligheden for at anvende civile agenter«. Politiet skal ved indhentelsen af retskendelsen redegøre for, at anvendelsen er forsvarlig, herunder at agenten i fornøden grad kan kontrolleres, og hvordan kontrollen praktisk vil foregå.

Meddelere falder helt uden for agentreglerne, jf. Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.2.1. Meddeleren adskiller sig fra agenten ved ikke selv at spille en rolle i det kriminelle handlingsforløb – en sondring, der går tilbage til den teoretiske debat gengivet i betænkning nr. 1023/1984, s. 126. Rigsadvokatens retningslinjer kræver, at hver politikreds udpeger en meddeleransvarlig og en agentansvarlig på advokaturchefniveau eller derover, at der føres meddelerfortegnelse med stamblade, og at der udpeges en kontrollant, som instruerer sagsbehandleren.

Den civile agent skal efter pkt. 2.2.4 orienteres om, at de aftalte handlinger er straffri, at han må forvente at skulle afgive forklaring i retten, og at han ikke kan forvente vederlag ud over positive udgifter og eventuel dusør.

En beslægtet organisatorisk regel findes i Rigsadvokatmeddelelsen om kvalitet og legalitet, pkt. 3.2.8: en polititjenestemand kan som det klare udgangspunkt ikke samtidig være politiagent og efterforsker, hvis vedkommende må formodes at skulle afgive vidneforklaring. Fraviges udgangspunktet, skal sagen forelægges statsadvokaten forud for indsættelsen, jf. også Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning, pkt. 3.5.6.

Bemærk, at Rigsadvokatmeddelelsen om meddelere og civile agenter er dateret 19. februar 2022 og således på punktet om »yderst beskeden« bistand er overhalet af 2024-nyaffattelsen.

LOV Retsplejeloven § 729c, stk. 6 · Retsplejeloven § 754b, stk. 2 · Retsplejeloven § 754c, stk. 4 · Retsplejeloven § 856, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain 12.12.2017

§ 8 Retskendelse, hastesager og forsvarerunderretning efter §§ 754 c-754 d

Agentvirksomhed er underlagt både forudgående og efterfølgende domstolskontrol. Efter § 754 c, stk. 1 sker foranstaltninger efter § 754 a efter rettens kendelse, og stk. 2 kræver, at kendelsen anfører »de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for foranstaltningernes gennemførelse er opfyldt«. Kendelsen kan til enhver tid omgøres.

Hastereglen i § 754 c, stk. 3 tillader politiet at handle, hvis øjemedet ellers ville forspildes, men sagen skal da forelægges retten »snarest muligt og senest inden 24 timer fra foranstaltningernes iværksættelse«. Finder retten, at foranstaltningerne ikke burde være foretaget, skal der gives meddelelse herom til Justitsministeriet — en indberetningsmekanisme, der understreger, at overskridelser af agentreglerne betragtes som et systemisk anliggende og ikke kun et partsspørgsmål.

Det var netop 24-timers-fristen, der blev tilsidesat i Dark Web-sagen, hvor dansk politis fotoaktion hverken var kendelsesbelagt på forhånd eller godkendt efterfølgende, jf. **21/28811**.

Efter § 754 d skal forsvareren underrettes om agentforanstaltninger, når der rejses tiltale. Politiet kan dog give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysningerne, hvis hensynet til fremmede magter, statens sikkerhed, sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet. Strafferetsplejeudvalget forklarede i betænkning nr. 1023/1984, s. 178 baggrunden:

> *Hvis tiltalte bliver bekendt med, at han har været udsat for en politiagents virksomhed, vil han - og det øvrige kriminelle miljø - i nogle tilfælde kunne regne ud, hvorfra politiet må have fået sine oplysninger. Dette vil kunne medføre repressalier over for meddeleren eller ligefrem, at hans sikkerhed kommer i fare.*

Udvalget forudsatte allerede dengang, at eventuelle tvister mellem politiet og forsvareren om et sådant pålæg måtte afgøres af retten efter § 746, stk. 1 — hvilket er den ordning, der stadig gælder.

Spændingen mellem forsvarerens indsigt og politiets metodefortrolighed er en gennemgående konflikt. I **SS-2674/2022-OLR** af 6. februar 2025 afviste Østre Landsret forsvarernes anmodning om udvidet aktindsigt

i intern korrespondance og aftaler i en sag om groft skatte- og momssvig, jf. § 745 c. Omvendt fik forsvareren medhold i **SS-1544/2024-OLR** af 13. juni 2024, hvor landsretten stadfæstede, at anklagemyndigheden måtte dokumentere en rapport fra politiets Efterretnings- og analyseenhed og afhøre den udarbejdende politiassistent, men at forsvareren tilsvarende havde ret til aktindsigt i det underliggende materiale efter § 729 a, stk. 3.

LOV Retsplejeloven § 729a, stk. 3 · Retsplejeloven § 745c · Retsplejeloven § 754c, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 754d

PRAKSIS
- **Landsretten** · Landsrettens afvisning af aktindsigt i korrespondance og aftaler i sag om groft skatte- og momssvig — 06.02.2025
- **Landsretten** · Landsrettens stadfæstelse af kendelse vedrørende dokumentation og aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a — 13.06.2024
- **Procesbevillingsnævnet** · 3.-instansbevilling: Strafudmåling ved ulovlig agentvirksomhed i Dark Web-våbensag – herunder agentvirksomheds betydning for medtiltalte uden direkte agentkonkakt — 03.06.2022

§ 9 Kontrolkøb uden for retsplejeloven – Sikkerhedsstyrelsens unge kontrolkøbere

Agentreglernes rækkevidde i forhold til *forvaltningsmyndigheders* kontrolvirksomhed er ved at blive prøvet i Højesteret. Procesbevillingsnævnet meddelte den 12. marts 2026 3.-instansbevilling i **25/27903**, hvor en kioskejer blev idømt en bøde på 25.000 kr. for at have solgt en pakke snus til en 16-årig kontrolkøber fra Sikkerhedsstyrelsen uden at kræve billedlegitimation.

Ordningen hviler på § 2 b, stk. 4 i lov om forbud mod salg af tobak og alkohol til personer under 18 år, der i perioden 1. juli 2024 – 30. juni 2026 giver Sikkerhedsstyrelsen adgang til at anvende unge kontrolkøbere med skjult identitet, *når* der forinden ikke med rimelig grund er mistanke om salg til mindreårige fra butikken. Efter § 2 b, stk. 6, må styrelsen ved sådan kontrol ikke påvirke væsentlige omstændigheder ved kontrolkøbet – en formulering, der bevidst spejler retsplejelovens § 754 a, stk. 2 og § 754 b, stk. 1.

Byretten lagde vægt på, at formålet med kontrolordningen ikke var at efterforske strafbare lovovertrædelser, men at sikre en effektiv kontrol af hensyn til at nedbringe børn og unges forbrug af tobak, nikotin og alkohol. Landsretten stadfæstede og fandt, at brugen af en ung kontrolkøber ikke var i strid med agentreglerne i §§ 754 a-754 e eller med **EMRK artikel 6**, idet den tilsynsførende fulgtes med kontrolkøberen og selv kunne konstatere overtrædelsen ved at være inden for syns- og høreafstand af transaktionen.

Procesbevillingsnævnet meddelte tilladelse, fordi sagen rejser det principielle spørgsmål, om et sådant kontrolkøb overhovedet kan danne grundlag for en strafferetlig domfældelse. Sagen er central, fordi den tester, om provokationsforbuddets systematik gælder generelt for statslig kontrolvirksomhed, eller kun for politiets efterforskning i retsplejelovens forstand.

LOV Lov om forbud mod salg af tobak og alkohol til personer under 18 år § 2b, stk. 4 · Retsplejeloven § 754a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 754b, stk. 1 · Retsplejeloven § 932

PRAKSIS
- **Procesbevillingsnævnet** · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om Sikkerhedsstyrelsens brug af unge kontrolkøbere ved salg af snus til person under 18 år — 12.03.2026

§ 10 Legemsindgreb under efterforskning — kapitel 72 og det todelte proportionalitetskrav

Legemsindgreb er systematisk opdelt i § 792 i **legemsbesigtigelse** (besigtigelse af legemets ydre, fotografier, aftryk og visitation af tøjet) og **legemsundersøgelse** (nærmere undersøgelse af legemet, herunder hulrum, udtagelse af spyt- eller blodprøver, røntgen mv.). Sondringen er ikke akademisk: den styrer både mistankekravet og indikationskravet i § 792 a.

Indgreb	Mistankekrav	Indikationskrav
Legemsbesigtigelse, § 792 a, stk. 1	Rimelig grund til mistanke om lovovertrædelse undergivet offentlig påtale	*Væsentlig* betydning for efterforskningen
Legemsundersøgelse, § 792 a, stk. 2	Begrundet mistanke om lovovertrædelse med strafferamme på fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover	*Afgørende* betydning for efterforskningen

Dette differentierede krav blev sat på spidsen i **SS-3585/2008-SON**, hvor Retten i Sønderborg den 4. februar 2009 prøvede lovligheden af fingeraftryk, foto og spytprøve over for en person, der straks havde erkendt hæleri af en mobiltelefon til 300 kr. Retten nåede et differentieret resultat. Om fingeraftryk og foto:

> *Da der har været medgerningsmænd i sagen om hæleri af mobiltelefoner, hvilken forseelse er undergivet offentlig påtale, må tvangsindgrebet om optagelse af fingeraftryk og foto af domfældte uanset han erkendelse antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.*

Om spytprøven:

> *Under hensyn til sigtelsens karakter og mindre strafværdige grovhed, og til at domfældte straks erkendte hæleriet af mobiltelefonen til en værdi af 300 kr., er det ikke godt gjort, at tvangsindgrebet med udtagelse af spytprøve må antages at have afgørende betydning for efterforskningen.*

Vestre Landsret omstødte imidlertid kendelsen i **SS-379/2009-VLR** af 23. marts 2009 og lagde afgørende vægt på, at udtagelse af spytprøve med henblik på *senere identifikation* har sin egen hjemmel i § 792 b, stk. 1 — og ikke forudsætter et aktuelt efterforskningsbehov:

> *Et legemsindgreb efter retsplejelovens § 792 b, stk. 1, kan foretages, selv om der ikke er behov herfor af hensyn til efterforskningen i den aktuelle sag.*

Landsretten tilføjede, at heller ikke den generelle proportionalitetsregel i § 792 e kunne føre til et andet resultat. Afgørelsesparret illustrerer, at § 792 b er en selvstændig, identifikationsorienteret hjemmel, hvis kriminalitetskrav (1 år og 6 måneder) er lavere end den intuitive proportionalitetsbetragtning tilsiger.

§ 792 e rummer de generelle skranker: indgrebet må ikke være uforholdsmæssigt, det skal foretages så skånsomt som muligt, indgreb der kan føles krænkende for blufærdigheden skal så vidt muligt foretages af personer af samme køn eller af sundhedspersonale, og legemsundersøgelse må kun foretages under medvirken af en læge — dog kan spytprøve efter § 792 b, stk. 1, udtages uden lægemedvirken. § 792 f supplerer med et sletningspåbud: materiale tilvejebragt ved indgreb, som retten nægter at godkende, eller som retten efter § 746, stk. 1 finder uhjemlede, »skal straks tilintetgøres«.

Den praktiske afgrænsning nedad viser sig i erstatningspraksis. I **S-2191-00** af 10. april 2001 afviste Østre Landsret erstatning for en kortvarig visitation efter § 792 a, stk. 1, hvor sigtelsen straks blev frafaldet – indgrebet var lovligt, beskedent og ikke krænkende nok. Tilsvarende afviste Østre Landsret i **SS-1030/2018-OLR** af 12. april 2019 erstatning for en vejsidenarkotikatest, fordi den korte og frivillige tilbageholdelse ikke udgjorde en frihedsberøvelse eller et straffeprocessuelt indgreb af tilstrækkelig karakter. Omvendt tilkendte landsretten i **SS-889/2017-OLR** af 29. november 2017 erstatning, fordi politiet ikke klart havde meddelt, hvornår en ca. 20 minutters tilbageholdelse i forbindelse med visitation og ransagning var ophørt. Og i **BS-14420/2023-OLR** af 24. maj 2024 fandt et flertal i Østre Landsret en administrativ frihedsberøvelse delvis ulovlig, men fandt ikke grundlag for at statuere en krænkelse af EMRK artikel 3 ved en nøgenvisitation i forbindelse med detentionsanbringelse.

Bemærk kommende ændringer: Både § 792 a og § 792 b er berørt af **ændringsloven af 12. februar 2026**, der med virkning fra 1. januar 2027 præciserer henvisningen til straffelovens § 249 i § 792 a, stk. 2, og lader den særskilte henvisning til straffelovens § 235, stk. 2, udgå af § 792 b, stk. 1, fordi bestemmelsens strafferamme ændres, så den omfattes af det almindelige kriminalitetskrav.

LOV Retsplejeloven § 792, stk. 1 · Retsplejeloven § 792a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 792b, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 792e, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 792f, stk. 1-3

PRAKSIS

Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	24.05.2024
Landsretten · Landsretten stadfæster afslag på erstatning for narkotikatest	12.04.2019
Landsretten · Erstatning tilkendt for mangelfuld besked om ophør af tilbageholdelse efter politivisitation	29.11.2017
Landsretten · Vestre Landsrets godkendelse af spytprøveudtagelse til DNA-profilering ved mistanke om hæleri	23.03.2009
Landsretten · Erstatningskrav for politivisitering afvist: Kortvarigt indgreb uden særlig krænkelse	10.04.2001
Byretten · Kendelse om lovligheden af tvangsindgreb i form af fingeraftryk, foto og spytprøve i sag om hæleri	04.02.2009

§ 11 DNA og biometriske data – EU-retlige rammer for opbevaring

Kapitel 72 skal i dag læses sammen med retshåndhævelsesdirektivet (direktiv (EU) 2016/680), der sætter EU-retlige rammer for politiets behandling af biometriske og genetiske data.

EU-Domstolen tog i **C-57/23** af 20. november 2025 stilling til tjekkisk politis udtagelse af fingeraftryk, mundskrab til DNA-profilering og fotografier af en tiltalt, som modsatte sig indgrebet. Domstolen nåede tre konklusioner af direkte relevans for dansk praksis:

- **Retsgrundlaget** kan bestå af en almengyldig bestemmelse som fortolket i national retspraksis, forudsat at praksis er tilgængelig og tilstrækkeligt forudsigelig for borgerne.
- **Udifferentieret indsamling** fra alle mistænkte eller tiltalte for forsætlige forbrydelser er ikke i sig selv i strid med direktivet, men artikel 10 kræver, at behandlingen af følsomme data er »strengt nødvendig«. Domstolen udtalte, at en sådan behandling »kun kan anses for nødvendig i et begrænset antal tilfælde«, og at der ved vurderingen skal tages hensyn til bl.a. arten og grovheden af den formodede lovovertrædelse, den eventuelle forbindelse til andre verserende sager, tidligere kriminel adfærd og de pågældendes individuelle profil.
-

Opbevaringsperioden kræver ikke en absolut maksimal tidsfrist. Det er tilstrækkeligt, at national ret fastsætter hensigtsmæssige frister for regelmæssig revision af behovet – i den konkrete sag hvert tredje år – forudsat at revisionen reelt vurderer behovet og fører til sletning, når opbevaringen ikke længere er strengt nødvendig.

Dansk ret rummer allerede et parallelt sletningsværn i § 792 f, der forbyder opbevaring af personfotografier af personer, som ikke har været sigtet, som er frifundet, eller mod hvem påtale er opgivet, og som forbyder opbevaring af materiale fra legemsindgreb vedrørende personer, der ikke har været sigtet.

Datatilsynet har i sagen **2018-813-0001** af 12. juli 2019 udtalt kritik af Den Uafhængige Politiklagemyndigheds håndtering af de registreredes rettigheder ved efterforskning, herunder samspillet mellem retshåndhævelseslovens oplysningspligt og indsigtsret og retsplejelovens regler – en påmindelse om, at databeskyttelsesretten udgør et selvstændigt lag oven på retsplejelovens indgrebshjemler.

LOV	Retsplejeloven § 792b, stk. 1 · Retsplejeloven § 792f, stk. 1, 2	
PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Beskyttelse af personoplysninger: Politiets indsamling og opbevaring af biometriske og genetiske data fra mistænkte	20.11.2025
	Datatilsynet · Kritik af Politiklagemyndighedens håndtering af de registreredes rettigheder ved efterforskning	12.07.2019

§ 12 Fotoforevisning, konfrontation og forsvarerens medvirken ved efterforskningsskridt

Fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation blev gennemgået af Strafferetsplejeudvalget i betænkning nr. 1298/1995, hvis lovudkast bl.a. foreslog en nyaffattelse af den dagældende § 745, stk. 3, om forsvarerens adgang til at være til stede ved efterforskningsskridt, og en ny overskrift til kapitel 68: »Afhøringer og andre efterforskningsskridt«. Udvalgets forslag er i dag udmøntet i § 745 d, hvorefter politiet skal give forsvareren meddelelse forud for en afhøring, konfrontation, fotoforevisning eller andet efterforskningsskridt af lignende betydning, der kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under hovedforhandlingen. Forsvareren har adgang til at stille forslag med hensyn til gennemførelsen, og bemærkningerne skal tilføres politirapporten.

Bestemmelsen har reelt bid. I **SS-6954/2017-ROS** af 19. december 2017 skulle Retten i Roskilde tage stilling til, om politiet måtte forevise en fotomappe for en politiassistent med henblik på at identificere føreren af en bil, hvori der var fundet en pistol. Sigtede gjorde gældende, at det var hans bror, der var blevet antruffet – og at broderen tidligere havde udgivet sig for ham og siddet varetægtsfængslet under hans navn. Teleoplysninger placerede sigtede 10-15 km fra gerningsstedet. Retten tillod fotoforevisningen, men på en betingelse:

> *...forevisning af en fotomappe med et billede af Sigtede for vidnet, politiassistent Vidne 1, vil være uden værdi og evt. misvisende, såfremt vidnet ikke enten i samme mappe eller i en anden mappe, efter gældende regler herom, bliver forevist et tidssvarende billede af broderen Person 1.*

Retten anvendte proportionalitetsreglen i § 816, stk. 1 og fastslog, at bevisværdien – navnlig henset til den lange tid siden hændelsen – måtte afgøres af domsmandsretten under en eventuel hovedforhandling. Kendelsen er et præcist eksempel på, at retten efter § 746, stk. 1 ikke blot kan tillade eller forbyde et efterforskningsskridt, men også kan opstille vilkår for dets gennemførelse.

Grænserne for, hvordan politiets efterforskningsmateriale må bruges under hovedforhandlingen, blev berørt i **SS-638/2009-VLR** af 14. september 2009, hvor Vestre Landsret afgjorde en række procesretlige spørgsmål om afhøring af politiassistenter om uformelle samtaler med en tidligere medtiltalt, brug af politinotater til forehold og rækkefølgen af vidneafhøringer.

Efter § 745 c har forsvareren adgang til at overvære politiets afhøringer af sigtede og til at stille yderligere spørgsmål; er den sigtede varetægtsfængslet i isolation, må afhøring ikke ske uden forsvarerens tilstedeværelse, medmindre både sigtede og forsvarer samtykker. Lovligheden af en afhøring kan indbringes for retten efter § 746 — i **SS-12149/2012-GLO** af 26. februar 2013 fik forsvareren medhold i retten til sagsakter, men afhøringen af den mistænkte blev kendt lovlig, og Østre Landsret nåede samme resultat i **SS-739/2013-OLR** af 29. april 2013.

LOV	Retsplejeloven § 745c · Retsplejeloven § 746, stk. 1 · Retsplejeloven § 816, stk. 1	
PRAKSIS	**Landsretten** · Kendelse om lovligheden af politiafhøring og forsvarerens adgang til sagsakter	29.04.2013
	Landsretten · Vestre Landsret: Kendelse om vidneafhøring og bevisførelse i narkotikasag	14.09.2009
	Byretten · Kendelse om fotoforevisning med krav om medtagelse af foto af både sigtede og dennes bror	19.12.2017
	Byretten · Kendelse om forsvarers ret til aktindsigt før formel sigtelse og lovlighed af politiafhøring	26.02.2013

§ 13 Rettens legalitetskontrol efter § 746 og grænsen mod fortrolige efterforskningsmetoder

Retsplejelovens § 746, stk. 1 er den generelle ventil for domstolskontrol med efterforskningen:

> *Retten afgør tvistigheder om lovligheden af politiets efterforskningsskridt samt om sigtedes og forsvarerens beføjelser, herunder om begæringer fra forsvareren eller sigtede om foretagelsen af yderligere efterforskningsskridt. Afgørelsen træffes på begæring ved kendelse.*

Stk. 2 pålægger politiet at redegøre for grundene ved tvist om afgørelser efter § 729 a, stk. 3, og § 729 b, stk. 2, og retten kan pålægge politiet at fremlægge det omtvistede materiale over for retten. Stk. 3 rummer en selvstændig kontrolmekanisme: bliver dommeren bekendt med, at en foranstaltning, der kræver rettens godkendelse, ikke er forelagt inden fristen, bestemmer dommeren efter at have afkrævet politiet en redegørelse, om foranstaltningen skal opretholdes eller ophæves.

Proeven er dog ikke ubegrænset. I **SS-4214/2008-KBH** af 11. marts 2008 anmodede forsvareren Københavns Byret om at pålægge politiet at oplyse, hvor de enkelte komponenter i aflytnings- og videoovervågningsudstyret havde befundet sig, hvordan materialet var blevet tilset, og hvordan dele af materialet var bortkommet. Retten afviste:

> *De yderligere udbedte oplysninger om placeringen af de enkelte komponenter i aflytnings- og videooptagelsesudstyret, og om hvorledes materialet har været tilset under efterforskningen, må betragtes som fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder. Da oplysningerne efter det fremkomne ikke kan antages at have bevismæssig betydning for sagens afgørelse, tages forsvarerens anmodning ikke til følge.*

Østre Landsret stadfæstede afslaget i **SS-932/2008-OLR** af 19. maj 2008 under henvisning til § 729 c. Testen er tostrenget: er oplysningerne fortrolige efterforskningsmetoder, og har de bevismæssig betydning for sagens afgørelse? Kun hvis begge led besvares til fordel for forsvaret, skal materialet frem.

Forsvarerens retsstilling er sikret ad anden vej gennem § 745 b, der kræver rettens kendelse for at fravige aktindsigtsretten i § 745, og som udtrykkeligt bestemmer, at afgørelse ikke kan træffes, »hvis det giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes eller tiltaltes forsvar«, ligesom der skal beskikkes en advokat fra den særlige kreds, inden retten træffer afgørelse.

LOV	Retsplejeloven § 729c · Retsplejeloven § 745 · Retsplejeloven § 746, stk. 1-3	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsrettens stadfæstelse af afslag på aktindsigt i politiets overvågningsmetoder og udstyrsplacering	19.05.2008
	Byretten · Kendelse om afslag på forsvarerens begæring om oplysninger om politiets efterforskningsskridt	11.03.2008

§ 14 Indstilling og henlæggelse af efterforskning efter § 749

Efterforskningens afslutning uden tiltale reguleres af § 749. Politiet afviser efter stk. 1 en anmeldelse, hvis der ikke findes grundlag for at indlede efterforskning. Er efterforskningen påbegyndt, kan politiet efter stk. 2 indstille den – men kun såfremt der ikke har været rejst sigtelse; er sigtelse rejst, gælder i stedet reglerne om påtaleopgivelse i §§ 721-722. Efter stk. 3 skal den forurettede (eller ved dødsfald de nære pårørende) og andre med rimelig interesse underrettes, og afgørelsen kan påklages til den overordnede anklagemyndighed.

Sondringen mellem indstilling og påtaleopgivelse har konkret betydning, fordi 2-måneders-omgørelsesfristen i § 724, stk. 2 kun gælder ved påtaleopgivelse. Retten i Odense fastholdt sondringen i **2-8692/2015** af 4. august 2016. Fyns Politi havde samme dag i 2014 truffet to afgørelser: påtaleopgivelse for trusler og bedrageri med angivelse af 2-måneders-fristen, og indstilling af efterforskningen for vold efter § 749, stk. 2, uden fristangivelse. Statsadvokaten pålagde senere politiet at rejse tiltale for vold. Retten fandt, at den tiltalte ikke havde haft føje til at anse sig for sigtet for vold – han var aldrig formelt sigtet og var ikke forsøgt afhørt med en sigtets rettigheder – og at omgørelsesfristen derfor ikke gjaldt. Rettens vægt lå på ordlydsforskellen mellem de to breve, og der blev henvist til **U.2012.1788H**.

Sondringen er dog ikke absolut. Folketingets Ombudsmand behandlede i udtalelsen om Rigsadvokatens forpligtelse til at være opmærksom på omgørelsesfristen i retsplejelovens § 724, stk. 2 en sag, hvor en statsadvokat efter § 1020 a, stk. 2 havde efterforsket en skudepisode med dødelig udgang og indstillet efterforskningen efter § 749, stk. 2. Ombudsmanden fandt, at politiassistenten – der var afhørt med en sigtets retsstilling – havde behov for partsbeføjelser og forsvarerbeskikkelse og »følgelig burde betragtes som sigtet«, hvorfor 2-måneders-fristen fandt anvendelse. Ombudsmanden henviste i den forbindelse til Østre Landsrets kendelse af 12. februar 1999 i »Calypso-rejser«-sagen, hvor landsretten fandt, at der – uanset manglende formel sigtelse – ved den anvendte fremgangsmåde var rettet en så betydelig mistanke mod de pågældende, at beslutningen om at indstille efterforskningen ganske måtte sidestilles med en påtaleopgivelse.

Det reelle sigtelsesbegreb er altså afgørende: hvor mistanken samler sig om en bestemt person, og efterforskningen retter sig direkte mod ham og ikke mod en bredere kreds, må vedkommende anses for sigtet – med de retsvirkninger det har for både partsbeføjelser og omgørelsesfrister.

En indstilling efter § 749, stk. 2, udløser i sig selv ikke erstatning. I Statsadvokatens afgørelse **SA6-2008-521-1033** af 3. september 2008 blev et erstatningskrav afvist, efter at efterforskningen mod en person mistænkt for at have forgiftet en kage i et fængsel blev indstillet, da der ikke kunne påvises narkotika.

LOV Retsplejeloven § 721 | Retsplejeloven § 724, stk. 2 | Retsplejeloven § 749, stk. 1-3

PRAKSIS **Byretten** · Afvisning af tiltale for vold: Frist for omgørelse af indstilling af efterforskning uden forudgående sigtelse 04.08.2016

Rigsadvokaten · Afgørelse om erstatningskrav efter indstilling af efterforskning vedrørende mistanke om forgiftning af kage 03.09.2008

§ 15 Sammenfatning – de bærende linjer og de åbne spørgsmål

Praksis på området lader sig sammenfatte i nogle få bærende linjer.

For det første er den nedre grænse blevet den praktisk afgørende. Langt de fleste påstande om agentprovokation afvises, fordi politiets handling slet ikke er agentvirksomhed: politiet reagerede blot adækvat på et allerede fremsat udbud, jf. **S-750-21** og **S-3423-22**. Efter 2020-udvidelsen af § 754 a, stk. 2 omfatter dette område nu også politiets erhvervelse af effekter, der i et nærmere bestemt omfang er udbudt på internettet.

For det andet er den øvre grænse – provokationsforbuddet – kontrafaktisk og ikke formalistisk. Højesteret spørger i **U.2023.1234H**, om den tiltalte ville have begået forbrydelsen – og i samme omfang – uden politiets indgriben, med vægt på agentens passivitet og den tiltaltes forudgående tilbøjelighed.

For det tredje er retsvirkningsstigen graderet:

Mangel	Typisk retsvirkning
Reel provokation (fremkaldelse/forøgelse)	Frifindelse eller bevisafskæring, jf. **EMRK artikel 6**
Overskridelse af kompetencegrænsen for civile agenter	Formildende omstændighed ved strafudmålingen (**Sag 91/2016**)
Manglende retskendelse efter § 754 c uden materiel skade	Ingen frifindelse eller bevisafskæring; strafudmålingsspørgsmål (**21/28811**)
Uhjemlet legemsindgreb	Tilintetgørelse af materiale efter § 792 f, stk. 3

For det fjerde er retstilstanden i bevægelse. Ophævelsen af »yderst beskeden«-begrænsningen for civile agenter ved bandepakke IV med virkning fra 1. juli 2024 rykker tyngdepunktet fra en kompetencegrænse til en egnethedsvurdering – med obligatorisk advokatbeskikkelse efter § 754 c, stk. 4 som modvægt. Det betyder samtidig, at Højesterets præmis i **Sag 91/2016** om overskridelse af forbuddet mod mere end yderst beskeden civil bistand er lovgivningsmæssigt overhalet for forhold begået efter 1. juli 2024 – den vil dog fortsat have betydning som fortolkningsbidrag til, hvordan overskridelser af agentreglerne slår igennem i strafudmålingen.

For det femte ligger to principielle spørgsmål og venter på Højesteret: om ulovlig agentvirksomhed generelt kan indgå strafnedsættende, når den hverken begrunder frifindelse eller har forøget forbrydelsen, og om agentvirksomhed rettet mod én person kan smitte af på medtiltalte uden direkte agentkontakt (**21/28811**) – samt om provokationsforbuddets systematik overhovedet gælder forvaltningsmyndigheders kontrolkøb (**25/27903**).

For beslægtede afgrænsninger henvises til narkotika-handel-indfoersel om narkotikaefterforskningens materielle side, organiseret-bandekriminalitet om banderelateret efterforskning, emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang om rettergangsgarantierne, telefon-og-rumaflytning og beslaglaeggelse-og-ransagning om de retskendelsesbundne tvangsindgreb samt uberettiget-frihedsberoevelse om erstatning efter kapitel 93 a.

LOV Retsplejeloven § 754a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 754b, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 754c, stk. 1, 4 · Retsplejeloven § 792f, stk. 3

PRAKSIS

Højesteret · Organiseret våbensmugling via Dark Web: Forsøg på indførsel af 83 skydevåben og ammunition udløser lange fængselsstraffe og udvisning for bestandig — 15.02.2023

Højesteret · Højesteret skærper straffe i sag om organiseret våbenindførsel via Dark Web og afviser ulovlig politiprovokation — 15.02.2023

Højesteret · Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain — 12.12.2017

Landsretten · Landsretten tilsidesætter frifindelse for kokainbesiddelse; politiets brug af sms-svar var ikke ulovlig agentvirksomhed — 28.04.2025

Landsretten · Tre tiltalte dømt for fælles narkotikasalg som 'hvide bude' – Landsretten stadfæster 3 måneders fængsel og afviser agentprovokation — 26.11.2021

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om Sikkerhedsstyrelsens brug af unge kontrolkøbere ved salg af snus til person under 18 år — 12.03.2026

Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Strafudmåling ved ulovlig agentvirksomhed i Dark Web-våbensag — herunder agentvirksomheds betydning for medtiltalte uden direkte agentkonkakt — 03.06.2022

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Retsplejeloven § 742	stk. 2	Retsplejeloven § 743	
Retsplejeloven § 746	stk. 1	Retsplejeloven § 749	stk. 2
Retsplejeloven § 754a	stk. 1-3	Retsplejeloven § 754b	stk. 1, 2
Retsplejeloven § 754c	stk. 1	Retsplejeloven § 792a	stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

26 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS — 3

15.02.2023	Organiseret våbensmugling via Dark Web: Forsøg på indførsel af 83 skydevåben og ammunition udløser lange fængselsstraffe og udvisning for bestandig	U.2023.1234H
15.02.2023	Højesteret skærper straffe i sag om organiseret våbenindførsel via Dark Web og afviser ulovlig politiprovokation	2785-3311
12.12.2017	Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain	91-2016

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL — 1

20.11.2025	Beskyttelse af personoplysninger: Politiets indsamling og opbevaring af biometriske og genetiske data fra mistænkte	C-57/23

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS — 12

28.04.2025	Landsretten tilsidesætter frifindelse for kokainbesiddelse; politiets brug af sms-svar var ikke ulovlig agentvirksomhed	S-3423-22

06.02.2025	Landsrettens afvisning af aktindsigt i korrespondance og aftaler i sag om groft skatte- og momssvig	10183-11951
13.06.2024	Landsrettens stadfæstelse af kendelse vedrørende dokumentation og aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a	6744-8104
24.05.2024	Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	6593-7923
26.11.2021	Tre tiltalte dømt for fælles narkotikasalg som 'hvide bude' – Landsretten stadfæster 3 måneders fængsel og afviser agentprovokation	S-750-21
12.04.2019	Landsretten stadfæster afslag på erstatning for narkotikatest	6523-7830
29.11.2017	Erstatning tilkendt for mangelfuld besked om ophør af tilbageholdelse efter politivisitation	781-884
29.04.2013	Kendelse om lovligheden af politiafhøring og forsvarerens adgang til sagsakter	1598-1928
14.09.2009	Vestre Landsret: Kendelse om vidneafhøring og bevisførelse i narkotikasag	2836-3366
23.03.2009	Vestre Landsrets godkendelse af spytprøveudtagelse til DNA-profilering ved mistanke om hæleri	4510-5411
19.05.2008	Landsrettens stadfæstelse af afslag på aktindsigt i politiets overvågningsmetoder og udstyrsplacering	9364-10880
10.04.2001	Erstatningskrav for politivisitering afvist: Kortvarigt indgreb uden særlig krænkelse	S-2191-00

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 5

19.12.2017	Kendelse om fotoforevisning med krav om medtagelse af foto af både sigtede og dennes bror	6802-8170
04.08.2016	Afvisning af tiltale for vold: Frist for omgørelse af indstilling af efterforskning uden forudgående sigtelse	2-8692/2015
26.02.2013	Kendelse om forsvarers ret til aktindsigt før formel sigtelse og lovlighed af politiafhøring	1499-1811
04.02.2009	Kendelse om lovligheden af tvangsindgreb i form af fingeraftryk, foto og spytprøve i sag om hæleri	4486-5386
11.03.2008	Kendelse om afslag på forsvarerens begæring om oplysninger om politiets efterforskningsskridt	9357-10873

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

12.03.2026	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om Sikkerhedsstyrelsens brug af unge kontrolkøbere ved salg af snus til person under 18 år	25/27903
03.06.2022	3.-instansbevilling: Strafudmåling ved ulovlig agentvirksomhed i Dark Web-våbensag – herunder agentvirksomheds betydning for medtiltalte uden direkte agentkonkakt	21/28811

DATATILSYNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

12.07.2019	Kritik af Politiklagemyndighedens håndtering af de registreredes rettigheder ved efterforskning	2018-813-0001

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

21.02.2023	Kontrolafgift for manglende p-skive under indkøb af ny p-skive i butik	park-3311

RIGSADVOKATEN · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

03.09.2008	Afgørelse om erstatningskrav efter indstilling af efterforskning vedrørende mistanke om forgiftning af kage	SA6-2008-521-1033

FORARBEJDE Betænkninger

2 referencer

Politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter

nr. 1023 · 1984 · Justitsministeriet

Betænkning om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation

nr. 1298 · 1995 · Justitsministeriet

14 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over politiets magtanvendelse og ordenshåndhævelse (politiloven)

Fareafværgende ordensindgreb, magtmidler og proportionalitet efter politiloven

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 31 afgørelser · 2008–2026 Læs online

INTRODUKTION

Politiloven (lov om politiets virksomhed fra 2004) samler den materielle politiret – politiets indgrebs- og magtbeføjelser uden for de straffeprocessuelle tvangsindgreb – i ét regelsæt, der afløste den uklare "generalfuldmagt" i retsplejelovens § 108. Praksis kredser om tre gennemgående krav: at der skal foreligge en konkret og nærliggende fare, at mindre indgribende midler skal være utilstrækkelige, og at magtanvendelsen skal være nødvendig, forsvarlig, proportional og skånsom. Domstolene giver politiet en betydelig skønsmargin ved selve iværksættelsen af indgreb i pressede situationer, men prøver til gengæld intensivt indgrebets varighed, skånsomhed og efterfølgende opretholdelse – som det ses i Højesterets dom af 22. maj 2025 om nøgenvisitation i detentionen og i Østre Landsrets domme fra 2025 om trafikblokerende demonstranter.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Indgreb efter politilovens §§ 5, 8 og 9 forudsætter en konkret og nærliggende fare – det er ikke tilstrækkeligt, at en person er kendt som uromager, men tidligere erfaringer med personen eller gruppen kan indgå i farevurderingen sammen med de konkrete omstændigheder.

02 Frihedsberøvelse efter politiloven er et sidste middel: den må kun ske, når påbud, visitation og fratagelse af genstande ikke er tilstrækkelige til at afværge faren, jf. § 3, § 5, stk. 3, og § 8, stk. 4.

03 Politiets magtanvendelse skal både være nødvendig og forsvarlig, stå i rimeligt forhold til den beskyttede interesse og udføres så skånsomt som omstændighederne tillader, jf. § 16 – kravene gælder både inden for og uden for strafferetsplejen, jf. § 14.

04 Ved iværksættelsen af et indgreb tillades politiet en betydelig margin i det konkrete skøn, fordi vurderingen ofte foretages i pressede situationer; domstolene tilsidesætter sjældent skønnet efterrationaliserende.

05 Indgrebets varighed prøves derimod strengt: Østre Landsret har fastslået, at en administrativ frihedsberøvelse af demonstranter bliver ulovlig fra det øjeblik, den enkelte sigtes, fordi den forebyggende begrundelse da er udtømt.

06 Nøgenvisitation af en frihedsberøvet er ikke en automatisk følge af detentionsanbringelse; der skal foreligge konkrete og individuelle grunde til, at en mindre indgribende visitation ikke er tilstrækkelig, ellers krænkes EMRK artikel 3.

07 Indgreb efter §§ 5-9 må ikke bruges til strafforfølgning, men et fareafværgende indgreb kan lovligt glide over i en anholdelse efter retsplejeloven, hvis der viser sig grundlag for strafforfølgning.

08 Politiets forebyggende afspærring og adgangskontrol efter § 4 udelukker ikke, at retten af egen drift eller efter anmodning prøver, om dispositionen er forenelig med retsplejelovgivningen – herunder kravet om offentlig rettergang.

09 Skydevåben, stav, hund og gas er udtømmende formålsreguleret i §§ 17-20 med krav om forudgående advarsel og efterfølgende lægeundersøgelse; kundgørelserne fra 1999 supplerer med detaljerede tjenestebestemmelser.

10 Et zone- eller opholdsforbud er kun gyldigt, hvis lovens adfærdskriterium er opfyldt; er forbuddet meddelt med urette, kan overtrædelse af det ikke straffes.

11 Erstatning for skader under magtanvendelse forudsætter som udgangspunkt et ansvarspådragende forhold efter retsplejelovens § 1018 h – et hændeligt uheld under en lovlig og korrekt udført tjenestehandling udløser ikke erstatning.

12 Egen skyld efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, kan nedsætte eller helt afskære erstatning, når den erstatningssøgende selv har fremkaldt indgrebet ved at flygte eller ignorere politiets advarsler.

§ 1 Fra retsplejelovens generalfuldmagt til politiloven af 2004

Indtil 2004 hvilede politiets fareafværgende indgreb uden for strafferetsplejen på retsplejelovens § 108 – den såkaldte generalfuldmagt – suppleret af de gamle politilove fra 1863 og 1871, sædvaneret og straffelovens nødværge- og nødretsregler. **Politikommissionens betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning** beskrev dette grundlag som utilstrækkeligt og pegede navnlig på, at hjemlen til magtanvendelse måtte søges i "en almindelig 'generalfuldmagt' hvilende på retsplejelovens § 108 eller sædvaneret", hvilket havde givet anledning til teoretisk uklarhed. Kommissionen fremhævede samtidig, at en opgavebeskrivelse ikke i sig selv kan bære indgreb:

> *"Der er alene tale om en beskrivelse af politiets opgaver. Bestemmelsen kan ikke i sig selv danne grundlag for indgreb og magtanvendelse m.v. over for borgerne, og hjemlen hertil skal derfor" søges andetsteds.*

Denne sondring er indarbejdet i loven. Politiloven § 1 fastslår formålet – tryghed, sikkerhed, fred og orden gennem forebyggende, hjælpende og håndhævende virksomhed – og § 2 opregner opgaverne. Selve indgrebshjemlen ligger derimod i lovens kapitel 3 og 4, og § 3 indeholder den centrale legalitets- og mindstemiddelregel:

> *"Politiet kan uden for de tilfælde, hvor indgreb er hjemlet i anden lovgivning, alene foretage indgreb over for borgerne i det omfang, det følger af bestemmelserne i dette kapitel. Frihedsberøvelse i medfør af denne lov skal begrænses til tilfælde, hvor mindre indgribende midler ikke findes tilstrækkelige til at afværge fare."*

Bestemmelsens sidste punktum – at frihedsberøvelse forstås i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser – blev indsat ved **lov nr. 83 af 30. januar 2019**. Som Østre Landsret redegjorde for i BS-7158/2025-OLR, var baggrunden Højesterets dom af 7. februar 2018, hvorefter politilovens frihedsberøvelsesbegreb hidtil havde haft et videre anvendelsesområde end EMRK's. Klagesystemet omkring politiet blev senere behandlet i betænkning nr. 1507/2009 om behandling af klager over politiet, der førte til Den Uafhængige Politiklagemyndighed.

LOV Politiloven § 1 Politiloven § 2 Politiloven § 3

PRAKSIS **Landsretten** · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene 08.07.2026

§ 2 Kravet om konkret og nærliggende fare efter § 5

Politiloven § 5 er lovens generelle fareafværgelsesbestemmelse og den direkte afløser for retsplejelovens § 108. Efter § 5, stk. 2 kan politiet over for den, der giver anledning til faren, udstede påbud (nr. 1), foretage legemsbesigtigelse og undersøge tøj, tasker og køretøjer (nr. 2) og fratage personer genstande (nr. 3). Efter stk. 3 kan der frihedsberøves, hvis de mindre midler ikke slår til; frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må så vidt muligt ikke overstige 6 timer.

Forarbejderne til den oprindelige lov om politiets virksomhed opstiller det centrale kriterium:

> *"Indgreb kan foretages med henblik på at 'afværge fare'. Indgreb forudsætter således, at der er konstateret en konkret og nærliggende fare for forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed."*

Det er ikke et krav, at krænkelsen allerede er realiseret, og faren behøver ikke tidsmæssigt at være tæt på – det afgørende er sandsynligheden for, at den vil blive realiseret, hvis politiet ikke griber ind. Forarbejderne opstiller samtidig en vigtig negativ afgrænsning:

> *"Det forhold, at en person er kendt som uromager, kan ikke i sig selv danne grundlag for et indgreb. Tidligere erfaringer med en person – eller en gruppe af personer – vil imidlertid sammen med de konkrete omstændigheder kunne indgå i vurderingen af, om der er en konkret og nærliggende fare for forstyrrelse af orden eller sikkerhed."*

Denne dobbelthed er præcis det, domstolene har anvendt i demonstrationssagerne, hvor politiets kendskab til en gruppes faste fremgangsmåde blev tillagt vægt sammen med den aktuelle adfærd på stedet.

Forarbejderne understreger endvidere, at indgreb efter §§ 5 og 8 ikke må anvendes med henblik på strafforfølgning, men at grænsen i praksis kan overskrides den anden vej:

> *"Der vil derfor kunne forekomme situationer, hvor f.eks. en frihedsberøvelse umiddelbart iværksættes uden for strafferetsplejen, men senere overgår til at være en anholdelse efter retsplejelovens regler, fordi der skønnes at være grundlag for strafforfølgning."*

At hjemmelsvalget har praktiske konsekvenser, illustreres af statsadvokatafgørelsen SA6-2009-521-0115, hvor kompetencen til at afgøre erstatningsspørgsmålet lå hos politidirektøren – netop fordi frihedsberøvelsen var

besluttet med hjemmel i politilovens § 5 og ikke i retsplejeloven. Fratagelse af genstande efter § 5, stk. 2, nr. 3, giver i øvrigt ikke hjemmel til konfiskation; genstandene skal som udgangspunkt tilbageleveres, når faren er ophørt.

LOV Politiloven § 3 · Politiloven § 5, stk. 1-4 · Retsplejeloven § 1018a, stk. 1

PRAKSIS **Rigsadvokaten** · Afslag på erstatningskrav efter anholdelse med hjemmel i politiloven 05.05.2009

§ 3 Forebyggende rydning, afspærring og adgangskontrol efter § 4 – og domstolenes kontrol

Politiloven § 4 giver politiet en *forebyggende* beføjelse: efter stk. 2 kan politiet rydde og afspærre områder samt etablere adgangskontrol, når det er nødvendigt for at forebygge fare for forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed. Bestemmelsen adskiller sig fra § 5 ved ikke at forudsætte, at faren allerede er konkretiseret over for bestemte personer.

Den mest afklarede praksis om § 4 vedrører adgangskontrol til retsbygninger. I Sag 54/2013 havde Fyns Politi ved en fejlagtig instruks etableret en "fuldstændig adgangskontrol", der gik videre end trusselsvurderingen tilsagde, og to tilhørere blev nægtet adgang til en offentlig straffesag. Højesteret fastslog kompetencefordelingen:

> *"Det er rettens opgave i forbindelse med en retssag, f.eks. en straffesag, at sikre sig, at retsplejelovgivningen, herunder kravet om offentlig rettergang, bliver overholdt, og at retsplejemæssige hensyn i øvrigt bliver iagttaget. Politiets kompetence efter politilovens § 4 udelukker ikke, at retten af egen drift eller efter anmodning træffer afgørelse om, hvorvidt politiets dispositioner efter politilovens § 4 er i overensstemmelse med retsplejelovgivningen og retsplejemæssige hensyn."*

Byretten burde derfor have realitetsbehandlet forsvarernes anmodning og givet de afviste tilhørere adgang.

I Sag 233/2017 blev resultatet det modsatte, men efter samme målestok. Fyns Politi havde efter en risikovurdering aftalt med retspræsidenten, at personer med banderelationer og øvrige utryghedsskabende personer skulle afvises. Retsformanden tilkaldte indsatslederen, der redegjorde for trusselsvurderingen, og Højesteret fandt, at der dermed var foretaget en tilstrækkelig **konkret** prøvelse. Foranstaltningen blev anset for proportional, fordi den var begrænset til personer med bandetilknytning eller utryghedsskabende adfærd og ikke ramte almenheden eller nære familiemedlemmer uden sådan tilknytning.

Mønstret er dermed: politiets § 4-skøn er hjemlet og bredt, men det er domstolen – ikke politiet – der har det sidste ord om, hvorvidt en konkret afspærring eller adgangskontrol er forenelig med retsplejemæssige hensyn.

LOV Grundloven § 63 · Politiloven § 4, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 28b, stk. 3

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster politiets adgangskontrol og afvisning af banderelaterede tilhørere til offentlig straffesag 06.04.2018

Højesteret · Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder 04.06.2013

§ 4 Indgreb mod forsamlinger, demonstrationer og opløb efter §§ 7-9

Politiloven balancerer beskyttelse og indgreb. § 7, stk. 1 pålægger udtrykkeligt politiet "at beskytte borgernes ret til at forsamle sig", mens § 7, stk. 3 giver adgang til at flytte en forsamling eller fastsætte vilkår, når der er begrundet frygt for betydelig forstyrrelse af den offentlige orden – herunder betydelig forstyrrelse af færdslen. Efter § 7, stk. 4-6 kan forsamlinger under åben himmel forbydes eller påbydes opløst, og efterkommes påbuddet ikke, anses mængden for opløst, hvorefter politiet kan skride ind som ved opløb.

§ 8 regulerer indgreb over for de enkelte forsamlingsdeltagere: ved forsamlinger under åben himmel kræves "fare for betydelig forstyrrelse af den offentlige orden" (stk. 1), og indgrebstrappen i stk. 3 svarer til § 5, stk. 2, med frihedsberøvelse som sidste middel i stk. 4 – her med en vejledende grænse på 12 timer. § 9 om opløb har samme opbygning og indeholder desuden den klassiske spredningsregel i stk. 5: et opløb kan spredes, når de tilstedeværende tre gange "i kongens og lovens navn" forgæves er opfordret hertil, og uden forudgående opfordring, hvis politiet angribes.

De seneste års praksis er domineret af klimaaktivisternes vejblokader. I BS-11009/2025-OLR blokerede fem aktivister motorvejsafkørslen ved Vejlands Allé i morgenmyldretiden, blev flyttet til fortovet og vendte umiddelbart efter tilbage til kørebanen. Østre Landsret fandt, at blokaden og den umiddelbare genoptagelse udgjorde en betydelig forstyrrelse af den offentlige orden, at risikoen for gentagelse var nærliggende, og at mindre indgribende midler derfor var utilstrækkelige. Indgrebet stred hverken mod grundlovens § 79 eller EMRK artikel 11, da det var foreskrevet ved lov og nødvendigt for at beskytte den øvrige trafiks rettigheder og sikkerhed.

I BS-18463/2025-OLR nåede landsretten samme resultat om **iværksættelsen** af frihedsberøvelsen af ni demonstranter i krydset Bernstorffsgade/Vesterbrogade, men tilsidesatte dens **udstrækning**. Landsretten lagde vægt på, at formålet med den administrative frihedsberøvelse var at afværge den umiddelbare trafikblokade, og at dette formål var opfyldt, når den enkelte var identificeret og sigtet:

> *"Fra sigtelsestidspunktet og frem til løsladelsen var der ingen grundlag for yderligere frihedsberøvelse, da personen allerede var identificeret, og den akutte fare var ude af verden. Længere varighed fik således karakter af straf i stedet for forebyggelse."*

Hver af de ni fik 3.100 kr. i erstatning. Grundsagen for den tilsvarende blokade den 14. maj 2024 blev behandlet ved Københavns Byret i BS-31026/2024-KBH, hvor de omtvistede punkter var netop de to påbud efter § 8, proportionaliteten af det anvendte førergreb og opholdets længde på Station Bellahøj.

En parallel problemstilling er indbringelsespligten. I BS-7158/2025-OLR om politiets kiler, afspærringer og sluse på Dronning Louises Bro under 1. maj-demonstrationen i 2019 fandt Østre Landsrets flertal (2-1), at Københavns Politi var forpligtet til at indbringe 248 demonstranters begæring for domstolene efter retsplejelovens § 469, stk. 1, jf. grundlovens § 71, stk. 6 – også selv om politiet ikke selv mente, at der forelå frihedsberøvelse. Afgørende var bevisusikkerheden om, hvorvidt demonstranterne reelt kunne forlade broen, indgrebets karakter og det store antal berørte. Ældre praksis om erstatning efter masseanholdelser ved demonstrationer findes i Rigsadvokatens afgørelser RA-2008-521-0176 og RA-2009-521-0551.

Om den administrative frihedsberøvelse som selvstændigt emne – herunder varigheden i klima-blokadesagerne – henvises i øvrigt til politiets-administrative-frihedsberoevelse og klimaaktivisme-vejblokade.

LOV Grundloven § 71, stk. 6 Grundloven § 79 Politiloven § 7, stk. 1-6 Politiloven § 8, stk. 1-5 Politiloven § 9, stk. 1-5

PRAKSIS

Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene	08.07.2026
Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration	17.09.2025
Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
Byretten · Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse og politiets magtanvendelse mod klimademonstranter fra Nødbremsen	09.04.2025
Rigsadvokaten · Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for frihedsberøvelse ved demonstration	02.10.2009
Rigsadvokaten · Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og advokatsalær efter demonstration mod rydning af 'Huset'	30.03.2009

§ 5 Magtanvendelseskapitlets grundnorm: §§ 14-16

Politiloven § 14 fastslår, at magtanvendelsesreglerne gælder "såvel inden for som uden for strafferetsplejen". Kapitlet er dermed den fælles ramme for både anholdelser efter retsplejeloven og ordensindgreb efter politiloven. § 15 opregner de seks formål, magt må tjene – fareforebyggelse og fareafværgelse, våbenkontrol, standsning af strafbar virksomhed og efterforskning, bistand til andre myndigheder, kontrol- og tilsynsopgaver samt vurdering af, om et barn eller en beruset, syg eller hjælpeløs person er i fare.

Grundnormen står i § 16, stk. 1:

> *"Politiets magtanvendelse skal være nødvendig og forsvarlig og må alene ske med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Det skal indgå i vurderingen af forsvarligheden, om magtanvendelsen indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade."*

Og i stk. 2: magt skal anvendes så skånsomt, som omstændighederne tillader, og således at eventuelle skader begrænses til et minimum.

Forarbejderne til bestemmelsen præciserer indholdet på flere punkter, der går igen i retspraksis. Nødvendighedskravet indebærer, at magt kun må anvendes, hvis mindre indgribende midler ikke er tilstrækkelige – men det er ikke en absolut betingelse, at politiet først har forsøgt et påbud, hvis øjeblikkelig magtanvendelse er nødvendig. Der må kun anvendes den fornødne magt, så stav og kraftigere midler er udelukket, hvis almindelig fysisk magt rækker. Om skønsmarginen hedder det:

> *"Politiets vurdering foretages imidlertid ofte i pressede situationer, og der må derfor tillades politiet en betydelig margin ved udøvelse af det konkrete skøn."*

Bestemmelsen retter sig også mod den faktiske udførelse: selv når det er forsvarligt at anvende stav, gas eller skydevåben, er det ikke forsvarligt "at slå ukontrolleret med stav eller at bruge en uforholdsmæssig stor mængde gas". Skånsomhedskravet omfatter endelig et krav om **diskretion** – politiet skal fx søge at undgå, at personer, der er ilagt håndjern, ligger på gaden.

Den forsvarlighedsvurdering, der ligger i § 16, gælder også, når politiet bistår andre myndigheder. Justitsministeriets vejledning til barnets lov beskriver rammerne udtrykkeligt: "Rammerne for politiets eventuelle magtanvendelse i forbindelse med denne bistand fremgår navnlig af politilovens §§ 15 og 16", og fysisk fastholdelse ved afhentning af et barn bør så vidt muligt undgås og kan kun foretages af politiet. Folketingets Ombudsmand har tilsvarende taget politilovens §§ 15-16 som udgangspunkt ved vurderingen af politiets brug af magt til at begrænse råb og skrig under tvangsudsendelser.

I praksis anvendes normen konkret. I S-3235-15 faldt en spirituspåvirket og aggressiv mand under et førergreb og brækkede benet. Østre Landsret frifandt anklagemyndigheden:

> *"det tiltrædes, at det var erstatningssøgendes adfærd, der nødvendiggjorde, at politiassistent V1 tog førergreb på erstatningssøgende, og at politiassistenten ikke udførte førergrebet på en måde, der gik ud over, hvad der i situationen var nødvendigt og rimeligt for at gennemføre anholdelsen, jf. retsplejelovens § 1018 h."*

Det samme førergreb blev prøvet i demonstrationskonteksten i BS-11009/2025-OLR, hvor landsretten fandt, at demonstranternes passive modstand komplicerede håndteringen, og at førergrebet var nødvendigt og i overensstemmelse med kravet om så skånsom fremgangsmåde som muligt.

LOV Politiloven § 14 · Politiloven § 15 · Politiloven § 16, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 1018h

PRAKSIS
- **Landsretten** · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister — 14.07.2025
- **Landsretten** · Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse — 13.06.2016
- **Byretten** · Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse og politiets magtanvendelse mod klimademonstranter fra Nødbremsen — 09.04.2025

§ 6 De særligt regulerede magtmidler: skydevåben, stav, hund og gas (§§ 17-21)

Ud over grundnormen i § 16 indeholder loven udtømmende formålsopregninger for de farligste magtmidler.

§ 17 om **skydevåben** tillader kun skud til at afværge påbegyndte eller overhængende farlige angreb på person, overhængende fare for liv eller alvorlige helbredsskader, angreb på samfundsvigtige institutioner samt til at sikre pågribelse i nærmere angivne tilfælde. Efter stk. 2 skal politiet så vidt muligt først advare ved råb og derefter ved varselsskud, og efter stk. 3 må der ved nærliggende risiko for, at udenforstående rammes, kun skydes i yderste nødsfald. Kundgørelse om politiets brug af skydevåben supplerer med tjenestebestemmelser, herunder at det "før skydevåben tages i brug, bør … ved advarselsråb så vidt muligt tilkendegives, at politiet har til hensigt at anvende skydevåben", og med detaljerede indberetningskrav om hændelsesforløb, overvejelser om alternative magtmidler og skadeomfang.

Grænserne blev prøvet i SS-3064/2007-OLR, hvor to polititjenestemænd affyrede en række skud mod en flugtbil under en biljagt. Østre Landsret vurderede skuddene **sekventielt**: de første skud, afgivet mens betjentene var i fare for at blive påkørt eller klemt, var straffri nødværge efter straffelovens § 13, stk. 1, fordi de var nødvendige for at standse bilen og ikke åbenbart gik ud over det forsvarlige. De senere skud – afgivet efter at bilen var kommet fri af de parkerede biler og ikke længere udgjorde en fare – var derimod ikke dækket; en del faldt under § 13, stk. 2 om skræk og ophidselse, mens de sidste førte til domfældelse med efterfølgende strafbortfald. Dommen viser, at forsvarlighedsvurderingen skal foretages løbende under hele forløbet og ikke én

gang for alle ved skudafgivelsens begyndelse. At politiets skudafgivelse mod et køretøjs dæk kan holde sig inden for § 17, stk. 2, fremgår af Ankenævnet for Forsikrings kendelse i sag 98334, hvor Politiklagemyndigheden ikke fandt grundlag for at tilsidesætte politiets vurdering.

§ 18 om **stav** opregner seks formål og indeholder i stk. 1, nr. 6 den snævre adgang til brug mod passiv modstand: kun hvis tjenestehandlingens gennemførelse skønnes uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet. Kundgørelse om politiets brug af stav fastslår i sin § 1, at "Politiet må kun gøre brug af stav, når formålet ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger". Erstatningsspørgsmål efter stavanvendelse ved masseanholdelser er behandlet i Rigsadvokatens afgørelse RA-2010-521-0748, hvor kravet blev afvist både på grund af manglende dokumentation for sygemelding efter erstatningsansvarslovens § 3 og fordi det ikke var bevist, at politiet havde handlet ansvarspådragende eller i strid med proportionalitetsprincippet.

§ 19 om **hund** har syv formål, herunder at sikre pågribelse af personer, og kræver i stk. 2, at det så vidt muligt tilkendegives den pågældende, at hund vil blive anvendt, hvis påbud ikke efterkommes. I SS 1-4964/2022 løb en mand fra politiet efter en anmeldelse om våbenbrug og ignorerede to eksplicitte advarsler om, at tjenestehund ville blive sendt afsted. Københavns Byret fandt, at politiets skøn var forsvarligt, at advarselskravet var opfyldt, og at manden ved sin adfærd havde udvist en sådan egen skyld og medvirken, at både anholdelseserstatningen og godtgørelsen for ødelagt tøj bortfaldt, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 og hundelovens § 8, stk. 1. At politiet som besidder af tjenestehunden kan sagsøges direkte efter hundeloven, blev fastslået i BS-26425/2023-ALB.

§ 20 regulerer **gas** efter samme mønster, og § 21 bemyndiger justitsministeren til at fastsætte nærmere regler om skydevåben, stav, hund, gas og peberspray. Fælles for §§ 17-20 er kravet om lægeundersøgelse efter skade – ubetinget ved skudskader (§ 17, stk. 5), og med forbehold for det åbenbart ubetænkelige ved stav og hund. Et sidespor er den tjenstlige omhu ved våbenhåndtering: i SS-2732/2023-HER blev en betjent frifundet for grov tjenesteforsømmelse efter et vådeskud under tørtræning, idet forsømmelsen ikke var *grov* under de konkrete omstændigheder.

LOV Politiloven § 17, stk. 1-5 · Politiloven § 18, stk. 1-3 · Politiloven § 19, stk. 1-3 · Politiloven § 20, stk. 1-3 · Politiloven § 21, stk. 1 · Straffeloven § 13, stk. 1-2

PRAKSIS

Landsretten · Afgørelse vedrørende krav om godtgørelse for svie og smerte efter politiets brug af stav ved anholdelse	19.02.2010
Landsretten · Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion	26.02.2008
Byretten · Nordjyllands Politi anerkendt som rette sagsøgte i erstatningssag om bid fra tjenestehund	25.06.2024
Byretten · Politibetjent frifindes for grov forsømmelse efter vådeskud under tørtræning	01.05.2024
Byretten · Erstatningssag om anholdelse og hundebid afvist grundet egen skyld	28.11.2022
Ankenævnet for Forsikring · Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion	30.11.2022

§ 7 Skånsomhedskravet ved visitation og nøgenvisitation – Højesterets dom af 22. maj 2025

Skånsomhedskravet i § 16, stk. 2 og i frihedsberøvelsesbestemmelserne har fået sin skarpeste udmøntning i sager om nøgenvisitation i detentionen. Retsgrundlaget er politilovens § 11 om berusede personer sammenholdt med bekendtgørelse om detentionsanbringelse § 10, hvorefter visitationen som udgangspunkt sker ved tømning og

krængning af lommer, mens en visitation, der kan krænke blufærdigheden, kun må foretages af personer af samme køn.

I BS-46114/2024-HJR blev en beruset mand nøgenvisiteret ved, at fire betjente holdt ham nede og afførte ham alt tøj. Højesteret fandt, at politiet ikke havde fremlagt konkrete og tilstrækkelige grunde til at antage, at nøgenvisitation var nødvendig:

> *"Det må konkret have formodningen imod sig, at A skjulte stoffer til eget forbrug i sine underbukser."*

Højesteret fastslog, at politiet **ikke automatisk** må foretage nøgenvisitation ved detentionsanbringelse, men at der skal foreligge en konkret og individuel begrundelse for, at en mindre indgribende visitation ikke er tilstrækkelig. Nøgenvisitationen under magtanvendelse udgjorde en nedværdigende behandling i strid med EMRK artikel 3. Samtidig blev opretholdelsen af frihedsberøvelsen fra kl. 20.10 til løsladelsen kl. 21.05 kendt ulovlig, mens den indledende anbringelse for at afværge selvskade var lovlig.

Dommen skal ses i lyset af den forudgående landsretspraksis. I BS-14420/2023-OLR – hvor Dignity indtrådte som biintervenient – nåede Østre Landsret et andet resultat på det tilsvarende spørgsmål. Landsretten fandt her, at afklædning og visitation var nødvendig for at sikre, at den pågældende ikke havde narkotika på sig, og at magtanvendelse var nødvendig, da han ikke ville medvirke. Om bevisbyrden udtalte landsretten:

> *"Det følger endvidere af retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at det ikke i ethvert tilfælde, hvor en frihedsberøvet person hævder at have været udsat for en krænkelse af sine rettigheder efter artikel 3, påhviler myndigheden at godtgøre, at en sådan krænkelse ikke har fundet sted. En påstand om krænkelse må have en vis støtte af andre omstændigheder, før bevisbyrden vendes."*

De påståede inspektioner af anus og forhud blev ikke anset for bevist alene ved klagerens forklaring. Til gengæld fandt landsrettens flertal (2-1), at opretholdelsen af frihedsberøvelsen efter kl. 20.10 – hvor den selvskadende adfærd var konstateret – ikke var proportional.

Sammenholdt tegner de to domme et klart mønster: **bevisbyrden** for, at der er sket en krænkelse, påhviler som udgangspunkt den frihedsberøvede, men når det først er lagt til grund, at nøgenvisitation under magtanvendelse har fundet sted, påhviler det politiet at fremlægge konkrete og individuelle grunde til nødvendigheden. Bevisproblemet slår også igennem den anden vej: i BS-11009/2025-OLR fandt landsretten det ikke bevist, at de påståede nøgenvisitationer overhovedet havde fundet sted, idet et udateret "protestnotat" fra demonstrationsgruppen ikke kunne tilsidesætte betjentenes forklaringer og fraværet af registreringer i politiets systemer.

Ombudsmandspraksis om visitation i frihedsberøvelsessammenhæng peger i samme retning: i sagen om kønsfællesskab ved visitation af indsatte fandt ombudsmanden det beklageligt, at en planlagt aktion – hvor der havde været tid til at indsætte de fornødne ressourcer – blev gennemført under fravigelse af kravet om kønsfællesskab.

LOV	Politiloven § 3 · Politiloven § 11, stk. 1-5 · Politiloven § 16, stk. 1-2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	22.05.2025
	Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
	Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	24.05.2024

§ 8 Visitationszoner, skærpede strafzoner og nattelivszoner (§§ 6, 6 a-6 f)

Ved siden af de individorienterede indgreb rummer loven en række **områdebaserede** beføjelser.

§ 6 hjemler våbenvisitation uden konkret mistanke: på steder, hvor knivforbuddet i lov om knive og blankvåben § 1 gælder, kan politiet efter stk. 1 besigtige personers legeme og undersøge tøj og køretøjer for at kontrollere våbenbesiddelse. Betingelsen i stk. 2 er, at der "er grund til det med henblik på at forebygge, at nogen foretager strafbare handlinger, som indebærer fare for personers liv, helbred eller velfærd". Kompetencen ligger hos politidirektøren, og beslutningen skal efter stk. 3 være skriftlig, begrundet og angive sted og tidsrum. De almindelige bemærkninger til den oprindelige lov behandler ordningen indgående under overskrifterne om stikprøvevisitation, betingelser, beslutningsprocedure og menneskerettighedsaspekter – herunder ved sammenligning med norsk, svensk og finsk ret.

§ 6 a giver politidirektøren adgang til for en nærmere bestemt tidsperiode at udpege et afgrænset geografisk område som **skærpet strafzone**, hvor straffelovens § 81 c finder anvendelse, når et ekstraordinært kriminalitetsbillede i væsentlig grad er egnet til at skabe utryghed. Bestemmelsen er siden udvidet: ved lov nr. 1786 af 28. december 2023 blev der indsat hjemmel til *målrettede* skærpede strafzoner ved åbenlys og systematisk narkotikahandel med anvendelse af straffelovens § 81 e, og ved lov nr. 201 af 25. februar 2025 blev der tilføjet en hjemmel rettet mod hadforbrydelser i tilknytning til forestående begivenheder, ligesom der indsattes en ny § 6 f om **skærpede strafperioder** fastsat af Rigspolitiet.

Den praktiske betydning er illustreret af Christiania-sagerne. Københavns Politi udpegede med virkning fra 10. januar 2024 området omkring Christiania som målrettet skærpet strafzone efter § 6 a. I AM2025.08.22H – samme sag som 104/2024 – afgjorde Højesteret, hvilket strafniveau der udgør udgangspunktet for fordoblingen:

> *"På baggrund af forarbejderne til straffelovens § 81 e og bestemmelsens formål finder Højesteret, at det med bestemmelsen er forudsat, at der ved fastsættelsen af den straf, der kan fordobles efter § 81 e, kan lægges vægt på den skærpende omstændighed, at forholdet er begået som led i organiseret hashhandel – herunder på Christiania – jf. straffelovens § 81, nr. 3."*

Straffen på 8 måneder – fire måneder for den organiserede hashhandel, fordoblet på grund af zonen – blev stadfæstet. Spørgsmålet var forinden blevet forelagt Højesteret ved 3.-instansbevilling j.nr. 24/17117. Underinstanspraksis ses i Østre Landsrets dom af 24. maj 2024 og i SS 4-2040/2025.

Nattelivszonerne blev indført ved lov nr. 891 af 21. juni 2022, der indsatte §§ 6 b-6 e om udpegning af nattelivszoner, krav om autoriseret dørmand på serveringssteder i zonen mellem kl. 24 og 5, politiets adgang til at udstede påbud om at forlade zonen indtil kl. 5, og forbud mod ikkenødvendig kørsel. Zonerne får strafferetlig betydning gennem opholdsforbuddet i straffelovens § 79 c: i S-1102-22 stadfæstede Østre Landsret et 6-måneders opholdsforbud omfattende serveringssteder med alkoholsalg og politiets udpegede nattelivszoner efter et knytnæveslag på en natklub kl. 02.50, og i AM2022.12.21B fastsatte Retten i Hjørring et tilsvarende nattelivsforbud i en sag om spirituskørsel i fjerde gangstilfælde og vold mod politiet. Ved lov nr. 735 af 20. juni 2025 er der desuden i § 23, stk. 3 indsat hjemmel til skærpet straf for ordensovertrædelser begået i nattelivszoner mellem kl. 24 og 5 – en ændring, der endnu ikke er konsolideret ind i den seneste lovbekendtgørelse.

LOV Politiloven § 6, stk. 1-3 · Politiloven § 6a, stk. 1-3 · Politiloven § 23, stk. 1-3 · Straffeloven § 79c · Straffeloven § 81e

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster strafskærpelse for organiseret hashhandel i skærpet strafzone på Christiania	22.08.2025
Højesteret · Højesterets afgørelse om straffastsættelse i målrettede skærpede strafzoner på Christiania	22.08.2025
Landsretten · Stadfæstelse af fængsel og udvisning for organiseret hashhandel i skærpet strafzone på Christiania	24.05.2024
Landsretten · Vold i nattelivszone medførte fængselsstraf og seks måneders opholdsforbud for tidligere straffet mand	10.11.2022
Byretten · Fængsel og Udvisning af EU-statsborger for Hashsalg i Målrettet Skærpet Strafzone	25.06.2025
Byretten · Spirituskørsel i 4. gangstilfælde, vold mod politi og idømmelse af nattelivsforbud	21.12.2022
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om fortolkning af straffelovens § 81 e – udgangspunkt for fordobling af straf i målrettet skærpet strafzone på Christiania	11.12.2024

§ 9 Opholds- og zoneforbud: adfærdskriteriet som gyldighedsbetingelse

Politiets adgang til at forbyde en person at opholde sig i et område hviler dels på ordensbekendtgørelsen § 6, udstedt med hjemmel i politilovens § 23, dels – fra 1. juli 2025 – på den nye § 6 g om **tryghedsskabende opholdsforbud**, indsat ved lov nr. 735 af 20. juni 2025. Efter § 6 g kan politiet meddele forbud mod at færdes eller tage ophold inden for en radius af 500 m – eller indtil 1.000 m, hvis geografiske eller andre hensyn tilsiger det – fra det sted, hvor en utryghedsskabende adfærd har fundet sted, forudsat at området generelt er plaget af utryghed. Forbuddet kan meddeles mundtligt, skal bekræftes skriftligt med begrundelse, og må ikke overstige 30 dage ad gangen; ved overtrædelse kan det forlænges i op til 6 måneder.

Forarbejderne opstiller to kumulative kriterier – at området generelt er plaget af utryghed, og at den pågældende **selv** har udvist utryghedsskabende adfærd dér – og trækker flere grænser:

> *"Adfærden behøver ikke nødvendigvis at have karakter af strafbare handlinger, men adfærden skal være af en vis grovhed, dvs. den skal være egnet til at skabe utryghed for beboere og forbipasserende. ... Det vil ikke være tilstrækkeligt, at den pågældende person blot er en del af en gruppe, der udviser utryghedsskabende adfærd, hvis den pågældende person har forholdt sig passiv."*

Der skal endvidere være tidsmæssig sammenhæng mellem adfærden og beslutningen; forbud kan ikke meddeles alene på grundlag af en forventning om fremtidig adfærd eller som konsekvens af tidligere adfærd. Ved

vurderingen skal det tillægges vægt, om den pågældende er socialt udsat. Forbuddet er en forvaltningsretlig afgørelse omfattet af partshørings-, begrundelses- og klagevejledningsreglerne og kan påklages til Rigspolitiet.

I høringen over lovudkastet anbefalede Institut for Menneskerettigheder, at der indførtes et krav om forudgående advarsel, og at det blev tydeliggjort, hvornår et område er "plaget af utryghed", og hvornår en person udviser "utryghedsskabende adfærd". Instituttet fremhævede, at et opholdsforbud er et indgreb i bevægelsesfriheden efter artikel 2 i 4. tillægsprotokol til EMRK, hvorfor udstrækningen må begrænses til det nødvendige.

Ældre praksis om det tilsvarende zoneforbud i ordensbekendtgørelsen viser, hvor meget adfærdskriteriet betyder. I SS-984/2011-OLR var en mand meddelt opholdsforbud i Jægersborggade, efter at han fire gange havde advaret hashhandlere om politiets tilstedeværelse. Landsretten tiltrådte, at advarselsråbene havde tilknytning til en aktuel kriminalitetsbølge, men fastslog om selve forbuddet:

> *"Heller ikke for landsretten er det godtgjort, at tiltalte ved sin adfærd og tilstedeværelse har optrådt intimiderende, chikanerende eller i øvrigt på en lignende særlig utryghedsskabende måde over for beboere og forbipasserende i gaden … hvorfor forbuddet af 17. juni 2010 er meddelt med urette, og at tiltalte som følge heraf ikke kan straffes for overtrædelse af forbuddet."*

Byrettens tilsvarende resultat findes i SS-16183/2010-KBH, hvor tiltalte blev frifundet for ti forhold om overtrædelse af zoneforbuddet, men dømt en bøde på 600 kr. for råbende og fornærmelig optræden efter ordensbekendtgørelsen § 3, stk. 1, jf. § 18, stk. 1. Kernen er, at forbuddets **gyldighed** prøves prejudicielt i straffesagen: er adfærdskriteriet ikke opfyldt, er forbuddet meddelt med urette, og overtrædelsen er ikke strafbar. Det principielle forhold mellem påbud efter ordensbekendtgørelsen og strafforfølgning ses også i SS 3-2375/2010 om indblanding i en politiforretning.

Om tilhold, opholdsforbud og bortvisning i andre sammenhænge henvises til samvaerschikane-tvangsboeder.

LOV Ordensbekendtgørelsen § 3, stk. 1 · Ordensbekendtgørelsen § 6 · Politiloven § 6g, stk. 1-3 · Politiloven § 23, stk. 1-3 · Politiloven § 24, stk. 1-5

PRAKSIS

Landsretten · Stadfæstelse af byretsdom vedrørende opholdsforbud i Jægersborggade	03.10.2011
Byretten · Dom for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen ved råben, men frifindelse for overtrædelse af zoneforbud	17.03.2011
Byretten · Dom for forstyrrelse af den offentlige orden og fornærmelig tiltale mod politiet i København	10.02.2011

§ 10 Erstatning for uberettigede indgreb og skader under magtanvendelse

Erstatningssporet ligger uden for politiloven selv og følger retsplejelovens kapitel 93 a. Praksis kredser om tre spørgsmål: ansvarsgrundlaget, egen skyld og takstmæssighed.

Ansvarsgrundlaget. Efter retsplejelovens § 1018 h ydes erstatning for personskade forvoldt under udførelsen af politiets opgaver efter dansk rets almindelige erstatningsregler – dvs. der kræves et ansvarspådragende forhold. I S-3235-15 blev kravet på 286.020 kr. afvist, fordi benbruddet opstod som et hændeligt uheld under et korrekt udført førergreb, som den pågældendes egen adfærd havde nødvendiggjort. Tilsvarende for tingsskade: i Sag 71/2019 afviste Højesteret et krav fra en udlejer på 5.500 kr. for en dør, som politiet sparkede ind under anholdelsen af en undveget varetægtsarrestant, med den begrundelse, at politiets fremgangsmåde hverken var

uforsvarlig eller uforholdsmæssig. Byretspraksis kan gå den anden vej, når politiets fremgangsmåde ikke findes retfærdiggjort – jf. SS-3364/2017-SON, hvor udlejer fik tilkendt 5.500 kr. efter § 1018 h.

Egen skyld. Retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 tillader nedsættelse eller nægtelse af erstatning, når den pågældende selv har givet anledning til indgrebet. Reglen fik fuldt gennemslag i SS 1-4964/2022, hvor både anholdelseserstatningen og godtgørelsen for tøj ødelagt af en tjenestehund helt bortfaldt, fordi den erstatningssøgende var løbet fra politiet trods gentagne og tydelige advarsler.

Takst og niveau. Hvor et indgreb kendes ulovligt, ligger erstatningsniveauet for kortvarige administrative frihedsberøvelser lavt og fastsættes takstmæssigt. I BS-18463/2025-OLR tilkendte Østre Landsret 3.100 kr. til hver af de ni demonstranter for den ulovlige del af frihedsberøvelsen (fra sigtelsestidspunktet til løsladelsen), mens de tilsvarende krav i BS-11009/2025-OLR blev afvist i deres helhed, fordi indgrebet fandtes lovligt. Kravene om godtgørelse for svie og smerte efter erstatningsansvarslovens § 3 stiller selvstændige dokumentationskrav om sygemelding, jf. RA-2010-521-0748.

Kompetencen afhænger af hjemmelsgrundlaget: er frihedsberøvelsen besluttet efter politilovens § 5, træffes erstatningsafgørelsen af politidirektøren med klageadgang til Rigspolitiet, jf. SA6-2009-521-0115; er der tale om straffeprocessuelle indgreb, gælder retsplejelovens kapitel 93 a-ordning med statsadvokat og Rigsadvokat, jf. RA-2009-521-0551 og RA-2008-521-0176.

De generelle spørgsmål om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse behandles nærmere i uberettiget-frihedsberoevelse, og det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip i proportionalitetsprincippet-forvaltning.

LOV Erstatningsansvarsloven § 3 · Retsplejeloven § 1018a, stk. 1, 3 · Retsplejeloven § 1018h

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	03.10.2019
Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration	17.09.2025
Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
Landsretten · Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse	13.06.2016
Landsretten · Afgørelse vedrørende krav om godtgørelse for svie og smerte efter politiets brug af stav ved anholdelse	19.02.2010
Byretten · Erstatningssag om anholdelse og hundebid afvist grundet egen skyld	28.11.2022
Byretten · Erstatningssag efter politiets ransagning: Udlejer tilkendes erstatning for ødelagt dør	14.12.2017
Rigsadvokaten · Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for frihedsberøvelse ved demonstration	02.10.2009
Rigsadvokaten · Afslag på erstatningskrav efter anholdelse med hjemmel i politiloven	05.05.2009
Rigsadvokaten · Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og advokatsalær efter demonstration mod rydning af 'Huset'	30.03.2009

§ 11 Sammenfatning: hvor domstolene faktisk griber ind

Praksis efter politiloven kan sammenfattes i et gennemgående mønster, hvor prøvelsens intensitet varierer systematisk med, hvilket led af indgrebet der er tale om.

Prøvelsesled	Domstolenes tilgang	Illustration

Faren og iværksættelsen	Bred skønsmargin til politiet; efterfølgende viden om, at faren ikke var reel, ændrer sjældent vurderingen	**BS-11009/2025-OLR**, **BS-14420/2023-OLR**
Valg af magtmiddel	Accept af godkendte greb og magtmidler, når mindre midler var utilstrækkelige, og advarselskrav er iagttaget	**S-3235-15**, **SS 1-4964/2022**
Den faktiske udførelse	Løbende forsvarlighedsvurdering – magt bliver ulovlig i det øjeblik, faren ophører	**SS-3064/2007-OLR**
Indgrebets varighed	Streng prøvelse; forebyggende formål udtømmes, når faren er afværget eller den pågældende er sigtet	**BS-18463/2025-OLR**, **BS-46114/2024-HJR**
Skånsomhed og blufærdighed	Krav om konkret og individuel begrundelse for de mest krænkende indgreb	**BS-46114/2024-HJR**
Forbuddets adfærdskriterium	Fuld prejudiciel prøvelse; ugyldigt forbud kan ikke straffes	**SS-984/2011-OLR**
Procesretlige rammer	Domstolen har det sidste ord over politiets afspærring/adgangskontrol	**Sag 54/2013**, **Sag 233/2017**

For praktikeren betyder det, at tyngdepunktet i en sag om politiets ordensindgreb sjældent ligger i, om politiet **måtte** gribe ind, men i om indgrebet blev **afviklet** rigtigt: hvor længe det varede, om der blev advaret, om der forelå en individuel begrundelse for det krænkende element, og om der blev ført notat og registrering. Bevisdokumentationen – tilsynsnotater, sigtelsestidspunkter, registrering af visitationer, indberetninger efter kundgørelserne om skydevåben og stav – er afgørende for begge parter.

Retsområdet er samtidig i hastig udvikling. Siden 2022 er der indført nattelivszoner med tilhørende påbudshjemler ved lov nr. 891 af 21. juni 2022, målrettede skærpede strafzoner ved lov nr. 1786 af 28. december 2023, skærpede strafperioder mod hadforbrydelser ved lov nr. 201 af 25. februar 2025 og tryghedsskabende opholdsforbud efter § 6 g samt skærpede ordensbøder i nattelivszoner ved lov nr. 735 af 20. juni 2025. Flere af disse ændringer er endnu ikke konsolideret ind i den seneste lovbekendtgørelse, og retspraksis om §§ 6 f og 6 g må forventes at komme i de kommende år. Til gengæld er den grundlæggende målestok uændret siden 2004: kravet i § 16 om, at magt skal være nødvendig, forsvarlig, proportional og så skånsom som omstændighederne tillader.

LOV Politiloven § 3 · Politiloven § 6g · Politiloven § 16, stk. 1-2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	22.05.2025
Højesteret · Højesteret stadfæster politiets adgangskontrol og afvisning af banderelaterede tilhørere til offentlig straffesag	06.04.2018
Højesteret · Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder	04.06.2013
Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration	17.09.2025
Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	24.05.2024
Landsretten · Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse	13.06.2016
Landsretten · Stadfæstelse af byretsdom vedrørende opholdsforbud i Jægersborggade	03.10.2011

Landsretten · Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion 26.02.2008

Byretten · Erstatningssag om anholdelse og hundebid afvist grundet egen skyld 28.11.2022

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Politiloven § 3		Politiloven § 5	stk. 2-3
Politiloven § 6	stk. 1	Politiloven § 8	stk. 1
Politiloven § 15		Politiloven § 16	stk. 1-2

MATERIALE Citerede afgørelser

31 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 6

22.08.2025	Højesterets afgørelse om straffastsættelse i målrettede skærpede strafzoner på Christiania	104-2024
22.08.2025	Højesteret stadfæster strafskærpelse for organiseret hashhandel i skærpet strafzone på Christiania	AM2025.08.22H
22.05.2025	Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	46114-2024
03.10.2019	Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	Sag 71/2019
06.04.2018	Højesteret stadfæster politiets adgangskontrol og afvisning af banderelaterede tilhørere til offentlig straffesag	Sag 233/2017
04.06.2013	Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder	54-2013

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 10

08.07.2026	Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene	11032-14213
17.09.2025	Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration	10317-12127
14.07.2025	Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	9988-11687
24.05.2024	Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	6593-7923
24.05.2024	Stadfæstelse af fængsel og udvisning for organiseret hashhandel i skærpet strafzone på Christiania	
10.11.2022	Vold i nattelivszone medførte fængselsstraf og seks måneders opholdsforbud for tidligere straffet mand	S-1102-22

13.06.2016	Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse	S-3235-15
03.10.2011	Stadfæstelse af byretsdom vedrørende opholdsforbud i Jægersborggade	5745-6860
19.02.2010	Afgørelse vedrørende krav om godtgørelse for svie og smerte efter politiets brug af stav ved anholdelse	RA-2010-521-0748
26.02.2008	Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion	6228-7464

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 9

25.06.2025	Fængsel og Udvisning af EU-statsborger for Hashsalg i Målrettet Skærpet Strafzone	SS 4-2040/2025
09.04.2025	Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse og politiets magtanvendelse mod klimademonstranter fra Nødbremsen	10226-12006
25.06.2024	Nordjyllands Politi anerkendt som rette sagsøgte i erstatningssag om bid fra tjenestehund	10008-11712
01.05.2024	Politibetjent frifindes for grov forsømmelse efter vådeskud under tørtræning	6048-7234
21.12.2022	Spirituskørsel i 4. gangstilfælde, vold mod politi og idømmelse af nattelivsforbud	AM2022.12.21B
28.11.2022	Erstatningssag om anholdelse og hundebid afvist grundet egen skyld	SS 1-4964/2022
14.12.2017	Erstatningssag efter politiets ransagning: Udlejer tilkendes erstatning for ødelagt dør	711-806
17.03.2011	Dom for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen ved råben, men frifindelse for overtrædelse af zoneforbud	5744-6859
10.02.2011	Dom for forstyrrelse af den offentlige orden og fornærmelig tiltale mod politiet i København	SS 3-2375/2010

RIGSADVOKATEN · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

02.10.2009	Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for frihedsberøvelse ved demonstration	RA-2009-521-0551
05.05.2009	Afslag på erstatningskrav efter anholdelse med hjemmel i politiloven	SA6-2009-521-0115
30.03.2009	Rigsadvokatens afgørelse om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse og advokatsalær efter demonstration mod rydning af 'Huset'	RA-2008-521-0176

ANKENÆVNET FOR FORSIKRING · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

30.11.2022	Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion	98334

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

31.03.2025	Vurdering af p-pladsens indretning: Kontrolafgift for parkering uden for bås trods manglende krydsmarkering	park-7464

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

11.12.2024	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om fortolkning af straffelovens § 81 e – udgangspunkt for fordobling af straf i målrettet skærpet strafzone på Christiania	24/17117

FORARBEJDE

Betænkninger

2 referencer

Betænkning nr. 1410 om politilovgivning

nr. 1410 · 2002 · Justitsministeriet

Betænkning om behandling af klager over politiet

nr. 1507 · 2009 · Justitsministeriet

15 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over politiklageordningen — klager over og straffesager mod politipersonale

Adfærdsklager, dispositionsklager og straffesager efter retsplejelovens kapitel 93 b-d

Version 2 Opdateret 7. sep. 2026 29 afgørelser · 2008-2025 Læs online

INTRODUKTION

Politiklageordningen er det særlige tosporede system, hvorefter borgeres klager over politiets adfærd og strafbare forhold begået af politipersonale behandles uden for politiet selv. Siden 1. januar 2012 er både adfærdsklager og efterforskning af straffesager henlagt til Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP), der efter retsplejelovens § 118, stk. 3 "udøver sine funktioner i fuld uafhængighed", mens tiltalekompetencen bevidst er forblevet hos statsadvokaterne. Praksis viser et system, hvor kompetenceafgrænsningen mellem adfærd og disposition, overgangen fra klagespor til straffespor og kravet om en effektiv, uafhængig undersøgelse efter EMRK art. 2 og 3 er de tilbagevendende stridspunkter.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Den Uafhængige Politiklagemyndighed er efter retsplejelovens § 118, stk. 1 og 3, en selvstændig myndighed, der ledes af Politiklagerådet og en direktør og udøver sine funktioner i fuld uafhængighed af politiet, anklagemyndigheden og Justitsministeriet.

02 Adfærdsklagebegrebet i § 1019, stk. 1, omfatter alene adfærd udvist i tjenesten — vold og hårdhændet behandling, myndighedsmisbrug, ukorrekt fremgangsmåde og uhøflig optræden — mens materielle afgørelser og dispositioner falder uden for.

03 Skellet mellem adfærd og disposition er afgørende for kompetencen; DUP kan kun behandle en dispositionsklage, når der er nær sammenhæng med en adfærdsklage (§ 1019 q) eller en igangværende efterforskning (§ 1020 i), og i sidstnævnte tilfælde er det statsadvokaten, der afgør dispositionsklagen.

04 Notitssagsbehandling efter § 1019 k kan kun gennemføres, hvis klageren er indforstået, og hvis der indhentes en udtalelse fra indklagede som led i notitssagen, kan der ikke efterfølgende pålægges disciplinæransvar for de forhold, notitssagen omfatter.

05 Behandlingen af en adfærdsklage skal efter § 1019 l, stk. 1, standses, når der er grundlag for sigtelse, eller når indklagede selv forlanger sagen behandlet som straffesag — og adfærdsklagen genoptages, hvis tiltale ikke rejses eller ikke fører til fældende dom.

06 Disciplinærundersøgelse må efter § 1019 o, stk. 2, ikke indledes, før behandlingen af adfærdsklagesagen er afsluttet.

07 DUP skal efter § 1020 a, stk. 2, iværksætte efterforskning af egen drift — uden anmeldelse og uden krav om mistanke — når en person er afgået ved døden eller kommet alvorligt til skade som følge af politiets indgriben eller under ophold i politiets varetægt.

08 Tiltalekompetencen tilkommer efter § 1020 d, stk. 1, statsadvokaten, fordi lovgiver bevidst har fastholdt, at tiltalespørgsmålet mod politipersonale ikke må afgøres på et andet juridisk eller bevismæssigt grundlag end for andre borgere.

09 DUP kan efter § 1020 e, stk. 4, påklage statsadvokatens påtaleafgørelse til rigsadvokaten inden 4 uger — myndighedens eneste, men reelle korrektiv over for anklagemyndighedens tiltalevurdering.

10 DUP's afgørelse i en adfærdsklagesag kan efter § 1019 m ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

11 Nødværgereglerne i straffelovens § 13 finder fuldt ud anvendelse på polititjenestemænd, og landsretspraksis viser, at skudafgivelse kan være dels straffri nødværge, dels straffri overskridelse begrundet i skræk eller ophidselse, dels strafbar — inden for ét og samme hændelsesforløb.

12 Uberettigede opslag i politiets registre straffes efter straffelovens § 155, men frifindelse følger, hvis opslaget ikke kan afvises at være sket i tjenstligt øjemed eller i anden tjenstlig begrundet anledning.

13 Ved utilsigtede skud og lignende fejl kræver domfældelse efter straffelovens § 157 en grov forsømmelse; almindelig forsømmelighed under ledelsesaccepterede rutiner er ikke nok.

14 Udrykningskørsel er efter § 1020 b, stk. 2, som udgangspunkt undtaget fra DUP's efterforskning ved hastighedsovertrædelser i mærkede køretøjer eller med synlige udrykningssignaler, medmindre der er konkret anledning.

15 EMRK art. 3 kræver ikke blot en efterforskning af, om der kan rejses tiltale for vold, men en undersøgelse af, om magtanvendelsen var strengt nødvendig — herunder af forberedelse, advarsel og overholdelse af nationale retsgarantier.

16 Ombudsmanden har gentagne gange fundet politiets dokumentation af magtanvendelse mangelfuld, men tilsidesætter kun undtagelsesvis selve det politifaglige skøn, som politiet har et vidt spillerum til at udøve.

17 Politiklageordningen dækker siden 1. januar 2022 også civilt personale i politiet og ansatte ved den centrale anklagemyndighed, når de varetager politimæssige opgaver eller opgaver, der relaterer sig til retshåndhævelse og strafforfølgning.

§ 1 Den Uafhængige Politiklagemyndighed og Politiklagerådet — organisationen bag uafhængigheden

Politiklageordningens organisatoriske kerne er retsplejelovens § 118. Efter bestemmelsens stk. 1 er Den Uafhængige Politiklagemyndighed (Politiklagemyndigheden) "en selvstændig myndighed, der ledes af Politiklagerådet og en direktør", og efter stk. 2 behandler myndigheden klager over politiet efter kapitel 93 b og efterforsker straffesager mod politipersonale efter kapitel 93 c. Stk. 3 indeholder ordningens bærende garanti:

> *Politiklagemyndigheden udøver sine funktioner i fuld uafhængighed.*

Uafhængigheden er ikke blot en programerklæring, men udmøntet i myndighedens ledelsesstruktur. § 118 b gør Politiklagerådet til DUP's øverste ledelse med det overordnede ansvar for virksomheden, og § 118 c, stk. 1 fastlægger rådets sammensætning: én formand, der skal være landsdommer, én advokat, én universitetslærer i retsvidenskab, én teknisk ekspert og to repræsentanter for offentligheden. Formanden beskikkes efter indstilling fra landsretterne, advokaten efter indstilling fra Advokatrådet og offentlighedsrepræsentanterne efter indstilling fra henholdsvis KL og Dansk Folkeoplysnings Samråd. Efter § 118 c, stk. 6 kan medlemmer af Folketinget, regionsråd og kommunalbestyrelser ikke være medlemmer af rådet — en udtrykkelig afskærmning af politiske mandater fra klagesagsbehandlingen.

Den daglige ledelse varetages efter § 118 d, stk. 1 af en direktør, der udnævnes og afskediges af justitsministeren, men efter indstilling fra Politiklagerådet, og som "skal følge de anvisninger og retningslinjer, som gives af rådet". Ministeren har altså formelt udnævnelseskompetencen, men uden rådets indstilling.

Arbejdsdelingen mellem råd og direktør er udmøntet i bekendtgørelse om forretningsorden for Politiklagerådet, der trådte i kraft 15. august 2025. Efter bekendtgørelsens § 9 behandler og afgør rådet selv sager af principiel karakter, sager af betydelig almen interesse, sager eller sagskategorier der af særlige grunde — herunder med henblik på at fastlægge DUP's praksis — bør afgøres af rådet, samt sager direktøren vælger at forelægge. Øvrige sager afgøres af direktøren eller den, direktøren bemyndiger. Bekendtgørelsens § 10 fastslår, at alle afgørelser — uanset hvem der har truffet dem internt — skal fremstå som truffet af Den Uafhængige Politiklagemyndighed, at det skal oplyses, hvis afgørelsen er truffet efter drøftelse i rådet, og at et medlem, der ikke er enig med flertallet, kan forlange dette oplyst i afgørelsen. § 6 indeholder en habilitetsregel, hvorefter rådet selv træffer den endelige administrative afgørelse af, om et medlem kan deltage.

Ved lov nr. 1172 af 8. juni 2021 blev der ved siden af DUP oprettet en søstermyndighed, Det Uafhængige Tilsyn med Bevismidler (Bevismiddeltilsynet), jf. § 118 a. Tilsynet ledes af samme Politiklageråd og direktør, fører tilsyn med politiets og anklagemyndighedens behandling af tekniske beviser og udøver ligeledes sine funktioner i fuld uafhængighed. Politiet og anklagemyndigheden skal efter § 118 a, stk. 3, udlevere de oplysninger og dokumenter, tilsynet forlanger, og orientere af egen drift ved konstaterede fejl af generel eller systematisk karakter og af retssikkerhedsmæssig betydning.

LOV `Retsplejeloven § 118, stk. 1-3` `Retsplejeloven § 118a` `Retsplejeloven § 118b` `Retsplejeloven § 118c, stk. 1` `Retsplejeloven § 118d, stk. 1`

§ 2 Fra lokalnævn til uafhængig myndighed — ordningens fire reformer

Politiklageordningen har fire markante udviklingstrin, som er nødvendige at kende for at læse ældre praksis rigtigt.

1973-1981: lokalnævnene. Kapitel 93 b blev indsat i retsplejeloven i 1973, hvorved de hidtidige §§ 1019 og 1020 blev til §§ 1020 og 1020 a. Med **lov nr. 270 af 10. juni 1981** blev lokalnævnenes klagesagsbehandling omlagt. Justitsministeriets vejledning om behandlingen af klagesager, der henhører under lokalnævnene vedrørende politiets virksomhed fra 1982 er det centrale fortolkningsdokument for det ældre adfærdsklagebegreb og bruges fortsat som historisk pejlemærke.

1996: statsadvokatordningen. Ved **lov nr. 393 af 14. juni 1995** – bygget på **betænkning nr. 1278/1994 om behandlingen af klager over politipersonale** – overgik både adfærdsklager og efterforskning af straffesager til statsadvokaterne med virkning fra 1. januar 1996. Folketingets Ombudsmand beskrev i udtalelsen Indledende behandling ved politiet og statsadvokats sagsoplysning af politiklagenævnssag baggrunden således, at lovændringen "blandt andet var begrundet i et ønske om at politiet ikke længere skulle undersøge og afgøre klager over sig selv sådan som det tidligere var tilfældet".

2010/2012: Den Uafhængige Politiklagemyndighed. Ved lov nr. 404 af 21. april 2010 (Ny politiklageordning m.v.) blev DUP oprettet, med ikrafttræden 1. januar 2012. Loven byggede på **betænkning nr. 1507/2009 om behandling af klager over politiet**. Af lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.1, fremgår udvalgets flertals begrundelse:

> *Udvalgets flertal finder, at det for at forøge befolkningens generelle tillid til politiklagesystemet er vigtigt, at den myndighed, der forestår undersøgelse og efterforskning af politipersonale, funktionelt og personelt løsrives fra politiet og anklagemyndigheden.*

Flertallet henviste bl.a. til, at en brugerundersøgelse foretaget for udvalget viste, at 84 pct. af de adspurgte mente, at politiklager burde behandles af en selvstændig enhed, og til at statsadvokaturerne ikke havde efterforskere ansat, således at efterforskningen hidtil var foretaget af juridisk personale uden efterforskningsmæssig uddannelse. Et mindretal på fem medlemmer fandt derimod den daværende ordning velfungerende.

2022: den opgavebaserede udvidelse. Ved lov nr. 1172 af 8. juni 2021 blev ordningen med virkning fra 1. januar 2022 udvidet fra en personalegruppebaseret til en opgavebaseret model. Af de specielle bemærkninger til ændringen af § 1019, stk. 1, fremgår:

> *Den foreslåede ændring indebærer, at Politiklagemyndigheden – ud over klager over politipersonale – også vil skulle undersøge og træffe afgørelse vedrørende adfærdsklager over andet personale i politiet og anklagemyndigheden, som varetager politimæssige opgaver eller opgaver, der relaterer sig til retshåndhævelse og strafforfølgning. Med den foreslåede ændring sigtes således til civilt personale i politiet og ansatte ved den centrale anklagemyndighed (statsadvokaterne og Rigsadvokaten).*

Forarbejderne præciserer, at politimæssige opgaver bl.a. omfatter civile medarbejderes bevishåndtering, kriminalteknisk efterforskning, trafikkontrol, paskontrol, 114-betjening, hittegodsforvaltning og kriminalregisteret, mens rene støttefunktioner som regnskab, personaleadministration og kommunikation falder uden for.

2024: tværfaglige efterforskningsgrupper. Ved lov nr. 665 af 11. juni 2024 (Bandepakke IV) blev § 1019 s og § 1020 n indsat med virkning fra 1. juli 2024. Bestemmelserne udstrækker kapitel 93 b og 93 c til personale i andre myndigheder, der deltager i tværfaglige efterforskningsgrupper efter § 110 c under National Enhed for Særlig Kriminalitet. Underretning efter § 1019 o, stk. 1, sker for disse persongrupper til politidirektøren for National Enhed for Særlig Kriminalitet, rigspolitichefen og vedkommendes egen arbejdsgiver.

LOV Retsplejeloven § 110c | Retsplejeloven § 1019, stk. 1 | Retsplejeloven § 1019s | Retsplejeloven § 1020n

§ 3 Adfærdsklagebegrebet: hvad kan der klages over?

Kompetencen i adfærdsklagesager følger af § 1019, stk. 1, hvorefter DUP undersøger og træffer afgørelse vedrørende klager over politipersonale eller andet personale i politiet og anklagemyndigheden, som varetager politimæssige opgaver eller opgaver, der relaterer sig til retshåndhævelse og strafforfølgning, "når klagen angår adfærd udvist i tjenesten (adfærdsklager)".

Det materielle indhold af adfærdsbegrebet har været stabilt siden lokalnævnstiden. Justitsministeriets 1982-vejledning opdeler i pkt. A.5 om adfærdsklager klagerne i fire kategorier:

- klager over vold og hårdhændet behandling i forbindelse med anholdelse, under opløb og lignende
- klager over myndighedsmisbrug, f.eks. i forbindelse med anholdelse eller ransagning
- klager over anden ukorrekt fremgangsmåde under udførelsen af tjenesten
- klager over uhøflig tiltale eller anden ukorrekt personlig optræden

Vejledningen afgrænser samtidig negativt:

> *Uden for bestemmelsen falder klager over materielle afgørelser og politipersonalets dispositioner i forbindelse med sagsbehandlingen. Dette gælder således klager, der alene vedrører, at en anholdelse er foretaget, at der er sket ransagning, at nogen er bortvist fra en lokalitet, at en sag er utilstrækkeligt eller urigtigt oplyst, at en rapport indeholder en ukorrekt gengivelse af en afgivet forklaring, eller at behandlingen af en sag er forhalet unødvendigt.*

Afgrænsningen har været prøvet af Folketingets Ombudsmand. I udtalelsen Lokalnævns kompetenceområde havde et lokalnævn afvist en klage over, at en politikommissær havde udtalt sig til dagspressen om en konkret sag, med den begrundelse at klagen alene vedrørte sagsbehandling og materielle dispositioner. Ombudsmanden fandt, at en polititjenestemands konkrete udtalelse til pressen om en verserende sag måtte karakteriseres som "adfærd under udøvelse af tjenesten", og at hverken forarbejder eller vejledning gav grundlag for at antage, at generelt holdte udtalelser i almindelighed var undtaget fra begrebet. Ombudsmanden henstillede, at nævnet genoptog sagen.

Med 2021-udvidelsen er det ikke længere personalegruppen, men opgavetypen, der er afgørende. Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om sager mod offentligt ansatte, pkt. 4.1 formulerer skiftet direkte:

> *Med lovændringen vil det således efter den 1. januar 2022 være afgørende for, hvornår en klage eller anmeldelse mod personale i politiet eller anklagemyndigheden er omfattet af politiklageordningen, hvilke typer opgaver den pågældende varetager.*

For anmeldelser modtaget før 1. januar 2022 gælder derimod fortsat den dagældende ordning, hvor "politipersonale" alene omfattede det politiuddannede personale i politiet og politiets jurister, jf. meddelelsens pkt. 3.1.1. Det er derfor stadig nødvendigt at fastlægge anmeldelsestidspunktet i ældre sager.

Endelig gælder klageordningen kun forhold begået **i tjenesten**. Forhold begået uden for tjenesten behandles af politikredsen, men tiltalespørgsmålet skal efter meddelelsens pkt. 3.1.1 forelægges for den regionale statsadvokat – dog ikke, når anmeldelsen eller sigtelsen viser sig grundløs, eller når sigtelsen angår mindre alvorlige lovovertrædelser uden krænkelse af private interesser.

LOV Retsplejeloven § 1019, stk. 1

§ 4 Skellet mellem adfærdsklager og dispositionsklager – og DUP's accessoriske kompetence

Dispositionsklager – klager over selve den politimæssige beslutning frem for over adfærden – ligger som udgangspunkt uden for politiklageordningen. Inden for strafferetsplejen behandles de af politidirektøren i 1. instans med klageadgang til statsadvokaten, jf. retsplejelovens § 101, stk. 2, hvorefter statsadvokaterne "fører tilsyn med politidirektørernes behandling af straffesager og behandler klager over afgørelser truffet af politidirektørerne vedrørende strafforfølgning", og hvor statsadvokatens afgørelse i klagesagen ikke kan påklages videre. Uden for strafferetsplejen behandles klagen af politidirektøren med klageadgang til rigspolitichefen, jf. § 109, stk. 1 og 2, hvorefter rigspolitichefens afgørelser i klagesager over politidirektørernes afgørelser ikke kan påklages til justitsministeren.

Begrundelsen for at holde dispositionsklagerne uden for ordningen er udførligt beskrevet i de almindelige bemærkninger til 2010-loven, pkt. 3.3.3:

> *Hertil kommer, at dispositionsklager er karakteriseret ved, at klagen ikke vedrører magtmisbrug mv. fra politiets eller en enkelt politimands side, men angår tilfælde, hvor det skøn, som er udøvet i forbindelse med en bestemt politimæssig disposition, ved en efterfølgende vurdering viser sig muligvis at burde have været udøvet anderledes.*

Udvalget advarede samtidig mod, at DUP i givet fald "detaljeret skulle vurdere opbygningen af politikredsenes vagtcentraler, herunder hvilke ressourcer der skal afsættes hertil, og størrelsen og prioriteringen af det politimæssige beredskab i øvrigt".

Der er dog to lovfæstede undtagelser. Efter § 1019 q kan DUP behandle og afgøre en dispositionsklage, "hvis der er en nær sammenhæng mellem dispositionsklagen og en adfærdsklage, som Politiklagemyndigheden behandler". Og efter § 1020 i, stk. 2 kan DUP behandle en dispositionsklage, når der er nær sammenhæng med en igangværende efterforskning i myndigheden – men her træffer **statsadvokaten** afgørelsen, jf. stk. 3. Forarbejderne begrunder denne kompetencefordeling med, at DUP ikke bør vurdere dispositionens hensigtsmæssighed, når sagen i øvrigt forelægges statsadvokaten med henblik på tiltalespørgsmålet.

Forarbejderne nævner to skoleeksempler på nær sammenhæng: beslutningen om at indsætte politihunde (hvis klagen går på, at hundene blev brugt chikanøst eller som led i magtmisbrug) og et detentionsdødsfald, hvor efterforskningen naturligt omfatter vurderinger både af selve detentionsanbringelsen og af gennemførelsen. Rent ledelsesmæssige dispositioner om ressourceanvendelse og operationelle eller polititaktiske overvejelser skal derimod fortsat holdes uden for.

1982-vejledningen indeholder en beslægtet praktisk anvisning i pkt. B.3 om adskillelse af materielle klager: vedrører en klage både adfærd og en materiel afgørelse, må den materielle del udskilles og behandles af den kompetente myndighed, og klageren skal vejledes om fremgangsmåden, hvis han vil klage over adfærden.

Afgrænsningsproblemet genkendes i beslægtet forvaltningspraksis. Miljø- og Fødevareklagenævnet har således i **26/00547** fastslået, at en beslutning om politianmeldelse ikke er en afgørelse i forvaltningsretlig forstand, men "udelukkende en procesledende disposition, der igangsætter strafferetlig efterforskning", og i **25/02634** afvist en klage både over en politianmeldelse og over den tilsynsførendes adfærd under et kontrolbesøg, fordi ingen af delene var afgørelser.

LOV Retsplejeloven § 101, stk. 2 Retsplejeloven § 109, stk. 1, 2 Retsplejeloven § 1019q Retsplejeloven § 1020i, stk. 2-3

§ 5 Sagsgangen i adfærdsklagesager: indgivelse, notitssag, undersøgelse og afgørelse

Indgivelse og frist. Klage indgives efter § 1019 a, stk. 1 til DUP; indgives den til politiet eller anklagemyndigheden, skal den straks videresendes, medmindre den er egnet til notitssagsbehandling. Klage over myndighedsmisbrug under behandlingen af en straffesag kan efter stk. 2 tillige fremsættes mundtligt til retsbogen under straffesagens behandling. Efter stk. 3 skal klage indgives senest 6 måneder efter det påklagede forhold, men DUP kan i særlige tilfælde se bort fra fristen.

Notitssagsbehandling. § 1019 k viderefører den gamle praksis for småklager i lovfæstet form: en adfærdsklagesag kan sluttes ved en samtale mellem en leder i politiet eller anklagemyndigheden og klageren, men "notitssagsbehandling kan kun gennemføres, hvis klageren er indforstået hermed", og samtalen skal gennemføres hurtigst muligt efter klagens modtagelse. Lederen skal udarbejde en notits, hvoraf det skal fremgå, at klageren er vejledt om betydningen af notitssagsbehandling, og at sagen kan forlanges afgjort af DUP. En central retssikkerhedsgaranti for den indklagede findes i § 1019 k, stk. 3: indhentes der som led i notitssagsbehandlingen en udtalelse fra indklagede, kan der ikke efterfølgende pålægges den pågældende disciplinæransvar for de forhold, notitssagen omfatter.

Undersøgelsen. § 1019 c, stk. 1 pålægger DUP at undersøge sagen og sørge for, at alt relevant materiale tilvejebringes; politiet og anklagemyndigheden skal stille materiale og oplysninger til rådighed. Ved lov nr. 1172 af 8. juni 2021 blev der i stk. 2-4 tilføjet en pligt for juridiske personer og enkeltmandsvirksomheder til efter anmodning at stille tv-overvågningsmateriale til rådighed — med et selvinkrimineringsforbehold i stk. 3 og bødestraf i stk. 4. Efter § 1019, stk. 2 yder rigspolitichefen efter anmodning bistand til undersøgelsen, og efter stk. 3 kan politiet på egen hånd foretage uopsættelige undersøgelsesskridt med efterfølgende underretning af DUP. Ombudsmanden har i Indledende behandling ved politiet og statsadvokats sagsoplysning af politiklagenævnssag understreget, at denne adgang "har et snævert anvendelsesområde og tilsigter at undgå bevistab".

Partsrettigheder. Efter § 1019 e skal indklagede have udleveret en kopi af klagen eller en fremstilling af sagens omstændigheder og have adgang til at udtale sig, og efter § 1019 f har indklagede ret til at møde med en bisidder, hvis udgifter DUP kan bestemme skal betales af statskassen. På klagersiden kan retten beskikke en advokat. Landsretspraksis viser, at beskikkelse ikke er en formalitet: i SS-67/2009-OLR havde Københavns Byret afvist at beskikke advokat for en klager, der havde klaget over at være blevet lagt på jorden, lagt i håndjern og truet med peberspray under anvendelse af overdreven og "unødvendig rå og brutal magt". Østre Landsret tilsidesatte afgørelsen og udtalte:

> *På den baggrund findes betingelserne for at imødekomme kærendes anmodning om at få besikket en advokat opfyldt, jf. retsplejelovens § 1019 e, stk. 2.*

Sagsbehandlingstid. § 1019 n kræver, at afgørelsen træffes inden rimelig tid, og hvis afgørelsen ikke er truffet inden 6 måneder efter modtagelsen af klagen, skal DUP skriftligt underrette både klager og indklagede om, hvorpå sagen beror, og hvornår afgørelse kan forventes – med fornyet underretning hver 6. måned. Under den tidligere statsadvokatordning behandlede Ombudsmanden spørgsmålet om berostillelse i Politiklagenævnssag sat i bero. Begrundelse og fandt, at hensynet til parterne "tilsiger at statsadvokaten er særligt opmærksom på at den sag hvis udfald afventes, ikke trækker unødigt ud til skade for den udsatte sag", og at statsadvokaten løbende må genoverveje beslutningen om berostillelse, hvis straffesagen trækker væsentligt ud.

Afgørelsen. § 1019 m er kort og kategorisk: "Politiklagemyndigheden træffer afgørelse i klagesagen. Afgørelsen kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed." Dette er et brud med den tidligere ordning, hvor statsadvokatens afgørelse i en adfærdsklagesag kunne påklages til Rigsadvokaten, og er den direkte konsekvens af, at klagesagsafgørelsen nu ligger hos en myndighed, der pr. definition er uafhængig.

Endelig kan justitsministeren efter § 1019 p bestemme, at en undersøgelse ikke skal foretages efter kapitel 93 b, hvis hensynet til statens sikkerhed eller forholdet til fremmede magter kræver det – en tilsvarende bestemmelse findes for straffesporet i § 1020 k.

LOV Retsplejeloven § 1019a, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 1019c, stk. 1-4 · Retsplejeloven § 1019e · Retsplejeloven § 1019f · Retsplejeloven § 1019k, stk. 1, 3 · Retsplejeloven § 1019m · Retsplejeloven § 1019n, stk. 1, 2

PRAKSIS **Landsretten** · Advokatbeskikkelse i klagesag over politiets magtanvendelse 16.01.2009

§ 6 Overgangen fra klagespor til straffespor og spærringen af disciplinærsagen

Politiklageordningen er tosporet, men sporene kan ikke løbe samtidig. § 1019 l, stk. 1 fastslår, at behandlingen af en adfærdsklagesag sluttes, hvis

1. der er grundlag for at rejse sigtelse mod indklagede,
2. indklagede er mistænkt for et strafbart forhold og forlanger sagen behandlet som straffesag, eller
3. det bestemmes, at sagen skal undersøges efter reglerne om undersøgelses- og granskningskommissioner.

I de to første tilfælde behandles straffesagen efter kapitel 93 c, og efter stk. 2 genoptages adfærdsklagesagen, "hvis tiltale ikke rejses eller gennemføres til fældende dom". Klagen forsvinder altså ikke, fordi straffesporet vælges – den vender tilbage, hvis strafsagen ikke fører til domfældelse. Bemærk særligt nr. 2: den indklagede kan selv fremtvinge straffesagsbehandling og dermed det højere beviskrav og de straffeprocessuelle garantier.

Afgrænsningen mellem klage og anmeldelse har været beskrevet siden lokalnævnstiden. 1982-vejledningens pkt. A.6 fastslår, at det ikke kan tillægges afgørende betydning, om henvendelsen i formen fremtræder som klage eller anmeldelse, og at sagen ikke må behandles sideløbende som klagesag og straffesag. Vejledningen sondrer:

> *Vedrører henvendelsen derimod vold eller anden magtanvendelse i forbindelse med f.eks. en anholdelse eller politimæssig indgriben i en demonstration, altså tilfælde, hvor magtanvendelse har været nødvendig for at*

> *gennemføre en politiforretning, vil udgangspunktet være, at sagen behandles som klagesag, men en bestyrket mistanke om grovere vold indicerer ofte, at sagen må behandles som straffesag.*

Vejledningen tilføjer, at der i sager, hvor en person er afgået ved døden eller påført meget alvorlige skader som følge af politiets indgriben, sædvanligvis straks vil være iværksat en undersøgelse i strafferetsplejens former — et princip, der i dag er lovfæstet i § 1020 a, stk. 2.

Spærring af disciplinærsagen. § 1019 o, stk. 1 pålægger DUP at underrette vedkommende politidirektør og rigspolitichefen, når der indledes en adfærdsklagesag om personale i politiet, og at underrette om afgørelsen; for personale i anklagemyndigheden underrettes statsadvokaten og Rigsadvokaten. Den centrale regel er stk. 2:

> *Disciplinærundersøgelse i anledning af en klage indledes ikke, før behandlingen af adfærdsklagesagen er afsluttet.*

Bestemmelsen finder efter § 1020 a, stk. 3 tilsvarende anvendelse på straffesporet. Rækkefølgen er dermed låst: først den uafhængige undersøgelse eller efterforskning, derefter arbejdsgiverens disciplinære reaktion. Ansættelsesmyndigheden får materialet, men kan ikke foregribe udfaldet.

At disciplinærsporet er et selvstændigt spor med egne forvaltningsretlige krav fremgår af Ombudsmandens udtalelse Disciplinær bøde. Manglende partshøring, begrundelse, bekendtgørelse, hvor Rigspolitichefens fremgangsmåde med at sende en disciplinær afgørelse til politimesteren til forkyndelse for den pågældende på politistationen blev anset for stridende mod god forvaltningsskik, fordi en afgørelse skal meddeles direkte til parten af den myndighed, der har truffet den.

LOV Retsplejeloven § 1019l, stk. 1, 2 Retsplejeloven § 1019o, stk. 1, 2 Retsplejeloven § 1020a, stk. 3

§ 7 Straffesporet: anmeldelse, efterforskning og den obligatoriske undersøgelse ved dødsfald og alvorlig skade

Anmeldelse. § 1020 fastslår, at anmeldelser om strafbare forhold begået i tjenesten af politipersonale eller andet omfattet personale indgives til DUP, og at anmeldelser indgivet til politiet eller anklagemyndigheden straks videresendes.

Efterforskning efter anmeldelse eller af egen drift. Efter § 1020 a, stk. 1 iværksætter DUP efterforskning, "når der er rimelig formodning om, der er begået et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige". Tærsklen svarer til den almindelige efterforskningstærskel i § 742, stk. 2. Ved lov nr. 1172 af 8. juni 2021 blev formuleringen "politipersonale i tjenesten har begået" ændret til "der er begået" som konsekvens af den opgavebaserede udvidelse; af forarbejderne fremgår, at DUP herefter kan iværksætte efterforskning over for politipersonale eller andet personale i politiet og anklagemyndigheden, som varetager politimæssige opgaver eller opgaver, der relaterer sig til retshåndhævelse og strafforfølgning.

Den obligatoriske undersøgelse. Ordningens skarpeste bestemmelse er § 1020 a, stk. 2:

> *Politiklagemyndigheden iværksætter endvidere efterforskning, når en person er afgået ved døden eller er kommet alvorligt til skade som følge af politiets indgriben, eller mens den pågældende var i politiets varetægt.*

Bestemmelsen er ubetinget: den forudsætter hverken anmeldelse, mistanke eller rimelig formodning om et strafbart forhold. Den udgør den nationale udmøntning af den processuelle forpligtelse efter EMRK art. 2 og 3 til en effektiv og uafhængig undersøgelse af dødsfald og alvorlig skade i statens varetægt.

Efterforskningens gennemførelse. Efter § 1020 d, stk. 2 udøver DUP under behandlingen af sager efter §§ 1020 og 1020 a de beføjelser, der ellers tilkommer politiet efter § 749, stk. 1 (afvisning af anmeldelse), og DUP's afgørelser herom kan påklages til statsadvokaten. Efter stk. 3 er det derimod statsadvokaten, der udøver beføjelsen efter § 749, stk. 2, til at indstille en påbegyndt efterforskning. Kompetencen er dermed delt: DUP kan afvise en anmeldelse, men kun statsadvokaten kan lukke en igangsat efterforskning. I øvrigt finder retsplejelovens almindelige regler om behandling af straffesager tilsvarende anvendelse, jf. § 1020 j.

Rammerne for de pårørendes og forurettedes deltagelse er begrænsede. Efter § 1020 h, stk. 2 beskikker retten efter anmodning fra afdødes nære pårørende en advokat for disse, når forholdene taler derfor, og advokaten har efter stk. 3 adgang til sagens materiale efter § 741 c, stk. 2, uanset om der er rejst tiltale. Men bistandsadvokatens beføjelser er ikke ubegrænsede. I SS-2830/2010-ALB havde en bistandsadvokat beskikket for de pårørende til en afdød begæret indenretlig afhøring af fire politibetjente, som statsadvokaten allerede havde afhørt. Retten i Aalborg afviste begæringen:

> *Det fremgår imidlertid hverken af den særlige bestemmelse af i retsplejelovens § 1020 e, stk. 2 og forarbejderne hertil, af den almindelige bestemmelse i retsplejelovens § 741 c eller i øvrigt - så vidt ses - af retspraksis, at en bistandsadvokat har beføjelse til at fremsætte begæring om iværksættelse af en indenretlig afhøring i medfør af retsplejelovens § 746 eller § 747.*

Retten tilføjede udtrykkeligt, at heller ikke EMRK artikel 2 kunne føre til et andet resultat. Afgørelsen markerer en grænse for, hvor langt konventionens krav om effektiv undersøgelse kan strækkes som hjemmelsgrundlag for processuelle beføjelser i national ret.

At DUP's redegørelser i praksis får betydning langt uden for politiklagesagen selv, ses i **Ankenævnet for Forsikrings sag 98334**, hvor nævnet ved bedømmelsen af grov uagtsomhed under en kaskoforsikring udtrykkeligt henviste til DUP's redegørelse med afhøringer af både familien og de involverede betjente og til, at Politiklagemyndigheden ikke havde fundet grundlag for at tilsidesætte politiets vurdering af, at betingelserne for skudafgivelse efter politilovens § 17, stk. 2 var opfyldt, og at der ikke var grundlag for at fortsætte efterforskningen mod betjentene, jf. retsplejelovens § 749, stk. 2.

LOV Politiloven § 17, stk. 2 · Retsplejeloven § 1020 · Retsplejeloven § 1020a, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 1020d, stk. 2, 3 · Retsplejeloven § 1020h, stk. 2, 3 · Retsplejeloven § 1020j

PRAKSIS
Byretten · Anmodning om indenretlig afhøring af politibetjente afvist — 11.08.2010
Ankenævnet for Forsikring · Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion — 30.11.2022

§ 8 Statsadvokatens tiltalekompetence og Rigsadvokaten som klageinstans

Det bevidste designvalg i politiklageordningen er, at efterforskningen er uafhængig, men tiltalen ikke er lagt ud til en særmyndighed. § 1020 d, stk. 1 fastslår, at offentlig påtale i sagerne efter §§ 1020 og 1020 a tilkommer statsadvokaten, medmindre påtale tilkommer rigsadvokaten eller justitsministeren, og at adgangen til at opgive

påtale tilkommer påtalemyndigheden. Efter stk. 4 varetager statsadvokaten tillige udførelsen af sagerne ved byretterne og landsretterne – også dette en fravigelse af den almindelige ordning, hvor byretssager føres af politikredsens anklagemyndighed.

Begrundelsen står klart i de almindelige bemærkninger til 2010-loven, pkt. 3.1.1:

> *Det må derimod ikke være sådan, at tiltalespørgsmålet i relation til politipersonale afgøres på et andet juridisk eller bevismæssigt grundlag end det, der gælder for andre borgere. Det vil derfor efter udvalgets opfattelse ikke være acceptabelt, hvis der rejses tiltale mod politipersonale i videre eller mindre omfang end mod andre borgere i ensartede tilfælde. Risikoen for en sådan forskellig tiltalevurdering ville efter udvalgets opfattelse være større, hvis tiltalekompetencen blev henlagt til et organ uden for den almindelige anklagemyndighed.*

Udvalget tilføjede, at en sag, der må betegnes som et grænsetilfælde, godt kan prøves i retten, også når der er tale om en straffesag mod politipersonale, og at der ved risiko for inhabilitet bør vælges en anden statsadvokatur, ligesom det som udgangspunkt kun bør være chargerede medarbejdere – ikke turnusmedarbejdere – der vurderer tiltalespørgsmålet.

Overleveringen fra DUP til statsadvokaten sker efter § 1020 e, stk. 1-2: når efterforskningen er afsluttet, sender DUP sagen til statsadvokaten med henblik på afgørelse af tiltalespørgsmålet ledsaget af en redegørelse, der skal indeholde en gennemgang af efterforskningen og oplysning om de faktiske omstændigheder af betydning for sagens afgørelse, og som **kan** indeholde en vurdering af vægten af de fremkomne beviser. Statsadvokaten kan efter stk. 3 anmode om yderligere efterforskning.

DUP's klageadgang. Myndighedens reelle korrektiv over for anklagemyndigheden ligger i § 1020 e, stk. 4: DUP kan påklage statsadvokatens afgørelser efter § 1020 d, stk. 1 og 3, til rigsadvokaten, hvis afgørelse i klagesagen ikke kan påklages til justitsministeren. Klagefristen er 4 uger, men en fristoverskridelse skal behandles, hvis den må anses for undskyldelig. Dermed kan den uafhængige efterforskningsmyndighed formelt udfordre både påtaleopgivelser og beslutninger om at indstille efterforskningen.

Sammenhængen mellem forelæggelses- og indberetningsordningerne er beskrevet i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om forelæggelse og indberetning mv., pkt. 3.2.6 og pkt. 3.3.3, hvorefter politikredsen i alle tilfælde skal forelægge tiltalespørgsmålet for statsadvokaten i sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 16 om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv (§§ 144-157 b). Dertil kommer cirkulæret om indberetning om straffesager mod offentligt ansatte, hvorefter politidirektøren indberetter straffesager mod offentligt ansatte med oplysning om ansættelsesforhold, arbejdsfunktion, stillingsbetegnelse og ansættelsesmyndighed.

En særegen procesretlig konsekvens af tosporsordningen belyses i 2-8692/2015, hvor spørgsmålet var, om tiltale skulle afvises, fordi den overordnede anklagemyndighed havde omgjort en tidligere indstilling af efterforskningen uden forudgående sigtelse, og om to-måneders-omgørelsesfristen i retsplejelovens § 724, stk. 2 fandt anvendelse. Afgørelsen præciserer grænsen mellem påtaleopgivelse og indstilling af efterforskning efter § 749, stk. 2 – en sondring, der er praktisk central i politiklagesager, hvor efterforskning ofte indstilles uden at nogen er blevet sigtet.

LOV Retsplejeloven § 724, stk. 2 · Retsplejeloven § 749, stk. 2 · Retsplejeloven § 1020d, stk. 1, 4 · Retsplejeloven § 1020e, stk. 1-4

PRAKSIS **Byretten** · Afvisning af tiltale for vold: Frist for omgørelse af indstilling af efterforskning uden forudgående sigtelse — 04.08.2016

§ 9 Domstolspraksis I: magtanvendelse, skudafgivelse og nødværge

Den mest indgående danske dom om strafansvar for politiets skudafgivelse er SS-3064/2007-OLR, hvor to polititjenestemænd havde affyret skud mod en undveget drabssigtet under en biljagt. Østre Landsret fastslog udtrykkeligt, at nødværgereglerne i straffelovens § 13 finder anvendelse på polititjenestemænd i tjenesten, og at der ved vurderingen skal lægges vægt på den konkrete situation og det skøn, som betjenten må overlades.

Dommens metode er lærerig, fordi landsretten ikke bedømte hændelsen samlet, men skud for skud. De første fire skud, affyret mens flugtbilen satte i gang og betjentene risikerede påkørsel eller at blive klemt mod parkerede biler, var straffri nødværge:

> *Disse første 4 skud... må således anses for nødvendige for at stoppe flugtbilen og således afværge det påbegyndte uretmæssige angreb. Skuddene findes under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning ikke åbenbart at gå ud over, hvad der er forsvarligt.*

Efterfølgende skud blev delvist henført under § 13, stk. 2 som overskridelse rimeligt begrundet i skræk eller ophidselse, mens de sidste skud – affyret efter at bilen var kommet fri af de parkerede biler og ikke længere udgjorde nogen fare – blev kvalificeret som overtrædelse af § 246, jf. § 245, jf. § 21, og § 252. Disse forhold blev dog anset for omfattet af § 82, nr. 3, hvilket førte til strafbortfald efter § 83 for den ene tiltalte. Ét og samme hændelsesforløb blev altså delt i tre retlige kategorier – straffri nødværge, straffri overskridelse og strafbar, men strafbortfaldende adfærd.

Uden for straffesporet prøver domstolene magtanvendelsens lovlighed i erstatnings- og prøvelsessager. I BS-46114/2024-HJR tog Højesteret 22. maj 2025 stilling til en administrativ frihedsberøvelse efter politilovens § 11, stk. 4 og en efterfølgende nøgenvisitation, hvor fire betjente holdt den frihedsberøvede nede og afførte ham alt tøj. Højesteret fandt dels, at opretholdelsen af frihedsberøvelsen fra kl. 20.10 til løsladelsen kl. 21.05 var unødvendig og dermed ulovlig, dels at nøgenvisitationen udgjorde nedværdigende behandling i strid med EMRK artikel 3. Retten lagde vægt på, at visitation efter detentionsbekendtgørelsens § 10, stk. 1 og 2 normalt skal foretages uden afklædning, og at politiet ikke havde fremlagt konkrete og tilstrækkelige grunde til at antage, at nøgenvisitation var nødvendig:

> *Det må konkret have formodningen imod sig, at A skjulte stoffer til eget forbrug i sine underbukser.*

Højesteret præciserede, at politiet ikke automatisk må foretage nøgenvisitation ved detentionsanbringelse, men at der skal foreligge en konkret og individuel begrundelse for, at en mindre indgribende visitation ikke er tilstrækkelig. Byretsafgørelsen i samme sagskompleks, BS-27934/2021-FRB, havde derimod frifundet politiet, men bemærket at den indledende anholdelse var uproportional.

Hvor magtanvendelsen holder sig inden for det nødvendige, falder både strafansvar og erstatningsansvar bort, selv når skaden er alvorlig. I S-3235-15 pådrog en person sig et flerstedsbrud på benet, da en politiassistent anvendte et førergreb. Østre Landsret stadfæstede frifindelsen:

> *...det tiltrædes, at det var erstatningssøgendes adfærd, der nødvendiggjorde, at politiassistent V1 tog førergreb på erstatningssøgende, og at politiassistenten ikke udførte førergrebet på en måde, der gik ud over, hvad der i situationen var nødvendigt og rimeligt for at gennemføre anholdelsen, jf. retsplejelovens § 1018 h.*

Tilsvarende afviste Højesteret i **Sag 71/2019** erstatning til en udlejer for en dør, politiet havde sparket ind under anholdelsen af en undveget varetægtsfængslet, med den begrundelse at politiets fremgangsmåde hverken var

uforsvarlig eller uforholdsmæssig — jf. Sag 71/2019 og den beslægtede landsretsafgørelse SS-2596/2017-VLR. At også politiets brug af tjenestehunde kan give anledning til civilretlige krav ses i BS-26425/2023-ALB, hvor Retten i Aalborg fastslog, at Nordjyllands Politi som besidder af hunden kan sagsøges direkte.

LOV Politiloven § 11, stk. 4 · Retsplejeloven § 1018h · Straffeloven § 13, stk. 1, 2 · Straffeloven § 246 · Straffeloven § 252

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	22.05.2025
Højesteret · Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	03.10.2019
Landsretten · Frifindelse af anklagemyndigheden i sag om politiets indbrud i lejemål ved brug af tvang	12.12.2018
Landsretten · Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse	13.06.2016
Landsretten · Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion	26.02.2008
Byretten · Nordjyllands Politi anerkendt som rette sagsøgte i erstatningssag om bid fra tjenestehund	25.06.2024
Byretten · Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder	26.01.2023

§ 10 Domstolspraksis II: stillingsmisbrug, tavshedsbrud og uberettigede registeropslag

Den talmæssigt største gruppe af straffesager mod politipersonale angår ikke magtanvendelse, men misbrug af stilling og adgang til politiets registre. Gerningsindholdet ligger i straffelovens § 155 om misbrug af stilling til at krænke privates eller det offentliges ret og § 152 om brud på tavshedspligt.

Den alvorlige ende illustreres af SS-1682/2025-ODE, hvor Retten i Odense idømte en politiassistent ved Fyns Politis vagtcentral 30 dages ubetinget fængsel. Tiltalte havde foretaget upåkrævede opslag i POL-INTEL og POLSAS på en aktivist og herefter opdigtet en fiktiv hændelse om kørsel uden kørekort for at legitimere søgningerne, videregivet journaloplysninger om en kendt debattørs psykiatriske indlæggelse til sin daværende kæreste og over halvandet år systematisk affotograferet skærme med navne, personnumre og sagsdetaljer fra bl.a. bandesager og drabsforsøg. Retten forkastede tiltaltes forklaringer som utroværdige og henførte fotograferingsforholdet til § 157 frem for § 155:

> *Efter sin erkendelse, der støttes af de foreliggende fotos, er tiltalte skyldig i forhold 3, der dog henføres til straffelovens § 157.*

I strafudmålingen tillagde retten det en vis betydning, at oplysningerne primært blev delt med én person uden bevisligt forsæt til bredere videreformidling.

Den anden ende af skalaen viser, at bevisbyrden i registeropslagssager reelt er tung. I SS-1885/2010-ODE fandt byretten to opslag i Kriminalregisteret uberettigede, men frifandt for videregivelsen. Østre Landsret frifandt i SS-2520/2010-OLR helt:

> *Landsretten finder på baggrund heraf og henset til tiltaltes tjenstlige arbejde med bandekriminalitet, at det ikke kan afvises, at hans opslag i Kriminalregisteret skete i tjenstligt øjemed og i en tjenstlig begrundet anledning. Det er herefter ikke bevist, at tiltalte misbrugte sin stilling til at krænke privates eller det offentliges ret i forbindelse med disse opslag, og landsretten frifinder derfor tiltalte for overtrædelse af straffelovens § 155.*

Afgørelsen fastlægger en central norm: politiets interne regler tillader opslag "i tjenstligt øjemed i forbindelse med behandling af en konkret sag **eller i anden tjenstlig begrundet anledning**", og fraværet af en konkret sag er derfor ikke i sig selv nok til domfældelse.

Hvor videregivelsen er dokumenteret, følger domfældelse. I SS-819/2009-OLR stadfæstede Østre Landsret dommen over en polititjenestemand, der havde videregivet fortrolige oplysninger om en momskarruselsag til en privatperson ved en julefrokost og en konfirmation. I SS-2788/2011-VLR blev en politiassistent dømt for misbrug af stilling efter at have udvekslet beskeder med seksuelt indhold med tre kvinder, som han var kommet i kontakt med som sagsbehandler og deltager i brev- og besøgskontrol i straffesager mod kvindernes varetægtsfængslede kærester.

En principielt vigtig grænse blev trukket i bogudgivelsessagen. Københavns Byret dømte i SS-6310/2021-KBH en tidligere leder i Københavns Politi til 15 dagbøder for ét tilfælde af videregivelse og for private POLSAS-opslag, men frifandt for hovedparten af videregivelserne, fordi oplysningerne allerede var offentliggjorte. Østre Landsret frifandt i SS-2843/2021-OLR i det hele og afviste klart anklagemyndighedens synspunkt om, at oplysninger, der tidligere har været offentligt tilgængelige gennem medieomtale, kan genvinde deres fortrolige karakter.

En særlig kategori er urigtige tjenstlige dokumenter. I SS-7506/2015-GLO blev to polititjenestemænd dømt efter straffelovens § 175, stk. 1 for at have udarbejdet en usand politirapport for at beskytte en meddelers identitet. Landsretten stadfæstede med den begrundelse, at tilliden til politirapporters sandhed er afgørende for retssystemet, og at hensynet til meddelerens sikkerhed ikke kunne retfærdiggøre en usand rapport.

At også civilt ansatte i politiet kan rammes af kapitel 16-bestemmelserne — hvilket siden 2022 direkte begrunder DUP's kompetence, når de varetager politimæssige opgaver — ses i SS-1459/2008-ARH, hvor en prøvesagkyndig ved Østjyllands Politi blev dømt for misbrug af stilling og dokumentfalsk efter at have udstedt et kørekort uden gennemført praktisk prøve.

LOV	Straffeloven § 152 · Straffeloven § 155 · Straffeloven § 157 · Straffeloven § 175, stk. 1	
PRAKSIS	**Landsretten** · Frifindelse af tidligere politileder for brud på tavshedspligt og misbrug af stilling i forbindelse med bogudgivelse	31.05.2023
	Landsretten · Politiassistent dømt for misbrug af stilling ved at sende seksuelle beskeder til kvinder i forbindelse med straffesager	08.05.2012
	Landsretten · Frifindelse af polititjenestemand for misbrug af stilling og videregivelse af fortrolige oplysninger	22.03.2011
	Landsretten · Landsretten stadfæster dom mod polititjenestemand for lækage af fortrolige oplysninger om momskarrusel	22.09.2009
	Byretten · Politiassistent idømt 30 dages fængsel for stillingsmisbrug og videregivelse af fortrolige oplysninger	28.08.2025
	Byretten · Dom for overtrædelse af tavshedspligt og misbrug af stilling ved polititjenestemands udgivelse af bog	28.09.2021
	Byretten · Dom om polititjenestemænds ansvar for urigtige oplysninger i politirapport	27.11.2015
	Byretten · Polititjenestemand dømt for uberettiget opslag i Kriminalregistret	24.06.2010
	Byretten · Prøvesagkyndig dømt for misbrug af stilling og dokumentfalsk efter udstedelse af kørekort uden praktisk prøve	20.10.2008

§ 11 Domstolspraksis III: grov tjenesteforsømmelse efter straffelovens § 157

Straffelovens § 157 om grov eller oftere gentagen forsømmelse i offentlig tjeneste er den bestemmelse, der oftest bringes i anvendelse, når politipersonale har begået en tjenstlig fejl uden forsæt til at krænke nogens ret. Praksis viser, at kvalifikationen "grov" er en reel og selvstændig tærskel.

I SS-2732/2023-HER blev en politibetjent ved Midt- og Vestjyllands Politi tiltalt efter § 157, stk. 1, efter et vådeskud under såkaldt tørtræning i et kælderlokale på politistationen. Skuddet gik gennem en letbetonvæg og standsede i papirmateriale i hovedarkivet. Retten i Herning lagde til grund, at det utilsigtede skud skyldtes, at tiltalte ikke havde foretaget en tilstrækkelig kontrol og afladning af våbnet inden tørtræningen – altså at der forelå en forsømmelse. Alligevel blev han frifundet.

Retten lagde vægt på en række konkrete forhold:

- der fandtes ingen lokaler på politistationen indrettet specielt til tørtræning, men det pågældende kælderlokale blev generelt og med ledelsens accept anvendt til formålet – også efter hændelsen
- tiltalte havde foretaget en visuel kontrol af kammer og bundstykke i det aflåste våbenrum, sikret sig at ingen personer opholdt sig i nærheden, og kontrolleret at arkivdøren var låst
- han handlede ud fra en – om end forkert – antagelse om, at kældervæggene var af massiv beton og ville fungere som kuglefang
- Rigspolitiets skydemanual beskrev tørtræning som et officielt træningskoncept, men der fandtes ingen nationalt udfærdigede særskilte regler for tørtræning

Sagen illustrerer et tilbagevendende træk i politiklagesager: hvor den institutionelle ramme er uklar eller mangelfuld, forskydes ansvaret fra den enkelte medarbejder mod organisationen. Det samme mønster genfindes i menneskeretspraksis, jf. **Kalkan mod Danmark** nedenfor, hvor netop manglende instrukser og træning udløste statens ansvar.

Modsat blev § 157 anvendt til domfældelse i SS-1682/2025-ODE, hvor den systematiske affotografering af skærmbilleder med personfølsomme sagsoplysninger over en periode på over halvandet år blev henført til bestemmelsen. Kombinationen af omfang og varighed løftede forholdet over grovhedstærsklen.

LOV	Straffeloven § 157, stk. 1	
PRAKSIS	**Byretten** · Politiassistent idømt 30 dages fængsel for stillingsmisbrug og videregivelse af fortrolige oplysninger	28.08.2025
	Byretten · Politibetjent frifindes for grov forsømmelse efter vådeskud under tørtræning	01.05.2024

§ 12 Færdselssager og udrykningskørsel – den lovfæstede bagatelgrænse

Politiklageordningen indeholder en udtrykkelig afgrænsning nedad i færdselssager, som er praktisk betydningsfuld, fordi hastighedsovertrædelser udgør en stor del af de forhold, politipersonale begår i tjenesten.

Efter § 1020 b, stk. 1 efterforsker DUP ikke sager om overtrædelse af færdselslovens hastighedsbestemmelser, hvis tre betingelser er kumulativt opfyldt:

1. den pågældende erkender sig skyldig,
2. hastighedsovertrædelsen ikke skønnes at ville medføre anden sanktion end bøde eller betinget frakendelse af førerretten, og

3. hastighedsovertrædelsen ikke involverer tredjemand.

Efter stk. 3 underretter politidirektøren DUP og rigspolitichefen om udenretligt vedtagne bøder og betingede frakendelser i disse sager — kontrollen bortfalder altså ikke, men flyttes fra efterforskning til efterfølgende underretning.

Ved lov nr. 1172 af 8. juni 2021 blev der med virkning fra 1. januar 2022 tilføjet en særskilt undtagelse for udrykningskørsel i stk. 2:

> *Politiklagemyndigheden efterforsker ikke sager, hvor politipersonale i forbindelse med udrykningskørsel overtræder færdselslovens hastighedsbestemmelser i et køretøj mærket med politiets kendetegn eller med synlige udrykningssignaler, medmindre der er konkret anledning hertil.*

Undtagelsen er dobbelt betinget: køretøjet skal enten være mærket eller føre synlige udrykningssignaler, og der må ikke være konkret anledning til efterforskning. Er der f.eks. sket personskade, eller er der tvivl om, hvorvidt kørslen reelt var udrykningskørsel, falder sagen tilbage under den almindelige ordning i § 1020 a.

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om sager mod offentligt ansatte, pkt. 3.1.1 gentager kriterierne for forhold begået uden for tjenesten og tilføjer en habilitetsreservation, som er central i praksis:

> *De nævnte sager kan afgøres af vedkommende politikreds, selv om den pågældende er tjenstgørende i politikredsen, medmindre der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om, at sagen behandles upartisk, f.eks. hvis der konkret er eller har været et tættere kollegialt samarbejde mv. med vedkommende, der behandler sagen. Hvis der kan rejses begrundet tvivl om politidirektørens habilitet, forelægges sagen i alle tilfælde for statsadvokaten med hensyn til, om sagen skal afgøres af en anden politikreds.*

De almindelige bemærkninger til 2010-loven behandler færdselsspørgsmålet indgående under pkt. 3.5.3, herunder særskilt om bagatelagtige færdselssager, hastighedsoverskridelser og alvorlige hastighedsforseelser. Grundtanken er, at politiklageordningens ressourcer skal reserveres til de sager, hvor uafhængighed reelt gør en forskel for tilliden til systemet.

LOV Retsplejeloven § 1020b, stk. 1-3

§ 13 EMRK artikel 2 og 3: kravet om en effektiv og reelt undersøgende efterforskning

Politiklageordningens uafhængige design har sin dybere begrundelse i den processuelle forpligtelse efter EMRK art. 2 og 3 til at gennemføre en effektiv undersøgelse af dødsfald og alvorlig mishandling i statens varetægt. To nyere domme mod Danmark viser, hvor kravene reelt ligger.

I **El-Asmar mod Danmark** — 27753/19, dom af 3. oktober 2023 — var en varetægtsfængslet blevet udsat for peberspray i en observationscelle. Politiet indstillede efterforskningen med henvisning til modstridende forklaringer og fravær af videooptagelser, og statsadvokaten stadfæstede. Menneskerettighedsdomstolen fandt enstemmigt en krænkelse af **både** den procedurelle og den materielle del af artikel 3.

Det afgørende for den procedurelle krænkelse var ikke først og fremmest sagsbehandlingstiden — der gik syv måneder, før de første afhøringer fandt sted — men efterforskningens **for snævre genstand**: den undersøgte

alene, om der kunne rejses tiltale for vold, og ikke, om magtanvendelsen havde været "strengt nødvendig" som krævet efter artikel 3. Domstolen kritiserede navnlig, at myndighederne ikke havde undersøgt:

- hvorfor betjentene overhovedet gik ind i cellen – journaloptagelserne var uklare
- om indgangen var forberedt, herunder om betjentene med deres forudgående kendskab til den indsattes adfærd kunne have undgået brug af peberspray ved bedre planlægning
- om advarselskravet i magtanvendelsesbekendtgørelsen var overholdt; betjentene havde haft ca. 20 minutter fra de første observationer, til de gik ind
- om retssikkerhedsgarantierne om lindring, rapportføring og klagevejledning var iagttaget

Domstolens konklusion:

> *at staten ikke havde gennemført en effektiv efterforskning med henblik på at fastslå, om brugen af peberspray havde været strengt nødvendig som krævet efter konventionens artikel 3.*

Fordi efterforskningen var mangelfuld, kunne staten heller ikke løfte bevisbyrden for, at magtanvendelsen var strengt nødvendig – hvorfor der også forelå en materiel krænkelse. Domstolen afviste tillige regeringens indsigelse om, at et forfatningssøgsmål efter grundlovens § 63 skulle være udnyttet først, med den begrundelse at et sådant søgsmål ikke kunne føre til identifikation og straf af de ansvarlige.

Den anden dom, **Kalkan mod Danmark** – 51781/22, dom af 27. maj 2025 – angik en 23-årig indsat, der afgik ved døden efter at have været fikseret i brystvendt benlås i ca. 13 minutter. Den strafferetlige efterforskning var indstillet, en sætteombudsmand havde ikke fundet magtanvendelsen i strid med instrukserne, og de danske domstole havde frifundet staten i det efterfølgende civile søgsmål. Domstolen fandt alligevel en krænkelse af den materielle del af artikel 2 og fokuserede på statens positive forpligtelse til at instruere og træne:

> *Artikel 2 i Konventionen pålægger desuden staten den positive forpligtelse til at træne sine lovmyndighedsbetjente på en sådan måde, at de besidder et højt kompetenceniveau, og til at forebygge enhver behandling, der strider mod denne bestemmelse.*

Afgørende var, at det danske **politi** allerede omkring 2007/2008 havde opdateret sit træningsmateriale med advarsler om positionsasfyksi ved brystvendt fiksering uafhængigt af rygtryk, men at denne viden ikke var overført til Kriminalforsorgen, som først opdaterede sine instrukser i juni 2012 – efter hændelsen. Domstolen fandt det unødvendigt at vurdere, om fikseringen i sig selv var proportional, da den manglende instruktion alene var tilstrækkelig til at konstatere en krænkelse.

De to domme har direkte betydning for, hvordan § 1020 a, stk. 2, skal administreres: den obligatoriske efterforskning skal ikke blot afklare, om nogen kan tiltales, men om indgrebet var strengt nødvendigt, og om den institutionelle ramme – instrukser, træning, forberedelse og advarsel – var på plads. Grænsen for, hvor langt konventionen kan bære processuelle beføjelser i national ret, blev derimod markeret i SS-2830/2010-ALB, hvor retten fastslog, at EMRK artikel 2 ikke i sig selv kunne give en bistandsadvokat for de efterladte hjemmel til at begære indenretlig afhøring af de involverede betjente.

LOV	Retsplejeloven § 1020a, stk. 2	
PRAKSIS	**Menneskerettighedsdomstolen** · Kalkan mod Danmark: Ansvar for dødsfald i fængsel under fiksering i brystvendt benlås	27.05.2025
	Menneskerettighedsdomstolen · El-Asmar mod Danmark: Brug af peberspray i fængsel og mangelfuld efterforskning	03.10.2023

Byretten · Anmodning om indenretlig afhøring af politibetjente afvist 11.08.2010

§ 14 Folketingets Ombudsmand: dokumentation af magtanvendelse og god forvaltningsskik

Ombudsmanden har ikke kompetence til at behandle DUP's afgørelser i klagesagernes realitet på samme måde som en klageinstans, men udgør en selvstændig kontrol med politiets magtanvendelse — navnlig gennem tilsynet med tvangsmæssige udsendelser efter udlændingelovens § 30 a, hvor ombudsmanden "særlig [skal] påse, at politiets virksomhed foretages med respekt for individet og uden unødig magtanvendelse".

En klar linje i disse udtalelser er, at ombudsmanden **sjældent tilsidesætter det politifaglige skøn**, men **hyppigt kritiserer dokumentationen**. I 2017-16 fandt ombudsmanden, at udsendelsesrapporten ikke levede op til dokumentationskravene, fordi magtanvendelsen ved ombordstigningen ikke var tilstrækkeligt beskrevet, og fordi rapporten ikke indeholdt oplysning om, hvilke forhold og vurderinger der lå til grund for at opretholde fikseringen i fikseringsbælte i 3½ time efter, at udsendelsen var afbrudt. Konklusionen gik videre end en ren formalitetskritik:

> *Uanset dette – og uanset at der som anført må tilkomme Rigspolitiet et vidt skøn i spørgsmål som det foreliggende – finder jeg på den baggrund fortsat ikke, at Rigspolitiet og Nordsjællands Politi i tilstrækkeligt omfang har godtgjort, at magtanvendelsen over for A var nødvendig i hele sin udstrækning.*

Mønsteret gentages. I 2019-4 gav selve magtanvendelsen ikke ombudsmanden anledning til bemærkninger, men dokumentationen i udsendelsesrapporten af magt anvendt for at dæmpe udlændingens råb og skrig var ikke tilstrækkelig. I 2019-23 fandt ombudsmanden ikke grundlag for at tilsidesætte den konkrete vurdering af behovet for transportbælte og håndfiksering — bl.a. fordi "politiet har et vidt skøn i vurderingen af, hvorvidt en magtanvendelse er nødvendig, da politiet i kraft af sine erfaringer har særlige forudsætninger for sin vurdering" — men kritiserede, at det ikke fremgik af rapporten, hvornår fikseringen blev påført. I 2020-32 fandt ombudsmanden det meget beklageligt, at udsendelsesrapporten ikke indeholdt oplysninger om, hvorfor det var nødvendigt at fiksere begge arme i transportbæltet og at opretholde denne grad af fiksering i hele tidsrummet — og bemærkede, at det på grund af den manglende dokumentation ikke var muligt for ham at vurdere den fortsatte fiksering efter udsendelsens afbrydelse. I 2019-6 fandt ombudsmanden derimod ikke, at danske politibetjente havde tilsidesat deres forpligtelser under en tvangsudsendelse til Kabul.

Denne dokumentationskritik har direkte betydning for politiklageordningen: uden fyldestgørende rapportering kan hverken DUP, statsadvokaten eller ombudsmanden efterprøve, om magtanvendelsen var nødvendig — hvilket er nøjagtig den mangel, Menneskerettighedsdomstolen fandt afgørende i **El-Asmar mod Danmark**.

Ombudsmanden har desuden tegnet konturerne af klagesagsbehandlingens forvaltningsretlige karakter. I Justitsministeriets afvisning af klage over politimester som lokalnævnsmedlem sondrede ombudsmanden mellem procesledende beslutninger og afgørelser: en beslutning om at iværksætte eller afvise en undersøgelse var alene procesretlig, mens en beslutning om, at klageorganet **ikke er kompetent** i forhold til en klage, er en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Sondringen er stadig relevant, fordi DUP's kompetenceafvisninger — modsat myndighedens realitetsafgørelser efter § 1019 m — er egentlige forvaltningsafgørelser med de dertil hørende krav til begrundelse og vejledning.

Endelig viser Interesseorganisations partsstatus i straffesag. Begrundelse, at en anmelder ikke automatisk er part, og at kun personer eller organisationer med en væsentlig, direkte, individuel og retlig interesse i afgørelsen er klageberettigede — en begrænsning der også slår igennem i politiklagesager, hvor kredsen af klageberettigede kan være smallere end kredsen af interesserede.

En beslægtet, men adskilt kontrolinstans er Pressenævnet, der i sin **kendelse af 21. januar 2025** afviste en klage fra Politiforbundet på vegne af 12 polititjenestemænd over DR-dokumentaren "Forfulgt af politiet?", jf. Pressenævnets kendelse. Nævnet fandt ikke grundlag for at kritisere DR for tilsidesættelse af god presseskik. Afgørelsen illustrerer, at kritik af politiets adfærd i offentligheden verserer ad kanaler, der ligger helt uden for politiklageordningen.

LOV Politiloven § 16, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 1019m

PRAKSIS **Menneskerettighedsdomstolen** · El-Asmar mod Danmark: Brug af peberspray i fængsel og mangelfuld efterforskning — 03.10.2023

Pressenævnet · Pressenævnet frifinder DR for kritik af dokumentaren ”Forfulgt af politiet?” — 31.01.2025

§ 15 Afgrænsning: klagespor, straffespor, disciplinærspor og erstatningsspor

Én og samme politiforretning kan udløse op til fire parallelle forløb, som det er afgørende at holde adskilt.

Spor	Retsgrundlag	Kompetent myndighed	Udfald
Adfærdsklage	Retsplejelovens kapitel 93 b	Den Uafhængige Politiklagemyndighed	Kritik/ikke-kritik; ikke påklagelig, jf. § 1019 m
Straffesag	Retsplejelovens kapitel 93 c	DUP efterforsker, statsadvokaten påtaler	Tiltale, påtaleopgivelse eller indstilling af efterforskning
Disciplinærsag	Tjenestemandslovgivningen	Rigspolitichefen/ansættelsesmyndigheden	Advarsel, bøde, degradering, afsked — men først efter klagesagens afslutning, jf. § 1019 o, stk. 2
Erstatning	Retsplejelovens kapitel 93 a, navnlig §§ 1018 a og 1018 h	Politidirektør/statsadvokat, med domstolsprøvelse	Godtgørelse og erstatning

Erstatningssporet er formelt uafhængigt af klagesporet, og en pligtforsømmelse konstateret i politiklagesystemet giver ikke automatisk et forhøjet erstatningskrav. Det illustreres af sagskomplekset om 466 døgns uberettiget varetægtsfængsling, hvor politiet havde undladt at føre oplysninger om en anden mulig gerningsmand til rapport. Retten på Frederiksberg frifandt i SS-8607/2021-FRB anklagemyndigheden med den begrundelse, at politiets fejl ikke i sig selv kunne begrunde en forhøjelse af den takstmæssige erstatning, og Østre Landsret stadfæstede i S-799-23, idet der ikke forelå "ganske særlige forhold" efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Procesbevillingsnævnet meddelte 3.-instansbevilling i 25/14386, så spørgsmålet om, hvorvidt politiets pligtforsømmelse kan begrunde en forhøjelse ud over standardtaksten, verserer for Højesteret.

Denne praksisoversigt dækker **ikke** erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, anholdelse eller andre strafprocessuelle indgreb efter retsplejelovens kapitel 93 a — se uberettiget frihedsberøvelse. Den dækker heller ikke de materielle betingelser for politiets administrative frihedsberøvelse, som behandles i politiets administrative frihedsberøvelse, eller de selvstændige materielle krænkelser af EMRK art. 3, som behandles i

EMRK artikel 3 — umenneskelig behandling og tortur. Kompensation for lang sagsbehandlingstid behandles i lang sagsbehandlingstid, og generelle forvaltningsretlige ombudsmandsspørgsmål i ombudsmandens udtalelser.

LOV Retsplejeloven § 1018a, stk. 1 · Retsplejeloven § 1018h · Retsplejeloven § 1019m · Retsplejeloven § 1019o, stk. 2

PRAKSIS

Landsretten · Erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse: Landsretten afviser forhøjelse af tortgodtgørelse trods politiets pligtforsømmelse	01.05.2025
Byretten · Dom om afslag på yderligere erstatning for uberettiget varetægtsfængsling trods politiets pligtforsømmelse	16.02.2023
Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling om forhøjelse af takstmæssig erstatning for 466 døgns uberettiget varetægtsfængsling efter politiets manglende rapportering	29.09.2025

§ 16 Sammenfatning: hvad praksis viser om politiklageordningen

Politiklageordningen hviler på en bevidst arbejdsdeling: **uafhængig undersøgelse og efterforskning, men almindelig anklagemyndighed på tiltalesiden**. Denne arkitektur er ikke en historisk tilfældighed, men resultatet af en udtrykkelig afvejning i forarbejderne til lov nr. 404 af 21. april 2010, hvor lovgiver fandt, at befolkningens tillid krævede funktionel og personel løsrivelse fra politiet, men at tiltalevurderingen ville risikere at blive skæv, hvis den blev henlagt til et organ uden for anklagemyndigheden.

De væsentligste linjer i den samlede praksis kan sammenfattes således:

Kompetenceafgrænsningen er stadig ordningens vanskeligste led. Adfærdsklagebegrebet i § 1019, stk. 1 er materielt uændret siden 1982-vejledningens fire kategorier, og afgrænsningen mod dispositioner giver fortsat anledning til tvivl. Ventilerne i § 1019 q og § 1020 i er efter forarbejderne tænkt anvendt i et "forholdsvis begrænset antal tilfælde" — men netop de tilfælde, forarbejderne nævner som eksempler (indsættelse af politihunde, detentionsdødsfald), er dem, der giver de alvorligste sager.

Straffesagerne fordeler sig i tre grupper. Magtanvendelsessagerne afgøres efter nødværgereglerne med en fintmasket, faseopdelt bedømmelse, som SS-3064/2007-OLR er det klassiske eksempel på. Integritetssagerne — registeropslag, tavshedsbrud, stillingsmisbrug — er talmæssigt den største gruppe, hvor udfaldet ofte afhænger af, om opslaget kan afvises at være sket i "anden tjenstlig begrundet anledning", jf. SS-2520/2010-OLR-. Og forsømmelsessagerne efter straffelovens § 157 forudsætter en reel grovhedsvurdering, hvor uklare organisatoriske rammer kan føre til frifindelse, jf. SS-2732/2023-HER.

Menneskeretten sætter en materiel standard for selve undersøgelsen. Efter El-Asmar mod Danmark er det ikke tilstrækkeligt at spørge, om nogen kan tiltales; det skal undersøges, om magtanvendelsen var strengt nødvendig, herunder om indgrebet var forberedt, om der blev advaret, og om de nationale retsgarantier blev overholdt. Efter Kalkan mod Danmark kan staten ifalde ansvar alene på grund af manglende instrukser og træning, uanset om det kan bevises, at en anden metode havde reddet livet.

Dokumentation er den praktiske flaskehals. Ombudsmandens tvangsudsendelsessager viser gang på gang, at det ikke er magtanvendelsen som sådan, men dens beskrivelse i rapporterne, der svigter — og at manglende dokumentation gør efterprøvelsen umulig for enhver kontrolinstans. Det er samme mangel, Menneskerettighedsdomstolen sanktionerede i El-Asmar-sagen.

Ordningen er i fortsat udvidelse. Fra en personalegruppebaseret model over den opgavebaserede udvidelse i 2022 til inddragelsen af andre myndigheders personale i tværfaglige efterforskningsgrupper i 2024 er DUP's kompetenceområde konsekvent blevet bredere. Med Bevismiddeltilsynet under samme ledelse har Politiklagerådet desuden fået et systemisk tilsynsmandat ved siden af den konkrete klagesagsbehandling.

LOV Retsplejeloven § 118a · Retsplejeloven § 1019, stk. 1 · Retsplejeloven § 1019q · Retsplejeloven § 1020i · Straffeloven § 157

PRAKSIS

Menneskerettighedsdomstolen · Kalkan mod Danmark: Ansvar for dødsfald i fængsel under fiksering i brystvendt benlås	27.05.2025
Menneskerettighedsdomstolen · El-Asmar mod Danmark: Brug af peberspray i fængsel og mangelfuld efterforskning	03.10.2023
Landsretten · Frifindelse af politijenestemand for misbrug af stilling og videregivelse af fortrolige oplysninger	22.03.2011
Landsretten · Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion	26.02.2008
Byretten · Politibetjent frifindes for grov forsømmelse efter vådeskud under tørtræning	01.05.2024

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Retsplejeloven § 118	stk. 1, 3	Retsplejeloven § 118c	stk. 1
Retsplejeloven § 1019	stk. 1	Retsplejeloven § 1019l	stk. 1
Retsplejeloven § 1019q		Retsplejeloven § 1020a	stk. 2
Retsplejeloven § 1020d	stk. 1		

MATERIALE Citerede afgørelser

29 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 2

22.05.2025	Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	46114-2024
03.10.2019	Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	Sag 71/2019

MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 2

27.05.2025	Kalkan mod Danmark: Ansvar for dødsfald i fængsel under fiksering i brystvendt benlås	51781/22
03.10.2023	El-Asmar mod Danmark: Brug af peberspray i fængsel og mangelfuld efterforskning	27753/19

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 9

01.05.2025	Erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse: Landsretten afviser forhøjelse af tortgodtgørelse trods politiets pligtforsømmelse	S-799-23

31.05.2023	Frifindelse af tidligere politileder for brud på tavshedspligt og misbrug af stilling i forbindelse med bogudgivelse	3310-3939
12.12.2018	Frifindelse af anklagemyndigheden i sag om politiets indbrud i lejemål ved brug af tvang	710-805
13.06.2016	Erstatningssag mod politiet for benbrud opstået under magtanvendelse ved anholdelse	S-3235-15
08.05.2012	Politiassistent dømt for misbrug af stilling ved at sende seksuelle beskeder til kvinder i forbindelse med straffesager	5618-6720
22.03.2011	Frifindelse af polititjenestemand for misbrug af stilling og videregivelse af fortrolige oplysninger	6926-8317
22.09.2009	Landsretten stadfæster dom mod polititjenestemand for lækage af fortrolige oplysninger om momskarrusel	853-957
16.01.2009	Advokatbeskikkelse i klagesag over politiets magtanvendelse	4499-5400
26.02.2008	Dom om nødværge og strafbortfald ved skudafgivelse under politiaktion	6228-7464

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 11

28.08.2025	Politiassistent idømt 30 dages fængsel for stillingsmisbrug og videregivelse af fortrolige oplysninger	10002-11703
25.06.2024	Nordjyllands Politi anerkendt som rette sagsøgte i erstatningssag om bid fra tjenestehund	10008-11712
01.05.2024	Politibetjent frifindes for grov forsømmelse efter vådeskud under tørtræning	6048-7234
16.02.2023	Dom om afslag på yderligere erstatning for uberettiget varetægtsfængsling trods politiets pligtforsømmelse	10120-11873
26.01.2023	Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder	6577-7905
28.09.2021	Dom for overtrædelse af tavshedspligt og misbrug af stilling ved polititjenestemands udgivelse af bog	3287-3914
04.08.2016	Afvisning af tiltale for vold: Frist for omgørelse af indstilling af efterforskning uden forudgående sigtelse	2-8692/2015
27.11.2015	Dom om polititjenestemænds ansvar for urigtige oplysninger i politirapport	1100-1324
11.08.2010	Anmodning om indenretlig afhøring af politibetjente afvist	4343-5212
24.06.2010	Polititjenestemand dømt for uberettiget opslag i Kriminalregistret	6925-8316
20.10.2008	Prøvesagkyndig dømt for misbrug af stilling og dokumentfalsk efter udstedelse af kørekort uden praktisk prøve	265-306

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

16.06.2025	Kontrolafgift annulleret grundet teknisk defekt og havari på Refshaleøen	park-5400
31.03.2025	Vurdering af p-pladsens indretning: Kontrolafgift for parkering uden for bås trods manglende krydsmarkering	park-7464

ANKENÆVNET FOR FORSIKRING · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
30.11.2022	Afvisning af kaskodækning: Grov uagtsomhed ved flugt fra politi under anholdelsesaktion	98334

PRESSENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
31.01.2025	Pressenævnet frifinder DR for kritik af dokumentaren "Forfulgt af politiet?"	

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
29.09.2025	3.-instansbevilling om forhøjelse af takstmæssig erstatning for 466 døgns uberettiget varetægtsfængsling efter politiets manglende rapportering	25/14386

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om behandling af klager over politiet

nr. 1507 · 2009 · Justitsministeriet

16 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over straffeattest — sletning og renselse i Kriminalregisteret

Registerets to dele, attesttyperne, slettefristerne og dispensationsadgangen efter bekendtgørelse nr. 589 af 22. juni 2026

Version 3 Opdateret 20. sep. 2026 22 afgørelser · 2004–2026 Læs online

INTRODUKTION

Straffeattester udstedes af politiet på grundlag af Det Centrale Kriminalregister, der siden 1. juli 2026 reguleres af bekendtgørelse nr. 589 af 22. juni 2026 om behandling af personoplysninger i Det Centrale Kriminalregister med Rigspolitiets cirkulære nr. 9913 af 30. oktober 2024 som det detaljerede regelsæt om registrering og sletning. Nøglen til hele systemet er registerets todeling: alle straffeattester bygger på afgørelsesdelen, mens en lang række afgørelser — almindelige særlovsbøder, tiltalefrafald uden vilkår, advarsler, påtaleopgivelser, frifindelser og administrative tilhold — alene tilføres efterforskningsdelen og derfor er usynlige på attesten, men fortsat tilgængelige for politi, anklagemyndighed og en række myndigheder i op til 10 år. Egentlig domspraksis om selve attestreglerne er sparsom; de bærende retskilder er bekendtgørelsens og cirkulærets ordlyd suppleret af Folketingets Ombudsmand, Datatilsynet, Rigsadvokatens erstatningsafgørelser og praksis om rettighedsnægtelse efter straffelovens § 78, stk. 2.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Det afgørende første spørgsmål er altid, hvilken del af Kriminalregisteret en afgørelse er tilført: alle straffeattester bygger på afgørelsesdelen, ikke på efterforskningsdelen.

02 Domme og bødevedtagelser for straffelovsovertrædelser tilføres altid afgørelsesdelen, mens afgørelser efter anden lovgivning kun tilføres, hvis der idømmes betinget eller ubetinget fængsel, sker rettighedsfrakendelse eller udskydelse, meddeles pålæg eller fastsættes retsfølger efter straffelovens §§ 68-70.

03 Almindelige særlovsbøder — herunder bøde for besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug, våbenlovsbøder og færdselsbøder — optages alene i efterforskningsdelen og fremgår derfor hverken af den private straffeattest eller af straffeattesten til offentlig brug.

04 Den private straffeattest efter § 11 har fire frister: tiltalefrafald 2 år fra rettens godkendelse, bødestraffe 2 år, andre afgørelser 3 år fra endelig afgørelse — dog 5 år fra endelig løsladelse ved afsoning — og retsfølger efter §§ 68-70 5 år fra endelig ophævelse.

05 Færdselslovsovertrædelser fremgår kun af den private straffeattest, når der er idømt fængselsstraf eller retsfølger efter straffelovens §§ 68-70, jf. § 11, stk. 5.

06 Tilførsler medtages ikke på den private straffeattest, hvis straffebestemmelsen senere er ophævet, og afgørelser for gerningsindhold, der ikke længere er strafbart, slettes helt fra registeret.

07 Straffeattesten til offentlig brug efter § 23 indeholder alle oplysninger i afgørelsesdelen uanset lovområde og uden privatattestens 2-, 3- og 5-års-frister; den reelle tidsgrænse er sletningen fra afgørelsesdelen efter 10 år.

08 De 10 år i afgørelsesdelen regnes fra det seneste af endelig løsladelse, udløb af prøvetid efter prøveløsladelse, ophør af frakendelse eller pålæg, endelig ophævelse af en §§ 68-70-retsfølge eller endelig afgørelse — en betinget dom står altså 10 år fra afgørelsen, mens en ubetinget dom regnes fra løsladelsen eller prøvetidens udløb.

09 For personer mellem 70 og 80 år nedsættes 10-års-fristen i afgørelsesdelen til 5 år, og ved det fyldte 80. år slettes oplysningerne i afgørelsesdelen helt.

10 Tiltalefrafald med vilkår, som er godkendt af retten efter retsplejelovens § 723, tilføres afgørelsesdelen og fremgår derfor af begge straffeattester — også i særlovssager, hvor en bøde for samme forhold slet ikke ville fremgå.

11 Tiltalefrafald uden vilkår fremgår kun af en udskrift af Kriminalregisteret, ikke af straffeattesten.

12 En førstegangsafgørelse mod en 15-17-årig medtages efter §§ 12 og 23, stk. 2, kun på straffeattesten, hvis den unge begår ny kriminalitet inden tre år — dog ikke ved ungdomssanktion, §§ 68-70-retsfølge eller ubetinget frihedsstraf.

13 Tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt medtages på ingen straffeattest, jf. § 11, stk. 4, nr. 1, og § 23, stk. 4.

14 Børneattesten efter § 32 hentes fra efterforskningsdelen for oplysninger, der er eller har været i afgørelsesdelen, og kan derfor vise forhold langt ud over 10 år; den udstedes kun til arbejdsgiver eller forening og kun med samtykke.

15 Videregivelse af attestoplysninger til private kræver skriftligt samtykke, der bortfalder senest efter et år, og kan kun omfatte de oplysninger, der er nævnt i § 11.

16 Datatilsynet har fastslået, at en generel politik om standardmæssigt at indhente straffeattester ved alle ansættelser ikke er forenelig med databeskyttelsesrettens krav om saglighed og proportionalitet — det må bero på en konkret vurdering af den enkelte stilling.

17 Afgørelse om at nægte en godkendelse på grund af strafbare forhold efter straffelovens § 78, stk. 2, skal træffes af domstolene efter § 78, stk. 3, og ikke af den administrative myndighed.

18 En anmærkning udelukker ikke i sig selv fra ansættelse: der skal foretages en konkret vurdering af forholdets art, alder, grovhed og relation til stillingen, og ansøgere med strafbare forhold må ikke lades ude af betragtning på forhånd.

19 Dispensation fra attestfristerne gives af politidirektøren i Midt- og Vestjyllands Politi i "særlige tilfælde" for den private straffeattest og kun i "ganske særlige tilfælde" for den offentlige straffeattest og børneattesten.

20 Rigspolitiet har den endelige administrative kompetence i dispensationssager; afgørelsen kan ikke indbringes for Justitsministeriet, men kun for Folketingets Ombudsmand og domstolene efter grundlovens § 63.

21 Urigtige eller vildledende oplysninger skal snarest muligt berigtiges eller slettes, og fejlregistrering, der fører til uberettiget frihedsberøvelse, udløser erstatning efter retsplejelovens § 1018 h.

§ 1 Retsgrundlaget: kriminalregisterbekendtgørelsen af 2026 og Rigspolitiets registreringscirkulære

Det Centrale Kriminalregister føres af Rigspolitiet, der er dataansvarlig myndighed, og består efter kriminalregisterbekendtgørelsens § 1 af **en afgørelsesdel og en efterforskningsdel**. Hjemlen er politilovens § 2 a, stk. 3, hvorefter justitsministeren fastsætter regler om politiets behandling af oplysninger, herunder "til hvilke formål oplysninger kan behandles, og hvornår sletning af oplysninger skal finde sted".

Den gældende bekendtgørelse er **bekendtgørelse nr. 589 af 22. juni 2026**. Den trådte i kraft 1. juli 2026 og ophævede samtidig den tidligere bekendtgørelse nr. 1860 af 23. september 2021, jf. § 40. Paragrafnumrene er i det væsentlige videreført fra 2021-bekendtgørelsen — også dér stod den offentlige straffeattest i § 23 og børneattesten i § 32. Derimod afviger nummereringen fra den endnu ældre bekendtgørelse nr. 881 af 4. juli 2014, hvor den offentlige straffeattest stod i § 22 og børneattesten i § 36. Ældre kilder — herunder ombudsmandsudtalelser og en række børneattestbekendtgørelser — henviser stadig til 2014-nummereringen, og henvisningerne skal derfor oversættes til § 23 og § 32, før de bruges.

Udkastet blev sendt i offentlig høring 9. januar 2026 med fokus på banderelaterede forbud og alkolåsordninger, jf. høringen over ny bekendtgørelse om behandling af personoplysninger i Kriminalregisteret.

Bekendtgørelsen fastlægger rammerne, men de **detaljerede regler om, hvad der optages hvor, og hvornår det slettes**, er udstedt administrativt af Rigspolitichefen med hjemmel i § 5, stk. 2, § 6, stk. 2 og § 10, stk. 4. Det er cirkulære nr. 9913 af 30. oktober 2024 om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister. Uden cirkulæret kan man ikke afgøre, om en konkret afgørelse står på en straffeattest — bekendtgørelsen henviser blot til "oplysninger tilført afgørelsesdelen".

Databeskyttelsesretligt er politiets behandling omfattet af **lov om retshåndhævende myndigheders behandling af personoplysninger** (retshåndhævelsesloven), ikke af databeskyttelsesforordningen. Bekendtgørelsens § 39 henviser således udtrykkeligt til retshåndhævelseslovens § 27 om behandlingssikkerhed. Arbejdsgiveres og myndigheders efterfølgende behandling af en udleveret attest er derimod omfattet af de almindelige databeskyttelsesregler, navnlig databeskyttelseslovens § 8.

En overgangsregel skal fremhæves: § 41 bestemmer, at afgørelser om kriminalitet begået af personer, der på gerningstidspunktet ikke var fyldt 15 år, men som blev registreret i den periode, hvor den kriminelle lavalder var 14 år, **fortsat fremgår af efterforskningsdelen**. Disse oplysninger må kun videregives som led i fuldstændige udskrifter, til forskningsbrug efter § 19 eller som enkeltstående oplysninger efter § 18 og § 27.

LOV Kriminalregisteret § 1, stk. 1, 2 Kriminalregisteret § 5, stk. 2 Kriminalregisteret § 6, stk. 2 Kriminalregisteret § 10, stk. 4 Kriminalregisteret § 39 Kriminalregisteret § 40, stk. 1, 2 Kriminalregisteret § 41, stk. 1-4 Politiloven § 2a, stk. 3

§ 2 Registerets todeling – afgørelsesdelen over for efterforskningsdelen

Hele systemet hviler på skellet mellem registerets to dele. Efter bekendtgørelsens § 5 kan der i **afgørelsesdelen** optages oplysninger om personer, om hvem der er truffet afgørelse i straffesager, mens der efter § 6 i **efterforskningsdelen** kan optages "oplysninger af politimæssig betydning". Det afgørende er, at **alle straffeattester bygger på afgørelsesdelen**.

Cirkulærets § 1, stk. 1 opregner udtømmende, hvad der optages i afgørelsesdelen. De vigtigste kategorier er:

- **Domme og bødevedtagelser** – herunder vedtagne udenretlige bødeforelæg – for overtrædelse af **straffeloven**. Frifindende domme medtages kun, hvis frifindelsen er sket efter straffelovens § 16.
- **Domme for overtrædelse af anden lovgivning**, men kun hvis der betinget eller ubetinget idømmes fængselsstraf, frakendes eller udskydes rettigheder, meddeles pålæg vedrørende den dømtes person eller fastsættes retsfølger efter straffelovens §§ 68-70.
- **Bødevedtagelser efter anden lovgivning** – kun hvis der sker frakendelse eller udskydelse af rettigheder.
- **Tiltalefrafald**, medmindre de er meddelt uden vilkår.
- Ankeafgørelser, løsladelse fra afsoning, benådning, genindsættelse af prøveløsladte, overførsel af fuldbyrdelse eller tilsyn samt ændring og ophævelse af §§ 68-70-retsfølger.
- **Afgørelser om overtrædelse af lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning.**
- **Opholdsforbud efter straffelovens §§ 79 a og 79 c samt opholds- og/eller kontaktforbud efter § 79 b.**

Alt andet hører i efterforskningsdelen. Efter cirkulærets § 9 registreres **sigtelser** for en lang række forhold – straffeloven, våben- og eksplosivstoflovgivningen, jagtlovgivningen, euforiserende stoffer, visse toldlovs- og udlændingelovsovertrædelser, pasloven, tilholdsloven og en række færdselslovsovertrædelser. Efter § 11 registreres afgørelserne i samtlige sager, der er opdateret med en sådan sigtelse, og efter § 12 registreres derudover bl.a.:

- afgørelser med bøde på 1.000 kr. eller derover – for færdselsloven dog 2.500 kr. eller derover,
- **tiltalefrafald med eller uden vilkår, herunder ungdomskontrakter**,
- **frifindelser**, når sigtelsen tidligere er registreret,
- **henlæggelse af sager**, herunder sager sluttet på bevisets stilling eller afgjort med en **advarsel** efter retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2-4, og § 722, stk. 1, nr. 1, og
- alle andre afgørelser i sager, der er registreret med en sigtelse eller en tidligere afgørelse.

Dertil kommer cirkulærets § 14 om særlige indberetningstyper i efterforskningsdelen – bl.a. **sager om tilhold, opholdsforbud og bortvisning** efter tilholdsloven (nr. 2), andre advarsler, tilhold, forbud, karantæner eller pålæg (nr. 3), udrejseforbud, administrativ inddragelse og nægtelse af kørekort samt ind- og udtræden af alkolåsordningen.

Sondringen har en konsekvens, som Folketingets Ombudsmand har udtrykt præcist i FOB 2024-8 om dekorumkravet:

> *Afgørelser om at give et tilhold tilføres Kriminalregisterets efterforskningsdel, men ikke Kriminalregisterets afgørelsesdel og fremgår derfor ikke af den offentlige straffeattest.*

Bemærk asymmetrien: **selve tilholdet** (et administrativt påbud, ikke en strafferetlig reaktion) står alene i efterforskningsdelen, mens en **dom eller bødevedtagelse for at have overtrådt tilholdet** tilføres afgørelsesdelen efter cirkulærets § 1, stk. 1, nr. 13, og dermed fremgår af begge straffeattester.

LOV Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 1, stk. 1
Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 9, stk. 1
Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 11, stk. 1
Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 12, stk. 1, 2
Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 14, stk. 1
Kriminalregisteret § 5, stk. 1 Kriminalregisteret § 6, stk. 1 Retsplejeloven § 721, stk. 1
Retsplejeloven § 722, stk. 1

§ 3 Den private straffeattest efter § 11 – kun fem lovområder og fristerne på 2, 3 og 5 år

Politiet udsteder straffeattester til private personer, der er fyldt 15 år, når de selv begærer det, jf. kriminalregisterbekendtgørelsens § 11, stk. 1. Begæringen skal fremsættes over for politiet, og udlevering må kun ske, når den pågældende har legitimeret sig behørigt eller identiteten på anden vis er sikret; begæringen skal være personligt underskrevet, jf. § 13.

Den private attest er **dobbelt begrænset** – både efter lovområde og efter tid. Efter § 11, stk. 3 optages kun afgørelser, der er tilført afgørelsesdelen, og som omfatter:

- overtrædelse af **straffeloven**,
- overtrædelse af **lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning**,
- overtrædelse af **lovgivningen om euforiserende stoffer**,
- overtrædelse af **lovgivningen om våben og eksplosivstoffer**,
- **forbud idømt efter straffelovens §§ 79 a-79 c og 79 e**, og
- **udenlandske afgørelser**.

Hertil kommer efter § 11, stk. 5 afgørelser om overtrædelse af **færdselsloven**, men kun "hvorved der er idømt fængselsstraf eller retsfølger efter straffelovens §§ 68-70".

Fristerne fremgår af § 11, stk. 3, nr. 1-5:

Afgørelsestype	Frist	Regnes fra
Tiltalefrafald	2 år	datoen for tiltalefrafaldets **godkendelse i retten**
Bødestraffe	2 år	datoen for den endelige afgørelse
Idømt forbud efter §§ 79 a-79 c og 79 e	indtil ophør	forbuddets ophør
Andre afgørelser (betinget og ubetinget dom mv.)	3 år	datoen for den endelige afgørelse
Samme, hvis den pågældende har været indsat til afsoning	5 år	den **endelige løsladelse**
Retsfølger efter straffelovens §§ 68-70	5 år	retsfølgens **endelige ophævelse**

Bemærk, at fristerne kun har betydning for afgørelser, der overhovedet er **tilført afgørelsesdelen**. 2-års-fristen for bødestraffe gælder derfor i praksis bøder for straffelovsovertrædelser og for overtrædelse af tilhold — **ikke** almindelige bøder efter lovgivningen om euforiserende stoffer eller våbenlovgivningen, som alene står i efterforskningsdelen og derfor aldrig når attesten, jf. cirkulærets § 1, stk. 1. Fra de to lovområder fremgår kun domme med betinget eller ubetinget fængsel, frakendelse, pålæg eller §§ 68-70-retsfølger samt tiltalefrafald med vilkår.

For færdselsdomme gælder efter § 11, stk. 5, de samme 3 år — og 5 år fra endelig løsladelse ved afsoning samt 5 år fra ophævelse af en §§ 68-70-retsfølge.

En særlig begrænsning følger af § 11, stk. 2: tilførslerne medtages ikke, **hvis den pågældende straffebestemmelse senere er ophævet**. Reglen svarer til cirkulærets § 49, stk. 3, hvorefter alle afgørelser for overtrædelse af lovbestemmelser, der senere er ophævet, så gerningsindholdet ikke længere er strafbart, **slettes** fra registeret.

Den tidsmæssige begrænsning i den private attest er selvstændigt retligt relevant, fordi andre regelsæt opererer med længere perioder. Udlændingenævnet afviste således i afgørelse af 5. januar 2016 at lægge vægt på, at ansøgeren havde fremlagt en straffeattest uden anmærkninger. Nævnet lagde vægt på, at ansøgeren var idømt 50 dages ubetinget fængsel og løsladt i november 2009, hvorfor karensperioden på otte år først udløb i november 2017 — og bemærkede udtrykkeligt, at en privat straffeattest kun medtager afgørelser fra en kortere periode, mens karensreglerne for tidsubegrænset opholdstilladelse rækker længere tilbage. Samme mønster ses i Udlændingenævnets afgørelse af 29. maj 2024, hvor en tidligere voldsdom førte til afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse.

LOV Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 49, stk. 3 · Kriminalregisteret § 11, stk. 1-5 · Kriminalregisteret § 13, stk. 1, 2 · Straffeloven § 68 · Straffeloven § 79a

PRAKSIS **Udlændingenævnet** · Stadfæstelse af afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse som følge af tidligere voldsdom 29.05.2024

Udlændingenævnet · Afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse grundet otte års karensperiode efter fængselsstraf 05.01.2016

§ 4 Unge mellem 15 og 18 år — betinget notering, ungdomskontrakt og førstegangsbøde

For unge mellem 15 og 18 år gælder tre lempelser, der bør holdes adskilt.

For det første medtages efter § 11, stk. 4 ikke tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt, og en bødestraf medtages ikke, hvis det er **første gang**, den pågældende modtager en afgørelse, der omfatter overtrædelse af straffeloven, og der er forløbet **1 år** fra den endelige afgørelse. Ungdomskontrakten er dermed et sanktionsvalg med en attestmæssig fordel, som Rigsadvokaten udtrykkeligt fremhæver i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere, pkt. 5.2.6:

> *Den unge kan herved opnå, at lovovertrædelsen ikke anføres på straffeattesten (...), ligesom den unge normalt ikke vil blive pålagt vilkår om bøde.*

Kontrakten skal godkendes af både anklagemyndigheden og retten, og vilkårsfastsættelse forudsætter en uforbeholden tilståelse i retten, jf. retsplejelovens § 723, stk. 2 og 3 og Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 5.2.6.4. Fordelen gælder også den offentlige attest: efter § 23, stk. 4 medtages tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt heller ikke på en straffeattest til offentlig brug.

For det andet gælder en regel om **betinget notering**. Efter § 12, stk. 1 medtages en afgørelse om en overtrædelse begået af en 15-17-årig, som ikke tidligere har modtaget en afgørelse omfattet af § 11, kun på straffeattesten, hvis den pågældende **inden tre år fra afgørelsen begår et nyt strafbart forhold**, der skal medtages på en straffeattest. Førstegangsafgørelsen forbliver altså i registeret, men aktiveres først på attesten ved recidiv. Den tilsvarende regel for den offentlige attest findes i § 23, stk. 2.

For det tredje gælder betinget notering ikke, hvis der ved den første afgørelse er idømt **ungdomssanktion efter straffelovens § 74 a, retsfølger efter §§ 68-70 eller ubetinget frihedsstraf**, jf. § 12, stk. 2 og § 23, stk. 3. I de tilfælde noteres afgørelsen uden videre.

Den strafferetlige behandling af unge lovovertrædere i øvrigt — herunder ungdomskriminalitetsnævnets forbedrende foranstaltninger — falder uden for denne oversigt; se ungdomskriminalitetsnaevn.

LOV `Kriminalregisteret § 11, stk. 4` `Kriminalregisteret § 12, stk. 1, 2` `Kriminalregisteret § 23, stk. 2-4` `Retsplejeloven § 723, stk. 1-3` `Straffeloven § 74a`

§ 5 Straffeattesten til offentlig brug efter § 23 — 19 modtagerkategorier og den reelle 10-års-grænse

Bekendtgørelsens § 23, stk. 1 giver politiet adgang til efter begæring at udstede straffeattester til offentlig brug, som indeholder **oplysninger tilført afgørelsesdelen**. Den afgørende forskel fra den private attest er dobbelt: attesten omfatter afgørelsesdelen **uanset lovområde** — også særlovsdomme med fængselsstraf eller rettighedsfrakendelse — og den er **ikke** underlagt privatattestens 2-, 3- og 5-års-frister.

Attesten er til gengæld stadig bundet til afgørelsesdelen. En almindelig særlovsbøde uden frakendelse — fx en bøde for besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug eller en våbenlovsbøde — tilføres ikke afgørelsesdelen, jf. cirkulærets § 1, stk. 1, og fremgår derfor **heller ikke af den offentlige attest**. Den udbredte antagelse om, at en sådan bøde står 10 år på den offentlige straffeattest, er altså ikke rigtig: de 10 år er den tid, bøden står i **efterforskningsdelen**, jf. cirkulærets § 29, stk. 1, hvor den er synlig for bl.a. politi og anklagemyndighed efter § 24. Det samme fremgår af politiets egen vejledning på politi.dk, hvorefter en offentlig

straffeattest ikke indeholder oplysninger om bødeafgørelser, der alene indeholder overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer eller af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer.

Bestemmelsen opregner 19 modtagerkategorier. Blandt de praktisk vigtigste:

- **nr. 1**: offentlige myndigheder til brug ved afgørelse af, om en ansøger efter straffelovens § 78 eller anden lovgivning er udelukket fra en særlig offentlig autorisation eller godkendelse,
- **nr. 3-5**: Ankestyrelsen, kommunerne, socialtilsynene og Familieretshuset i sager om særlig støtte efter barnets lov, døgnophold, privat døgnpleje, privat pasningsordning og adoption,
- **nr. 6-12**: regioner, kommuner og offentlige institutioner for personer, der søger ansættelse ved dag-, døgn- og rådgivningstilbud for børn og unge, ved indsats efter servicelovens §§ 83 og 85 eller ældrelovens § 9, stk. 2, nr. 1 og 2, ved specialundervisning for voksne, som ledsager eller fast kontaktperson, ved psykiatriske institutioner og i folkeskolen med direkte elevkontakt,
- **nr. 14**: kommunalbestyrelser og regionsråd ved indberetning til Valgbarhedsnævnet,
- **nr. 15-16**: Forsvarskommandoen, Hjemmeværnskommandoen, Beredskabsstyrelsen og Militærnægteradministrationen,
- **nr. 19**: kommunerne for personer, der skal beskæftiges med udstedelse af pas og kørekort.

Videregivelse efter nr. 1, 4-13 og 17-19 kan **kun ske efter samtykke** fra den, oplysningerne angår, jf. § 23, stk. 5, og samtykkekravene i § 17, stk. 2 og 3 finder tilsvarende anvendelse — samtykket skal være skriftligt, angive hvilke typer oplysninger der må videregives, til hvem og hvordan de må anvendes, og det bortfalder senest efter et års forløb.

Når den offentlige attest ikke har egne frister, bliver den **reelle tidsgrænse sletningen fra afgørelsesdelen**. Den følger cirkulærets § 23, stk. 1, hvorefter en afgørelse slettes, når der er forløbet **10 år fra det seneste** af følgende tidspunkter:

1. endelig løsladelse fra afsoning af fængselsstraf,
2. udløb af prøvetid efter prøveløsladelse eller straksudsendelse,
3. endelig ophævelse af en retsfølge efter straffelovens §§ 68-70,
4. ophør af frakendelse eller udskydelse af rettigheder eller pålæg,
5. endelig afgørelse, der ikke omfattes af nr. 1-4.

De 10 år regnes altså fra det sidst indtrådte af de nævnte tidspunkter — og dermed **ikke nødvendigvis fra dommen**. Prøvetiden i nr. 2 er prøvetiden efter **prøveløsladelse eller straksudsendelse**, ikke prøvetiden i en betinget dom. En **betinget dom** falder under nr. 5 og står derfor 10 år fra den endelige afgørelse. En **ubetinget dom** står 10 år fra den endelige løsladelse eller, ved prøveløsladelse, fra prøvetidens udløb — og dermed reelt længere end 10 år efter domsdatoen.

To aldersundtagelser gælder efter cirkulærets § 23, stk. 2: for personer, der er fyldt **70 men ikke 80 år**, nedsættes fristerne til **5 år**, og for personer, der er fyldt **80 år**, slettes oplysningerne i afgørelsesdelen helt. Endelig slettes opholdsforbud efter straffelovens §§ 79 a og 79 c samt opholds- og/eller kontaktforbud efter § 79 b ved forbuddets ophør, jf. § 23, stk. 3.

LOV Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 23, stk. 1-3 Kriminalregisteret § 17, stk. 2, 3 Kriminalregisteret § 23, stk. 1, 5 Straffeloven § 78

§ 6 Fuldstændig udskrift, særlig attest til strafferetsplejen, Færdselsstyrelsen, sikkerhedsgodkendelse og værdispringsreglen

Ud over de to straffeattester findes en række videregivelsesformer, som rækker længere — og som er grunden til, at en ren straffeattest ikke er det samme som ikke at være registreret.

Fuldstændig udskrift af Kriminalregisteret efter § 22, stk. 1 omfatter **begge dele af registeret** og udstedes til 17 kategorier af modtagere: politikredsene, Rigspolitiet, anklagemyndigheden, Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Styrelsen for Danmarks Fængsler og Justitsministeriet (nr. 1), Domstolsstyrelsen (nr. 2), Udlændinge- og Integrationsministeriet til brug for **indfødsretssager** (nr. 3), Udlændingestyrelsen, Udlændingenævnet, SIRI og Hjemrejsestyrelsen (nr. 4-7), Erhvervsstyrelsen efter årsregnskabslovens § 135, stk. 6 (nr. 8), fængselskredse og dommerembeder for ansøgere (nr. 9-10), landsretterne og Sø- og Handelsretten for nævninger, domsmænd og lægdommere (nr. 11), domstolene ved antagelse af beneficerede advokater og bobestyrere (nr. 12), Forsvarsministeriets Auditørkorps (nr. 13), **Folketingets Ombudsmand** (nr. 14) samt nordiske og udenlandske myndigheder (nr. 15-17). Samtykke kræves efter § 22, stk. 2 ved nr. 9, 10, 12 og 15 — og ved nr. 5 og 6 i certificeringssager efter udlændingelovens § 9 a, stk. 18-22.

Den særlige straffeattest til brug i strafferetsplejen efter § 24 udstedes til politikredsene og anklagemyndigheden og er grundlaget for gentagelsesvirkning. Den indeholder afgørelser tilført afgørelsesdelen **plus** tre kategorier fra efterforskningsdelen: afgørelser om de bestemmelser, der er nævnt i færdselslovens § 125, stk. 2, afgørelser om alkolåsordning og **bødeafgørelser vedrørende overtrædelse af lov om euforiserende stoffer**. Netop den sidste kategori betyder, at en narkobøde, som ikke fremgår af nogen straffeattest, alligevel er fuldt synlig for anklagemyndigheden i en senere straffesag.

Færdselsstyrelsen får efter § 26, stk. 1 i kørekort- og kørelærersager både afgørelsesdelens oplysninger og en bred vifte fra efterforskningsdelen: afgørelser efter lovgivningen om euforiserende stoffer, administrative afgørelser om nægtelse og inddragelse af førerretten, ind- og udtræden af alkolåsordningen samt afgørelser om færdselslovens §§ 53, 54 og 117 a og § 125, stk. 2-bestemmelserne, når forseelsestidspunktet ligger inden for de sidste 3 år. Hertil kommer **sigtelser** for en række straffelovsovertrædelser (§ 119, stk. 1 og 2, §§ 120, 123, 191, 216-223, 231, 232, 237-241, 244-246, 249, 252, 260, 266 og 288), narkotikalovgivningen og færdselslovens §§ 53, 54 og 117 a. I ansøgningssager kræves samtykke, jf. § 26, stk. 3. Selve frakendelsen af førerretten behandles under frakendelse-af-foererret.

Sikkerhedsgodkendelse. Efter § 25 kan politiet videregive enkeltstående oplysninger fra Kriminalregisteret i sager om sikkerhedsgodkendelse og sager med et tilsvarende sikkerhedsmæssigt behov. Bestemmelsen er ikke begrænset til afgørelsesdelen. Området behandles nærmere under sikkerhedsgodkendelse.

Værdispringsreglerne. Enkeltstående oplysninger kan videregives til private efter § 18 og til offentlige myndigheder efter § 27, når videregivelsen sker til varetagelse af interesser, der **klart overstiger** hensynet til hemmeligholdelse, eller er nødvendig for udførelsen af opgaver for det offentlige eller påkrævet for en afgørelse, myndigheden skal træffe. Ombudsmanden har i FOB 2011 20-3 om bortvisning på grund af straffedom peget på, at en tilsvarende værdispringsregel i indberetningscirkulæret har betydning for, om en myndighed kan kræve samtykke til at indhente en attest, **efter** at en person er blevet ansat: "Det har derfor formodningen imod sig at ansættelsesmyndigheden skulle kunne følge en regel der er væsentligt forskellig fra den som Rigsadvokaten skal anvende."

Endelig fastlægger § 20 hovedreglen: oplysninger, der kan henføres til bestemte personer, må ikke videregives til anden offentlig myndighed, medmindre det følger af bekendtgørelsens kapitler herom eller af lov. § 19 åbner for videregivelse til videnskabelige eller statistiske undersøgelser af væsentlig samfundsmæssig betydning, og §§ 33-35 regulerer international udveksling, herunder underretning af statsborgerstaten efter ECRIS-rammeafgørelsen.

LOV Kriminalregisteret § 18 Kriminalregisteret § 19 Kriminalregisteret § 20 Kriminalregisteret § 22, stk. 1, 2 Kriminalregisteret § 24 Kriminalregisteret § 25 Kriminalregisteret § 26, stk. 1-3 Kriminalregisteret § 27

§ 7 Børneattesten efter § 32 og børneattestloven — et lukket katalog med lang levetid

Børneattesten er hverken en privat eller en offentlig straffeattest, men en **selvstændig videregivelsesform** med et lukket forbrydelseskatalog. Efter § 32, stk. 1 kan politiet til brug for ansættelse eller beskæftigelse af personer, der som led i deres opgaver skal have direkte kontakt med børn under 15 år, videregive oplysninger **fra efterforskningsdelen, som er eller har været optaget i afgørelsesdelen**, og som omfatter overtrædelse af straffelovens §§ 101 a, 114-114 j og 128, § 136, stk. 2 og 3, § 216, stk. 2, og § 222, herunder jf. § 225, og §§ 223, 231, 235 og 235 a samt §§ 210 og 232, hvis forholdet er begået mod et barn under 15 år. § 32, stk. 2 udvider til afgørelser fra før 1. juli 2013 efter de dagældende bestemmelser.

Konstruktionen "fra efterforskningsdelen, som er eller har været optaget i afgørelsesdelen" er afgørende for forståelsen: børneattesten er **ikke** bundet af afgørelsesdelens 10-års-sletning. Så længe oplysningen fortsat findes i efterforskningsdelen efter dennes egne — og for grov kriminalitet væsentligt længere — slettefrister, kan den videregives på en børneattest. Domme om grov seksualforbrydelse slettes efter cirkulærets § 25 først, når der skal ske aldersbetinget sletning. Børneattesten kan derfor vise forhold, der for længst er væk fra begge straffeattester.

Anvendelsesområdet udvides af § 32, stk. 3 og 4 til personer, der "færdes fast blandt børn under 15 år og derved har mulighed for at opnå direkte kontakt", samt til disse personers ægtefæller, samlevere, hjemmeboende børn og andre, der som følge af ansættelsesforholdet kan opnå direkte kontakt med børnene.

Formkravene er strenge: videregivelse kan **kun ske efter samtykke**, jf. § 32, stk. 5, politiet skal tydeligt oplyse, at uberettiget videregivelse kan straffes, jf. stk. 6, og den af politiet udformede blanket skal anvendes, jf. stk. 7. Den registrerede har efter stk. 8 ret til ved skriftlig henvendelse at få meddelelse om, hvad der er videregivet om ham.

Den **obligatoriske** indhentelse følger børneattestloven. Efter § 2, stk. 1 fastsætter vedkommende minister regler om indhentelse af børneattest, inden myndigheder og private ansætter eller beskæftiger personer, der skal have direkte kontakt med børn under 15 år, eller som færdes fast blandt dem — forudsat at ansættelsesforholdet har karakter af **fast tilknytning**. Loven gælder både offentlige forvaltningsmyndigheder og private fysiske og juridiske personer, jf. § 1. Forsætlig overtrædelse af de udstedte regler kan straffes med bøde, jf. § 2, stk. 4 — dog ikke for offentlige forvaltningsmyndigheders overtrædelser.

Bemærk at § 2, stk. 3 fortsat definerer børneattesten ved henvisning til **"§ 36"** i kriminalregisterbekendtgørelsen. Efter bekendtgørelse nr. 589 af 22. juni 2026 er den relevante bestemmelse

§ 32; henvisningen er ikke ajourført. Samme uajourførte henvisning findes i flere ressortbekendtgørelser, fx bekendtgørelsen for Justitsministeriets område § 1 og bekendtgørelsen for Kirkeministeriets område § 1, mens nyere bekendtgørelser korrekt henviser til § 32, fx bekendtgørelsen for Uddannelses- og Forskningsministeriets område § 1.

De enkelte ressortbekendtgørelser definerer "fast tilknytning" ensartet: det skal fra begyndelsen være hensigten, at tilknytningen har mere end enkeltstående eller kortvarig karakter, og attesten skal da være indhentet **inden tiltrædelse**. Selv hvor det ikke oprindeligt var hensigten, skal attest indhentes **senest 3 uger efter**, at personen i mere end 3 måneder og inden for dette tidsrum i mindst 3 tilfælde — eller i en sammenhængende periode over 1 uge — har haft de relevante funktioner, jf. fx Kulturministeriets bekendtgørelse § 2 og bekendtgørelsen om skoler, fritids- og klubtilbud § 2. For frivillige sociale organisationer er reglerne udvidet til også at omfatte kontakt via telefon, chat og digitale platforme, jf. bekendtgørelsen herom § 1. Foreninger, der modtager folkeoplysningstilskud, skal erklære, at de indhenter børneattester, jf. folkeoplysningslovens § 45.

Efter Vejledning om indhentelse af børneattest på Kulturministeriets område, pkt. 5 skal børneattesten og indhentelsesblanketten behandles fortroligt, og databeskyttelsesreglerne om opbevaring og tavshedspligt skal overholdes.

LOV Børneattestloven § 1 · Børneattestloven § 2, stk. 1-4 · Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 25, stk. 1, 2 · Folkeoplysningsloven § 45 · Kriminalregisteret § 32, stk. 1-8

§ 8 Sammenlignende oversigt: afgørelsestype × attesttype

Tabellen samler reglerne. "Afg." = afgørelsesdelen, "Eft." = efterforskningsdelen. Kolonnen "Udskrift/§ 24" dækker fuldstændig udskrift efter § 22 og den særlige attest til strafferetsplejen efter § 24.

Afgørelsestype	Del	Privat attest (§ 11)	Offentlig attest (§ 23)	Udskrift/§ 24
Dom for straffelovsovertrædelse, betinget eller ubetinget fængsel	Afg.	Ja — 3 år fra endelig afgørelse; 5 år fra endelig løsladelse ved afsoning	Ja — indtil sletning fra afgørelsesdelen	Ja
Bødevedtagelse for straffelovsovertrædelse (tyveri, hærværk, dokumentfalsk, mindre vold)	Afg.	Ja — 2 år	Ja — indtil sletning	Ja
Frifindelse efter straffelovens § 16	Afg.	Ja — efter § 11's frister	Ja	Ja
Retsfølge efter straffelovens §§ 68-70	Afg.	Ja — 5 år fra endelig ophævelse	Ja	Ja
Dom efter særlov **med** betinget/ubetinget fængsel, frakendelse eller pålæg	Afg.	Kun hvis forholdet angår straffeloven, tilholdsloven, narkotika- eller våbenlovgivningen; færdselsloven kun ved fængsel eller §§ 68-70	Ja — uanset lovområde	Ja

Bødevedtagelse efter særlov **med** rettighedsfrakendelse	Afg.	Kun inden for § 11's lovområder	Ja	Ja
Almindelig særlovsbøde uden frakendelse — fx besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug, våbenlovsbøde, færdselsbøde	Eft.	**Nej**	**Nej**	Fuldstændig udskrift: ja. § 24: kun narkobøder, § 125, stk. 2-forhold og alkolåssager
Tiltalefrafald **med** vilkår, godkendt af retten (rpl. § 723)	Afg.	Ja — 2 år fra rettens godkendelse	Ja — indtil sletning	Ja
Tiltalefrafald med vilkår om **ungdomskontrakt**	Afg.	**Nej** (§ 11, stk. 4, nr. 1)	**Nej** (§ 23, stk. 4)	Ja
Tiltalefrafald **uden** vilkår	Eft.	**Nej**	**Nej**	Fuldstændig udskrift: ja
Advarsel (rpl. § 722, stk. 1, nr. 1, og § 900)	Eft.	Nej	Nej	Fuldstændig udskrift: ja
Påtaleopgivelse, fordi sigtelsen var **grundløs** (rpl. § 721, stk. 1, nr. 1)	Eft.	Nej	Nej	Slettes ved førstkommende sletningskørsel
Anden påtaleopgivelse eller frifindelse	Eft.	Nej	Nej	Fuldstændig udskrift: ja
Tilhold meddelt efter tilholdsloven (administrativt påbud)	Eft.	Nej	Nej	Fuldstændig udskrift: ja
Dom eller bøde for **overtrædelse** af tilhold/opholdsforbud/bortvisning	Afg.	Ja	Ja	Ja
Opholds- og/eller kontaktforbud efter straffelovens §§ 79 a-79 c	Afg.	Ja — indtil forbuddet er ophørt	Ja	Ja
Førstegangsafgørelse mod 15-17-årig (ikke ungdomssanktion, §§ 68-70 eller ubetinget fængsel)	Afg.	Kun ved ny kriminalitet inden 3 år (§ 12)	Kun ved ny kriminalitet inden 3 år (§ 23, stk. 2)	Ja
Førstegangsbøde efter straffeloven mod 15-17-årig	Afg.	Nej efter 1 år (§ 11, stk. 4, nr. 2)	Ja, men underlagt § 23, stk. 2	Ja
Afgørelse for en siden **ophævet** straffebestemmelse	—	Nej (§ 11, stk. 2)	Nej — slettes efter cirkulærets § 49, stk. 3	Nej

Børneattesten efter § 32 følger sin egen logik: den viser **kun** det lukkede katalog af seksualforbrydelser mv. mod børn under 15 år samt terror- og visse andre bestemmelser — men til gengæld så længe oplysningen findes i efterforskningsdelen, dvs. potentielt langt ud over 10 år.

LOV

Kriminalregisteret § 11, stk. 2-5 | Kriminalregisteret § 12, stk. 1 | Kriminalregisteret § 22, stk. 1 | Kriminalregisteret § 23, stk. 1-4 | Kriminalregisteret § 24 | Kriminalregisteret § 32, stk. 1

§ 9 Sletning fra efterforskningsdelen — fristerne i cirkulærets §§ 24-35 og den aldersbetingede sletning

Sletning sker automatisk. Efter bekendtgørelsens § 10, stk. 1 er sletning i både afgørelsesdelen og efterforskningsdelen undergivet automatiske sletterutiner, og cirkulærets § 24, stk. 1 uddyber, at slettereglerne afhænger af de registrerede bestemmelser, afgørelsestyperne og den registreredes alder — og at **sletteregler for hovedforholdet gælder**, hvis der under samme journalnummer er registreret forskellige afgørelsestyper om samme person. Slettes en afgørelse i efterforskningsdelen, omfatter sletningen tillige tilknyttede oplysninger om anholdelse, sigtelse eller afsoning, jf. § 24, stk. 2. Rutinerne kører **månedligt**, så oplysningerne slettes efter udløbet af den måned, hvor fristen blev overskredet; sletning af fældende domme efter §§ 26 og 27 gennemføres dog kun **én gang årligt**, jf. § 24, stk. 3.

De konkrete frister i efterforskningsdelen:

Afgørelsestype	Frist	Hjemmel
Domme for **særlig grov** kriminalitet (§§ 98-118 landsskadelig virksomhed, §§ 144-146 forbrydelser i offentlig tjeneste, §§ 180-181 brandstiftelse, § 183 a flykapring, §§ 191 og 191 a grov narkotikakriminalitet, grov seksualforbrydelse, § 237 drab, §§ 123, 245 og 246 grov vold/trusler, § 288 røveri, § 289 groft skattesvig) med betinget/ubetinget fængsel, rettighedsfrakendelse eller §§ 68-70-retsfølge	Først ved **aldersbetinget sletning**	§ 25
Domme om **grov** kriminalitet	Tre kumulative betingelser, herunder at personen ikke længere er registreret i afgørelsesdelen, og at der er forløbet **20 år**	§ 26
Domme med fængsel **under 1 år** eller rettighedsfrakendelse uden for §§ 25-26	Når personen ikke længere er registreret i afgørelsesdelen	§ 27
Tiltalefrafald, herunder med vilkår om ungdomskontrakt	**10 år** fra afgørelsen	§ 28
Bøder (hovedregel)	**10 år** fra afgørelsen	§ 29, stk. 1
Færdselsbøder	**5 år** fra afgørelsen	§ 29, stk. 2
Færdselsbøder for spirituskørsel, kørsel i bevidsthedspåvirket tilstand, kørsel i frakendelsestiden, kørsel uden erhvervet førerret og kørsel med overlæs	**10 år** fra afgørelsen	§ 29, stk. 3
Advarsler, herunder efter rpl. § 722, stk. 1, nr. 1, og § 900	**5 år** fra afgørelsen	§ 30
Sager hvor sigtelsen opgives som **grundløs** (rpl. § 721, stk. 1, nr. 1)	**Førstkommende månedlige sletningskørsel** — alle oplysninger i sagen	§ 31

Frifindelse eller anden påtaleopgivelse: særlovgivning (bortset fra narkotika- og våbenlovgivningen)	**5 år**	§ 32, nr. 1
Frifindelse eller anden påtaleopgivelse: straffeloven, lov om euforiserende stoffer og våbenloven	**10 år**	§ 32, nr. 2
Pålæg efter hundeloven	**10 år**	§ 33
Indrejseforbud og forbud mod ophold (rockerloven)	Ved **udløb**	§ 34
Andre tilhold, forbud, bortvisning eller pålæg	**5 år** fra afgørelsen	§ 35
Aktualitetsmarkeringer for indrejse- og udrejseforbud, pasinddragelse, tilhold, opholdsforbud og bortvisning	**Umiddelbart** når aktualitetsdatoen er passeret	§ 43, stk. 1
Øvrige aktualitetsmarkeringer	**20 år** fra aktualitetsdatoen	§ 43, stk. 2

Den **aldersbetingede** sletning følger §§ 45-47. Ved det fyldte **80. år** slettes personen i efterforskningsdelen, medmindre den pågældende er eftersøgt, frihedsberøvet eller registreret med helt aktuelle forhold, jf. § 45. Ved det fyldte **70. år** nedsættes fristerne i §§ 26, 28 og 29 samt § 32, nr. 2, til **5 år**, jf. § 46, stk. 1. Oplysninger indført **før det fyldte 15. år** slettes automatisk efter **8 år**, medmindre den pågældende i mellemtiden er registreret med fældende domme for særlig grov eller grov kriminalitet; ved særlig grov kriminalitet eller seriekriminalitet før det 15. år udskydes sletningen til **20 år** fra registreringstidspunktet, jf. § 47.

Endelig er der de generelle ophørsregler. Efter bekendtgørelsens § 10, stk. 2 slettes oplysninger om en fysisk person senest **2 år efter dødsfaldet** – eller på det tidspunkt, hvor politiet får underretning, hvis det først sker senere – og efter § 10, stk. 3 slettes oplysninger om en juridisk person senest **5 år efter dennes ophør**. De tilsvarende regler findes i cirkulærets § 24, stk. 4 og 5.

Et praktisk væsentligt punkt: efter cirkulærets § 49, stk. 5 opbevares slettede oplysninger **hos Rigspolitiet i 1 år**, hvorefter de destrueres, og efter stk. 6 markeres sletningsdato og sletningsmåde i registeret. Sletning er altså ikke øjeblikkelig tilintetgørelse.

LOV `Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 24, stk. 1-5`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 25, stk. 1, 2`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 29, stk. 1-3`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 32, stk. 1`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 47, stk. 1, 2`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 49, stk. 5, 6`
`Kriminalregisteret § 10, stk. 1-3`

§ 10 Berigtigelse, slettefejl og erstatningsansvar for fejl i Kriminalregisteret

Rigtighedsprincippet er lovfæstet. Efter bekendtgørelsens § 8 udfører såvel den indberettende myndighed som politidirektøren i Midt- og Vestjyllands Politi, der forestår den daglige administration af registeret, kontrol til

sikring af, at der ikke behandles urigtige eller vildledende oplysninger eller oplysninger af ikke-politimæssig karakter — og:

> *Oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende eller uden politimæssig interesse, skal snarest muligt berigtiges eller slettes.*

Den tilsvarende — og mere udførlige — bestemmelse findes i cirkulærets § 49, hvor stk. 4 tilføjer, at fjernelse af oplysninger ud over automatisk sletning kun kan foretages af særligt godkendt personale ved politidirektøren i Midt- og Vestjyllands Politi. Ved indberetning af nye oplysninger foretages ajourføring af tidligere registrerede oplysninger, jf. § 9, og ændres en afgørelse ved anke eller genoptagelse, så den endelige afgørelse ikke skal optages i afgørelsesdelen, **slettes hele tilførslen**, jf. cirkulærets § 2.

Fejl i registeret har direkte erstatningsretlige konsekvenser. Rigsadvokaten tilkendte i RA-2004-521-0646 erstatning på 4.600 kr. til en person, der blev anholdt og fængslet natten over, fordi han **fejlagtigt var opdateret i Kriminalregisteret med et indrejseforbud**. Rigsadvokaten lagde til grund, at hovedparten af frihedsberøvelsen var uretmæssig, og at den pågældende ved en anholdelse alene for det berettigede forhold kunne være løsladt væsentligt tidligere; erstatningen blev ydet efter retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens § 26. Samme mønster ses i SA1-2007-521-2613, hvor et **fejlagtigt spærrekort** i politiets systemer udløste en frihedsberøvelse på 41 minutter og erstatning på 2.100 kr. Afgørelserne viser, at ansvaret er objektivt i den forstand, at det er selve den uberettigede frihedsberøvelse — ikke en skønsfejl — der udløser erstatning.

At sletteregelerne også kan fejle i den modsatte retning, blev illustreret i september 2026. Rigspolitiet konstaterede en **slettefejl i Kriminalregisteret**, der kunne betyde, at oplysninger ikke var slettet rettidigt, med konsekvenser for udstedte børneattester og for statsborgerskabssager; se Justitsministeriets orientering af 3. september 2026 om, at slettefejl i kriminalregisteret kan have påvirket børneattester. Udstedelsen af børneattester blev midlertidigt standset og genoptaget 18. september 2026, mens indfødsretssager blev stillet i bero. Sagen blev fulgt op i Folketinget med § 20-spørgsmål S 303 og S 304 om, hvorvidt slettefejl kunne have ført til uretmæssig tildeling af statsborgerskab.

Den generelle databeskyttelsesretlige pligt til at slette rettidigt er også håndhævet i forvaltningen bredt. Datatilsynet meddelte i 2026-432-0055 Aalborg Kommune påbud om systemoverblik og sletning efter systematiske mangler i sletterutinerne, og i 2024-432-0030 udtalte tilsynet kritik af Direktoratet for Kriminalforsorgen for håndteringen af indsigtsanmodninger, herunder anvendelsen af det korrekte lovgrundlag.

Den registreredes vej til indsigt i sine egne registreringer går i praksis via straffeattesten. Ombudsmanden behandlede i FOU 1985.89 om afslag på anmodning om udstedelse af straffeattester en sag, hvor politiet i stedet for at træffe en administrativ afgørelse med klagevejledning havde indbragt spørgsmålet om attestudstedelse for retten. Registertilsynet udtalte, at politiet — da der var tale om en attest uden tilførsler — burde have afgjort sagen efter registerforskrifterne og givet sædvanlig klagevejledning, og at politiet ved fremgangsmåden havde søgt at afskære den registrerede fra at indbringe sagen for rette klagemyndighed. Udtalelsen er fortsat instruktiv for, at udstedelse af straffeattest er en **forvaltningsafgørelse** med de dertil hørende garantiforskrifter.

LOV

Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 2, stk. 1

Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 49, stk. 1-6

Erstatningsansvarsloven § 26

Kriminalregisteret § 8

Kriminalregisteret § 9

Retsplejeloven § 1018h

PRAKSIS

Datatilsynet · Datatilsynet meddeler Aalborg Kommune påbud om systemoverblik og sletning af personoplysninger	05.05.2026
Datatilsynet · Kritik af Kriminalforsorgen for lang sagsbehandlingstid i sag om indsigt	10.07.2025
Rigsadvokaten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejlagtigt spærrekort	01.08.2007
Rigsadvokaten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejl i Kriminalregisteret	30.04.2004

§ 11 Videregivelse til private og arbejdsgiveres adgang — samtykke, saglighed og databeskyttelseslovens § 8

Hovedreglen er restriktiv. Efter § 16 må oplysninger fra Kriminalregisteret ikke videregives til private personer eller virksomheder, medmindre det følger af bekendtgørelsens kapitler om straffeattester, af § 17 eller § 18 eller af lov.

Samtykkeadgangen i § 17 er stramt afgrænset. Samtykket skal være **skriftligt** og indeholde oplysning om (1) hvilke typer oplysninger der må videregives, (2) hvem de må videregives til, og (3) hvordan modtageren må anvende dem. Samtykket **bortfalder senest efter et års forløb**, jf. stk. 3, og videregivelsen kan **kun omfatte de oplysninger, der er anført i § 11**, jf. stk. 4. En arbejdsgiver kan altså ikke via samtykke få adgang til mere end den private straffeattests indhold. Den parallelle bestemmelse i § 21 gælder tilsvarende.

I praksis foregår arbejdsgiverens indhentelse enten ved, at ansøgeren selv rekvirerer og fremviser en privat straffeattest, eller — hvor der er hjemmel — ved at myndigheden indhenter en offentlig straffeattest eller børneattest med samtykke. Datatilsynet oplyste i FOB 2011 20-4, at kommunens **indhentelse** af offentlige straffeattester og børneattester direkte fra politiet ikke i sig selv er reguleret af databeskyttelsesreglerne, men af forvaltningslovens § 29 om indhentelse i ansøgningssager — mens den efterfølgende registrering og opbevaring er.

Den materielle grænse sættes af databeskyttelseslovens § 8. For **offentlige myndigheder** må oplysninger om strafbare forhold efter stk. 1 ikke behandles, "medmindre det er nødvendigt for varetagelsen af myndighedens opgaver", og videregivelse kræver efter stk. 2 udtrykkeligt samtykke, en værdispringsvurdering eller nødvendighed for myndighedens virksomhed. For **private** må oplysninger om strafbare forhold efter § 8, stk. 3 behandles med udtrykkeligt samtykke — eller hvis det er nødvendigt til varetagelse af en berettiget interesse, og denne interesse **klart overstiger** hensynet til den registrerede.

Den centrale praksisafklaring om arbejdsgiveres rutinemæssige indhentelse ligger i FOB 2011 20-4. Hvidovre Kommune indhentede straffeattest forud for **alle** ansættelser for den eller de bedst kvalificerede ansøgere. Datatilsynet udtalte:

> *En generel politik i en kommune om, at der i forhold til alle stillinger standardmæssigt skal indhentes straffeattester på ansøgere, som kommunen påtænker at ansætte, er efter Datatilsynets vurdering ikke i overensstemmelse med persondatalovens § 5. Datatilsynet finder således, at det må bero på en konkret vurdering i de enkelte ansættelsessituationer, om indhentning af en privat straffeattest kan anses for saglig og proportional (...)*

Datatilsynet tilføjede, at dette bedst stemmer med § 6 i Finansministeriets cirkulære nr. 2 af 14. januar 1963, hvorefter straffeattest kun kan indhentes, "[s]åfremt sædvanlige personlige oplysninger, navnlig om tidligere beskæftigelsesforhold, ikke skønnes at give et betryggende grundlag for besættelse af en stilling". Kommunen ændrede herefter praksis til en konkret vurdering i den enkelte ansættelsessituation.

Datatilsynet har fastholdt linjen, men også anerkendt, at en konkret risikoprofil kan bære en bred praksis. I 2023-431-0025 fandt tilsynet ikke grundlag for kritik af Parken Services A/S' indhentelse af straffeattester på jobansøgere. Tilsynet lagde vægt på, at virksomheden havde foretaget en konkret nødvendighedsvurdering **for hver enkelt stillingskategori**, at Parken Stadion havde en af myndighederne bekræftet særlig sikkerhedsmæssig risikoprofil, at personalet håndterede kontanter og havde adgang til fortrolige områder, og at indhentelsen skete på det senest mulige tidspunkt i den konkrete rekrutteringsproces. Tilsynet citerede sin egen vejledning:

> *Det må i stedet bero på en konkret vurdering i de enkelte ansættelsessituationer eller i forbindelse med ansættelse i nærmere bestemte stillingskategorier, om indhentning af en straffeattest kan anses for saglig og proportional (...)*

Afgørelsen blev udtrykkeligt betinget af, at virksomheden løbende gør sig overvejelser om nødvendigheden, hvis rekrutteringspraksis eller trusselsbilledet ændrer sig. Opbevaringssiden er belyst i tilsynets rekrutteringssager 2019-41-0038 og 2019-421-0033, hvor tilsynet behandlede behandlingsgrundlag, samtykkets egnethed og opbevaringsbegrænsning i rekrutteringsforløb.

Videregivelse af oplysninger om strafbare forhold uden hjemmel sanktioneres hårdt. I 2023-832-0081 udtalte Datatilsynet alvorlig kritik af en købmand, der mundtligt havde oplyst en tidligere ansats nye arbejdsgiver om en bortvisning som følge af berigelseskriminalitet, og i Datatilsynets afgørelse af 7. juli 2021 blev en virksomhed politianmeldt med indstilling om en bøde på 400.000 kr. for uberettiget at have videregivet detaljerede oplysninger om en tidligere medarbejders strafbare forhold til kunder. Omvendt fandt tilsynet i 2025-31-1972 en videregivelse til en rådgiver under en arbejdsretlig tvist lovlig. Datatilsynets øvrige praksis behandles under datatilsynet-afgoerelser.

For politiets og myndighedernes egne ansatte gælder desuden tavshedspligten. I SS-2279/2017-OLR stadfæstede Østre Landsret en bødestraf til en politivagtleder for at have videregivet fortrolige oplysninger om en anholdt til pressen — byrettens dom findes som SS-2342/2017-ODE — og Højesteret fastslog i sag 244/2015 rækkevidden af tavshedspligten efter straffelovens § 152 for en forsvarer. Uberettiget videregivelse af børneattestoplysninger er selvstændigt strafsanktioneret, og politiet skal efter § 32, stk. 6 gøre modtageren udtrykkeligt opmærksom herpå.

LOV `Databeskyttelsesloven § 8, stk. 1-4` `Kriminalregisteret § 16` `Kriminalregisteret § 17, stk. 1-4` `Kriminalregisteret § 21, stk. 1, 2` `Kriminalregisteret § 32, stk. 6` `Straffeloven § 152, stk. 1`

PRAKSIS

Højesteret · Advokats brud på tavshedspligt ved videregivelse af fortrolige oplysninger fra lukket grundlovsforhør (Rigsarkivsagen)	03.05.2016
Landsretten · Ulovlig videregivelse af fortrolige oplysninger ved politivagtleder	22.02.2018
Byretten · Politikommissær dømt for uberettiget videregivelse af fortrolige oplysninger til pressen	07.06.2017
Datatilsynet · Lovlig videregivelse af personoplysninger og fagforeningstilhørsforhold til rådgiver under arbejdsretlig tvist	09.04.2026
Datatilsynet · Parken Services A/S' behandling af personoplysninger i forbindelse med rekruttering	05.09.2024
Datatilsynet · Købmand i Meny får alvorlig kritik for ulovlig videregivelse af oplysninger om strafbare forhold	05.09.2023
Datatilsynet · Politianmeldelse og bødeindstilling af virksomhed for ulovlig behandling af oplysninger om strafbare forhold	07.07.2021
Datatilsynet · Kræftens Bekæmpelses overholdelse af databeskyttelsesreglerne ved rekruttering	02.03.2021
Datatilsynet · Fødevarestyrelsens overholdelse af databeskyttelsesreglerne i forbindelse med rekrutteringsprocesser	02.03.2021

§ 12 Dekorumkrav og ansættelse i det offentlige — hvad en anmærkning må betyde

En anmærkning på straffeattesten udelukker ikke i sig selv fra ansættelse. Udgangspunktet er efter straffelovens § 78, stk. 1, at strafbart forhold **ikke** medfører tab af borgerlige rettigheder, og ombudsmanden fremhævede i FOB 2011 20-3, at ansøgere, der har begået strafbare forhold, "ikke på forhånd må lades ude af betragtning ved besættelse af en stilling". Et absolut krav om en attest uden anmærkninger er derfor **ikke lovligt** — ombudsmanden fandt i samme sag, at en regions retningslinjer med et sådant absolut krav stred mod denne regel.

Kriterierne for den konkrete vurdering er gamle, men stadig anvendte. § 5 i Finansministeriets cirkulære nr. 2 af 14. januar 1963 om ansættelse under staten af personer, der har begået strafbare forhold — som Indenrigsministeriet ved cirkulære nr. 109 af 29. maj 1963 henstillede fulgt i kommunerne — er gengivet i FOB 2011 20-3:

> *Ved bedømmelsen af, hvilken betydning et begået strafbart forhold bør tillægges (...) skal der lægges vægt på følgende omstændigheder: 1) Beskaffenheden af det arbejde, han skal udføre i stillingen (...) 2) Lovovertrædelsens art og omfang, tidspunktet for dens begåelse, lovovertræderens alder på gerningstidspunktet og overtrædelsens baggrund (...)*

Og med en vigtig tilføjelse i stk. 2:

> *Har lovovertrædelsen alene medført tiltalefrafald eller betinget dom, vil det således i almindelighed være mere betænkeligt at tillægge den væsentlig betydning for ansættelsesspørgsmålet, end hvis den har medført ubetinget frihedsstraf.*

Processuelle krav gælder også. I FOB 2011 20-3 fandt ombudsmanden, at et krav om børneattest **burde have fremgået af stillingsopslaget** — i det mindste så det fremgik, at der ville blive stillet krav om attest, og at ansættelsen skete med forbehold for dens indhold — og at det var **en fejl** at ansætte uden forbehold og først efterfølgende kræve attesten. Ombudsmanden henviste til, at arbejdsgivere ikke har samme berettigede interesse i at kræve straffeattest for allerede ansatte som for jobsøgere, da ansatte "allerede har passeret arbejdsgiverens kontrol ved ansættelsen og har derfor et naturligt krav på en større respekt for deres private forhold".

Dekorumvurderingen rækker videre end attestens indhold. FOB 2024-8 angår en ansøger i Forsvaret, der blev vurderet uværdig til en stilling på grund af et tilhold. Ombudsmanden opsummerede kriterierne: dekorumkravet kan være overtrådt ved strafbare handlinger, men også ved anden adfærd, der kan rejse tvivl om agtelsen og tilliden til vedkommende — i eller uden for tjenesten — og det har betydning, **hvor lang tid der er gået**, og **hvordan myndigheden har reageret**, efter den fik kendskab til forholdet. Ombudsmanden fandt, at tidsfaktoren i betydelig grad havde afsvækket forholdets betydning, og lagde herved bl.a. vægt på, at

> *forholdet, der i øvrigt ikke fremgik af den offentlige straffeattest, som nævnt ikke førte til en strafferetlig sanktion, og at der heller ikke var tale om et forhold, der var begået i tjenesten*

Myndigheden havde desuden i mellemtiden udnævnt ansøgeren tidsbegrænset i en mere udadvendt chefstilling i udlandet, hvilket efter ombudsmandens opfattelse "i betydelig grad [havde] svækket den betydning, som

tilholdet (...) kan tillægges" i den senere dekorumvurdering. Udtalelsen illustrerer det væsentlige punkt, at et forhold kan være dekorumrelevant **selv om det ikke står på nogen straffeattest** – men at fraværet fra attesten indgår som et moment i afvejningen.

For **allerede ansatte** suppleres billedet af reglerne om indberetning af straffesager mod offentligt ansatte, jf. FOB 2011 20-3, hvorefter politiet indberetter til Rigsadvokaten, der efter en værdispringsvurdering underretter ansættelsesmyndigheden, når kendskabet må antages at være af væsentlig betydning.

LOV Databeskyttelsesloven § 8, stk. 1 Kriminalregisteret § 23, stk. 1 Straffeloven § 78, stk. 1, 2

§ 13 Rettighedsnægtelse efter straffelovens § 78, stk. 2 – og at det er domstolene, der afgør

Den vigtigste materielle konsekvens af en anmærkning i afgørelsesdelen ligger i straffelovens § 78-. Udgangspunktet i stk. 1 er, at strafbart forhold ikke medfører tab af borgerlige rettigheder, men efter § 78, stk. 2 kan den, der er dømt for strafbart forhold,

> *udelukkes fra at udøve virksomhed, som kræver en særlig offentlig autorisation eller godkendelse, såfremt det udviste forhold begrunder en nærliggende fare for misbrug af stillingen eller hvervet.*

Netop denne vurdering er grunden til, at § 23, stk. 1, nr. 1 giver offentlige myndigheder adgang til den offentlige straffeattest. Men **kompetencen** ligger hos domstolene: efter § 78, stk. 3 skal spørgsmålet, om det udviste forhold er til hinder for virksomheden, af anklagemyndigheden indbringes for retten på begæring af enten ansøgeren eller myndigheden, og afgørelsen træffes ved kendelse. Går afgørelsen ud på udelukkelse, kan spørgsmålet indbringes på ny tidligst efter 2 års forløb, og autorisationen kan også inden da meddeles af myndigheden.

Erhvervsankenævnet håndhævede denne kompetencefordeling strengt i 24/08841. Erhvervsstyrelsen havde indhentet en offentlig straffeattest, der viste et bødeforlæg på 2.500 kr. for bedrageri begået i 2018, og nægtede på det grundlag optagelse i Ejendomsmæglerregistret under henvisning til straffelovens § 78, stk. 2. Nævnet ophævede afgørelsen:

> *Ankenævnet finder på den anførte baggrund, at § 6, stk. 2, nr. 1, i lov om formidling af fast ejendom ikke kan anses at indeholde hjemmel for Erhvervsstyrelsen til den trufne afgørelse, idet afgørelse om at nægte en godkendelse på baggrund af strafbare forhold skal foretages af domstolene.*

Nævnet henviste til lovforarbejderne, hvorefter "afgørelsen om at nægte en godkendelse på baggrund af strafbare forhold således fremadrettet [skal] foretages af domstolene og ikke af Erhvervsstyrelsen". Afgørelsen viser, at en anmærkning ikke i sig selv giver en administrativ myndighed hjemmel til afslag – hjemlen skal findes i særloven, og hvor den henviser til § 78, stk. 2, følger domstolsprøvelsen med.

Den materielle prøvelse er en **konkret** farevurdering med bevisbyrde hos anklagemyndigheden. Østre Landsret ændrede i SS-2911/2012-OLR byrettens kendelse og fastslog, at en ansøgers omfattende fortid ikke var til hinder for godkendelse som kørelærer. Klageren var mellem 2007 og 2013 dømt fire gange for i alt 21 forhold af berigelseskriminalitet, herunder ved dom af 21. marts 2011 til 6 måneders fængsel efter straffelovens § 285, jf. § 278, stk. 1, nr. 3. Landsretten udtalte:

> *Selv om Klager er dømt for omfattende berigelseskriminalitet (...) finder landsretten henset til oplysningerne om kærendes forhold, at anklagemyndigheden ikke har godtgjort, at de pådømte forhold indebærer en sådan nærliggende fare for, at kærende vil misbruge en stilling som kørelærer, at der er grundlag for at nægte ham retten hertil.*

Afgørende var, at en kørelærer ikke modtager betaling fra eleverne, og at der derfor ikke var den fornødne sammenhæng mellem kriminalitetens art og stillingens indhold. Kendelsen er en tydelig illustration af, at § 78, stk. 2, **ikke** er en generel vandelsklausul, men kræver en påvist, konkret misbrugsrisiko i forhold til netop den ansøgte rettighed.

Den beslægtede — men anderledes — situation er **frakendelse** efter straffelovens § 79, hvor retten ved dom for strafbart forhold kan frakende retten til fortsat at udøve virksomheden. Frakendelse sker på tid fra 1 til 5 år eller indtil videre, jf. § 79, stk. 3, og retten kan under sagen midlertidigt udelukke den pågældende, jf. stk. 4. Et eksempel er SS-413/2022-LYN, hvor Retten i Lyngby idømte en jordemoder bøde og frakendte retten til at udøve jordemodervirksomhed ved hjemmefødsler. Frakendelsen er selvstændigt registreringsudløsende: efter cirkulærets § 1, stk. 1, nr. 2 og 3 tilføres særlovsdomme og -bødevedtagelser afgørelsesdelen netop, når der frakendes eller udskydes rettigheder, og efter cirkulærets § 23, stk. 1, nr. 4 regnes 10-års-fristen bl.a. fra frakendelsens ophør.

Adgangen til attestoplysninger er i flere brancher gjort til et formelt krav. Fit & Proper-vejledningen pkt. 3.9 kræver således, at ansøgere til ledelsesposter i finansielle virksomheder oplyser om domme og tiltaler inden for de seneste ti år og vedlægger straffeattest, der ikke må være mere end 6 måneder gammel — med den bemærkning, at straf begået i lande omfattet af ECRIS-samarbejdet fremgår af den danske attest. På det familieretlige område kan Familieretshuset efter Forældreansvarsvejledningen pkt. 2.1.2.3 indhente oplysninger fra Kriminalregisteret ved mistanke om grovere personfarlig kriminalitet omfattet af forældreansvarslovens § 4 a. Taxitilladelser behandles under taxikoersel-tilladelse-og-tilbagekaldelse, og strafferetlige følger for opholdsgrundlaget under udvisning-ved-straf.

LOV `Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 1, stk. 1` `Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 23, stk. 1` `Kriminalregisteret § 23, stk. 1` `Straffeloven § 78, stk. 1-3` `Straffeloven § 79, stk. 1-4`

PRAKSIS

Landsretten · Kendelse om godkendelse som kørelærer trods tidligere domme for berigelseskriminalitet	09.07.2013
Byretten · Jordemoder dømt for grov forsømmelse ved hjemmefødsler - frakendelse af ret til at udøve virksomhed ved hjemmefødsler	11.12.2023
Erhvervsankenævnet · Ophævelse af afslag på optagelse i Ejendomsmæglerregisteret grundet manglende administrativ kompetence til vandelsvurdering	28.04.2025

§ 14 Dispensation efter §§ 36-37 og klageadgangen efter § 38

Fristerne er ikke absolutte. Kompetencen til at dispensere er samlet hos **politidirektøren i Midt- og Vestjyllands Politi**, som også forestår registerets daglige administration, jf. bekendtgørelsens § 8.

Adgangen er gradueret efter attesttype:

Attest	Kriterium	Hjemmel
Straffeattest til **privat** brug	"i **særlige tilfælde**"	§ 36
Straffeattest til **offentlig** brug og **børneattest**	"i **ganske særlige tilfælde**"	§ 37

Begge bestemmelser forudsætter en **ansøgning fra den registrerede**, og der dispenseres fra "tidsfristerne for, hvornår oplysninger ikke længere medtages" på attesten. Formuleringsforskellen – "særlige" over for "ganske særlige" – markerer en klart strengere tærskel for den offentlige attest og børneattesten, hvor beskyttelseshensynene til modtagerne, herunder børn under 15 år, vejer tungest.

Klageadgangen er kort. Efter § 38, stk. 1 kan politidirektørens afgørelse efter §§ 36 og 37 påklages til **Rigspolitiet** – og efter § 38, stk. 2 kan Rigspolitiets afgørelse i sådanne klagesager **ikke indbringes for Justitsministeriet**. Den administrative rekurs er altså udtømt hos Rigspolitiet. Herefter står alene Folketingets Ombudsmand – som i øvrigt selv er blandt modtagerne af fuldstændige udskrifter efter § 22, stk. 1, nr. 14 – og domstolsprøvelse efter grundlovens § 63.

At udstedelse og nægtelse af straffeattest er en forvaltningsafgørelse med tilhørende garantiforskrifter – herunder begrundelse og klagevejledning – følger af FOU 1985.89, hvor det blev fremhævet, at politiet burde have truffet en administrativ afgørelse med sædvanlig klagevejledning i stedet for at indbringe spørgsmålet for retten.

Uafhængigt af dispensationsadgangen findes en **materiel** sletteadgang, når registreringen er forkert: urigtige, vildledende eller ikke-politimæssige oplysninger skal snarest muligt berigtiges eller slettes, jf. § 8 og cirkulærets § 49, stk. 2, og afgørelser for siden ophævede straffebestemmelser slettes efter § 49, stk. 3. De to spor bør holdes adskilt: dispensation efter §§ 36-37 handler om at **fremrykke** virkningen af en korrekt registrering på attesten, mens berigtigelse handler om at rette eller fjerne en **forkert** registrering.

LOV `Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 49, stk. 2, 3` `Grundloven § 63` `Kriminalregisteret § 8` `Kriminalregisteret § 22, stk. 1` `Kriminalregisteret § 36` `Kriminalregisteret § 37` `Kriminalregisteret § 38, stk. 1, 2`

§ 15 Fem typiske misforståelser – og hvad reglerne faktisk siger

(a) "Bøder står 2 år på straffeattesten." Kun delvist rigtigt. 2-års-fristen i § 11, stk. 3, nr. 2 gælder bøder, der er tilført **afgørelsesdelen** – i praksis straffelovsbøder for tyveri, vold, hærværk, dokumentfalsk mv. samt bøder i tilholdssager. En **almindelig særlovsbøde** – fx bøde for besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug, en våbenlovsbøde eller en færdselsbøde – optages efter cirkulærets § 12 alene i **efterforskningsdelen** og fremgår derfor hverken af den private straffeattest eller af straffeattesten til offentlig brug. Men bøden er ikke usynlig: den står i registeret i op til 10 år, jf. cirkulærets § 29, stk. 1, og er tilgængelig for politi og anklagemyndighed via den særlige attest efter § 24 – der udtrykkeligt omfatter bødeafgørelser om euforiserende stoffer – for Færdselsstyrelsen efter § 26, for modtagerne af fuldstændig udskrift efter § 22 og ved sikkerhedsgodkendelse

efter § 25. **En ren straffeattest er altså ikke det samme som ikke at være registreret.** Strafbarheden og sanktionsniveauet for besiddelse til eget brug behandles under narkotika-eget-brug.

(b) "Tiltalefrafald er usynligt." Det afhænger af, om der er vilkår. Et tiltalefrafald **med vilkår**, godkendt af retten efter retsplejelovens § 723, stk. 3, tilføres afgørelsesdelen efter cirkulærets § 1, stk. 1, nr. 4 og står **2 år** på den private attest og indtil sletning — op til 10 år — på den offentlige. Det gælder også i **særlovssager**, hvor en bøde for samme forhold slet ikke ville fremgå. Et tiltalefrafald **uden** vilkår tilføres kun efterforskningsdelen; som Rigsadvokaten formulerer det i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet Psykisk afvigende kriminelle, pkt. 5.6.2.1:

> *Et tiltalefrafald meddelt efter bekendtgørelse nr. 324 af 27. marts 2025 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale eller tidligere tilsvarende regler vil fremgå af en udskrift af Kriminalregisteret, men vil ikke fremgå af straffeattesten.*

Uanset form slettes tiltalefrafald fra efterforskningsdelen først efter **10 år**, jf. cirkulærets § 28.

(c) "De 10 år regnes altid fra dommen." Ikke altid. Efter cirkulærets § 23, stk. 1 regnes de 10 år fra **det seneste** af endelig løsladelse, udløb af prøvetid efter prøveløsladelse eller straksudsendelse, ophør af frakendelse eller pålæg, endelig ophævelse af en §§ 68-70-retsfølge eller endelig afgørelse. Prøvetiden er altså prøvetiden efter **prøveløsladelse** — ikke prøvetiden i en betinget dom. En **betinget dom** står derfor 10 år fra den endelige afgørelse, mens en **ubetinget dom** står 10 år fra den endelige løsladelse eller, ved prøveløsladelse, fra prøvetidens udløb — og dermed reelt længere end 10 år efter domsdatoen.

(d) "Er den private attest ren, er alt rent." Nej. Den private attest er både lovområdebegrænset og fristbegrænset. Den **offentlige** attest viser afgørelsesdelen uanset lovområde og uden privatattestens frister, og **børneattesten** efter § 32 kan vise forhold, der er eller har været i afgørelsesdelen, langt ud over 10 år. Dertil kommer, at andre regelsæt opererer med egne perioder — Udlændingenævnet afviste i afgørelsen af 5. januar 2016 at lægge vægt på en attest uden anmærkninger, netop fordi karensperioden på otte år rakte længere tilbage end attestens frister.

(e) "Færdselssager kommer aldrig på straffeattesten." Ikke rigtigt. Efter § 11, stk. 5 optages færdselslovsovertrædelser på den **private** attest, når der er idømt **fængselsstraf** eller retsfølger efter straffelovens §§ 68-70 — typisk ved grovere spirituskørsel eller gentagen kørsel i frakendelsestiden. Og på den **offentlige** attest fremgår enhver færdselsdom, der er tilført afgørelsesdelen, dvs. hvor der er idømt betinget eller ubetinget fængsel eller sket frakendelse, jf. cirkulærets § 1, stk. 1, nr. 2.

Til de fem kan føjes en sjette udbredt antagelse: **at en frifindelse eller en påtaleopgivelse sletter alle spor.** Det gør den kun, hvis sigtelsen opgives som **grundløs** efter retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 1 — da slettes alle oplysninger i sagen ved førstkommende månedlige sletningskørsel, jf. cirkulærets § 31. Ved frifindelse eller påtaleopgivelse efter andre bestemmelser slettes afgørelsen først efter **5 år** (særlovgivningen) eller **10 år** (straffeloven, euforiserende stoffer og våbenloven), jf. cirkulærets § 32. Rigsadvokaten har flere gange ydet erstatning for belastningen ved langvarige sigtelser, der endte med påtaleopgivelse, se AM2024.02.29RA og AM2024.02.19RA.

LOV `Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 28, stk. 1`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 29, stk. 1-3`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 31, stk. 1`
`Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 32, stk. 1`

Kriminalregisteret § 11, stk. 3, 5 · Kriminalregisteret § 22, stk. 1 · Kriminalregisteret § 24 · Kriminalregisteret § 25 · Kriminalregisteret § 26, stk. 1 · Kriminalregisteret § 32, stk. 1 · Retsplejeloven § 721, stk. 1 · Retsplejeloven § 723, stk. 3

PRAKSIS

Rigsadvokaten · Erstatning tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen — 29.02.2024

Rigsadvokaten · Erstatning for langvarig sigtelse og sagsbehandlingstid i straffesag, der strakte sig over 7 år og 9 måneder — 19.02.2024

Udlændingenævnet · Afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse grundet otte års karensperiode efter fængselsstraf — 05.01.2016

§ 16 Praktiske konsekvenser — ansættelse, autorisationer, indfødsret og opholdsgrundlag

Straffeattestens praktiske betydning følger modtagerkategorierne i bekendtgørelsen.

Offentlig ansættelse. § 23, stk. 1, nr. 3-13 og 15-19 giver adgang til den offentlige attest ved ansættelse i dagtilbud, døgntilbud, rådgivningstilbud, folkeskolen med direkte elevkontakt, psykiatriske institutioner, ældre- og handicapområdet, forsvaret, beredskabet, museer samt ved pas- og kørekortudstedelse. Vurderingen skal være konkret, jf. kriterierne gengivet i FOB 2011 20-3, og ansøgere med strafbare forhold må ikke forhåndsudelukkes. Dekorumkravet kan selvstændigt hindre ansættelse, jf. FOB 2024-8, men tidsfaktoren og myndighedens egen reaktion afsvækker forholdets vægt.

Privat ansættelse. Arbejdsgiveren har ingen direkte adgang til registeret. Enten fremviser ansøgeren selv sin private attest, eller der videregives efter § 17 med skriftligt samtykke, der bortfalder efter et år og **kun** kan omfatte § 11-oplysninger. Behandlingen skal opfylde databeskyttelseslovens § 8, stk. 3 og kravene om saglighed og proportionalitet, og en generel politik om at indhente attest ved alle ansættelser holder ikke, jf. Datatilsynets udtalelse i FOB 2011 20-4. En stillingskategori-baseret praksis kan derimod bæres af en dokumenteret risikoprofil, jf. 2023-431-0025.

Autorisationer og bevillinger. Vagtvirksomhed, taxi- og godskørsel, kørelærergodkendelse, sundhedspersoners autorisation, advokatbeskikkelse og ledelsesposter i den finansielle sektor er alle områder, hvor strafbare forhold kan udløse nægtelse eller frakendelse. Det retlige ankerpunkt er straffelovens § 78, stk. 2 — med domstolsprøvelsen i stk. 3 — og kravet om en **påvist, konkret** misbrugsrisiko, jf. SS-2911/2012-OLR og 24/08841. Frakendelse ved dom følger § 79, jf. SS-413/2022-LYN.

Indfødsret og opholdsgrundlag. Udlændinge- og Integrationsministeriet modtager efter § 22, stk. 1, nr. 3 **fuldstændige udskrifter** til brug for indfødsretssager, og Udlændingestyrelsen, Udlændingenævnet, SIRI og Hjemrejsestyrelsen efter nr. 4-7. Det betyder, at disse myndigheder ser **begge** registerdele — også de særlovsbøder og påtaleopgivelser, der aldrig kommer på nogen straffeattest. Derfor kunne Udlændingenævnet i afgørelsen af 5. januar 2016 fastholde en otteårig karensperiode trods en ren attest, og i afgørelsen af 29. maj 2024 afslå tidsubegrænset opholdstilladelse på grund af en tidligere voldsdom. Slettefejlssagen fra september 2026 ramte netop dette felt og fik indfødsretssager stillet i bero.

Udenlandske visum- og indrejsekrav. Danske afgørelser udveksles internationalt. Efter § 35 underretter politiet den centrale myndighed i statsborgerstaten, når en endelig afgørelse om en EU-borger optages i registeret — og igen, når oplysningen ændres eller slettes — i medfør af ECRIS-rammeafgørelsen 2009/315/RIA. § 34 regulerer udstedelse af oplysninger til centrale myndigheder i andre EU-medlemsstater, og § 33

videregivelse til udenlandske myndigheder og internationale organisationer i henhold til internationale aftaler. Som Fit & Proper-vejledningen pkt. 3.9 bemærker, betyder ECRIS-samarbejdet, at kriminalitet begået i et deltagende land **fremgår af den danske straffeattest**, hvorfor en særskilt udenlandsk attest ikke er nødvendig fra disse lande.

LOV Databeskyttelsesloven § 8, stk. 3 · Kriminalregisteret § 17, stk. 1-4 · Kriminalregisteret § 22, stk. 1 · Kriminalregisteret § 23, stk. 1 · Kriminalregisteret § 33 · Kriminalregisteret § 34 · Kriminalregisteret § 35, stk. 1, 2 · Straffeloven § 78, stk. 2, 3 · Straffeloven § 79, stk. 1

PRAKSIS

Landsretten · Kendelse om godkendelse som kørelærer trods tidligere domme for berigelseskriminalitet	09.07.2013
Byretten · Jordemoder dømt for grov forsømmelse ved hjemmefødsler - frakendelse af ret til at udøve virksomhed ved hjemmefødsler	11.12.2023
Udlændingenævnet · Stadfæstelse af afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse som følge af tidligere voldsdom	29.05.2024
Udlændingenævnet · Afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse grundet otte års karensperiode efter fængselsstraf	05.01.2016
Datatilsynet · Parken Services A/S' behandling af personoplysninger i forbindelse med rekruttering	05.09.2024
Erhvervsankenævnet · Ophævelse af afslag på optagelse i Ejendomsmæglerregisteret grundet manglende administrativ kompetence til vandelsvurdering	28.04.2025

§ 17 Sammenfatning af de bærende retningslinjer

Systemet kan reduceres til fem spørgsmål, der skal stilles i rækkefølge.

1. Hvilken del af registeret er afgørelsen tilført? Svaret følger cirkulærets § 1 over for §§ 9, 11, 12 og 14. Er den ikke i afgørelsesdelen, står den på **ingen** straffeattest – men kan stå i registeret i op til 10 år og være synlig for politi, anklagemyndighed, Færdselsstyrelsen, modtagere af fuldstændig udskrift og ved sikkerhedsgodkendelse.

2. Hvilken attest er der tale om? Den private attest efter § 11 er dobbelt begrænset – fem lovområder plus færdselsdomme med fængsel, og frister på 2, 3 og 5 år. Den offentlige attest efter § 23 dækker hele afgørelsesdelen uden egne frister. Børneattesten efter § 32 viser et lukket katalog, men med den længste levetid. Fuldstændig udskrift efter § 22 og den særlige attest efter § 24 rækker længst ind i efterforskningsdelen.

3. Hvornår begynder fristen? For den private attest fra endelig afgørelse, rettens godkendelse af tiltalefrafaldet, endelig løsladelse eller retsfølgens endelige ophævelse, jf. § 11, stk. 3. For den offentlige attest fra det **seneste** af de fem tidspunkter i cirkulærets § 23, stk. 1 – for en betinget dom er det den endelige afgørelse, for en ubetinget dom løsladelsen eller udløbet af prøvetiden efter prøveløsladelse. Aldersgrænserne ved 70 og 80 år nedsætter eller ophæver fristerne.

4. Er der lovlig adgang til oplysningen? Til private kun efter §§ 16-18 – skriftligt samtykke på højst et år og kun § 11-oplysninger – og den videre behandling skal opfylde databeskyttelseslovens § 8 med de krav om saglighed og proportionalitet, som Datatilsynet har udmøntet i FOB 2011 20-4 og 2023-431-0025. Til offentlige myndigheder kun inden for §§ 20-27 og med de samtykkekrav, bestemmelserne foreskriver.

5. Hvad må oplysningen bruges til? En anmærkning giver aldrig automatisk afslag. Ved autorisationer og godkendelser kræves en **konkret nærliggende fare for misbrug** efter straffelovens § 78, stk. 2, og afgørelsen

træffes af domstolene efter stk. 3, jf. 24/08841 og SS-2911/2012-OLR. Ved ansættelse kræves en konkret afvejning af forholdets art, alder, grovhed og relation til stillingen — og ansøgere med strafbare forhold må ikke forhåndsudelukkes.

Hertil to korrektionsmekanismer. Er registreringen **korrekt**, men fristen byrdefuld, kan der søges dispensation hos politidirektøren i Midt- og Vestjyllands Politi i "særlige tilfælde" for privatattesten, § 36, og i "ganske særlige tilfælde" for den offentlige attest og børneattesten, § 37, med klage til Rigspolitiet som sidste administrative instans, § 38. Er registreringen **forkert**, skal den snarest muligt berigtiges eller slettes efter § 8 og cirkulærets § 49 — og fører fejlen til uberettiget frihedsberøvelse, udløser den erstatning, jf. RA-2004-521-0646 og SA1-2007-521-2613.

Endelig bør man holde sig for øje, at praksis om selve attestreglerne er **sparsom**, og at de bærende svar i de fleste konkrete spørgsmål skal findes i bekendtgørelsens og cirkulærets ordlyd. Hvor praksis findes, er den overvejende forvaltningsretlig — ombudsmandsudtalelser om dekorum, saglighed og sagsbehandling samt Datatilsynets afgørelser om arbejdsgiveres behandling — snarere end domspraksis om registerreglerne selv.

LOV

- Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 23, stk. 1
- Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 49, stk. 1-3
- Databeskyttelsesloven § 8
- Kriminalregisteret § 11, stk. 3
- Kriminalregisteret § 23, stk. 1
- Kriminalregisteret § 36
- Kriminalregisteret § 37
- Kriminalregisteret § 38, stk. 1, 2
- Straffeloven § 78, stk. 2, 3

PRAKSIS

Landsretten · Kendelse om godkendelse som kørelærer trods tidligere domme for berigelseskriminalitet		09.07.2013
Rigsadvokaten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejlagtigt spærrekort		01.08.2007
Rigsadvokaten · Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejl i Kriminalregisteret		30.04.2004
Datatilsynet · Parken Services A/S' behandling af personoplysninger i forbindelse med rekruttering		05.09.2024
Erhvervsankenævnet · Ophævelse af afslag på optagelse i Ejendomsmæglerregisteret grundet manglende administrativ kompetence til vandelsvurdering		28.04.2025

REFERENCE Lovgrundlag

10 paragraffer

Børneattestloven § 2	stk. 1-3	Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 1	stk. 1
Cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 23	stk. 1-3	Databeskyttelsesloven § 8	stk. 1-4
Kriminalregisteret § 11	stk. 1-5	Kriminalregisteret § 23	stk. 1-5
Kriminalregisteret § 32	stk. 1-8	Kriminalregisteret § 36	
Kriminalregisteret § 37		Straffeloven § 78	stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

22 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		1
03.05.2016	Advokats brud på tavshedspligt ved videregivelse af fortrolige oplysninger fra lukket grundlovsforhør (Rigsarkivsagen)	Sag 244/2015

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		2
22.02.2018	Ulovlig videregivelse af fortrolige oplysninger ved politivagtleder	505-582
09.07.2013	Kendelse om godkendelse som kørelærer trods tidligere domme for berigelseskriminalitet	1593-1922

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS		2
11.12.2023	Jordemoder dømt for grov forsømmelse ved hjemmefødsler - frakendelse af ret til at udøve virksomhed ved hjemmefødsler	4686-5630
07.06.2017	Politikommissær dømt for uberettiget videregivelse af fortrolige oplysninger til pressen	506-583

DATATILSYNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		8
05.05.2026	Datatilsynet meddeler Aalborg Kommune påbud om systemoverblik og sletning af personoplysninger	2026-432-0055
09.04.2026	Lovlig videregivelse af personoplysninger og fagforeningstilhørsforhold til rådgiver under arbejdsretlig tvist	2025-31-1972
10.07.2025	Kritik af Kriminalforsorgen for lang sagsbehandlingstid i sag om indsigt	2024-432-0030
05.09.2024	Parken Services A/S' behandling af personoplysninger i forbindelse med rekruttering	2023-431-0025
05.09.2023	Købmand i Meny får alvorlig kritik for ulovlig videregivelse af oplysninger om strafbare forhold	2023-832-0081
07.07.2021	Politianmeldelse og bødeindstilling af virksomhed for ulovlig behandling af oplysninger om strafbare forhold	
02.03.2021	Kræftens Bekæmpelses overholdelse af databeskyttelsesreglerne ved rekruttering	2019-41-0038
02.03.2021	Fødevarestyrelsens overholdelse af databeskyttelsesreglerne i forbindelse med rekrutteringsprocesser	2019-421-0033

RIGSADVOKATEN · NÆVN / KLAGEINSTANS		4
29.02.2024	Erstatning tilkendt for lang sagsbehandlingstid trods afslag på godtgørelse for selve sigtelsen	AM2024.02.29RA
19.02.2024	Erstatning for langvarig sigtelse og sagsbehandlingstid i straffesag, der strakte sig over 7 år og 9 måneder	AM2024.02.19RA
01.08.2007	Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejlagtigt spærrekort	SA1-2007-521-2613
30.04.2004	Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet fejl i Kriminalregisteret	RA-2004-521-0646

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		2
18.10.2022	Udenlandsk bilist pålagt kontrolafgift for manglende p-skive ved tankstation	park-1922

18.10.2022	Kontrolafgift opretholdt efter indtastningsfejl i digitalt parkeringssystem hos Q-Park	park-582

UDLÆNDINGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

29.05.2024	Stadfæstelse af afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse som følge af tidligere voldsdom	
05.01.2016	Afslag på tidsubegrænset opholdstilladelse grundet otte års karensperiode efter fængselsstraf	

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

28.04.2025	Ophævelse af afslag på optagelse i Ejendomsmæglerregisteret grundet manglende administrativ kompetence til vandelsvurdering	24/08841

17 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over teledata, cellemastregistreringer og positionspejling

Indhentning og brug af teleoplysninger, positionsdata og logrede data i straffesager

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 13 afgørelser · 2011–2024 Læs online

INTRODUKTION

Denne praksisoversigt behandler retsgrundlaget for og praksis vedrørende politiets indhentning og brug af teledata – herunder cellemastregistreringer (CDR), historisk positionsdata, realtidspejling af mobiltelefoner, mastesug ("tower dumps") og IMSI-catchere – i dansk strafferet. Retsgrundlaget hviler primært på retsplejelovens §§ 780-781 (teleoplysning og udvidet teleoplysning), § 781 a (skærpede betingelser for trafik- og lokaliseringsdata indført ved 2022-logningsrevisionen), § 791 a (teleobservation) og § 804/804 a (edition). EU-Domstolens omfattende logningspraksis – navnlig La Quadrature du Net (C-511/18) og Prokuratuur (C-746/18) – har grundlæggende ændret rammerne for dansk logning og adgang til teledata, hvilket førte til logningsrevisionen ved lov nr. 291 af 8. marts 2022 med tre differentierede logningsregimer. Højesteret har i principafgørelsen SS-59/2022-HJR af 4. oktober 2023 fastslået, at teledata logget i mulig strid med EU-retten fortsat kan anvendes som bevis, når forsvarets kontradiktionsret er iagttaget og beviset ikke er det eneste afgørende.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Teleoplysninger (§ 780, stk. 1, nr. 3) og udvidet teleoplysning/mastesug (§ 780, stk. 1, nr. 4) kræver retskendelse og kan kun indhentes under efterforskning af forbrydelser med strafferamme på mindst 6 års fængsel eller ved konkret fare for menneskeliv (§ 781, stk. 1).

02 Teleobservation – realtidspejling af mobiltelefoner (§ 791 a, stk. 5) – kan alene ske under aktiv efterforskning og ikke efter tiltalerejsning, jf. Højesterets kendelse i sag 2/2021.

03 Logningsrevision 2022 (lov nr. 291 af 8. marts 2022) indførte tre regimer: (1) målrettet personbestemt logning, (2) målrettet geografisk logning og (3) generel/udifferentieret logning, som kun kan aktiveres ved reel og aktuel trussel mod den nationale sikkerhed.

04 EU-Domstolen har fastslået, at generel og udifferentieret logning af trafik- og lokaliseringsdata som udgangspunkt er i strid med direktiv 2002/58/EF og Chartrets art. 7, 8 og 11 (La Quadrature du Net, C-511/18).

05 Teledata logget i mulig strid med EU-retten kan ifølge Højesteret stadig anvendes som bevis i straffesager, hvis der ikke foreligger retssikkerhedsmæssige betænkeligheder – navnlig hvor forsvarets kontradiktionsret er iagttaget, og teledata ikke udgør det eneste afgørende bevis (SS-59/2022-HJR).

06 Forudgående kontrol fra en domstol eller uafhængig myndighed er et EU-retligt krav for myndigheders adgang til trafik- og lokaliseringsdata, jf. Prokuratuur-dommen (C-746/18).

07 Alvorlig kriminalitet er tærskelkravet for adgang til samlede trafik- og lokaliseringsdata – den nationale strafferamme-tærskel kan variere, men domstolen skal kunne nægte adgang ved lovovertrædelser, der åbenbart ikke er alvorlige (C-178/22).

08 Fejlkilder i teledata – herunder konvertering fra rådata, celleoverlap og mastekonfiguration – nødvendiggør kvalitetskontrolrapporter fra Rigspolitiet ('varedeklaration'), som Rigsadvokatmeddelelsen stiller krav om.

09 Adgang til historiske teleoplysninger hos teleudbydere sker ved edition efter § 804/804 a, med skærpede betingelser for trafik- og lokaliseringsdata indført ved § 804 a i 2022.

10 Krypterede kommunikationstjenesters data (SKY ECC, EncroChat) indhentet via international retshjælp kan som udgangspunkt anvendes som bevis, jf. Højesterets kendelser af 4. oktober 2023.

§ 1 Typer af teledata-indgreb i retsplejeloven

Retsplejeloven hjemler flere forskellige typer indgreb rettet mod teledata. De centrale kategorier er:

- **Teleoplysning** (§ 780, stk. 1, nr. 3): Oplysning om, hvilke telefoner eller kommunikationsapparater der inden for et bestemt tidsrum har været sat i forbindelse med en bestemt telefon. Dette er det klassiske indgreb, hvor politiet indhenter oplysninger om, hvem en mistænkt person har kommunikeret med.
- **Udvidet teleoplysning / mastesug** (§ 780, stk. 1, nr. 4): Oplysning om, hvilke telefoner der inden for et nærmere angivet område har været sat i forbindelse med andre telefoner – også kaldet "tower dump". Dette indgreb rammer bredt, idet det indfanger alle telefoner, der har været aktive inden for en bestemt cellemastesektor i en given periode. Bestemmelsen blev indsat ved **lov nr. 465 af 7. juni 2001** som led i Brydensholt-udvalgets anbefalinger, og forarbejderne begrundede behovet med, at det ved efterforskning af forbrydelser, der har medført fare for menneskers liv, kan være nødvendigt at afdække alle kommunikationsapparater i nærheden af gerningsstedet.
- **Teleobservation** (§ 791 a, stk. 5): Realtidspejling af en mobiltelefons position eller observation ved hjælp af GPS-udstyr. Teleobservation er inddelt i to typer: lokalisering af en mistænkts mobiltelefon ved hjælp af teleudbyderens celledata (stk. 5, nr. 1) og observation ved hjælp af GPS eller andet pejleudstyr (stk. 5, nr. 2). GPS-varianten blev nyaffattet ved **lov nr. 1714 af 27. december 2018**, som udvidede bestemmelsen til også at omfatte udstyr anbragt på genstande (fx køretøjer), og ikke kun på personen selv.
- **Edition af historiske data** (§ 804 og § 804 a): Retten kan ved kendelse pålægge en teleudbyder at udlevere historiske teleoplysninger. Ved logningsrevisionen 2022 blev der indført en ny § 804 a med skærpede betingelser for edition af trafik- og lokaliseringsdata.
-

IMSI-catcher: Teknisk udstyr (også kaldet "StingRay") der efterligner en cellemast og opfanger IMEI- og IMSI-numre fra mobiltelefoner i et givet område. IMSI-catchere sidestilles typisk med teknisk sporing eller teleoplysning og kræver retskendelse.

Adskillelsen mellem disse indgrebstyper er afgørende, da proportionalitetskravene og kriminalitetstærsklerne varierer. Særligt mastesug rammer bredere end personmålrettet teleoplysning og indebærer dermed et større indgreb i uskyldige borgeres privatliv. Realtids-aflytning af selve samtalens *indhold* (§ 780, stk. 1, nr. 1-2) behandles i den beslægtede praksisoversigt om telefon- og rumaflytning, mens ransagning af telefonens indhold (chats, fotos mv.) dækkes under digital bevisførelse – mobildata.

LOV Retsplejeloven § 780, stk. 1 Retsplejeloven § 791a, stk. 5 Retsplejeloven § 804, stk. 1 Retsplejeloven § 804a

§ 2 Betingelser for teledata-indgreb: retskendelse, kriminalitetskrav og proportionalitet

Indgreb i meddelelseshemmeligheden efter retsplejelovens § 780 kræver retskendelse, jf. § 783, stk. 1-. Betingelserne for indgrebets tilladelse følger af § 781 og – for så vidt angår trafik- og lokaliseringsdata – den ved logningsrevisionen indførte § 781 a.

De materielle betingelser i § 781, stk. 1 er kumulative:

1. **Mistankekrav**: Der skal foreligge bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en mistænkt.
2. **Kriminalitetskrav**: Efterforskningen skal angå en lovovertrædelse, der efter loven *kan* straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller en af de i § 781, stk. 1, nr. 3 opregnede overtrædelser (herunder overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13 om forbrydelser mod statens sikkerhed).
3. **Indikationskrav**: Indgrebet skal være af afgørende betydning for efterforskningen.
4. **Proportionalitetskrav**: Indgrebet må ikke stå i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, der kan ventes (§ 782, stk. 1).

For **udvidet teleoplysning / mastesug** (§ 780, stk. 1, nr. 4) gælder efter § 781, stk. 5 yderligere, at indgrebet kun kan tillades, hvis efterforskningen vedrører en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13 (forbrydelser mod staten) eller en overtrædelse, der har medført eller kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier. Denne skærpede tærskel afspejler, at mastesug rammer alle telefoner i et område og dermed indebærer et bredt, udifferentieret indgreb.

Ved logningsrevisionen 2022 blev der indført en ny § 781 a, der opstiller skærpede betingelser for politiets *adgang til* allerede logrede trafik- og lokaliseringsdata. Formålet var at implementere EU-Domstolens krav – navnlig fra Prokuratuur-dommen (C-746/18) – om, at adgang til samlede trafik- og lokaliseringsdata forudsætter, at der efterforskes *alvorlig kriminalitet*, og at der sker forudgående kontrol fra en domstol eller uafhængig myndighed.

Rigsadvokatmeddelelsen om Anvendelse af teledata i straffesager indeholder detaljeret vejledning om den praktiske håndtering af teledata-indgreb, herunder udformning af kendelsesanmodninger, samarbejdet med Rigspolitiets Telesektion og kravene til kvalitetskontrol.

LOV Retsplejeloven § 781, stk. 1 Retsplejeloven § 781a Retsplejeloven § 782, stk. 1 Retsplejeloven § 783, stk. 1

§ 3 Logningsrevision 2022 – tre regimer for datalagring

Den danske logningsordning blev grundlæggende reformeret ved **lov nr. 291 af 8. marts 2022** (logningsrevisionen), der indførte nye §§ 786 a-786 f i retsplejeloven. Baggrunden var, at den hidtidige generelle og udifferentierede danske logningsbekendtgørelse var i strid med EU-Domstolens praksis, som den navnlig var udviklet i Tele2/Watson-dommen (C-203/15 og C-698/15), La Quadrature du Net-dommen (C-511/18) og Prokuratuur-dommen (C-746/18).

De almindelige bemærkninger til lovforslaget (L 93, 2021-22) udtrykte det klart:

> *"EU-Domstolen har imidlertid i en række domme, herunder La Quadrature du Net-dommen, fastslået, at en national lovgivning, der med henblik på bekæmpelse af kriminalitet foreskriver en generel og udifferentieret lagring af trafikdata og lokaliseringsdata, er uforenelig med bl.a. artikel 15, stk. 1, i direktiv 2002/58/EF [...] Lovforslaget har på den baggrund til formål at fastsætte et nyt dansk regelsæt for registrering og opbevaring af oplysninger om teletrafik m.v."*

Det nye system opererer med tre logningsregimer:

1. Målrettet personbestemt logning (§ 786 a): Justitsministeren kan pålægge en udbyder at registrere og opbevare trafikdata vedrørende en bestemt person, der er genstand for efterforskning af alvorlig kriminalitet. Indgrebet kræver forudgående retskendelse.

2. Målrettet geografisk logning (§ 786 b): Justitsministeren kan pålægge logning af trafikdata i et nærmere afgrænset geografisk område, hvor der er forhøjet risiko for alvorlig kriminalitet. Området udpeges på baggrund af objektive, ikke-diskriminerende kriterier.

3. Generel og udifferentieret logning (§ 786 c): Kan alene aktiveres, når der foreligger en reel og aktuel eller forudsigelig alvorlig trussel mod den nationale sikkerhed. Foranstaltningen skal være tidsbegrænset og kan undergives domstolsprøvelse. Justitsministeren udsteder årligt en bekendtgørelse om generel logning, senest **bekendtgørelse nr. 397 af 17. marts 2026** om generel og udifferentieret registrering af trafikdata.

Logningsrevisionen indførte samtidig § 781 a, der regulerer politiets *adgang til* de logrede data med skærpede betingelser for trafik- og lokaliseringsdata, herunder krav om alvorlig kriminalitet og forudgående retskendelse. Endvidere blev § 804 a indsat med særlige regler om edition af trafik- og lokaliseringsdata hos teleudbydere.

Rigsadvokatmeddelelsen om Logning giver vejledning om de nye reglers praktiske håndtering, herunder politiets pligt til at identificere lovgrundlaget for den specifikke logning, som de indhentede data stammer fra.

LOV Retsplejeloven § 781a Retsplejeloven § 786a Retsplejeloven § 786b Retsplejeloven § 786c Retsplejeloven § 804a

§ 4 EU-Domstolens logningspraksis og den danske implementering

EU-Domstolens omfattende praksis om logning af teledata har været den afgørende drivkraft bag den danske logningsrevision. De centrale afgørelser er:

Tele2/Watson (C-203/15 og C-698/15, 21. december 2016): EU-Domstolen fastslog, at direktiv 2002/58/EF, sammenholdt med Chartrets art. 7, 8, 11 og 52, stk. 1, er til hinder for en national lovgivning, der foreskriver generel og udifferentieret lagring af trafikdata og lokaliseringsdata med henblik på bekæmpelse af kriminalitet. Dommen slog fast, at kun *målrettet* lagring kan begrundes i kriminalitetsbekæmpelse, og at adgang til logrede data kræver forudgående kontrol af en domstol eller uafhængig myndighed.

La Quadrature du Net (C-511/18, C-512/18 og C-520/18, 6. oktober 2020): EU-Domstolen nuancerede Tele2-dommen og anerkendte en snæver undtagelse: Generel og udifferentieret logning *kan* tillades, hvis en medlemsstat står over for en alvorlig trussel mod den nationale sikkerhed, der er reel og aktuel eller forudsigelig. Foranstaltningen skal være tidsbegrænset og undergives effektiv domstolsprøvelse. EU-Domstolen udtalte i C-511/18:

> *"Disse data vil tilsammen kunne gøre det muligt at drage meget præcise slutninger vedrørende privatlivet for de personer, hvis data er blevet lagret [...] Særligt gør disse data det muligt at lave en profil af de berørte personer, hvilken oplysning, henset til retten for respekt af privatlivet, er lige så følsom som selve indholdet af kommunikationen."*

Dommen tillod desuden *målrettet* lagring på baggrund af objektive kriterier, *generel* lagring af IP-adresser og brugeridentitetsdata, samt "quick freeze"-ordninger.

Prokuratuur (C-746/18, 2. marts 2021): Dommen fastslog, at den estiske anklagemyndighed ikke opfyldte kravet om at udgøre en uafhængig myndighed ved adgang til logrede trafik- og lokaliseringsdata, fordi anklagemyndigheden samtidig leder efterforskningen. Den forudgående kontrol skal foretages af en instans, der ikke har nogen interesse i straffesagens udfald.

Garda Síochána (C-140/20, 5. april 2022): EU-Domstolen præciserede, at adgang til en samling af trafik- og lokaliseringsdata kun kan begrundes med bekæmpelse af *alvorlig* kriminalitet. Denne dom spillede en central rolle i den danske debat om kriminalitetstærsklen.

C-178/22 (30. april 2024): EU-Domstolen tog stilling til, hvornår en lovovertrædelse er tilstrækkelig "alvorlig" til at begrunde adgang til teledata. Domstolen accepterede en national tærskel på mindst 3 års fængselsstraf, men fastslog i C-178/22, at domstolen skal have beføjelse til at nægte adgang:

> *"[...] på betingelse af, at den nationale ret er beføjet til at nægte den nævnte adgang, hvis der anmodes herom som led i en efterforskning af en lovovertrædelse, som åbenbart ikke er alvorlig i betragtning af de fremherskende samfundsforhold i den pågældende medlemsstat."*

VD og SR (C-339/20 og C-397/20, 20. september 2022): EU-Domstolen fastslog i C-339/20, at hverken markedsmisbrugsdirektivet eller MAR-forordningen giver hjemmel til generel logning, og at de nationale domstole ikke kan opretholde en EU-stridig logningslovgivning midlertidigt.

Det danske tre-regimet-system (§§ 786 a-c) er udformet for at imødekomme denne EU-retlige ramme. Den generelle logning (§ 786 c) aktiveres kun ved en reel national sikkerhedstrussel – der operationelt har været anset for til stede siden ordningens ikrafttræden, og som justitsministeren årligt bekræfter ved bekendtgørelse.

LOV Retsplejeloven § 786a Retsplejeloven § 786c

PRAKSIS
EU-Domstolen · Adgang til teledata ved efterforskning af tyveri: Definitionen af alvorlig kriminalitet og nationale straffetærskler 30.04.2024
EU-Domstolen · Insiderhandel og databeskyttelse: EU-domstolen afviser generel logning af trafikdata til bekæmpelse af markedsmisbrug 20.09.2022
EU-Domstolen · Generel og udifferentieret logning af teledata er som udgangspunkt i strid med EU-retten: Dom i de forenede sager La Quadrature du Net m.fl. 06.10.2020

§ 5 Teleobservation – realtidspejling af mobiltelefoner

Retsplejelovens § 791 a, stk. 5 hjemler teleobservation i to former: (1) lokalisering af en mistænkts mobiltelefon ved hjælp af teleudbyderens positionsdata i realtid (stk. 5, nr. 1) og (2) observation ved hjælp af GPS-udstyr eller andet pejleudstyr (stk. 5, nr. 2).

Teleobservation kan tillades, hvis mistankekravet, kriminalitetskravet (fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover) og indikationskravet er opfyldt, jf. § 791 a, stk. 3. Indgrebet kræver retskendelse.

Højesterets kendelse i sag 2/2021 (21. februar 2022): Denne principielle afgørelse fastslog, at teleobservation efter § 791 a, stk. 5 *ikke* kan anvendes efter tiltalerejsning med henblik på forkyndelse af en tilsigelse til hovedforhandling. Sagen vedrørte en mistænkt, der ikke kunne lokaliseres til forkyndelse, og anklagemyndigheden anmodede om teleobservation for at finde vedkommende. Højesteret fastslog i sag 2/2021:

> *Indgrebet kan kun foretages som led i efterforskningen af en strafbar handling og kan derfor ikke benyttes med henblik på forkyndelse.*

Sagen var forinden behandlet af Østre Landsret i SS-2749/2020-OLR, der havde tilladt teleobservation til forkyndelse – en afgørelse Højesteret altså omgjorde.

Byrettens kendelse i SS-1315/2011-ARH: Sagen vedrørte politiets brug af et GPS/SIM-modul installeret i en stjålen bil til at spore køretøjets position. Retten i Aarhus fastslog i SS-1315/2011-ARH, at en sådan sporing kræver kendelse efter § 791 a, idet den sidestilles med teleobservation. Politiets indhentning af positionsdata fra SIM-modulet uden forudgående kendelse udgjorde et uhjemlet indgreb.

Der er en klar afgrænsning mellem teleobservation (realtidspejling af *position*) og teleaflytning (aflytning af *kommunikationens indhold*) – sidstnævnte behandles under § 780, stk. 1, nr. 1-2 og er dækket i praksisoversigten om telefon- og rumaflytning.

LOV Retsplejeloven § 791a, stk. 3, 5

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret: Teleobservation kan ikke anvendes til at lokalisere tiltalt med henblik på forkynelse efter tiltale 21.02.2022
Landsretten · Kendelse om teleobservation for at sikre forkyndelse anses som led i efterforskning 21.10.2020
Byretten · Kendelse om teleobservation og krav om retskendelse 24.02.2011

§ 6 Bevisførelse med teledata – Højesterets principafgørelser af 4. oktober 2023

Det centrale bevismæssige spørgsmål vedrørende teledata er, om data logget i mulig strid med EU-rettens forbud mod generel og udifferentieret logning kan anvendes som bevis i danske straffesager. Højesteret tog stilling til dette i to principafgørelser afsagt den 4. oktober 2023.

SS-59/2022-HJR – Nationalt indhentede teleoplysninger: Sagen vedrørte en nævningesag om drab og drabsforsøg begået den 17. november 2020. Politiet havde indhentet udvidede teleoplysninger (mastesug) om gerningsstedet og historiske teleoplysninger om IMEI-forbindelser på baggrund af retskendelser fra Retten i Holbæk. Forsvaret nedlagde påstand om bevisudelukkelse under henvisning til, at logningsgrundlaget var i strid med EU-retten.

Højesteret fastslog i SS-59/2022-HJR:

> *"Højesteret finder, at der ikke foreligger retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, der kan begrunde, at de indhentede teleoplysninger ikke kan anvendes som bevis i straffesagen. Det bemærkes herved, at uanset om indhentede teleoplysninger måtte være tilvejebragt på baggrund af generel og udifferentieret logging i strid med EU-retten, har det ikke betydning for oplysningernes kvalitet, og det har heller ikke i sig selv medført en krænkelse af tiltaltes rettigheder af betydning for straffesagen."*

Højesteret lagde vægt på fire forhold:

Forhold	Højesterets vurdering
Bevisernes karakter	Tekniske, objektive data – pålidelighed uberørt af logningsgrundlagets eventuelle ulovlighed
Kontradiktionsret	Forsvarerne havde fuld mulighed for at anfægte og konfrontere teledata under hovedforhandlingen
Bevisværdi	Teledata udgjorde ikke det eneste eller reelt afgørende bevis i sagen
Sagens alvor	Drab og drabsforsøg – tungtvejende samfundsinteresse i effektiv straffeforfølgning

Højesteret henviste i sin begrundelse til EU-Domstolens dom i Prokuratuur-sagen (C-746/18), som fastslog, at spørgsmålet om bevisantagelighed henhører under national ret, dog under overholdelse af kontradiktionsprincippet og retten til en retfærdig rettergang.

SS-56/2022-HJR – SKY ECC-data fra international retshjælp: I en sideløbende kendelse tog Højesteret stilling til, om lokaliseringsdata fra den krypterede kommunikationstjeneste SKY ECC, indhentet fra hollandske myndigheder via international retshjælp, kunne bruges som bevis. Højesteret fastslog i Sag 56/2022:

> *"Lokaliseringsdata fra den krypterede kommunikationstjeneste SKY ECC indhentet fra de hollandske myndigheder kan herefter som udgangspunkt anvendes i straffesagen, jf. Højesterets kendelse af 11. januar 2023 (UfR 2023.1368)."*

Retten lagde vægt på, at National Enhed for Særlig Kriminalitets rapport om behandlingen af det hollandske materiale forelå, og at forsvarerne havde haft mulighed for at anfægte dataene.

Disse afgørelser etablerer det danske princip om, at teledata ikke udelukkes som bevis alene fordi logningsgrundlaget *muligvis* var EU-stridigt. Det afgørende er den konkrete retssikkerhedsmæssige helhedsvurdering, herunder kontradiktionsret, bevisernes pålidelighed og sagens alvor. Princippet har direkte forankring i EMRK artikel 6 om retfærdig rettergang.

LOV Retsplejeloven § 780, stk. 1 | Retsplejeloven § 781, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Teleoplysninger indhentet fra danske teleudbydere kan anvendes som bevis i straffesag 04.10.2023

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets tilladelse af SKY ECC-lokaliseringsdata som bevis i sag om drab og livstidsstraf 04.10.2023

§ 7 Fejlkilder og kvalitetskontrol i teledata

Teledata er ikke fejlfri. I 2019 blev det afsløret, at Rigspolitiets konvertering af teledata fra udbydernes råformater til politiets analysesystemer indeholdt systematiske fejl – den såkaldte "teledataskandal". Fejlene bestod navnlig i, at positionsdata fra cellemastregistreringer blev konverteret forkert, så telefoner fejlagtigt fremstod som placeret i et andet geografisk område end det faktiske. Deloitte blev sat til at undersøge problemet, og undersøgelsen afslørede flere fejlkilder.

Konsekvensen var, at en række straffesager måtte genoptages eller granskes, og at Rigsadvokaten indførte skærpede krav til kvalitetskontrol. Rigsadvokatmeddelelsen om Anvendelse af teledata i straffesager stiller nu detaljerede krav til håndteringen af teledata som bevismiddel, herunder:

- **Kvalitetskontrolrapport ("varedeklaration")**: Rigspolitiets Telesektion skal udarbejde en rapport, der beskriver de indhentede datas karakter, eventuelle fejlkilder, konverteringsprocessen og de begrænsninger, der knytter sig til dataene. Denne rapport skal forelægges forsvareren i god tid før hovedforhandlingen.
- **Rådata vs. konverteret data**: Rapporten skal redegøre for forskellen mellem rådata (som modtaget fra teleudbyderen) og den konverterede udgave (som præsenteret af politiet). Forsvareren har ret til at anmode om indsigt i rådata.
- **Fejlkilder i celledata**: Cellemastregistreringer angiver kun, hvilken cellemast telefonen var tilsluttet – ikke en præcis geografisk position. Cellens dækningsområde kan variere markant afhængigt af mastens højde, terræn, bygninger og belastning. I tætbebyggede områder kan cellerne være meget små, mens de i landområder kan dække flere kvadratkilometer. Derudover kan en telefon skifte mellem master ("handover") af tekniske årsager, uden at brugeren fysisk har bevæget sig.
- **Krav til præsentation i retten**: Teledata bør præsenteres med tydelig angivelse af usikkerheder og begrænsninger. Anklagemyndigheden bør ikke fremsætte positionsdata som mere præcise end de faktisk er.

Kvalitetsproblemerne understreger vigtigheden af forsvarets kontradiktionsret – som Højesteret også fremhævede i SS-59/2022-HJR – samt behovet for sagkyndig bistand til at vurdere teledatas bevismæssige vægt. Teledata bør derfor aldrig stå alene som det eneste afgørende bevis i en straffesag.

PRAKSIS **Højesteret** · Teleoplysninger indhentet fra danske teleudbydere kan anvendes som bevis i straffesag 04.10.2023

§ 8 Sammenfatning og retspolitiske perspektiver

Teledata – cellemastregistreringer, positionsdata og realtidspejling – er et centralt efterforskningsmiddel i moderne dansk strafferet. Retsstillingen er præget af et dynamisk samspil mellem den nationale straffeprocessuelle regulering i retsplejeloven og EU-Domstolens stadig mere detaljerede krav til logningens og adgangens proportionalitet.

De væsentligste retspolitiske udviklingslinjer kan sammenfattes således:

- **Fra generel til differentieret logning**: Logningsrevisionen 2022 markerede et paradigmeskift fra én samlet logningsbekendtgørelse til tre differentierede regimer (§§ 786 a-c). I praksis har den generelle logning dog været aktiveret kontinuerligt siden ordningens ikrafttræden, fordi justitsministeren har vurderet, at der foreligger en reel national sikkerhedstrussel.
- **Bevisførelse trods logningsusikkerhed**: Højesterets afgørelser af 4. oktober 2023 etablerer, at den straffeprocessuelle bevisbedømmelse efter dansk ret ikke automatisk udelukker teledata, selv hvis logningsgrundlaget muligvis var EU-stridigt. Det afgørende er forsvarets kontradiktionsret, bevisernes tekniske pålidelighed og sagens alvor. Denne tilgang er i overensstemmelse med EU-Domstolens princip om national procesautonomi, jf. Prokuratuur-dommen (C-746/18).
- **Kvalitetskontrol som retssikkerhedsgaranti**: Teledataskandalen 2019 viste, at fejl i konvertering og tolkning af teledata kan have alvorlige konsekvenser. Rigspolitiets kvalitetskontrolrapporter ("varedeklarationer") og Rigsadvokatmeddelelsens krav om transparens er nu de centrale processuelle garantier.
- **EU-retlig dynamik**: EU-Domstolens praksis er fortsat under udvikling. Dommen i C-178/22 (2024) om kriminalitetstærsklen og SpaceNet/Telekom Deutschland-sagerne (C-793/19 og C-794/19) om den tyske logningslovgivning illustrerer, at nye præjudicielle spørgsmål løbende kan påvirke den danske ordning.
- **EMRK-perspektiv**: Det retlige landskab suppleres af EMRK art. 8 om retten til privatliv, jf. praksisoversigten om EMRK artikel 8, samt art. 6 om retfærdig rettergang, jf. praksisoversigten om EMRK artikel 6. EMD har i Big Brother Watch mod UK (2021) og Centrum för Rättvisa mod Sverige (2021) taget stilling til massovervågning af kommunikation og stillet krav om end-to-end-garantier, herunder uafhængig kontrol og underretning af berørte.

Teledata er og vil fortsat være et uundværligt redskab i straffesagers opklaring. Den retlige udfordring ligger i at balancere efterforskningens effektivitet med de grundlæggende retssikkerhedsgarantier, som EU-retten og EMRK kræver – en balance der fortsat er under retlig afklaring.

LOV Retsplejeloven § 786a · Retsplejeloven § 786c

PRAKSIS
EU-Domstolen · Adgang til teledata ved efterforskning af tyveri: Definitionen af alvorlig kriminalitet og nationale straffetærskler — 30.04.2024
EU-Domstolen · Generel og udifferentieret logning af teledata er som udgangspunkt i strid med EU-retten: Dom i de forenede sager La Quadrature du Net m.fl. — 06.10.2020

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 780	stk. 1	Retsplejeloven § 781	stk. 1
Retsplejeloven § 781a		Retsplejeloven § 786a	
Retsplejeloven § 791a	stk. 5	Retsplejeloven § 804	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

10 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 3

04.10.2023	Teleoplysninger indhentet fra danske teleudbydere kan anvendes som bevis i straffesag	3817-4611
04.10.2023	Højesterets tilladelse af SKY ECC-lokaliseringsdata som bevis i sag om drab og livstidsstraf	3818-4612
21.02.2022	Højesteret: Teleobservation kan ikke anvendes til at lokalisere tiltalt med henblik på forkynelse efter tiltale	2/2021

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 3

30.04.2024	Adgang til teledata ved efterforskning af tyveri: Definitionen af alvorlig kriminalitet og nationale straffetærskler	C-178/22
20.09.2022	Insiderhandel og databeskyttelse: EU-domstolen afviser generel logning af trafikdata til bekæmpelse af markedsmisbrug	C-339/20
06.10.2020	Generel og udifferentieret logning af teledata er som udgangspunkt i strid med EU-retten: Dom i de forenede sager La Quadrature du Net m.fl.	C-511/18

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 1

21.10.2020	Kendelse om teleobservation for at sikre forkyndelse anses som led i efterforskning	2514-2995

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 1

24.02.2011	Kendelse om teleobservation og krav om retskendelse	2079-2481

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

03.12.2024	Kontrolafgift fastholdt trods problemer med betalingsautomat grundet fejlindstillet p-skive	park-4612
19.09.2023	Manglende registrering i ParkCare trods betaling af parkeringslicens	park-3031

18 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over telefon- og rumaflytning

Indgreb i meddelelseshemmeligheden efter retsplejelovens kapitel 71

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 19 afgørelser · 2009–2025 Læs online

INTRODUKTION

Telefon- og rumaflytning, teleobservation og dataaflæsning er blandt de mest indgribende straffeprocessuelle tvangsindgreb i dansk ret. Retsplejelovens kapitel 71 (§§ 780-791 d) regulerer udtømmende formerne for indgreb i meddelelseshemmeligheden samt de materielle og formelle betingelser herfor, herunder kriminalitetskrav, specifikationskrav og efterfølgende underretning. Praksis viser, at Højesteret fortolker specifikationskravet med en vis fleksibilitet – senest ved at acceptere en 15-meters radius omkring en bil (2025) – mens domstolen omvendt afgrænser teleobservation snævert til den præjudicielle efterforskningsfase og afviser anvendelse til forkyndelse. Den EU-retlige dimension er vokset markant med logningsdebatten og spørgsmålet om bevisanvendelse af data fra krypterede platforme som EncroChat og SKY ECC, hvor Højesteret konsekvent har fastslået, at udenlandsk indhentet materiale ikke er undergivet dansk legalitetsprøvelse.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Telefonaflytning kræver som udgangspunkt en strafferamme på mindst 6 års fængsel, mens teleobservation kræver mindst 1 år og 6 måneders fængsel.

02 Specifikationskravet i § 783 er opfyldt ved aflytning i en radius af 15 meter omkring en bil, når tilladelsen er betinget af sigtedes konkrete tilstedeværelse inden for radiusen (Højesteret 2025).

03 Teleobservation kan kun anvendes som led i politiets efterforskning forud for tiltalerejsningen og ikke til lokalisering af en tiltalt med henblik på forkyndelse (Højesteret 2022).

04 Historiske masteoplysninger er ikke teleobservation men udleveres som edition efter § 804, hvorved de lempeligere editionsbetingelser finder anvendelse (Højesteret 2009).

05 EncroChat-data tilvejebragt af franske myndigheder via international retshjælp er ikke omfattet af dansk legalitetsprøvelse efter § 746, stk. 1, idet indsamlingen ikke skete som led i dansk efterforskning (Højesteret 2022/2023).

06 SKY ECC-lokaliseringsdata indhentet fra hollandske myndigheder kan ligeledes som udgangspunkt anvendes som bevis, og eventuelle tekniske usikkerheder afgøres under den fri bevisbedømmelse (Højesteret 2023).

07 Teleoplysninger indhentet på baggrund af logningsregler, der måtte stride mod EU-retten, kan anvendes som bevis, da den potentielle EU-retsstrid ikke i sig selv påvirker oplysningernes pålidelighed (Højesteret 2023).

08 Teledata opbevaret af teleudbydere af forretningsmæssige hensyn (fx fejlretning) er ikke omfattet af EU-Domstolens restriktive logningspraksis og kan udleveres via edition til efterforskning af grov kriminalitet (Højesteret 2025).

09 Generel og udifferentieret logning af trafik- og lokaliseringsdata er som udgangspunkt i strid med e-databeskyttelsesdirektivet, medmindre den er begrundet i national sikkerhed (EU-Domstolen, La Quadrature du Net).

10 Logningsbekendtgørelsen kan ikke erklæres generelt ugyldig af danske domstole, men domstolene kan undlade at anvende den i konkrete tilfælde, hvor anvendelsen strider mod EU-retten (Højesteret 2022).

11 Rumaflytning og udvidet teleoplysning (mastesug) kræver, at mistanken vedrører en forbrydelse, der har medført eller kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier (§ 781, stk. 5).

12 Ved indgreb i meddelelseshemmeligheden skal der beskikkes en advokat for den, som indgrebet vedrører, og advokaten skal have lejlighed til at udtale sig (§ 784).

§ 1 Indgrebets former og lovgrundlaget i retsplejelovens §§ 780-791 d

Retsplejelovens § 780, stk. 1 opregner udtømmende de former for indgreb i meddelelseshemmeligheden, som politiet kan foretage:

- **Nr. 1 – Telefonaflytning:** Aflytning af telefonsamtaler eller anden tilsvarende telekommunikation.
- **Nr. 2 – Anden aflytning (rumaflytning):** Aflytning af samtaler ved hjælp af et apparat, fx i en bil eller bolig.
- **Nr. 3 – Teleoplysning:** Oplysning om hvilke telefoner der sættes i forbindelse med en bestemt telefon.
- **Nr. 4 – Udvidet teleoplysning (mastesug):** Oplysning om hvilke telefoner inden for et nærmere angivet område der kommunikerer med andre telefoner.
- **Nr. 5 og 6 – Brevåbning og brevstandsning.

Derudover regulerer § 791 a observation og teleobservation, og § 791 b dataaflæsning. Kapitlets overskrift er løbende udvidet – senest i 2020 til også at omfatte overtagelse af tv-overvågning.

Rigsadvokatmeddelelsen om anvendelse af teledata i straffesager præciserer, at teleoplysninger kan indhentes enten fremadrettet (i forbindelse med en igangværende aflytning) eller som historiske oplysninger (loggede data), og at udvidet teleoplysning (mastesug) forudsætter, at telefonerne har været i aktiv brug.

Området har en lang lovgivningshistorik. Den nuværende systematik i kapitel 71 stammer fra grundreformen i 1978, hvor reglerne om efterforskning, anholdelse og varetægt blev samlet og omnummereret. Kapitel 71 har siden været genstand for en række væsentlige ændringer, herunder indsættelsen af udvidet teleoplysning i 2001, terrorpakken i 2002 (der tilføjede dataaflæsning) og teleobservationsbestemmelsen i 2006.

LOV Retsplejeloven § 780, stk. 1 Retsplejeloven § 791a Retsplejeloven § 791b

§ 2 Kriminalitets- og væsentlighedskravene i § 781

Retsplejelovens § 781 opstiller en treleddet betingelse for indgreb i meddelelseshemmeligheden:

1. **Mistankekrav (stk. 1, nr. 1):** Der skal være bestemte grunde til at antage, at der gives meddelelser til eller fra en mistænkt.
2. **Væsentlighedskrav (stk. 1, nr. 2):** Indgrebet skal være af *afgørende* betydning for efterforskningen.
3. **Kriminalitetskrav (stk. 1, nr. 3):** Efterforskningen skal angå en lovovertrædelse med en strafferamme på mindst 6 års fængsel, en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13, eller en af de særskilt opregnede lovovertrædelser.

For **teleoplysning** gælder et lempeligere kriminalitetskrav i § 781, stk. 3, der bl.a. omfatter stalking, bedrageri via telekommunikation og markedsmisbrug.

§ 781, stk. 5 indeholder en særregel for de mest indgribende indgrebsformer: **Rumaflytning** (§ 780, stk. 1, nr. 2) og **udvidet teleoplysning** (§ 780, stk. 1, nr. 4) kan kun foretages, når mistanken vedrører en forbrydelse, der *har medført eller kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier*. Udvidet teleoplysning kan dog foretages, uanset at mistankekravet i stk. 1, nr. 1, ikke er opfyldt – en undtagelse, der blev indført i 2001 netop for at muliggøre indhentning af mastedata i situationer, hvor politiet ikke har konkrete oplysninger om brug af telefoner.

Med logningsrevisionen i 2022 (lov nr. 291 af 8. marts 2022) blev der indsat en ny § 781 a, der differentierer kriminalitetskravet alt efter, om teleoplysninger hidrører fra generelt og udifferentieret loggede data. Er data lagret i medfør af § 786 e, kan de kun indhentes til efterforskning af forsætlige overtrædelser af straffelovens kapitel 12 eller 13. Rigsadvokatmeddelelsen om logning uddyber, at § 781 a kun finder anvendelse, når betingelserne i § 781 ikke i forvejen er opfyldt.

LOV Retsplejeloven § 781, stk. 1, 5 Retsplejeloven § 781a Retsplejeloven § 786e

§ 3 Specifikationskravet i § 783 – herunder 15-meters radius (Højesteret 2025)

Efter retsplejelovens § 783, stk. 1 skal kendelsen om indgreb i meddelelseshemmeligheden angive de telefonnumre, lokaliteter, adresser eller den person, som indgrebet angår. Kravet skal sikre, at den reelle afgørelse om indgrebets geografiske udstrækning træffes af retten og ikke overlades til politiets skøn.

I SS-19/2025-HJR godkendte Højesteret aflytning i en radius af 15 meter omkring en bil, som en sigtet for narkotikahandel efter straffelovens § 191 benyttede. Sigtede anvendte primært krypterede kommunikationsapps, hvilket gjorde traditionel telefonaflytning utilstrækkelig. Tilladelsen var betinget af, at den sigtede konkret befandt sig inden for radiusen. Forsvareren anførte, at aflytningen reelt kunne finde sted hvor som helst i Danmark afhængigt af bilens placering, men Højesteret fandt:

> *Betingelsen om sigtedes konkrete tilstedeværelse inden for radiusen sikrede, at indgrebet var tilstrækkeligt specificeret og ikke overlod afgørelsen af den geografiske udstrækning til politiets skøn.*

Afgørelsen viser, at specifikationskravet fortolkes med en vis fleksibilitet i lyset af moderne kommunikationsformer, hvor mistænkte bevidst undgår traditionel telefoni. Modsat ville en ubestemt angivelse af aflytningsområdet – fx "hvor den sigtede befinder sig" uden yderligere afgrænsning – ikke opfylde kravet.

LOV Retsplejeloven § 783, stk. 1 Straffeloven § 191

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret godkender aflytning i 15-meters radius omkring en bil som tilstrækkeligt specificeret 12.09.2025

§ 4 Teleobservation: Kun under efterforskning, ikke til forkyndelse (Højesteret 2022)

Teleobservation – politiets indhentning af løbende lokaliseringsoplysninger fra teleudbydere – reguleres af retsplejelovens § 791 a, stk. 5. I 2018 blev bestemmelsen udvidet til også at omfatte GPS-sporing og anden registrering af personers færden.

I SS-2/2021-HJR fastslog Højesteret, at teleobservation *kun kan anvendes som led i politiets efterforskning af strafbare forhold under sagens forberedelse, dvs. forud for tiltalerejsningen*. Sagen angik en tiltalt for grov skatte- og momsunddragelse, der bevidst undveg forkyndelse. Politiet havde fået byrettens og landsrettens tilladelse til teleobservation med det ene formål at lokalisere den tiltalte.

Højesteret udtalte:

> *Højesteret finder efter indholdet af og forarbejderne til retsplejelovens § 791 a, stk. 5, nr. 1, sammenholdt med den generelle afgrænsning af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, at det straffeprocessuelle tvangsindgreb teleobservation kun kan anvendes som led i politiets efterforskning af strafbare forhold under sagens forberedelse, dvs. forud for tiltalerejsningen.*

Højesteret ophævede landsrettens kendelse. Retten afviste at udstrække anvendelsesområdet med henvisning til formålsbestemmelsen i § 743, der ellers inkluderer forberedelse af sagens behandling ved retten.

Rigsadvokatmeddelelsen om anvendelse af teledata bemærker, at teleobservation har lavere bevisværdi end andre teledata og generelt bør søges underbygget ved øvrige efterforskningsskridt.

LOV Retsplejeloven § 743 Retsplejeloven § 791a, stk. 5

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret: Teleobservation kan ikke anvendes til at lokalisere tiltalt med henblik på forkynelse efter tiltale 21.02.2022

§ 5 Historiske masteoplysninger: Edition, ikke teleobservation (Højesteret 2009)

I SS-419/2008-HJR afklarede Højesteret sondringen mellem teleobservation og edition for så vidt angår *allerede registrerede* lokaliseringsoplysninger. Sagen angik en voldsepisode, hvor politiet ønskede historiske masteoplysninger for at fastslå en sigtets tilstedeværelse.

Højesteret fastslog:

> *En anmodning om udlevering af allerede registrerede lokaliseringsoplysninger hverken kan anses for eller sidestilles med teleobservation som omhandlet i retsplejelovens § 791 a, stk. 5.*

Historiske masteoplysninger udleveres i stedet efter editionsreglerne i § 804, stk. 1, sammenholdt med § 806, stk. 2. Sondringen er praktisk vigtig: editionsreglerne stiller lempeligere krav end teleobservation, og der kræves ikke opfyldelse af de særlige betingelser i § 791 a.

Denne sondring er videreført i Rigsadvokatmeddelelsen om sletning af teledata, der udtrykkeligt anfører, at historiske masteoplysninger indhentet efter editionsreglerne *ikke* er omfattet af sletningsreglen i § 791, men i stedet af retshåndhævelseslovens generelle regler. Se også teledata-cellemast-pejling for en bredere behandling af masteoplysninger.

LOV Retsplejeloven § 791a, stk. 5 · Retsplejeloven § 791 · Retsplejeloven § 804, stk. 1 · Retsplejeloven § 806, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afklaring af hjemmel til indhentelse af historiske masteoplysninger i straffesager 22.07.2009

§ 6 EncroChat og SKY ECC: Legalitetsprøvelse og bevisanvendelse af krypteret kommunikation

Et af de mest markante praksisområder i de seneste år vedrører bevisanvendelsen af data fra krypterede kommunikationsplatforme – navnlig EncroChat og SKY ECC – der er tilvejebragt af udenlandske myndigheder og udleveret til Danmark via international retshjælp.

EncroChat (Højesteret 2022 og 2023)

I SS-2/2022-HJR afgrænser Højesteret skarpt legalitetsprøvelsen efter § 746, stk. 1:

> *Tvist om anvendelse af udskrifter fra EncroChat som bevis under hovedforhandlingen i sagen må forelægges retten til afgørelse efter retsplejelovens § 841. Der kan derimod ikke ske prøvelse af en sådan tvist i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1, der angår prøvelse af lovligheden af politiets efterforskningsskridt.*

Højesteret fastslog, at de franske myndigheders indsamling af EncroChat-data ikke skete som led i dansk efterforskning, og at Danmarks deltagelse i Europol-regi (OTF Emma) ikke ændrede dette.

I SS-23/2022-HJR (U.2023.1368 H) stadfæstede Højesteret, at udskrifterne *som udgangspunkt* kan anvendes som bevis:

> *Udskrifter fra EncroChat kan herefter som udgangspunkt anvendes i straffesagen, og Højesteret finder, at der ikke foreligger retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, der kan begrunde, at dette udgangspunkt fraviges.*

Politiets "varedeklaration" om fejlkilder og usikkerheder skal indgå i den frie bevisbedømmelse under hovedforhandlingen.

SKY ECC (Højesteret 2023)

I Sag 56/2022 udstrak Højesteret princippet til SKY ECC-data indhentet fra Holland. Retten fandt med henvisning til EncroChat-præcedensen:

> *Lokaliseringsdata fra den krypterede kommunikationstjeneste SKY ECC indhentet fra de hollandske myndigheder kan herefter som udgangspunkt anvendes i straffesagen, jf. Højesterets kendelse af 11. januar 2023 (UfR 2023.1368).*

Rigsadvokatmeddelelsen om krypteret kommunikation præciserer, at NSK udarbejder varedeklarationer for hver nedtaget platform, og at oplysninger fra udenlandske teleudbydere ikke skal vurderes efter EU-Domstolens logningsafgørelser, da de er indhentet via international retshjælp.

Se også digital-bevisfoersel-mobildata for en bredere behandling af digitale beviser.

LOV Retsplejeloven § 746, stk. 1 · Retsplejeloven § 841

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesterets tilladelse af SKY ECC-lokaliseringsdata som bevis i sag om drab og livstidsstraf 04.10.2023
- **Højesteret** · Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag 11.01.2023
- **Højesteret** · Højesterets afgørelse om anvendelse af EncroChat-materiale som bevis i straffesager 11.01.2023
- **Højesteret** · Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746 27.09.2022

§ 7 Logningsdebatten: EU-retlig kritik og dansk bevisanvendelse af loggede teledata

EU-Domstolen har i en række domme fastslået, at generel og udifferentieret logning af trafik- og lokaliseringsdata er i strid med e-databeskyttelsesdirektivet (direktiv 2002/58/EF) og Chartrets artikler 7, 8 og 11. De centrale domme er:

- C-511/18 (La Quadrature du Net) – Generel logning tillades kun til national sikkerhed, og kun når der er en alvorlig trussel.
- **C-203/15 (Tele2/Watson)** – Medlemsstaterne må ikke pålægge generel logningspligt til kriminalitetsbekæmpelse.
- **C-746/18 (Prokuratuur)** – Adgangen til loggede data kræver forudgående kontrol af en uafhængig myndighed.
- **C-140/20 (Garda Síochána)** – Loggede data kan ikke anvendes til efterforskning af grov kriminalitet, hvis logningen er sket med henblik på national sikkerhed.

Dansk reaktion: Logningsrevisionen (2022)

Ved lov nr. 291 af 8. marts 2022 blev logningsreglerne reformeret. Den nye § 781 a differentierer kriminalitetskravet, og § 804 a blev skærpet for edition af loggede data.

Højesteret om logningsbekendtgørelsens gyldighed

I BS-26847/2021-HJR (Foreningen imod Ulovlig Logning) fastslog Højesteret, at danske domstole skal undlade at *anvende* logningsbekendtgørelsens bestemmelser i konkrete tilfælde, hvis det strider mod EU-retten, men at der ikke er grundlag for at erklære bekendtgørelsen generelt ugyldig.

Bevisanvendelse trods potentiel EU-retsstrid

I sag 59/2022 fastslog Højesteret principielt:

> *Den omstændighed, at indsamlingen af de omhandlede oplysninger er sket på baggrund af logningsregler, der måtte være i strid med EU-retlige regler, har ikke i sig selv påvirket pålideligheden eller validiteten af de omhandlede oplysninger, der er af teknisk karakter.*

Retten fandt, at antageligheden af beviser henhører under national ret under overholdelse af ækvivalens- og effektivitetsprincippet samt kontradiktionsprincippet.

Ikke-logningspligtige data

I SS-46/2024-HJR bekræftede Højesteret med henvisning til EU-Domstolens dom i **C-470/21 (La Quadrature du Net II)**, at teledata opbevaret af teleudbydere af forretningsmæssige hensyn (fx fejlretning) *ikke* er omfattet af den restriktive EU-praksis og lovligt kan udleveres via edition.

Se også emrk-artikel-8-privatliv-familieliv for den menneskeretlige dimension.

LOV	Retsplejeloven § 781a · Retsplejeloven § 786e · Retsplejeloven § 804a	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af logningspligt	29.01.2025
	Højesteret · Højesteret godkender anvendelse af logget teledata som bevis trods potentielt strid med EU-retten	04.10.2023
	Højesteret · Højesterets prøvelse af logningsbekendtgørelsens gyldighed i lyset af EU-retten	30.03.2022
	EU-Domstolen · Generel og udifferentieret logning af teledata er som udgangspunkt i strid med EU-retten: Dom i de forenede sager La Quadrature du Net m.fl.	06.10.2020

§ 8 Sletning af teledata og efterfølgende underretning

Reglerne om efterfølgende underretning og sletning af materiale fra indgreb i meddelelseshemmeligheden er centrale retssikkerhedsgarantier.

Underretning (§§ 788-789)

Efter § 788 skal der efter indgrebets ophør gives underretning til den, som indgrebet har været rettet mod. Underretningen kan dog undlades eller udsættes, hvis retten finder det påkrævet af hensyn til efterforskningen eller andre grunde.

Sletning (§ 791)

Efter § 791, stk. 1, skal materialet tilintetgøres, hvis der ikke rejses sigtelse, eller hvis påtale opgives. § 791, stk. 4, kræver sletning af materiale uden efterforskningsmæssig betydning – fx aflytning af udenforstående personer.

Rigsadvokatmeddelelsen om sletning af teledata definerer "teledata" bredt som materiale fra teleoplysninger, udvidede teleoplysninger, teleobservation og historiske masteoplysninger samt selve aflytningsindholdet. Sletningspligten omfatter både selve indholdet og politirapporter med afskrifter. Historiske masteoplysninger indhentet via edition er *ikke* omfattet af § 791, men af retshåndhævelseslovens generelle regler.

Klientsamtaler – dvs. samtaler mellem mistænkt og vidneudelukkede personer (typisk forsvarsadvokater) – skal som udgangspunkt slettes straks, jf. § 791, stk. 3.

LOV Retsplejeloven § 788 | Retsplejeloven § 791, stk. 1, 3, 4

§ 9 Sammenfatning og retspolitisk udsyn

Praksis inden for telefon- og rumaflytning tegner et billede af et retsområde under markant pres fra to sider: den teknologiske udvikling og EU-rettens indflydelse.

Teknologisk tilpasning: Højesteret har vist villighed til at fortolke specifikationskravet fleksibelt, så politiet kan anvende aflytning effektivt over for krypteret kommunikation. Accepten af en 15-meters radius omkring en bil er et tydeligt signal om, at rettens tilgang er funktionel snarere end formalistisk – men den understreger samtidig, at kendelsen skal indeholde en præcis mekanisme, der sikrer domstolskontrol.

EU-retlig dimension: Logningsdebatten har ført til en markant omstrukturering af reglerne med § 781 a og den skærpede § 804 a. Højesteret har dog konsekvent afvist at lade en potentiel EU-retsstrid i logningsgrundlaget føre til bevisafskæring i konkrete straffesager, så længe kontradiktionsprincippet er overholdt.

EncroChat/SKY ECC-paradigmet: Højesterets principielle afgørelser fra 2022-2023 etablerer et klart paradigme: data tilvejebragt af fremmede myndigheder via international retshjælp er som udgangspunkt antagelige, og eventuelle EU-retlige eller tekniske indvendinger skal håndteres under den frie bevisbedømmelse – ikke som forhåndsudelukkelse.

Teleobservationens grænser: 2022-afgørelsen om forkyndelse trækker en klar linje: straffeprocessuelle tvangsindgreb er begrænset til den præjudicielle efterforskningsfase og kan ikke udstrækkes til procesadministrative formål.

For beslægtede emner, se beslaglaeggelse-og-ransagning om fysisk beslaglæggelse, editionspaalaeg om editionspålæg til tredjemand, og emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang om kravene til retfærdig rettergang ved anvendelse af tvangsmæssigt tilvejebragte beviser.

LOV Retsplejeloven § 781a | Retsplejeloven § 804a

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret godkender aflytning i 15-meters radius omkring en bil som tilstrækkeligt specificeret	12.09.2025
Højesteret · Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af logningspligt	29.01.2025
Højesteret · Højesteret godkender anvendelse af logget teledata som bevis trods potentielt strid med EU-retten	04.10.2023
Højesteret · Højesterets afgørelse om anvendelse af EncroChat-materiale som bevis i straffesager	11.01.2023
Højesteret · Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746	27.09.2022
Højesteret · Højesteret: Teleobservation kan ikke anvendes til at lokalisere tiltalt med henblik på forkynelse efter tiltale	21.02.2022

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 746	stk. 1	Retsplejeloven § 780	stk. 1
Retsplejeloven § 781	stk. 1, 5	Retsplejeloven § 783	stk. 1
Retsplejeloven § 791a	stk. 5	Retsplejeloven § 804	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

15 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 11

13.10.2025	Aktindsigtstvist i stor straffesag: Højesteret fastslår brud på Retsplejelovens ordning for undtaget materiale (§ 729 c)	10184-11953
12.09.2025	Højesteret godkender aflytning i 15-meters radius omkring en bil som tilstrækkeligt specificeret	10112-11862
29.01.2025	Højesterets kendelse om edition af teledata, der ikke er omfattet af logningspligt	7139-8577
04.10.2023	Højesterets tilladelse af SKY ECC-lokaliseringsdata som bevis i sag om drab og livstidsstraf	3818-4612
04.10.2023	Højesteret godkender anvendelse af logget teledata som bevis trods potentielt strid med EU-retten	59/2022
11.01.2023	Højesteret stadfæster anvendelse af EncroChat-data og godkender politiets beslaglæggelse af mobiltelefoner trods formelle fejl i bandefuldbyrdelsessag	U.2023.154 H
11.01.2023	Højesterets afgørelse om anvendelse af EncroChat-materiale som bevis i straffesager	2712-3231
27.09.2022	Højesterets kendelse om legalitetsprøvelse af EncroChat-bevis efter retsplejelovens § 746	2237-2664
30.03.2022	Højesterets prøvelse af logningsbekendtgørelsens gyldighed i lyset af EU-retten	bs-26847-2021-hjr
21.02.2022	Højesteret: Teleobservation kan ikke anvendes til at lokalisere tiltalt med henblik på forkynelse efter tiltale	2/2021
22.07.2009	Højesterets afklaring af hjemmel til indhentelse af historiske masteoplysninger i straffesager	3274-3901

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 1

06.10.2020	Generel og udifferentieret logning af teledata er som udgangspunkt i strid med EU-retten: Dom i de forenede sager La Quadrature du Net m.fl.	C-511/18

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

03.12.2024	Kontrolafgift fastholdt trods problemer med betalingsautomat grundet fejlindstillet p-skive	park-4612

30.08.2024	Afgift annulleret: Defekt kvitteringsfunktion forhindrede kontrol af p-billet ved Cabinn Metro	park-2664
19.09.2023	Manglende registrering i ParkCare trods betaling af parkeringslicens	park-3031

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om det grønlandske retsvæsen, Bind 5: Lovudkast 1. del

nr. 1442 · 2004 · Justitsministeriet

19 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over tilståelsesrabat (§ 82, nr. 9)

Højesterets seks kategorier efter nyaffattelsen ved lov nr. 661/2024

Version 2 Opdateret 15. jul. 2026 11 afgørelser · 2022–2025 Læs online

INTRODUKTION

Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9, gør det til en formildende omstændighed, at gerningsmanden har aflagt tilståelse – den såkaldte tilståelsesrabat. Bestemmelsen blev nyaffattet ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 (i kraft 15. juni 2024) som led i flerårsaftalen for domstolene 2024-27, så en tilståelse nu i almindelighed skal indgå formildende – også uden selvanmeldelse og selv om tilståelsen ikke er fuldstændig. Ved to principielle domme af 15. maj 2025 (U.2025.3022 H og U.2025.3030 H) opstillede Højesteret seks kategorier, der graduerer rabattens størrelse efter den ressourcebesparelse, tilståelsen medfører – fra ca. en tredjedel ved selvanmeldelse til som udgangspunkt ingenting, når tilståelsen først afgives under anke. Rabatten angår alene udmålingen inden for strafferammen og er undtaget ved faste takster og grove integritetskrænkelser.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Efter nyaffattelsen ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 skal en tilståelse i almindelighed indgå som formildende omstændighed efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9 – også når tiltalte ikke har angivet sig selv, og selv om tilståelsen ikke er fuldstændig.

02 Højesteret opstillede ved to principdomme af 15. maj 2025 (U.2025.3022 H og U.2025.3030 H) seks kategorier, der graduerer tilståelsesrabatten efter, hvor stor en ressourcebesparelse tilståelsen har medført.

03 Kategori 1 (selvanmeldelse og fuldstændig tilståelse) udløser som udgangspunkt en reduktion på ca. en tredjedel eller mere.

04 Kategori 2 (tidlig tilståelse, der sparer politiet for en længere efterforskning og lader sagen fremme som tilståelsessag) udløser ca. 20 % til ca. en tredjedel.

05 Kategori 3 (tilståelsessag uden efterforskningsbesparelse, fx narkotika- eller våbenfund svarende til det erkendte) udløser ca. 10-20 %, ofte i den lave ende.

06 Kategori 4-5 (tilståelse under eller umiddelbart før hovedforhandlingen) udløser henholdsvis ca. 10-20 % og højst ca. 10 %, afhængigt af hvor mange retsdage der spares.

07 Kategori 6 (tilståelse først under anken efter benægtelse i byretten) giver som klart udgangspunkt ingen rabat, fordi en rabat ville tilskynde til ubegrundede ankesager.

08 Intervallerne er alene udgangspositioner, der kan fraviges konkret, bl.a. hvis rabatten ellers ville føre til strafpositioner i strid med straffelovens § 33 eller afvige fra fast praksis.

09 Der gives som udgangspunkt ikke tilståelsesrabat alene ud fra procesøkonomi i sager med faste takster (typisk færdselslovgivningen) eller ved drab, voldtægt, vold og andre grove integritetskrænkelser.

10 Tilståelsesrabatten angår alene straffens udmåling inden for strafferammen og kan ikke i sig selv bringe straffen under en lovbestemt minimumsstraf; det kræver de særlige betingelser i straffelovens § 83.

11 En tilståelse påvirker kun selve straffen – ikke spørgsmålet om udvisning, betinget dom eller lovbestemte følger som frakendelse af førerretten.

12 Højesteret har henstillet, at det udtrykkeligt fremgår af dommen, hvilken kategori tilståelsen er henført til, og hvilken straf der ville være udmålt uden rabat.

§ 1 Nyaffattelsen ved lov nr. 661/2024 – fra selvanmeldelse til almindelig tilståelse

Den systematiske opregning af formildende omstændigheder i straffelovens § 82 – herunder tilståelse i nr. 9 – hviler på strafferammereformen i 2004, der byggede på Straffelovrådets betænkning nr. 1424/2003 om straffastsættelse og strafferammer. I sin oprindelige affattelse var tilståelsesrabatten snæver: det skulle kun i almindelighed indgå formildende, at gerningsmanden *frivilligt havde angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse*.

Ved **lov nr. 661 af 11. juni 2024** (gennemførelse af flerårsaftalen for domstolene 2024-27, lovforslag L 115 af 28. februar 2024) blev § 82, stk. 1, nr. 9 nyaffattet, så bestemmelsen nu blot angiver, at gerningsmanden *har aflagt tilståelse*. Ifølge lov-historikken pr. 11. juni 2024 er der tale om en egentlig nyaffattelse af tilståelsesgrunden. Forarbejderne beskriver formålet således:

> *"Forslaget lovfæster dermed, at en tilståelse i almindelighed også skal indgå som en formildende omstændighed, når gerningsmanden ikke har angivet sig selv eller tilståelsen ikke er fuldstændig."*

Baggrunden var procesøkonomisk. Som Rigsadvokatmeddelelsen sammenfatter, blev ændringen gennemført på grundlag af det såkaldte Rørdam-udvalgs arbejde med en ny flerårsaftale for domstolene, og formålet var – i lyset af stigende sagsbehandlingstider – en effektivisering af sagsbehandlingen ved domstolene. Tilståelser sparer politiet, anklagemyndigheden og domstolene for ressourcer, og lovgiver ønskede at give tiltalte et tydeligere incitament til at tilstå tidligt.

Forarbejderne fastholder samtidig en indre gradering: en tilståelse vil *stadig i højere grad* kunne medføre lavere straf, når gerningsmanden tillige har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse, og – hvor selvanmeldelse mangler – når tilståelsen afgives så tidligt, at politiet spares for en længere efterforskning, og sagen kan fremmes som tilståelsessag. Denne gradering blev kort efter afprøvet i retspraksis: Procesbevillingsnævnet meddelte den 10. december 2024 tredjeinstansbevilling i tre narkotikasager netop med henblik på Højesterets afklaring af den nyaffattede bestemmelse (**24/25884**).

LOV Straffeloven § 80 | Straffeloven § 82, stk. 1

PRAKSIS **Procesbevillingsnævnet** · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i tre narkotikasager om tilståelsesrabat efter den nyaffattede straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9 10.12.2024

§ 2 Højesterets seks kategorier (principdommene 15. maj 2025)

Den 15. maj 2025 afsagde Højesteret de to første domme om den nyaffattede bestemmelse, offentliggjort som **U.2025.3022 H** og **U.2025.3030 H**. I den første dom (**AM2025.05.15H**, U.2025.3022 H) – en omfattende sag om narkotika, databedrageri og hæleri – opstillede Højesteret med henvisning til lovbemærkningerne seks kategorier og angav for hver et udgangspunkt for tilståelsesrabattens relative størrelse:

Kategori	Situation	Udgangspunkt for rabat
1	Selvanmeldelse + fuldstændig tilståelse	ca. 1/3 eller mere
2	Tidlig tilståelse; politiet spares for længere efterforskning, og sagen fremmes som tilståelsessag	ca. 20 % – ca. 1/3
3	Tilståelsessag, men politiet spares ikke for længere efterforskning (fx narkotika-/våbenfund svarende til det erkendte)	ca. 10 – 20 %
4	Tilståelse under hovedforhandling begrænser antal retsdage væsentligt	ca. 10 – 20 % (af straffen for de tilståede forhold)
5	Tilståelsen begrænser ikke retsdage væsentligt, men har haft en vis betydning for afviklingen	højst ca. 10 %
6	Tilståelse først under anken efter benægtelse i byretten	som klart udgangspunkt 0 %

Systematikken er procesøkonomisk: jo større ressourcebesparelse tilståelsen reelt medfører – for politiet, anklagemyndigheden og domstolene – desto større rabat. Højesteret understregede indledningsvis, at straffens udmåling i den enkelte sag altid beror på en konkret vurdering af alle sagens omstændigheder, og at de angivne intervaller er *udgangspositioner*, jf. samspillet med § 80 om, at der ved straffastsættelsen skal lægges vægt på lovovertrædelsens grovhed og på oplysninger om gerningsmanden. I den anden dom samme dag (**SS-100/2024-HJR**, U.2025.3030 H) tog Højesteret stilling til kategori 6 (tilståelse under anke). Ved en tredje dom af 12. juni 2025 (**92/2024**, U.2025.3370 H) om besiddelse af ca. 10 kg ketamin henstillede Højesteret desuden, at det udtrykkeligt fremgår af dommen, hvilken af de seks kategorier tilståelsen er omfattet af, og hvilken straf der ville være udmålt uden tilståelsesrabat.

LOV Straffeloven § 80 | Straffeloven § 82, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret nedsætter straf for besiddelse af 10 kg ketamin: Anvendelse af den nye tilståelsesrabat (Kategori 3) 12.06.2025

Højesteret · Højesteret fastlægger retningslinjer for tilståelsesrabat under den nye straffelov § 82, nr. 9, i sag om omfattende narkotika, databedrageri og hæleri 15.05.2025

Højesteret · Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag 15.05.2025

§ 3 Kategori 1 og 2: selvanmeldelse og tidlig, efterforskningsbesparende tilståelse

Kategori 1 – selvanmeldelse. Denne kategori svarer til den gamle affattelse: gerningsmanden har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse. Her kan der som udgangspunkt ske en reduktion på ca. en tredjedel eller mere. Et illustrativt eksempel er **S-0301/25**, hvor en kvinde havde afgivet en falsk anmeldelse af voldtægt mod sin eksmand, men selv kontaktede politiet, trak anmeldelsen tilbage og aflagde fuld tilståelse. Vestre Landsret henførte forholdet til kategori 1 og fastsatte – fra et normalniveau på 30 dage for falsk anmeldelse af voldtægt – straffen til fængsel i 20 dage, altså en reduktion på ca. en tredjedel. Et flertal fandt ikke grundlag for at fravige udgangspunktet, mens et mindretal ville have givet 30 dage under henvisning til, at tilståelsen kun havde medført en begrænset ressourcebesparelse. Rigsadvokatmeddelelsen henviser for kategori 1 desuden til ældre praksis, bl.a. U.1991.833 H, hvor tiltalte meldte sig selv og tilstod tre røverier.

Kategori 2 – tidlig tilståelse med efterforskningsbesparelse. Har gerningsmanden ikke angivet sig selv, taler forarbejderne alligevel for en betydelig rabat, når tilståelsen afgives så tidligt, at politiet spares for en længere efterforskning, og sagen kan fremmes som tilståelsessag. Højesteret fastsatte udgangspunktet til mellem ca. 20 % og ca. en tredjedel. Allerede før principdommene anvendte landsretterne dette hensyn: I **SS-1386/2024-VLR** (4. november 2024) nedsatte Vestre Landsret straffen i en narkosag efter den nye § 82, stk. 1, nr. 9, og i **SS-1582/2024-VLR** (2. januar 2025) nedsatte landsretten fængselsstraffene for tre tiltalte i en omfattende narkotikahandelssag netop med vægt på betydningen af en tidlig tilståelse. Disse tidlige domme illustrerer det procesøkonomiske omdrejningspunkt: rabatten er størst, når tilståelsen faktisk afkorter efterforskningen og sagsbehandlingen. Om konkret strafudmåling i denne sagstype henvises til praksisoversigten om narkotikahandel og -indførsel.

LOV	Retsplejeloven § 831 · Straffeloven § 82, stk. 1	
PRAKSIS	**Landsretten** · Falsk anmeldelse af voldtægt: Straffastsættelse ved selvangivelse og tilståelsessag	10.06.2025
	Landsretten · Straffenedsættelse for omfattende narkotikahandel efter nye regler om betydning af tidlig tilståelse	02.01.2025
	Landsretten · Dom om nedsættelse af straf efter tilståelse i narkosag	04.11.2024

§ 4 Kategori 3: tilståelsessag uden efterforskningsbesparelse (fersk gerning, narkotika- og våbenfund)

Kategori 3 dækker det praktisk vigtige tilfælde, hvor sagen godt kan fremmes som tilståelsessag, men hvor politiet *ikke* spares for en længere efterforskning – typisk fordi gerningen er fersk, eller fordi det erkendte forhold blot svarer til politiets eget fund. Her kan der som udgangspunkt ske en reduktion på mellem ca. 10 og 20 %, ofte i den lave ende. Højesteret nævnte selv narkotika- og våbensager som eksempler.

Rigsadvokatmeddelelsen fremhæver U.2025.4524 H som et kategori 3-eksempel: tiltalte havde tilstået besiddelse af i alt 39 kg kokain, men var på anholdelsestidspunktet taget med 15 kg i bilen og havde nægtet sig skyldig i grundlovsforhøret; tilståelsen kom først ca. fire måneder senere, da en række medgerningsmænd havde tilstået. Da politiet dermed ikke var sparet for en længere efterforskning, men tilståelsen dog havde medført *en vis ressourcebesparelse, navnlig for domstolene*, nedsatte Højesteret efter en samlet vurdering straffen med 2 år (14,3 %) af de 14 års fængsel, der ellers skulle være udmålt.

Våbensagen **S-425-25** viser samme mønster. Tiltalte var antruffet med en skarpladt pistol og erkendte straks på stedet, at våbnet var ægte, men nægtede sig skyldig i grundlovsforhøret og tilstod først ca. en måned senere, efter at politiet havde gennemført våbenteknisk undersøgelse, DNA- og fingeraftryksanalyser samt udlæsning af hans telefon. Østre Landsret citerede forarbejderne og fandt, at tilståelsen alene kunne tillægges *begrænset vægt* efter § 82, stk. 1, nr. 9; straffen for overtrædelse af § 192 a, stk. 1, nr. 1 blev fastsat til 2 år og 3 måneder mod normalt 2 år og 6 måneder – en reduktion på 3 måneder, dvs. omkring 10 %. Ketaminsagen **92/2024** (U.2025.3370 H) blev tilsvarende henført til kategori 3.

LOV Straffeloven § 82, stk. 1 Straffeloven § 191, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret nedsætter straf for besiddelse af 10 kg ketamin: Anvendelse af den nye tilståelsesrabat (Kategori 3) 12.06.2025

Landsretten · Dom for ulovlig våbenbesiddelse under særligt skærpende omstændigheder og vægtningen af tilståelse 27.03.2025

§ 5 Kategori 4 og 5: tilståelse under eller umiddelbart før hovedforhandlingen

Kategori 4 og 5 dækker de tilfælde, hvor sagen *ikke* fremmes som tilståelsessag, men afvikles som domsmands- eller nævningesag, og hvor tilståelsen først falder sent.

Kategori 4. Afgiver tiltalte tilståelse under hovedforhandlingen – eller tilkendegiver forud gennem forsvareren at ville tilstå flere væsentlige forhold – således at bevisførelsen og antallet af retsdage kan begrænses *i væsentlig grad*, kan der efter Højesterets praksis som udgangspunkt ske en reduktion på mellem ca. 10 og 20 %. Rabatten beregnes her ud fra straffen for det eller de tilståede forhold. Forarbejderne udtrykker udgangspunktet således:

> *"Der vil være mindre grund til, at en tilståelse medfører en lavere straf, når tilståelsen først afgives under hovedforhandlingen i en domsmandssag eller nævningesag. Hvis tiltalte forud for hovedforhandlingen gennem forsvareren tilkendegiver at ville tilstå flere væsentlige forhold i sagen med den virkning, at bevisførelsen under hovedforhandlingen og dermed antallet af retsdage kan begrænses i væsentlig grad, kan en sådan tilståelse dog også medføre en lavere straf, selv om der også er forhold, som ikke tilstås."*

Kategori 5. Begrænser tilståelsen ikke antallet af retsdage væsentligt, men har den dog haft *en vis betydning* for sagens afvikling, afhænger det af omstændighederne, om der overhovedet skal gives rabat. I givet fald kan rabatten som udgangspunkt højst udgøre ca. 10 %. Grænsen mellem kategori 4 og 5 beror således på, hvor mange retsdage tilståelsen reelt sparer. Begge kategorier blev opstillet i hoveddommen **AM2025.05.15H** (U.2025.3022 H).

De forarbejdsmæssige retningslinjer for *delvis* tilståelse hører nært sammen med disse kategorier: frafalder anklagemyndigheden de ikke-tilståede forhold, så sagen fremmes i det tilståede omfang, anses tilståelsen som fuldstændig; fastholder anklagemyndigheden derimod sigtelsen, så sagen må gennemføres som domsmands- eller nævningesag, foreligger alene en delvis tilståelse, der kun bør medføre lavere straf, hvis den omfatter en betydelig del af sagen.

LOV Straffeloven § 82, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret fastlægger retningslinjer for tilståelsesrabat under den nye straffelov § 82, nr. 9, i sag om omfattende narkotika, databedrageri og hæleri 15.05.2025

§ 6 Kategori 6: tilståelse først under anken – som udgangspunkt ingen rabat

Kategori 6 angår den situation, hvor tiltalte mod sin benægtelse er dømt i byretten, og hvor tilståelsen først afgives under anken. Denne situation er ikke omtalt i forarbejderne, og Højesteret fastslog i **SS-100/2024-HJR** (U.2025.3030 H) af 15. maj 2025, at tilståelsen i et sådant tilfælde som det klare udgangspunkt ikke skal tillægges betydning ved fastsættelsen af straffen.

Begrundelsen er igen procesøkonomisk og systemhensynet. Som Rigsadvokatmeddelelsen gengiver Højesterets præmisser:

> *"[D]er i en situation, hvor tilståelsen først afgives under anken, typisk ikke spares ressourcer hos politiet, og at der heller ikke spares ressourcer hos byretterne. Endvidere bemærker Højesteret, at en rabat for tilståelse under anken vil tilskynde til flere ankesager ved landsretterne, hvilket vil være i strid med formålet bag ændringen af straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9."*

I den konkrete sag var der ikke grundlag for at fravige udgangspunktet, og der blev ikke givet nogen tilståelsesrabat. Reglen skaber dermed et modincitament: den, der har nægtet sig skyldig og tabt i byretten, kan ikke regne med at genvinde en rabat ved at tilstå i landsretten. Afgrænsningen af, hvornår lang sagsbehandlingstid i sig selv kan virke formildende – en anden og selvstændig grund efter § 82, stk. 2 og tidligere nr. 13 – behandles i praksisoversigten om lang sagsbehandlingstid.

LOV Straffeloven § 82, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag 15.05.2025

§ 7 Grænser og undtagelser: faste takster, grove integritetskrænkelser, § 33 og § 83

Selv om hverken § 82, stk. 1, nr. 9, eller forarbejderne skelner mellem sagstyper, opstillede Højesteret i U.2025.3022 H flere væsentlige grænser for rabatten.

Faste takster. Der gives som udgangspunkt ikke tilståelsesrabat alene ud fra procesøkonomi på sagsområder, hvor der generelt ikke spares væsentlige ressourcer ved en tilståelse, og hvor der efter praksis er ret faste takster for udmåling af bøder eller kortere fængselsstraffe – Højesteret nævner udtrykkeligt færdselslovgivningen.

Grove integritetskrænkelser. Endvidere er der sager – herunder om *drab, voldtægt, vold og andre grove integritetskrænkelser* – hvor retshåndhævelseshensyn taler imod, at der gives tilståelsesrabat alene ud fra procesøkonomiske hensyn.

Udgangspositioner, der kan fraviges – og § 33. Intervallerne er udgangspositioner, der kan fraviges i op- eller nedadgående retning, bl.a. hvis rabatten ellers ville føre til strafpositioner i strid med straffelovens § 33 eller strafpositioner, der afviger fra fast praksis. Højesteret gav selv det eksempel, at en kategori 3-straf, der uden rabat ville være 30 dage, kan fastsættes til 20 dage, selv om denne reduktion ligger uden for det angivne interval på 10-20 %.

Forholdet til § 83 og minimumsstraf. Tilståelsesrabatten angår alene udmålingen inden for strafferammen. Den kan ikke i sig selv bringe straffen under en lovbestemt minimumsstraf; det kræver de særlige betingelser i straffelovens § 83, hvorefter straffen kun kan nedsættes under den foreskrevne strafferamme, når oplysninger om gerningen, gerningsmandens person eller andre forhold *afgørende* taler herfor. At tærsklen efter § 83 er høj, ses bl.a. i **SS-3245/2025-KBH**, hvor byretten afviste at gå under mindstestraffen, da der ikke forelå "sådanne helt særlige omstændigheder ved gerningen". Til sammenligning er § 83 blevet anvendt sammen med § 82, stk. 1, nr. 6 i **SS-2422/2021-VLR**, hvor et flertal nedsatte straffen for et forsøg på hjemmerøveri under strafferammen.

Kun straffen – ikke øvrige retsfølger. Endelig er det selve straffen, der nedsættes. En tilståelse påvirker derimod ikke spørgsmål om udvisning, om lovbestemte følger som frakendelse af førerretten eller frakendelsesperiodens længde, eller om straffen skal gøres helt eller delvist betinget. At formildende omstændigheder ikke automatisk fører til betinget dom eller samfundstjeneste, ses fx i **SS-80/2022-HJR**. Spørgsmålet om betinget dom og samfundstjeneste behandles i praksisoversigten om samfundstjeneste.

LOV Straffeloven § 33 · Straffeloven § 82, stk. 1 · Straffeloven § 83

PRAKSIS
Højesteret · Højesteret korrigerer fordelingen af fængselsstraf i sag om ulovlig tvang og indbrud 23.02.2023
Landsretten · Dom om røveri af særlig grov beskaffenhed – strafnedsættelse til fængsel i 4 år 23.03.2022
Byretten · Straf og udvisning efter forsætlig ulovlig indrejse i Danmark trods bestandigt indrejseforbud 20.03.2025

§ 8 Processuelle rammer: tilståelsessagen og anklagemyndighedens rolle

Den processuelle ramme for de mest rabat-relevante tilståelser er tilståelsessagen efter retsplejelovens § 831. Afgiver sigtede en uforbeholden tilståelse i et retsmøde, kan sagen – også hvor lægdommere ellers skulle medvirke – straks fremmes til dom uden anklageskrift, hvis tilståelsens rigtighed bestyrkes af de øvrige oplysninger, sigtede og anklageren samtykker, og retten ikke finder det betænkeligt. Det er netop denne forenklede behandling, der begrunder den procesøkonomiske rabat: sagen kan afgøres uden fuld bevisførelse og hovedforhandling. I grundlovsforhør kan tilståelsen efter omstændighederne føre til en "straksdom", hvor hovedforhandlingen indledes i forlængelse af forhøret. Våbensagen **S-425-25** og den falske anmeldelse i **S-0301/25** blev begge behandlet som tilståelsessager efter § 831.

Rigsadvokatmeddelelsen (afsnittet Straffens fastsættelse, pkt. 5.11.9) pålægger anklagemyndigheden en aktiv rolle: hvor en tilståelse kan begrunde strafnedsættelse, skal anklageren over for retten redegøre for de relevante momenter og om muligt angive både normalniveauet (strafpåstanden uden tilståelse) og niveauet for den strafnedsættelse, tilståelsen efter anklagemyndighedens vurdering kan begrunde. Anklageren kan også forud oplyse tiltalte eller forsvareren herom, men skal altid gøre klart, at retten ikke er bundet af strafpåstanden. Sammen med Højesterets henstilling i U.2025.3370 H om, at dommen udtrykkeligt bør angive kategori og straf-uden-rabat, understøtter dette en gennemsigtig og ensartet udmåling. Adgangen til at få kategoriseringsspørgsmål prøvet ved Højesteret forudsætter tredjeinstansbevilling fra Procesbevillingsnævnet, jf. **24/25884**, der banede vej for principdommene.

LOV Retsplejeloven § 831 · Straffeloven § 82, stk. 1

PRAKSIS
Landsretten · Falsk anmeldelse af voldtægt: Straffastsættelse ved selvangivelse og tilståelsessag 10.06.2025
Landsretten · Dom for ulovlig våbenbesiddelse under særligt skærpende omstændigheder og vægtningen af tilståelse 27.03.2025

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i tre narkotikasager om tilståelsesrabat efter den nyaffattede straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9 — 10.12.2024

§ 9 Sammenfatning

Tilståelsesrabatten efter § 82, stk. 1, nr. 9 er efter nyaffattelsen ved lov nr. 661/2024 blevet en almindelig – men gradueret – formildelsesgrund. Retstilstanden kan sammenfattes således:

- **Gradueringen følger ressourcebesparelsen.** Jo tidligere og mere fuldstændig tilståelsen er, og jo mere den sparer politi, anklagemyndighed og domstole, desto større rabat: fra ca. en tredjedel eller mere ved selvanmeldelse (kategori 1), over ca. 20 %-S ved efterforskningsbesparende tidlig tilståelse (kategori 2), til ca. 10-20 % i tilståelsessager uden efterforskningsbesparelse (kategori 3) og under hovedforhandlingen (kategori 4-5).
- **Anke lukker som udgangspunkt for rabat.** Tilståelse først under anken efter benægtelse i byretten giver som klart udgangspunkt intet, jf. **SS-100/2024-HJR** (U.2025.3030 H).
- **Intervallerne er vejledende udgangspunkter,** der kan fraviges konkret efter sagens karakter, tiltaltes forhold og den faktiske ressourcebesparelse, jf. **AM2025.05.15H** (U.2025.3022 H).
- **Faste takster og grove integritetskrænkelser er undtaget** fra rabat, der alene støttes på procesøkonomi.
- **Rabatten virker kun inden for strafferammen** og kan ikke i sig selv bringe straffen under en minimumsstraf; en sådan nedsættelse kræver § 83. Rabatten påvirker heller ikke udvisning, betinget dom eller lovbestemte følger.

For den praktiske anvendelse er det centralt, at dommen udtrykkeligt angiver den valgte kategori og den straf, der ville være udmålt uden rabat, jf. **92/2024** (U.2025.3370 H). Praksis er endnu ung, og landsretterne udfylder løbende kategorierne – men de tre højesteretsdomme fra maj-juni 2025 og Rigsadvokatmeddelelsens afsnit 5.11.9 udgør tilsammen den bærende ramme.

LOV Straffeloven § 82, stk. 1 | Straffeloven § 83

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret nedsætter straf for besiddelse af 10 kg ketamin: Anvendelse af den nye tilståelsesrabat (Kategori 3) — 12.06.2025

Højesteret · Højesteret fastlægger retningslinjer for tilståelsesrabat under den nye straffelov § 82, nr. 9, i sag om omfattende narkotika, databedrageri og hæleri — 15.05.2025

Højesteret · Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag — 15.05.2025

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

- Retsplejeloven § 831
- Straffeloven § 33
- Straffeloven § 80
- Straffeloven § 82 stk. 1
- Straffeloven § 83

MATERIALE Citerede afgørelser

11 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		4
12.06.2025	Højesteret nedsætter straf for besiddelse af 10 kg ketamin: Anvendelse af den nye tilståelsesrabat (Kategori 3)	92/2024
15.05.2025	Højesteret afviser tilståelsesrabat for tilståelse afgivet under ankesag	10085-11818
15.05.2025	Højesteret fastlægger retningslinjer for tilståelsesrabat under den nye straffelov § 82, nr. 9, i sag om omfattende narkotika, databedrageri og hæleri	AM2025.05.15H
23.02.2023	Højesteret korrigerer fordelingen af fængselsstraf i sag om ulovlig tvang og indbrud	2845-3375

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		5
10.06.2025	Falsk anmeldelse af voldtægt: Straffastsættelse ved selvangivelse og tilståelsessag	S-0301-25
27.03.2025	Dom for ulovlig våbenbesiddelse under særligt skærpende omstændigheder og vægtningen af tilståelse	S-425-25
02.01.2025	Straffenedsættelse for omfattende narkotikahandel efter nye regler om betydning af tidlig tilståelse	6895-8281
04.11.2024	Dom om nedsættelse af straf efter tilståelse i narkosag	7210-8690
23.03.2022	Dom om røveri af særlig grov beskaffenhed – strafnedsættelse til fængsel i 4 år	1757-2099

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS		1
20.03.2025	Straf og udvisning efter forsætlig ulovlig indrejse i Danmark trods bestandigt indrejseforbud	10263-12055

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
10.12.2024	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i tre narkotikasager om tilståelsesrabat efter den nyaffattede straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9	24/25884

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer I - Almindelig del

nr. 1424 · 2003 · Justitsministeriet

20 PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERETSPLEJE

Praksisoversigt over varetægtsfængsling

Betingelser, frister og proportionalitet efter retsplejelovens kapitel 70

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 7 afgørelser · 2008–2026 Læs online

INTRODUKTION

Varetægtsfængsling er det mest indgribende processuelle tvangsindgreb i dansk strafferet. Reglerne om varetægtsfængsling er fastsat i retsplejelovens kapitel 70 (§§ 762-779) og blev grundlæggende revideret ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt. Kerneparagraffen § 762 opstiller tre kumulative betingelsesgrupper – kriminalitetskrav, mistankekrav og indikationskrav (fængslingsgrund) – og suppleres af et gennemgående proportionalitetskrav i stk. 3. Højesteret har i en omfattende kærepraksis præciseret grænserne for varetægtens varighed, herunder samspillet med prøveløsladelse til 2/3-tid, og ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 er fristerne i § 768 a forkortet med virkning fra 2027.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Varetægtsfængsling forudsætter begrundet mistanke om en lovovertrædelse med en strafferamme på mindst 1 år og 6 måneders fængsel samt mindst én konkret fængslingsgrund (flugtfare, gentagelsesfare eller kollusionsfare).

02 Fængslingsgrundene i § 762, stk. 1, nr. 1-3, kræver 'bestemte grunde' – en abstrakt henvisning til sagens art er aldrig tilstrækkelig.

03 Retshåndhævelsesarrest efter § 762, stk. 2, nr. 1, forudsætter særligt bestyrket mistanke og en forventet ubetinget straf på mindst 1 års fængsel (Højesterets praksis); i sager om økonomisk kriminalitet kræves der i almindelighed mere end i sager om personfarlig kriminalitet.

04 Sigtelser uden for fængslingens grundlag kan ikke inddrages i proportionalitetsvurderingen efter § 762, stk. 3 – det ville reelt udvide fængslingens grundlag.

05 Proportionalitetsvurderingen skal tage fornødent hensyn til muligheden for prøveløsladelse til 2/3-tid efter straffelovens § 38, stk. 1 – ikke halv tid, heller ikke for udvisningsdømte.

06 Varetægtsfængsling ud over 2/3-tidspunktet er undtagelsesvis lovlig, når der er fornøden sikkerhed for, at prøveløsladelse vil være utilrådelig efter straffelovens § 38, stk. 4; retten behøver ikke indhente udtalelse fra Kriminalforsorgen.

07 Kollusionsfaren svækkes i takt med efterforskningens fremskriden; efter afsluttet efterforskning skal der foreligge en betydelig påvirkningsrisiko af afgørende betydning for forfølgningen.

08 Varetægtssurrogat efter § 765 forudsætter, at fængslingens øjemed reelt kan opnås ved den mindre indgribende foranstaltning – sigtedes samtykke er påkrævet.

09 Varetægtsfængsling skal forlænges ved kendelse inden for frister på højst 4 uger ad gangen og kan først ske uden fristfastsættelse, når anklageskrift er indleveret og sagen berammet.

10 Fra 1. januar 2027 forkortes fristerne i § 768 a: for voksne fra 6 til 5 måneder (strafferamme under 6 år) og fra 1 år til 10 måneder (strafferamme 6 år+); for unge under 18 år fra 4 til 3 måneder og fra 8 til 6 måneder.

§ 1 Lovgrundlaget: retsplejelovens kapitel 70 og dets forarbejder

Reglerne om varetægtsfængsling i retsplejelovens kapitel 70 (§§ 762-779) blev gennemgribende revideret ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Det fremgår af forarbejderne, at lovforslaget byggede på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, og at lovforslaget i det væsentlige blev udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast. Reglerne er siden ændret flere gange, bl.a. ved lov nr. 493 af 17. juni 2008 om begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængslinger, men en væsentlig del baserer sig fortsat på 1978-reformen.

Kerneparagraffen § 762 opstiller tre kumulative betingelsesgrupper:

- **Kriminalitetskravet**: Lovovertrædelsen skal være undergivet offentlig påtale og kunne medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder (stk. 1) – henholdsvis 6 år for retshåndhævelsesarrest (stk. 2, nr. 1).
- **Mistankekravet**: Der skal foreligge "begrundet mistanke" (stk. 1) eller "særligt bestyrket mistanke" (stk. 2).
- **Indikationskravet** (fængslingsgrundene): Mindst én af de tre grunde i stk. 1, nr. 1-3, eller retshåndhævelseshensynet i stk. 2.

Hertil kommer det gennemgående **proportionalitetskrav** i § 762, stk. 3: Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes.

Forarbejderne til 1978-reformen understregede, at varetægtskendelsen skal angive de *konkrete omstændigheder i sagen*, der begrunder fængslingen – kravet om "bestemte grunde" i stk. 1, nr. 1-3, blev netop indsat for at skærpe begrundelsespligten og holde varetægtsfængsling "inden for de snævrest mulige grænser".

Reglerne skal endvidere ses i lyset af EMRK artikel 5, der er inkorporeret i dansk ret, og som stiller krav om "relevant og tilstrækkelig" begrundelse for fortsat frihedsberøvelse.

LOV `Grundloven § 71, stk. 5` `Retsplejeloven § 762, stk. 1-3`

§ 2 De tre fængslingsgrunde i § 762, stk. 1

Flugtfare (nr. 1): Varetægtsfængsling kan ske, når der er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen. Det fremgår af betænkning nr. 728/1974, at straffens størrelse i sig selv ikke er tilstrækkelig til at begrunde flugtfare – frygten må yderligere bestyrkes af oplysninger om sigtedes personlige forhold, herunder tilknytning, bopæl, beskæftigelse og lignende. Unddragelsesrisiko foreligger ofte, hvor sigtede er udlænding uden fast bopæl i Danmark. Som Rigsadvokatmeddelelsen (afsnittet om grundlovsforhør og varetægtsfængsling) præciserer, skal der ske en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde.

Gentagelsesfare (nr. 2): Fængsling kan ske, når der er bestemte grunde til at frygte, at sigtede på fri fod vil begå ny *ligeartet* kriminalitet. Forarbejderne fremhæver, at gentagelsesfare især kan komme på tale, hvis lovovertrædelsen er begået under prøveløsladelse, prøveudskrivning, undvigelse eller udgang, eller når der verserer en sag mod sigtede for et tilsvarende forhold. Tidligere forstraffe for lignende kriminalitet kan ligeledes begrunde gentagelsesfare.

Kollusionsfare / påvirkningsrisiko (nr. 3): Fængsling kan ske, når der er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre. Anklageren skal kunne konkretisere:

1. Hvilken *konkret fare* der er for bevisødelæggelse
2. Hvorfor der er bestemte grunde til at tro, at sigtede *vil* skade efterforskningen
3. Hvorfor der er bestemte grunde til at tro, at sigtede *kan* få held med det

I takt med at efterforskningen skrider frem, skal der mere til at begrunde fængsling på dette grundlag. Efter afsluttet efterforskning skal der foreligge en *betydelig påvirkningsrisiko af afgørende betydning* for forfølgningen, jf. forarbejderne til 2008-loven. Kollusionsfare kombineres ofte med brev- og besøgskontrol og kan suppleres af isolation under varetægt.

LOV `Retsplejeloven § 762, stk. 1`

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afgørelse om begrænsning af grundlaget for varetægtsfængsling efter tilståelse i omfattende narkosag 17.12.2024

§ 3 Retshåndhævelsesarresten: § 762, stk. 2 og Højesterets praksiskrav

Retshåndhævelsesarresten efter § 762, stk. 2 adskiller sig fra de øvrige fængslingsgrunde ved, at det bærende hensyn er, at det vil være stødende for den almene retsfølelse, at en person, der med stor sikkerhed har begået grov kriminalitet, er på fri fod.

Bestemmelsen kræver:

- **Særligt bestyrket mistanke** – der skal bestå en "meget betydelig sandsynlighed" for domfældelse. Er der afsagt fældende dom i byretten, er mistankekravet som udgangspunkt opfyldt.
- **Strafferamme på mindst 6 år** (nr. 1), eller sigtelse for en af de opregnede kriminalitetsformer i nr. 2 med forventet ubetinget straf på mindst 60 dage.
- **Hensynet til retshåndhævelsen** kræver, at sigtede ikke er på fri fod.

Højesteret har i fast praksis fastslået, at retshåndhævelsesarrest efter stk. 2, nr. 1, forudsætter, at straffen ved endelig dom forventes at udgøre **mindst 1 års ubetinget fængsel** eller en tilsvarende indgribende foranstaltning

(U 2011.1758H og U 2012.1088H). Det er dog ikke tilstrækkeligt, at minimumsgrænsen er opfyldt – der skal i hvert enkelt tilfælde foretages en konkret vurdering af forholdets grovhed (U 2017.273H). I denne afgørelse udtalte Højesteret endvidere, at der **i almindelighed kræves mere til at begrunde fængsling i sager om økonomisk kriminalitet end i sager om personfarlig kriminalitet**.

I Sag 16/2026, 17/2026 og 18/2026 fastslog Højesteret et vigtigt princip om afgrænsningen af proportionalitetsvurderingen ved retshåndhævelsesarrest:

> *»Inddragelse i proportionalitetsvurderingen af forhold, som endnu ikke er pådømt, og som ikke er en del af fængslingens grundlag, reelt vil være udtryk for en udvidelse af fængslingens grundlag, og at det – i strid med formålet med retsplejelovens § 762, stk. 3 – vil kunne indebære, at en sigtet person varetægtsfængsles i længere tid end den straf, som isoleret set kan ventes, hvis sigtede findes skyldig i de forhold, der begrunder varetægtsfængslingen, fraregnet muligheden for prøveløsladelse til 2/3 tid.«*

Sagen omhandlede en 18-årig gymnasieelev, der var varetægtsfængslet for vanvidskørsel (§ 252-overtrædelser). Højesteret stadfæstede forlængelseskendelserne fra december 2025, men fandt det uproportionalt, at T var blevet varetægtsfængslet frem til byrettens dom i april 2026, fordi straffen for de bærende forhold isoleret bedømt ikke kunne forventes at udgøre mindst 11 måneder.

LOV `Retsplejeloven § 762, stk. 2`

PRAKSIS **Højesteret** · Retshåndhævelsesarrest: Sigtelser uden for fængslingens grundlag kan ikke indgå i proportionalitetsvurderingen (rpl. § 762, stk. 2, nr. 2 og stk. 3) 05.05.2026

§ 4 Proportionalitetsvurderingen og samspillet med prøveløsladelse

Proportionalitetsprincippet i § 762, stk. 3 er en gennemgående begrænsning, der gælder uanset fængslingens grundlag (stk. 1 eller stk. 2), og uanset om varetægtsfængslingen sker inden for eller ud over fristerne i § 768 a.

Ved vurderingen af den forventede retsfølge skal der som udgangspunkt tages hensyn til muligheden for at opnå **prøveløsladelse til normal tid** – dvs. efter udståelse af 2/3 af straffen, jf. straffelovens § 38, stk. 1. Dette blev fastslået af Højesteret i U 2012.2271H, hvor to varetægtsarrestanter blev løsladt, og bekræftet i U 2020.3699H.

Undtagelsesvis kan varetægtsfængslingen dog forlænges ud over 2/3-tidspunktet. I AM2024.02.15H stadfæstede Højesteret, at fortsat varetægtsfængsling ud over 2/3 af den idømte straf ikke var uproportional, når der forelå fornøden sikkerhed for, at prøveløsladelse ville være utilrådelig efter straffelovens § 38, stk. 4. Højesteret lagde vægt på:

- Sagens karakter (indbrudstyveri i beboet lejlighed med sovende beboer)
- Tiltaltes personlige forhold, herunder 30 domme for berigelseskriminalitet over 20+ år, heraf 21 for indbrud
- Ekstremt hurtigt recidiv – nyt indbrud kun 5 dage efter løsladelse fra fuld afsoning
- At tiltalte havde afsonet sine seneste fem domme på fuld tid uden prøveløsladelse

Højesteret præciserede i samme sag, at retten **ikke skal indhente en udtalelse fra Kriminalforsorgen** om muligheden for prøveløsladelse ved sin stillingtagen til forlængelse af varetægtsfængsling.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige varetægtsfængslinger sammenfatter: Prøveløsladelse kan bl.a. være utilrådelig ved:

- Omfattende forstraffe for ligeartet kriminalitet og hurtigt recidiv (U 2024.2127H)
- Tilknytning til verserende bandekonflikt med begrænsninger i adgangen til prøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 5 (U 2025.1353H)
- Afsoningsforhold under prøveløsladelse, hvor der tidligere er begået ny kriminalitet

LOV Retsplejeloven § 762, stk. 3 | Straffeloven § 38, stk. 1, 4-5

PRAKSIS
Højesteret · Højesterets stadfæstelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden pga. gentagelsesrisiko 15.02.2024

Højesteret · Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden 15.02.2024

Højesteret · Højesterets kendelse om proportionalitet ved varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden 15.02.2024

§ 5 Varetægtssurrogat efter § 765

Retsplejelovens § 765 regulerer varetægtssurrogater – mindre indgribende foranstaltninger, der kan træde i stedet for varetægtsfængsling. Bestemmelsen forudsætter, at betingelserne for varetægtsfængsling er opfyldt, men at fængslingens *øjemed* kan opnås ved en mildere foranstaltning.

Retten kan bl.a. bestemme, at sigtede skal:

- Undergive sig tilsyn (nr. 1)
- Overholde bestemmelser om opholdssted, arbejde eller samkvem (nr. 2)
- Tage ophold i egnet hjem eller institution (nr. 3)
- Undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling (nr. 4)
- Give møde hos politiet på angivne tidspunkter (nr. 5)
- Deponere pas (nr. 6)
- Stille økonomisk sikkerhed (nr. 7)

Surrogat kræver sigtedes samtykke. Angår sigtelsen grov personfarlig kriminalitet, skal retten bestemme, at sigtede ikke må opholde sig i eget hjem (stk. 3).

Som Højesteret har udtalt i U 2011.796H, kan manglende mulighed for varetægtsfængsling i surrogat, hvor dette er indiceret, indgå i proportionalitetsvurderingen efter § 762, stk. 3. I U 2011.1114/1H understregede Højesteret, at der bør fastsættes en fængslingsfrist efter § 767, stk. 1 – ikke fængsling indtil dom – når der er usikkerhed om, hvornår overførsel til surrogat (fx psykiatrisk afdeling) kan ske.

Kommende ændring: Ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 indsættes med virkning fra 1. januar 2027 et nyt nr. 8 i § 765, stk. 2, der giver hjemmel til varetægtssurrogat i eget hjem under intensiv overvågning (fodlænke). Formålet er at fremme brugen af elektronisk overvågning som alternativ til varetægtsfængsling.

LOV Retsplejeloven § 765, stk. 1-3

§ 6

Frister og forlængelse: §§ 767 og 768 a – herunder 2026-strafreformen

Periodisk forlængelse (§ 767): Varetægtsfængsling skal ledsages af en frist, der skal være så kort som mulig og højst 4 uger, jf. § 767, stk. 1. Varetægtsfængslingen kan dog fortsætte uden yderligere fristfastsættelse, når anklagemyndigheden har rejst tiltale og sagen er berammet til hovedforhandling (stk. 2). Denne mulighed blev udvidet i 2012 til også at gælde tilståelsessager.

Maksimale frister (§ 768 a): Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 493 af 17. juni 2008 og angiver yderpunkter for varetægtsfængslingens varighed frem til hovedforhandlingens begyndelse i 1. instans.

De nugældende frister (til 31. december 2026):

Arrestantens alder	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	6 måneder	1 år
Under 18 år	4 måneder	8 måneder

Overskridelse kræver henholdsvis "særlige omstændigheder" (voksne) og "helt særlige omstændigheder" (unge under 18).

Fra 1. januar 2027 forkortes fristerne ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 (strafreformen):

Arrestantens alder	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	**5 måneder**	**10 måneder**
Under 18 år	**3 måneder**	**6 måneder**

Formålet med forkortelserne er ifølge forarbejderne at bidrage til at nedbringe omfanget af langvarige varetægtsfængslinger ved at fremrykke tidspunktet for skærpelse af kravene til varetægtsfængslingens opretholdelse. De nye frister gælder også for afgørelser om fortsat varetægtsfængsling, der træffes efter 15. februar 2026, selv om fængslingen oprindeligt er iværksat før denne dato.

Afbrydelse af fristen: Sigtedes undvigelse kan efter en konkret vurdering medføre, at der løber en ny frist (U 2009.2076H – undvigelse i mere end 1 år begrundede ny fristberegning). En undvigelse på kun få dage er derimod ikke tilstrækkelig (U 2010.2609V). Forholdene bag en ny varetægtsfængsling efter løsladelse skal allerede have kunnet indgå i det tidligere fængslingsgrundlag for at de to perioder kan vurderes som ét sammenhængende tidsrum (U 2012.669H).

Som Rigsadvokatmeddelelsen understreger, skal en varetægtsfængsling, der strækker sig ud over 3 måneder, anses for langvarig og kræver særlig opmærksomhed i politikredsen.

LOV Retsplejeloven § 767, stk. 1-2 · Retsplejeloven § 768a, stk. 1-2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets fortolkning af tidsgrænser for varetægtsfængsling ved groft tyveri 05.12.2008

§ 7 Varetægtsfængsling efter dom: § 769

Retsplejelovens § 769 regulerer varetægtsfængsling i perioden efter domsafsigelsen – enten indtil afsoning kan iværksættes, eller under anke til højere ret.

Efter **stk. 1** har en bestemmelse om varetægtsfængsling kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. Retten skal herefter på begæring tage stilling til, om tiltalte skal forblive varetægtsfængslet under eventuel appel eller indtil fuldbyrdelse. Ved denne vurdering finder reglerne i §§ 762, 764-766 og 768 tilsvarende anvendelse.

Stk. 2 hjemler en særlig adgang til varetægtsfængsling af tiltalte, der er idømt ubetinget fængsel i mere end 30 dage, når den tiltalte har tilknytning til en gruppe involveret i en verserende voldelig konflikt, og konflikten har omfattet skydevåben, særligt farlige våben eller brandstiftelse. Bestemmelsen blev indført som led i bandepakken.

Stk. 3 giver mulighed for varetægtsfængsling efter dom, når der er bestemte grunde til at antage, at den tiltalte vil udeblive fra tilsigelse til afsoning.

I sagen S-2546-23 behandlede Vestre Landsret fortsat varetægtsfængsling af to tiltalte efter anke over lange fængselsstraffe. Anklagemyndigheden krævede fortsat varetægtsfængsling i medfør af § 762, stk. 2, nr. 1, jf. § 769, stk. 1, under henvisning til kriminalitetens art og karakter samt straffenes betydelige længde. Forsvarerne anførte bl.a., at varetægtsfængslingen allerede havde varet i 29 måneder.

LOV Retsplejeloven § 769, stk. 1-4

PRAKSIS **Landsretten** · Fortsat varetægtsfængsling af to tiltalte efter anke over lange fængselsstraffe for alvorlig kriminalitet 12.11.2024

§ 8 Varetægtsarrestantens rettigheder og vilkår

Vilkårene under varetægtsfængsling er reguleret i varetægtsbekendtgørelsen (BEK nr. 900 af 28/06/2025). Udgangspunktet er, at en varetægtsarrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet, jf. retsplejelovens § 770, stk. 1.

Varetægtsarrestanten skal som udgangspunkt anbringes i arresthus, så vidt muligt på det sted, hvor straffesagen behandles. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig besøg eller forlange besøgskontrol (§ 771), gennemse breve (§ 772) og foretage andre begrænsninger (§ 770). Ved banderelateret kriminalitet kan politiet modsætte sig besøg af personer med tilknytning til den relevante eller en tilsvarende gruppe.

En varetægtsarrestant, som ikke er isoleret, skal så vidt muligt have adgang til fællesskab med andre indsatte efter fællesskabsbekendtgørelsen. Der kan gives udgangstilladelse med ledsager i særlige situationer (fx nærpårørendes sygdom eller begravelse).

Spørgsmål om isolation under varetægt reguleres i §§ 770 a-e og er underlagt selvstændige tidsfrister og proportionalitetskrav. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse kan tilkendes efter retsplejelovens kapitel 93 a, og varetægtsfængsling fradrages i den endelige straf efter straffelovens § 86.

LOV Retsplejeloven § 770, stk. 1

§ 9 Sammenfatning: centrale retsprincipper og fremadrettede ændringer

Praksis om varetægtsfængsling kan sammenfattes i følgende hovedlinjer:

Varetægtsfængsling er et processueligt tvangsindgreb, der alene tjener strafferetsplejens formål – aldrig en forlods straf. Enhver varetægtsfængsling kræver *konkrete, aktuelle* holdepunkter for en specifik fængslingsgrund; en abstrakt henvisning til sagens alvor er aldrig tilstrækkelig.

Proportionalitetsvurderingen er dynamisk: den skal løbende prøves ved hver fristforlængelse og skal tage hensyn til muligheden for prøveløsladelse til 2/3-tid – dog med en undtagelse, når der er fornøden sikkerhed for, at prøveløsladelse er utilrådelig. Sigtelser, der ikke kan begrunde varetægtsfængsling i sig selv, kan heller ikke trækkes ind i proportionalitetsvurderingen.

Retshåndhævelsesarresten stiller skærpede krav: særligt bestyrket mistanke og en forventet ubetinget straf på mindst 1 år (ved stk. 2, nr. 1), med en højere tærskel ved økonomisk kriminalitet end ved personfarlig kriminalitet.

Kollusionsfaren svækkes efterhånden som efterforskningen skrider frem og afsvækkes yderligere efter tilståelse, identifikation af medgerningsmænd og iværksættelse af brev- og besøgskontrol.

Fra **1. januar 2027** indsnævres rammerne yderligere: fristerne i § 768 a forkortes markant, og varetægtssurrogat i eget hjem under intensiv overvågning (fodlænke) indføres som ny mulighed i § 765, stk. 2, nr. 8. Disse ændringer afspejler lovgiverens ambition om at nedbringe omfanget af langvarige varetægtsfængslinger.

For beslægtede emner kan der henvises til praksisoversigterne om isolation under varetægt, erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, EMRK artikel 5, kæreadgang og beskikkelse af forsvarer.

LOV Retsplejeloven § 762, stk. 1-3 · Retsplejeloven § 768a, stk. 1-2 · Straffeloven § 38, stk. 1, 4

PRAKSIS

- **Højesteret** · Retshåndhævelsesarrest: Sigtelser uden for fængslingens grundlag kan ikke indgå i proportionalitetsvurderingen (rpl. § 762, stk. 2, nr. 2 og stk. 3) — 05.05.2026
- **Højesteret** · Højesterets stadfæstelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden pga. gentagelsesrisiko — 15.02.2024
- **Højesteret** · Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden — 15.02.2024

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Retsplejeloven § 762	stk. 1-3	Retsplejeloven § 765	stk. 1-2
Retsplejeloven § 767	stk. 1-2	Retsplejeloven § 768a	stk. 1-2
Retsplejeloven § 769	stk. 1-4	Straffeloven § 38	stk. 1, 4

MATERIALE Citerede afgørelser

7 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		6
05.05.2026	Retshåndhævelsesarrest: Sigtelser uden for fængslingens grundlag kan ikke indgå i proportionalitetsvurderingen (rpl. § 762, stk. 2, nr. 2 og stk. 3)	16-2026-17-2026--og-18-2026
17.12.2024	Højesterets afgørelse om begrænsning af grundlaget for varetægtsfængsling efter tilståelse i omfattende narkosag	AM2024.12.17H
15.02.2024	Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden	4712-5673
15.02.2024	Højesterets kendelse om proportionalitet ved varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden	99-2023--og-101-2023
15.02.2024	Højesterets stadfæstelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden pga. gentagelsesrisiko	AM2024.02.15H
05.12.2008	Højesterets fortolkning af tidsgrænser for varetægtsfængsling ved groft tyveri	2763-3289

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		1
12.11.2024	Fortsat varetægtsfængsling af to tiltalte efter anke over lange fængselsstraffe for alvorlig kriminalitet	S-2546-23